

ספר שמות

Exodus

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA). This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
 - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
1	פרשת שמות
21	פרשת וארא
39	פרשת בא
58	פרשת בשלח
80	פרשת יתרו
95	פרשת משפטים
116	פרשת תרומה
134	פרשת תצוה
151	פרשת כי תשא
175	פרשת ויקהל
190	פרשתפקודי
202	פרשת ויקרא
204	שירת הים ועשרת הדברות
204	שירת הים
205	עשרת הדברות בטעם עליון
206	הפטרות
206	הפטרת שמות
208	הפטרת וארא
210	הפטרת בא
212	הפטרת בשלח

217	הפטרת יתרו
219	הפטרת משפטים
221	הפטרת תרומה
223	הפטרת תצוה
225	הפטרת כי תשא
229	הפטרת ויקהל
230	הפטרת פקודי
233	מפטיר לשבת ראש חודש
233	הפטרת שבת ראש חודש
236	הפטרת שבת מחר חודש
238	הפטרת פרשת שקלים
240	פרשת זכור
240	הפטרת פרשת זכור
244	פרשת פרה
246	הפטרת פרשת פרה
248	הפטרת פרשת החודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum"—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metzudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash.

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

I hope this text will be helpful to those who use it.

שמות

<p>1 NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:</p>	<p>וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה אֶת יַעֲקֹב וְאִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:</p>	<p>וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה אֶת יַעֲקֹב וְאִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:</p>
<p>2 Reuben, Simeon, Levi, and Judah;</p>	<p>רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וְיְהוּדָה:</p>	<p>רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וְיְהוּדָה:</p>
<p>3 Issachar, Zebulun, and Benjamin;</p>	<p>יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:</p>	<p>יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:</p>
<p>4 Dan and Naphtali, Gad and Asher.</p>	<p>דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:</p>	<p>דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶׁר:</p>
<p>5 And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.</p>	<p>וְהָיָה כָּל נַפְשָׁתָא נִפְקִי יַרְכָּא דִּיעֲקֹב שִׁבְעִין נַפְשֵׁן וְיוֹסֵף דִּיהוּה בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וְהָיָה כָּל נַפְשׁ יִצְאֵי יִרְדֵּן יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם:</p>
<p>6 And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.</p>	<p>וּמִית יוֹסֵף וְכָל אֲחֻוּהוּ וְכָל דִּקְרָא הָהוּא:</p>	<p>וּמִית יוֹסֵף וְכָל אֲחֻיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא:</p>
<p>7 And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְּשׁוּ וַתִּרְבּוּ וַתִּשְׁרְצוּ וַתִּמְלֵא אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאדָּ מְאֹד וַתִּמְלֵא אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>8 Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.</p>	<p>וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרַיִם וְלֹא יָדָע אֶת-יוֹסֵף:</p>	<p>וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרַיִם וְלֹא יָדָע אֶת-יוֹסֵף:</p>
<p>9 And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:</p>
<p>10 come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'</p>	<p>הָבָה נִתְחַכְמָה לָּו פְּנֵי-יִרְכָּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׁנָאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ:</p>	<p>הָבָה נִתְחַכְמָה לָּו פְּנֵי-יִרְכָּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׁנָאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ:</p>

- (1) ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם, חזר ומנאן במיתתן, להודיע חזתן שנמשלו לכוכבים, שמואלן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במספר כלם יקרא (ישעי"מ, כו. שמו"ר א, ג):
- (5) ויוסף היה במצרים. והלא הוא ובניו היו בכלל שבטים, ומה צא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיעך נדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את כלן אציו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועמד בנדקו:
- (7) וישרצו. שהיו יולדות ששה בבת אחת:
- (8) ויקם מלך חדש. רצו שמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנחחדשו גזירותיו (סוטה יא.). אשר לא ידע.
- עשה עצמו כאלו לא ידע:
- (10) הבה נתחכמה לו. כל הנה לשון הכנה והזמנה לזכר הוא, כלומר הזמינו עצמיכם לך: נתחכמה לו. לעם,

<p>Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.</p>	<p>וַיָּשִׂימוּ עָלֵיוּ שָׂרֵי מִסִּים לַמֶּעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפַּרְעֹה אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:</p>	<p>11</p>
<p>But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.</p>	<p>וּכְאֲשֶׁר יַעֲנֹו אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>12</p>
<p>And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.</p>	<p>וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָפָר:</p>	<p>ישראל 13</p>
<p>And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.</p>	<p>וַיַּמְרֹדוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־ עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה אֶת־כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּכָפָר:</p>	<p>14</p>
<p>And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiphrah, and the name of the other Puah;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּיֻּלָּדֹת הָעִבְרִיֹת אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:</p>	<p>15</p>
<p>and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר כֹּד תַּחֲוִיין מִיֻּלָּדוֹן יֵת יְהוּדִיתָא וְתַחֲוִיין עַל מַתְבָּרָא אִם בֶּרֶא הוּא וְתַקְשְׁלֵן יִתִּיה וְאִם בִּרְתָא הִיא תִּקְיָמְנָה:</p>	<p>16</p>

נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, נתחכס למושיעין של ישראל לדונם במים, שכבר נשבע שלא יציא מצול לעולם (שמו"ר א, יא). (והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מציא, אצל הוא מציא על אומה אחת. דרש"י ישן): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כאדם שמקלל עצמו, ותולה קללתו באחרים, והרי הוא כאלו כתב ועלינו מן הארץ והם יירשוה: (11) עליו. על העם: מסיים. לשון מס, שרים שגויזין מהם המס. ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענותו בסבלתם. של מצרים: ערי מסכנות. כתרומתו, וכן לך זא לא הפך הזה (ישעי' כב, טו), גזר הממונה על האזירות (שמו"ר א, יד): את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראויות מתחלה לכן, ועשאו חזקות וצורות לאור: (12) וכאשר יענו אותה. כל מה שהם נותנין לצ לענות, כן לצ הקצ"ה להרבות ולהפריץ. כן ירבה. כן רבה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אחס אומרים פן ירבה, ואני אומר כן ירבה: ויקצו. קצו בחייהם. (ויש מפרשים המצרים צעני עמם וק"ל). ורבותינו דרשו, כקוים היו צענייהם: (13) בפרך. צעודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו: (15) למילדות. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שובר ומשבר, דובר ומדבר, כך מוליד ומילד: שפרה. זו יוכד, על שם שמשפך את הולד: פועה. זו מרים, על שם שפועה ומדברת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות תינוק הזוכה (סוטה יא): פועה. לשון נעקה, כמו פיולה נפעה (ישעי' מז, יד): (16) בילדכן. כמו צהולידכן: האבנים. מושג האשה היולדת, וצמקום אחר קוראו משבר, וכמוהו עשה מלאכה על

17 did not as the king of Egypt
commanded them, but saved the
men-children alive.

וַתִּירָאן הַמִּילֵדוֹת אֶת־הָאֱלֹהִים
וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵיהֶן
מִלֶּדֶת מִצְרַיִם וַתַּחֲיֶינָן אֶת־
הַיִּלְדִּים:

18 the midwives, and said unto them:
‘Why have ye done this thing, and
have saved the men-children alive?’

ויקרא מלך-מצרים למלד'ת וקרא מלכא דמצרים לחיתא
ונאמר להן מדוע עשיתן נאמר להון מא דיין עבדתון
הדבר הזה ותחנינו את- פתנמא הדיו וסיגמיתון ית
הילדים: בנאי:

19 Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'

וַתֹּאמֶרֶן הַמִּילֵדֶת אֶל-פֶּרְעָה
כִּי לֹא כְנָשִׁים הַמַּצְרִיֹּת
הָעֶבְרִיֹּת כִּי-חַיֹּת הָיָה בָטָרָם
תִּבְנֶה אֵלֶיָּהן הַמִּילֵדֶת וּלְדוֹ:

וַאֲמָרָא חִיתָא לְפֶרְעָה אֲרִי
לֹא כְנָשִׁיא מַצְרִיָּתָא יְהוּדִיתָא
אֲרִי חֲכִימָן אֲנִין עַד לֹא עֲלָת
לְוִתְהוֹן חִיתָא יִלְדוּ:

20 midwives; and the people
multiplied, and waxed very mighty.

וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים לְמִלְלָתָהּ וַיַּרְבּ וַאֲשִׁיב יְיָ לְחֵיתָא וְסִגְי עֲמָא
הַעַם וַיַּעֲצֻמוּ מֵאֵד: וְתַקִּיפוּ לַחֲדָא:

²¹ midwives feared God, that He made them houses.

וַיְהִי כִּי יִרְאוּ הַמְּלִלֹת אֶת־²¹
הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בַּתִּים:
וַתְּהִי כַּד דְּחִילָא חִתָּא מִן
שָׂדֶם יִי וַעֲבַד לְהוֹן בַּתִּין:

הַקְּבִיעִים (ירמ' יח, ג), מושב כלי אומנות יוצר כלי חרס: אם בן הוא וגר. לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אֲנִינוּגִינִי שַׁעֲתִיד לְהוֹלֵךְ בַּן הַמוֹשֵׁעַ אִתָּם: וְחִיָּה. וּמִסִּיָּה:

(17) ותחיינו את הילדים. מַסְפָּקוֹת להם מים ומזון. (סוטה יא:) תרגום הראשון וקיימא, והשני וקיימאון, לפי שלשון עברית לנקבות רבות, מיצה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון ותאמרן איש מזרי, (שמות ז, יט) לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים, וּפְדָרְקָה בְּפִיקָם (ירמ"א מד, כה), לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים, וכן וּפְסָלְלָה אֲחִי אֶל עַמִּי, (יחזקאל יג, יט) לשון עבר חללתם כמו ותחללו לזכרים:

(19) כי חיות הבה. בקיאות כמילדות, תרגום מילדות סָמָא. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן נריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, ואז יטרף, כזור שורו, אילה שלוחה, ומי שלא נכחז בו, הרי הכחוז כללן, ויברך אותם ועוד כתיב מה אמר לביא (יחזקאל יט, ב):

(20) ויִישָׁב. הטיב להם, וזה חלוק בתיבה שסודה צ' אותיות ונתן לה וי"ו יו"ד בראשה, כשהיא צאה לדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד בצי"י שהוא קמ"ץ קטן, (או בסגול שהוא פת"ח קטן) כגון וייטב אלהים למילדות, וַיָּרָצַב בָּצַת יְהוָה (איכה ב, ה). הרבה תאניה, וכן וַיִּגַּל הַשָּׁמַיִם (דברי הימים"ב לו, כ), נבזרחלן הגלה את השארים, וַיִּפֶּן וַיָּצַב אֶל יָצָב (שופטים טו, ה), הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד בצי"י קטן, כגון וַיִּיטֹב בְּעֵינָיו (ויקרא י, כ), לשון הוטב, וכן וירצ העם, נתרצה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל תשיבני, וילך, וישב, וירד, ויאל, לפי שאינן מגזרתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד בהן, ירד, יאל, ישב, ילך, יו"ד אות שלישית בו: ויִישָׁב אֱלֹהִים לְמִילֻדָּתָהּ. מהו הטובה:

(21) ויעש להם בתים. צמי כהונה ולויה ומלכות שקרויין בתים, ויבן את בית ה' ואח בית המלך, כהונה ולויה מיוכד, ומלכות ממרים. כלאיסא צמסכס סוטס (יא:);

<p>22 And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'</p>	<p>וַיֹּצֵא פַרְעֹה לְכָל-עַמּוֹ וּפְקִיד פַּרְעֹה לְכָל עַמּוּיָהּ לֵאמֹר כָּל-בֶּן-הַבֵּן הַיֵּלֹד הַיֹּאכֶה תִשְׁלִיכֻהוּ וְכָל-בִּתּוֹת תַּחְיֶינָן: (פ)</p>	<p>22 וַיֹּצֵא פַרְעֹה לְכָל-עַמּוֹ וּפְקִיד פַּרְעֹה לְכָל עַמּוּיָהּ לֵאמֹר כָּל-בֶּן-הַבֵּן הַיֵּלֹד הַיֹּאכֶה תִשְׁלִיכֻהוּ וְכָל-בִּתּוֹת תַּחְיֶינָן: (פ)</p>
<p>II And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.</p>	<p>וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בִּתּוֹת לֵוִי: וַאֲזַל גּוֹבְרָא מִדְּבֵית לֵוִי וַנָּסִיב יָת בֵּת לֵוִי:</p>	<p>II וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בִּתּוֹת לֵוִי: וַאֲזַל גּוֹבְרָא מִדְּבֵית לֵוִי וַנָּסִיב יָת בֵּת לֵוִי:</p>
<p>2 And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.</p>	<p>וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים: וַעֲדִיאת אֶתְתָּא וַיֵּלֶד בֶּר וַחֲזַת יְתִיה אַרְי טָב הוּא וַאֲטַמְרַתִּיה תִּלְתָּא יָרְחִין:</p>	<p>2 וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים: וַעֲדִיאת אֶתְתָּא וַיֵּלֶד בֶּר וַחֲזַת יְתִיה אַרְי טָב הוּא וַאֲטַמְרַתִּיה תִּלְתָּא יָרְחִין:</p>
<p>3 And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.</p>	<p>וְלֹא-יִכְלָה עוֹד הַצְּפִינוֹ וַתִּקַּח לָהּ תִּבְתַּת גִּמָּא וַתַּחְמֶרָה בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בֵּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בַּסּוּף עַל-שַׁפֹּת הַיָּאָר: וְלֹא יִכְלָה עוֹד הַצְּפִינוֹ וַתִּקַּח לָהּ תִּבְתַּת לִיָּה תִיבְתָּא דְגוּמָא וַחֲפָתָה בַּחֲמִימָא וּבִזְפָּתָא וַשְׂוִיאת בֵּהּ יָת רַבִּיא וַשְׂוִיתָהּ בִּיעָרָא עַל כִּיָּה נִהְרָא:</p>	<p>3 וְלֹא-יִכְלָה עוֹד הַצְּפִינוֹ וַתִּקַּח לָהּ תִּבְתַּת גִּמָּא וַתַּחְמֶרָה בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בֵּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בַּסּוּף עַל-שַׁפֹּת הַיָּאָר: וְלֹא יִכְלָה עוֹד הַצְּפִינוֹ וַתִּקַּח לָהּ תִּבְתַּת לִיָּה תִיבְתָּא דְגוּמָא וַחֲפָתָה בַּחֲמִימָא וּבִזְפָּתָא וַשְׂוִיאת בֵּהּ יָת רַבִּיא וַשְׂוִיתָהּ בִּיעָרָא עַל כִּיָּה נִהְרָא:</p>
<p>4 And his sister stood afar off, to know what would be done to him.</p>	<p>וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרָחֹק לִדְעָה מַה-יַּעֲשֶׂה לָּהּ: וַאֲתַעֲתַדַּת אַחְתִּיה מֵרַחִיק לְמַדַּע מָא וַתַּעֲבִיד לִיָּה:</p>	<p>4 וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרָחֹק לִדְעָה מַה-יַּעֲשֶׂה לָּהּ: וַאֲתַעֲתַדַּת אַחְתִּיה מֵרַחִיק לְמַדַּע מָא וַתַּעֲבִיד לִיָּה:</p>
<p>5 And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.</p>	<p>וַתֵּרֶד בִּת-פַּרְעֹה לְרַחֵץ עַל-הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הִלְכֹת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתִּבְתָּהּ בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אִמָּתָהּ וַתִּשְׁקָחָהּ: וַנַּחֲתַת בֵּת פַּרְעֹה לְמַסְחֵי עַל נִהְרָא וַעֲוִילִימַתְהָא מִהִלְכֵּן עַל כִּיָּה נִהְרָא וַחֲזַת יָת תִּיבְתָּא בְּגוּ יַעָרָא וַאֲוִישִׁישַׁת יָת אִמָּתָהּ וַנָּסִיבְתָּהּ:</p>	<p>5 וַתֵּרֶד בִּת-פַּרְעֹה לְרַחֵץ עַל-הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הִלְכֹת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתִּבְתָּהּ בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אִמָּתָהּ וַתִּשְׁקָחָהּ: וַנַּחֲתַת בֵּת פַּרְעֹה לְמַסְחֵי עַל נִהְרָא וַעֲוִילִימַתְהָא מִהִלְכֵּן עַל כִּיָּה נִהְרָא וַחֲזַת יָת תִּיבְתָּא בְּגוּ יַעָרָא וַאֲוִישִׁישַׁת יָת אִמָּתָהּ וַנָּסִיבְתָּהּ:</p>

(22) לכל עמו. אף עליהם גזר, יוס שנוולד משה אמרו לו אֲנִימְגִינִי, היום נולד מושיען, ואין אנו יודעים אם ממזרים אם משראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים, לפיכך גזר אותו היום אף על המזרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעצרים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה:

(1) ויקח את בת לוי. פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה, (וחזר ולקחה, וזהו וילך, שהלך צעצעת צמו שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים ואמה גם כן על הנקבות. ברש"י ישן) והחזירה ועשה צה לקוחין שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה. ובת ק"ל שנה היתה, שנוולדה צבואה למזרים בין החומות, ומאחיים ועשר נשתהו שם, וכשיצאו היה משה בן שמונים שנה, אם כן כשנתעברה ממנו היתה בת מאה ושלשים, וקורא אותה בת לוי:

(2) כי טוב הוא. כשנוולד נמלא הבית פֶּלֶא אורה (סוטה יב):

(3) ולא יכלה עוד הצפינו. שמנו לה המזריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום א', שהילדת לשבעה יולדת למקוטעין, והם דקו אחריה לסוף ט'. גמא. גמי צלשון משנה וצלע"ז יו"קו, ודבר כך הוא, ועומד בפני כך וצפני קשה: בחמור ובזפת. ופת מבחון וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגס רוש"ל צלע"ז, ודומה לו קנה וסוף קמלו (ישעי' יט, ו):

(5) לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרשהו, ומרד בת פרעה על היאור לרחוץ בו: על יד היאור. אלל היאור, כמו לאו קלקט יואב קל קדי (שמואל"ב יד, ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב): הולכות לשון מימה, כמו הגה אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת (בראשית כה, לב), הולכות למוות לפי שמיחו צה, והכתוב מסייען, כי למה לנו לכתוב

<p>6 And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: 'This is one of the Hebrews' children.'</p>	<p>וּתִפְתַּח וּתְרֹאֶהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וְהִנֵּה־נֶעַר בֶּכֶה וּתַחֲמֹל עָלָיו וְתֹאמַר מִי־לִדִּי הָעֶבְרִים זֶה:</p>	<p>6 וּתִפְתַּח וּתְרֹאֶהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וְהִנֵּה־נֶעַר בֶּכֶה וּתַחֲמֹל עָלָיו וְתֹאמַר מִי־לִדִּי הָעֶבְרִים זֶה:</p>
<p>7 Then said his sister to Pharaoh's daughter: 'Shall I go and call thee a nurse of the Hebrew women, that she may nurse the child for thee?'</p>	<p>וְתֹאמַר אָחִתּוֹ אֶל־בֶּת־פַּרְעֹה הֲאֵלֶךְ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקָת מֶן הָעֶבְרִית וְתִנֶּק לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד:</p>	<p>7 וְתֹאמַר אָחִתּוֹ אֶל־בֶּת־פַּרְעֹה הֲאֵלֶךְ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקָת מֶן הָעֶבְרִית וְתִנֶּק לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד:</p>
<p>8 And Pharaoh's daughter said to her: 'Go.' And the maiden went and called the child's mother.</p>	<p>וְתֹאמַר־לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה לִכִּי וּתֵלֶךְ הֵעֲלָמָה וּתִקְרָא אֶת־אִם הַיֶּלֶד:</p>	<p>8 וְתֹאמַר־לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה לִכִּי וּתֵלֶךְ הֵעֲלָמָה וּתִקְרָא אֶת־אִם הַיֶּלֶד:</p>
<p>9 And Pharaoh's daughter said unto her: 'Take this child away, and nurse it for me, and I will give thee thy wages.' And the woman took the child, and nursed it.</p>	<p>וְתֹאמַר לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה הִילִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינֵקְהוּ לִי וְאָנֹכִי אֶתֶּן אֶת־שְׂכָרְךָ וּתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנֵּקְהוּ:</p>	<p>9 וְתֹאמַר לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה הִילִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינֵקְהוּ לִי וְאָנֹכִי אֶתֶּן אֶת־שְׂכָרְךָ וּתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנֵּקְהוּ:</p>
<p>10 And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'</p>	<p>וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וּתְבֹאֵהוּ לְבֶת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וּתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וְתֹאמַר כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ:</p>	<p>10 וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וּתְבֹאֵהוּ לְבֶת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וּתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וְתֹאמַר כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ:</p>
<p>11 And it came to pass in those days, when Moses was grown up, that he went out unto his brethren, and looked on their burdens; and he saw an Egyptian smiting a Hebrew, one of his brethren.</p>	<p>וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אָחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ־עֶבְרִי מֵאָחָיו:</p>	<p>11 וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אָחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ־עֶבְרִי מֵאָחָיו:</p>

שלישי

וּנְעֻרֹתֶיהָ הוֹלְכוֹת: אֵת אִמָּתָהּ. אֵת שִׁפְחָתָהּ. וּרְצוּתֵינוּ דְּרָשׁוּ לָשׁוֹן יֵד, אֲזַל לִפִּי דְקֹדֶק לָשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ הָיָה לוֹ לְהִנָּקֵד אִמָּתָהּ מִ"ס דְּגוֹשָׁה, וְהֵס דְּרָשׁוּ אֵת אִמָּתָהּ, אֵת יֵדָה וְנִשְׁתַּרְצָצָה אִמָּתָהּ אֲמוֹת הַרְצָה (קוּטָה שֶׁס):

(6) וּתִפְתַּח וּתְרֹאֶהוּ. אֵת מִי רֹאשָׁהּ, הַיֶּלֶד, זֶהוּ פֶּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ, שֶׁרֹאשָׁהּ עִמּוֹ שְׂכִינָה (קוּטָה שֶׁס שְׁמוֹ"ר א, כח): וְהִנֵּה נֶעַר בּוֹכֶה. קוֹלוֹ כְּנֶעַר:

(7) מֶן הָעֶבְרִיּוֹת. שֶׁחֲזִירָתוֹ עַל מִצְרַיִם הַרְצָה לִינָק וְלֹא יִנָּק, לִפִּי שֶׁהִיא עֹתִיד לְדַבֵּר עִם הַשְׂכִּינָה (שְׁמוֹ"ר א, ל. קוּטָה שֶׁס):

(8) וּתֵלֶךְ הֵעֲלָמָה. הַלֵּכָה בְּזִרְיוֹת וְעֵלְמוֹת כְּעֵלָם:

(9) הִילִיכִי. נִתְנַצָּה וְלֹא יָדְעָה מִהַ נִתְנַצָּה, הִי שְׁלִיכִי (שְׁמוֹ"ר שֶׁס קוּטָה שֶׁס):

(10) מִשִּׁיתִּהוּ. כְּתִרְגוּמוֹ שְׁסֻלָּתִיָּהּ, וְהוּא לָשׁוֹן הוֹצָאָה בְּלָשׁוֹן אֲרָמִי, כְּמִשְׁחָל בְּנִיטָא מִחֻלָּא, וּבְלָשׁוֹן עֶבְרִי מִשִּׁיתִּהוּ, לָשׁוֹן הַסִּירִיתִי, כְּמוֹ לֹא יָמוּשׁ (יֵהוּשֻׁעַ א, ח) לֹא מָשׁוּ, כִּךְ חֲצִרוֹ מִנְחָס. וְאִנִּי אוֹמֵר שֶׁאִינוֹ מִמַּחֲצֵרֶת מֵשׁ, וַיְמוּשׁ, אֲלֵלָּהּ מִגִּזְרֵת מִשָּׁה, וּלְשׁוֹן הוֹצָאָה הוּא, וְכֵן יִמָּשֵׁי מִמִּצְרַיִם (שְׁמוּאֵל־ב כב, יז), שֶׁאֵלּוּ הִיא מִמַּחֲצֵרֶת מֵשׁ, לֹא יִתְכַּן לִוְמֵר מִשִּׁיתִּהוּ אֲלֵלָּהּ הַמִּשְׁוֹתִיָּהּ, כֹּאשֶׁר יֹאמַר מֶן קֵס הַקִּימֹתִי, וּמֶן שֶׁ הַשִּׁיבֹתִי, וּמֶן זֶה הַצִּיּוֹתִי, אֲוֹ מִשִּׁיתִּהוּ, כְּמוֹ וַיִּמָּשֵׁי אֶת עֵזֶן הַקֶּרֶךְ (זְכֵרִיָּה ג, ט), אֲזַל מִשִּׁיתִּי, אִינוֹ אֲלֵלָּהּ מִגִּזְרֵת חִיצָה שֶׁפִּעַל שְׁלֵה מִיּוֹסֵד זֵה"ל בְּסוֹף הַצִּיּוֹת, כְּגוֹן מִשָּׁה, בְּנֵה, עֲשֵׂה, לֹא, פִּנֵּה, כִּשְׂבִּיא לִוְמֵר זֶהֱס פִּעֲלָתִי, תִּצָּא הַיּוֹ"ד מִקּוֹם הַ"ה, כְּמוֹ עֲשִׂיתִי, בְּנִיתִי, פִּנִּיתִי, לִוְיִיתִי:

- 12 And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he smote the Egyptian, and hid him in the sand. וַיִּפֶּן כַּח וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּנְדֹּף אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל:
- 13 And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?' וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲגָה שְׁנֵי אַנְשִׁים עִבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לְרֵשַׁע לָמָּה תִכֶּה רֵעִי: וַיָּבֹק בְּיוֹמָא תְנִינָא וְהָא תְרִין גּוֹבְרִין יְהוּדָאִין נֹצִין וַאֲמַר לַחֲבִיבָא לָמָּה אַתָּה מַחִי לַחֲבֵרְךָ:
- 14 And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.' וַיֹּאמֶר מִי שִׁמְךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָל עָלֵינוּ הֲלֹתְרַגְנִי אַתָּה אָמַר כְּאֲשֶׁר הִרְגִיתָ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נֹדַע הַדְּבָר:
- 15 Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well. וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר:
- 16 Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock. וַלְכֹהֵן מִדְיָן שֶׁבַע בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלָנָה וַתִּמְלֵאנָה אֶת־הַרְהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן: וְלַרְבָּא דְּמִדְיָן שֶׁבַע בָּנוֹת וַתָּאָה וַתִּדְלָה וַתִּמְלָא וַיָּבִיאוּ יַת רִשְׁיָא לְאַשְׁקָאָה עֲנָא דְּאֲבִיהוֹן:

(11) ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודה ז"ל הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו: וירא בסבלותם. נתן עיניו ולצו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז): איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגזר למלאכתם (שמו"ר א, כח): מכה איש עברי. מלקהו ורודהו. ובעלה של שלומית בת דברי היה, ונתן עיניו זה, וצלילה העמידו והוציאו מציתו, והוא חזר ונכנס לבית וצא על אשתו, כסצורה שהוא בעלה, וחזר האיש לביתו והרגיש בדבר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר, היה מכהו ורודהו כל היום:

(12) ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו צצית ומה עשה לו צצדה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש. שאין איש עתיד ללאת ממנו שיחגייר:

(13) שני אנשים עברים. דתן ואזירס הם, שהותירו מן המן: נצים. מריצים: למה תכה. אע"פ שלא הכהו, נקרא רשע צהרמת יד: רעד. רשע כמותך:

(14) מי שמך לאיש. והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדים שהרגו בשם המפורש: וירא משה. כפשוטו. ומדרשו, דא לא על שראה צישראל רשעים דילטורין, אומר, מעתה שמא אינס ראויין להגאל: אכן נודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי חמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים בעצודת פרך, אצל רואה אני שהם ראויים לכך:

(15) וישמע פרעה. הם הלשינו עליו: ויבקש להרוג את משה. מסרו לקסטיק להרגו ולא שלטה צו החרצ, הוא שאמר משה, ויילני מחרצ פרעה: (וישב בארץ מדין. נתעבז שם, כמו וישב יעקב:) וישב על הבאר. למד מיעקב שזווג לו זווגו על הצאר:

(16) ולכהן מדין. רב שצחק, ופירש לו מעצודת אלילים ונידוהו מאכלס: את הרהטים. את צריכות מרוצות המים העשויות בצרך:

17 And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock.	וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיִּוֹשֶׁעַן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאנָם עֲנָהוֹן:	17 וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיִּוֹשֶׁעַן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאנָם עֲנָהוֹן:
18 And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?'	וַתֵּבֹאנָה אֶל־רְעוּאֵל אָבִיהֶן וַיֹּאמֶר מֹדִיעַ מִהֲרַתָּן בָּא הַיּוֹם: וַתֹּאמַר דִּין:	18 וַתֵּבֹאנָה אֶל־רְעוּאֵל אָבִיהֶן וַיֹּאמֶר מֹדִיעַ מִהֲרַתָּן בָּא הַיּוֹם: וַתֹּאמַר דִּין:
19 And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.'	וַתֹּאמְרֵן אִישׁ מִצְרַיִם הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן:	19 וַתֹּאמְרֵן אִישׁ מִצְרַיִם הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן:
20 And he said unto his daughters: 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'	וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וַאֲיוֹ לָמָּה זֶה עֹזְבֶתֶן אֶת־הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם:	20 וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וַאֲיוֹ לָמָּה זֶה עֹזְבֶתֶן אֶת־הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם:
21 And Moses was content to dwell with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.	וַיֹּאֶל מֹשֶׁה לְשִׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמִשָּׁה:	21 וַיֹּאֶל מֹשֶׁה לְשִׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמִשָּׁה:
22 And she bore a son, and he called his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'	וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: (פ)	22 וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: (פ)
23 And it came to pass in the course of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.	וַיְהִי בַיּוֹמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתִּזְעַקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעַקוּ וַתָּעַל שְׁוַעֲתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:	23 וַיְהִי בַיּוֹמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתִּזְעַקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעַקוּ וַתָּעַל שְׁוַעֲתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:
24 And God heard their groaning, and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.	וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:	24 וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:

(17) ויגרשום. מפני הנידוי:

(20) למה זה עזבתן. הכיר זו שהוא מורעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמה ישא אחת מכס, כמה דאט אמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל:

(21) ויואל. כתרגומו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הוֹלֵךְ לָן וְלֵין (שופטים יט, ו), ולו הוֹלֵנוּ, הוֹלֵלִי לְדָבָר. ומדרשו לשון קֹלָה, נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם נרשמו:

(23) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גֵּר צמדין, וימת מלך מצרים והוֹרֵכּוּ יִשְׂרָאֵל לַתְּשׁוּעָה, ומשה היה רועה וגו' ובאת תשועה על ידו, ולכן נסמכו פרשיות הללו. (בר"י): וימת מלך מצרים. נזכר, והיה שומע תינוקות ישראל ורומז בדמם (שמו"ר א, לד):

<p>25 And God saw the children of Israel, and God took cognizance of them.</p>	<p>וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס) יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר בְּמִימְרֶיהָ לְמַכְרְהוֹן יִי:</p>	<p>25 וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס)</p>
<p>III Now Moses was keeping the flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵי יֵת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּתֵי רַבָּא דְּמִדְיָן וַדְּבַר יֵת עֲנָא לְאַתְר שְׂפֵר רַעִיָא לְמַדְבָּרָא וְאַתָּא לְטוֹרָא דְּאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי לְחוֹרֵב:</p>	<p>רביעי וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנוֹ כְּהֵן מִדְיָן וַיַּנְהֵג אֶת־הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הָר הָאֱלֹהִים חֹרֵב:</p>
<p>2 And the angel of the LORD appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.</p>	<p>וַאֲתְגְּלִי מִלְּאַכָּא דִּי לִיה בְּשִׁלְחוֹבִית אִישְׁתָּא מְגוֹ אֲסִנָּא וַחֲזָא וְהָא אֲסִנָּא בְּעַר בְּאִישְׁתָּא וְאֲסִנָּא לִיתְוֵהִי מִתְאַכִּיל:</p>	<p>2 וַיֵּרָא מִלְּאַךְ יְהוָה אֵלָיו בִּלְבַת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֶּה בֹעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֶּה אֵינֶנּוּ אַכָּל:</p>
<p>3 And Moses said: 'I will turn aside now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה אֶתְפְּנִי כְּעַן וְאַחֲזִי יֵת חֲזוֹנָא רַבָּא דְּדִין מָא דִּין לָא מִתּוֹקֵד אֲסִנָּא:</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמְּרָאָה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבְעַר הַסִּנֶּה:</p>
<p>4 And when the LORD saw that he turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.' And he said: 'Here am I.'</p>	<p>וַחֲזָא יִי אֲרִי אֶתְפְּנִי לְמַחֲזִי וַקְרָא לִיה יִי מְגוֹ אֲסִנָּא וַאֲמַר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַאֲמַר הָאֲנִי:</p>	<p>4 וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֶּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי:</p>
<p>5 And He said: 'Draw not nigh hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'</p>	<p>וַאֲמַר לָא תִקְרַב הֶלְכָּא שְׂרִי סִנְיָד מַעַל רִגְלֶיךָ אֲרִי אֶתְרָא דְּאַתָּ קָאִים עֲלוּוֹהִי אַתְר קֻדִּישׁ הוּא:</p>	<p>5 וַיֹּאמֶר אַל־תִּקְרַב הֶלֶם שֶׁל־נַעֲלֶיךָ מַעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עומֵד עָלָיו אֲדָמַת־קֹדֶשׁ הוּא:</p>

(24) נאקחם. וכן מעיר מתים ינאקו (איז כד, יז): את בריתו את אברהם. עס אזרהס:

(25) וידע אלהים. נתן עליהם לצולא העלים עיניו:

(1) אחר המדבר. להתרחק מן הגזל, שלא ירעו צעדות אחרים: אל הר האלהים. על שם העמיד:

(2) בלבית אש. צלהצת אש לצולא של אש, כמו לצ השמים, צלצ האלה, (שמואל-צ יח, יד) ואל תתמה על התי"ו, שיש לנו כיוצא בו, מה חמלה לצמך (יחזקאל טו, ל): מתוך הסנה. ולא אילן אחר, משום עמו אֲנִי צִקְרָה: אבל. נאכל, כמו לא עזב צה, אשר לקח משם:

(3) אסורה נא. אסורה מכאן להתקרב שם:

(5) של. שְׁלוֹף והוא, כמו וְנָשַׁל הַצֶּרֶף (דברים יט, ה), כי ישל זיתך: אדמת קודש הוא. המקום:

<p>Moreover He said: 'I am the God of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲנִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּכְסֵּנוּן מֹשֶׁה לְאַפּוֹהִי אָרִי דָחִיל מִלֹּאסֶתְכָלָא בְּצִית יִקְרָא דִּי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲנִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּכְסֵּנוּן מֹשֶׁה לְאַפּוֹהִי אָרִי דָחִיל מִלֹּאסֶתְכָלָא בְּצִית יִקְרָא דִּי:</p>
<p>And the LORD said: 'I have surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּלָא גְלִי קִדְמִי שְׁעָבִיד עַמִּי דְּבַמְצָרִים וַיֵּת קְבִילָתְהוֹן שְׁמִיעַ קִדְמִי מִן קִדְם מִפְּלַחֲתִיהוֹן אָרִי גְלִי קִדְמִי כִּיבִיהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּלָא גְלִי קִדְמִי שְׁעָבִיד עַמִּי דְּבַמְצָרִים וַיֵּת קְבִילָתְהוֹן שְׁמִיעַ קִדְמִי מִן קִדְם מִפְּלַחֲתִיהוֹן אָרִי גְלִי קִדְמִי כִּיבִיהוֹן:</p>
<p>and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>וְאֵתְגַלִּיתִי לְשִׁיבֹוּתְהוֹן מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי וּלְאַסְקִוִּיתְהוֹן מִן אֶרֶץ מִצְרַיִם הַיָּדָא לְאֶרֶץ טָבָא וּפְתִיָא לְאֶרֶץ עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:</p>	<p>וְאֵתְגַלִּיתִי לְשִׁיבֹוּתְהוֹן מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי וּלְאַסְקִוִּיתְהוֹן מִן אֶרֶץ מִצְרַיִם הַיָּדָא לְאֶרֶץ טָבָא וּפְתִיָא לְאֶרֶץ עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:</p>
<p>And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them.</p>	<p>וְכַעַן הָא קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָלַת לְקִדְמִי וְאֵף גְלִי קִדְמִי דְּיוֹחָקָא דְּמִצְרָאִי דְּחֻקִּין לְהוֹן:</p>	<p>וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:</p>
<p>Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'</p>	<p>וְכַעַן אֵיתָא וְאֶשְׁלַחְךָ לְוֹת פִּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וְעַתָּה לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פִּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְם יְיָ מִן אֲנִי אָרִי אֵיזִיל לְוֹת פִּרְעֹה וְאֵרִי אֶפִּיק יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנִכִּי כִּי אֵלֶךְ אֶל־פִּרְעֹה וְכִי אֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>

(7) כי ידעתי את מכאוביו. כמו וידע אלהים, כלומר כי שמתי לב להתבונן ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא אטמוס את אזני מעקסם:

(10) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוצא את עמי, יועילו דצריך ותוציאם משם:

(11) מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שפושטה להם נס ואוציאם ממצרים:

- 12 And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.'
- 13 And Moses said unto God: 'Behold, when I come unto the children of Israel, and shall say unto them: The God of your fathers hath sent me unto you; and they shall say to me: What is His name? what shall I say unto them?'
- 14 And God said unto Moses: 'I AM THAT I AM'; and He said: 'Thou shalt thou say unto the children of Israel: I AM hath sent me unto you.'
- 15 And God said moreover unto Moses: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.'
- וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לִּךָ הָאוֹת כִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנִי בֹא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם וְאָמְרוּ־לִי מִה־שְּׁמוֹ מָה אֹמַר אֲלֵהֶם:
- וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם:
- וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה־תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם זֶה־שְּׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דָּר:
- וַיֹּאמֶר אֲרִי יְהִי מִימְרִי בְּסַעֲדָךְ וְדִין לְךָ אֶתָּא אֲרִי אֲנִי שְׁלַחְתִּךָ בְּאַפְקוֹתֶיךָ יָת עָמָא מִמִּצְרַיִם תְּפַלְחוּן קְדָם יְיָ עַל שׁוּרָא הַדִּין:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ הֵא אֲנִי אֲתִי לֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִימַר לְהוֹן אֱלֹהָא דְאַבְרָהָם שְׁלַחְנִי לְוַתְּכוֹן וְיִימְרוּן לִי מִן שְׁמִיה מָה אִימַר לְהוֹן:
- וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּדֶן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲהִיָּה שְׁלַחְנִי לְוַתְּכוֹן:
- וַיֹּאמֶר עוֹד יְיָ לְמֹשֶׁה כֹּדֶן תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהָא דְאַבְרָהָם אֱלֹהֵיהּ דְאַבְרָהָם אֱלֹהֵיהּ דְיִצְחָק וְאֱלֹהֵיהּ דְיַעֲקֹב שְׁלַחְנִי לְוַתְּכוֹן דִּין שְׁמִי לְעֹלָם וְדִין דְּזִכְרִנִּי לְכָל דָּר וְדָר:

(12) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותלתי בשליחותי וכדאי אני להציל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו חָפֵל, כך תלך בשליחותי ואינך ניוזק, ושאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו מצרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתלתי בשליחותך, לך האות על הצטחה אחרת שאני מצטיחך, שכשתצאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו, וְזֶה לִּךָ הָאוֹת לְכָל הַשָּׁנָה שְׁפִיתִי וְגו' (ישעי' לו, ל), מפלט סנחריב תהיה לך לאות על הצטחה אחרת, שארכסם חריבה מפירות ואני אצרך הספחים:

(14) אהיה אשר אהיה. אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות, אמר לפניו רבש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דייס בצרה זו, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'. (ברכות ט: שמו"ג, ז) (לא שהשכיל חלילה משה ציחק, אלא שלא הבין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמואז כך היטה דעתו צאומרו יתבאר אהיה אשר אהיה, למשה לצדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך היטה, שלא תגיד לצני ישראל כל דברים האלה, אלא כה תאמר לצני ישראל אהיה פעם אחת. וכן משמע במסכת ברכות ודו"ק):

(15) זה שמי לעולם. חסר וי"ו לומר, העלימהו, שלא יקרא ככתבו (שמו"ג, ט): וזה זכרי. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

Go, and gather the elders of Israel together, and say unto them: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, of Isaac, and of Jacob, hath appeared unto me, saying: I have surely remembered you, and seen that which is done to you in Egypt.

And I have said: I will bring you up out of the affliction of Egypt unto the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, unto a land flowing with milk and honey.

And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.

And I know that the king of Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.

And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.

לך וְאַסַּפְתָּ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פֶּקֶד פְּקֹדְתִי אֶתְכֶם וְאֶת־הָעֲשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרַיִם:

וְאָמַר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מִעֲנִי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבָאתָ אִתָּהּ וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה גִלְכֶּה־נָּא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחָה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:

וְאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא־יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ וְלֹא בְיַד חֲזָקָה:

וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִפֵּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:

חמישי

17

18

19

20

(16) את זקני ישראל. מיוחדים לישיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא:

(18) ושמעו לקולך. מאלהים, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שזלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אתכם, יוסף אמר להם פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם (בראשית נ, כה): בקרה עלינו. לשון מקרה, וכן וַיִּקֶּר אֱלֹהִים (צמדצר כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלוס: (אלהי העבריים. יו"ד יתירה, רמז ל"י מכות. צרש"י יסן):

(19) לא יתן אתכם מלך מצרים להלך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלך: לא יתן. לא יצדק, כמו על פן לא נספיק (בראשית כ, ו), לא נסגו אֱלֹהִים לְהִרְעֵ עַמִּי (שם לא, ח), וכלן לשון נמיהה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא שזביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמינן אותו ולא מן תַּקֵּם דְּחִילָה פִּקְיָן. משמו של רבי יעקב צרבי מנחם נאמר ל:

21 And I will give this people favour in the sight of the Egyptians. And it shall come to pass, that, when ye go, ye shall not go empty;

וְאַתִּין יָת עֲמָא הָדִין לְרַחֲמִין
בְּעֵינֵי מַצְרָאִי וַיְהִי אֲרִי תַהֲכֹן
לֹא תַהֲכֹן רִיקָנִין:

וַיִּנְתַּתִּי אֶת־חֶן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי
מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תִלְכּוּן לֹא
תִלְכוּ רִיקָם׃

22 but every woman shall ask of her neighbour, and of her that sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians.'

וּתְשֹׁאֵל אֶתְחָא מְשִׁיב־כְּתָהּ
וּמְקַרִּיב־בֵּיתָהּ מִנֵּי דְכֶסֶף
וּמִנֵּי דְדָהֵב וּלְבוּשֵׁי וּתְשׁוּזָא
עַל בְּנִיכּוֹן וְעַל בְּנִתְכוֹן
וּתְרוֹקְנוֹן יַת מְצָרִים:

וּשְׁאַלָהּ אִשָּׁה מִשְׁכְּנֶתָּהּ וּמִגֶּרֶת
בֵּיתָה כָּל־כֶּסֶף וְכָל־זָהָב
וּשְׁמֹלֶת וּשְׁמֹתָם עַל־בְּנֵיכֶם
וְעַל־בְּנֹתֵיכֶם וְנָצַלְתֶּם אֶת־
מִצְרַיִם׃

IV And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'

וַיָּבֵר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהָאֵל
יִהְיֶינָנוּ לֵי וְלֹא יִקְבְּלוּן מִנִּי
אֲרֵי יִמְרוּן לֹא אֶתְגַּלִּי לָךְ יי:

וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וַהֲלוֹא לֹא־
יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי
יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֵי יְהוָה:

And the LORD said unto him:
² 'What is that in thy hand?' And he
 said: 'A rod.'

וַאֲמַר לִיָּהּ יְיָ מָא יֵינן בִּידֶךָ
וַאֲמַר חוּטְרָא:

וַיֹּאמֶר אֱלֹדֵי יְהוָה (כ' מוזה) [ק'
מֵה־זֶה] בִּידֵךְ וַיֹּאמֶר מִטָּה:

And He said: 'Cast it on the
3 ground.' And he cast it on the
ground, and it became a serpent;
and Moses fled from before it.

וַאֲמַר רְמוּהִי לָאֲרֶעָא וּרְמוּהִי
לָאֲרֶעָא וְהָיָה לְחֵוְיָא וְעֶרְק
מִשָּׁה מִן קַדְמוּהִי:

וַיֹּאמֶר הַשְּׁלִיכֵהוּ אֶרֶץ
וַיִּשְׁלֹכֵהוּ אֶרֶץ וַיְהִי לְנַחֵשׁ
וַיָּנֶס מִשָּׁה מִפָּנָיו:

And the LORD said unto Moses:
4 'Put forth thy hand, and take it by
the tail—and he put forth his hand,
and laid hold of it, and it became a
rod in his hand—

וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אֲנִישִׁיט יָדְךָ
וְאֶחָיד בְּדַנְבִּייה וְאֲנִישִׁיט יָדֶיהָ
וְאַתְּמִקֶּיף בֵּיהָ וְנִתְּנָה לְחוּטְרָא
בִּידֶיהָ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה שְׁלַח
יָדְךָ וְאַחֲזוּ בִּזְנֵבּוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ
וַיַּחֲזֹק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:

(22) ובמגרת ביתה. מאומה שהיא גרה אֶתֶּה צבית: ונצלתם. כתרגמו ויתרִקוּנוּ, וכן ויִנְעֲלוּ אֶת מִנְיָרִים (שמות יב, לו), ויִתְנַעֲלוּ צִי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדִים (שם לג, ו), והנו"ן צו יסוד. ומנחם חצרו במחצרת זד"י, עם ויִנְעֲלוּ אֶת מִנְיָרִים חֲצִירִים (בראשית לא, ט), אשר הִזִּיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינוּ, ולא יאמנו דבריו, כי אם לא היתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם, אלא בלשון ופעלתם, כמו וְנִסְתַּחֲסַם מֵעַל הַבְּדֶמָה (דברים כח, סג), ונתתם ביד אויב, וְנִפְתַּח לְפָנֵי חֲצִירִים (ויקרא כו, יז), וְנִפְתַּח בְּתוֹרָה (יחזקאל כב, כא), ואמרתם נָלֵנוּ, לשון נפעלנו, וכל נו"ן שהיא בזה בתיבה לפרקים, ונופלת ממנה, כנו"ן של נוּגַף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, תנקד בשו"א בפתח, כגון ויִשְׁאַחֲסוּ אֶת חֲצִירִים (בראשית מה, יט), ויִתַּחֲסוּ לָהֶם אֶת אֶרֶץ הַגִּלְגָּד (במדבר לב, כט), וגמלתם את בשר ערלתכם. לכן אני אומר, שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נָלוּ, והוא מן הלשונות הכזדים, כמו דָּבֹר, פָּפֹר, לְמוֹד, כשידבר בלשון ופעלתם ינקד בחיר"ק, כמו ויִדְרֹקְסוּ אֶל הַסֵּלַע (שם כ, ח), ויִפְרֹקְסוּ אֶת הַבָּיִת (יחזקאל מה, כ), וְלִמְדָּתָם אֶתֶּם אֶת צִיִּים (דברים יא, יט):

(2) מזה בידך. לכן נכתב תיבה אחת לדרוש, מִיָּה שְׂדִיךְ אֶתָּה חֵיִיב לְלָקוֹת, שחשדת בכשרים. ופשוטו, כאדם שאומר לחצירו, מודה אתה שזו שלפניך אֵבֶן היא, אומר לו הן, אמר לו הריני עושה אותה עץ:

(3) ויהי לנחש. רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל (באומרם לא יאמינו לי), ותפס אומנתו של נחש:

(4) ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרצה יש במקרא, ויִסְתַּחֲסוּ הַבָּנִים בְּיָדוֹ (בראשית יט, טז) ויִקְסִינָה בְּמַעֲשֵׂיו (דברים כה, יא), וְהַתַּחֲסִי בָּנָיו (שמואל-א יז, לה), כל לשון חזק הדבוק לבי"ת, לשון אחיזה הוא:

<p>that they may believe that the LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'</p>	<p>לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֵלַיִךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: 5</p>
<p>And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּא־נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיִּוצֵאָהּ וַהֲגַה יָדוֹ מִצָּרַעַת כַּשָּׁלֵג: 6</p>
<p>And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיָּשֵׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיִּוצֵאָהּ מִחִיקוֹ וַהֲגִיחָה שָׁבָה כַּבָּשָׂרוֹ: 7</p>
<p>And it shall come to pass, if they will not believe thee, neither hearken to the voice of the first sign, that they will believe the voice of the latter sign.</p>	<p>וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן: 8</p>
<p>And it shall come to pass, if they will not believe even these two signs, neither hearken unto thy voice, that thou shalt take of the water of the river, and pour it upon the dry land; and the water which thou takest out of the river shall become blood upon the dry land.'</p>	<p>וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וְלִקְחָתָה מִמִּימֵי הַיָּאֵר וּשְׁפַכְתָּ הַיִּבְשָׁה וַהֲיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן־הַיָּאֵר וַהֲיוּ לְדָם בַּיִּבְשָׁת: 9</p>
<p>And Moses said unto the LORD: 'Oh Lord, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה כִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְּמוֹל גַּם מִשְׁלָשׁ גַּם מֵאִזְ דְּבָרְךָ אֶל־עַבְדְּךָ כִּי כְבֹּד־פֶּה וּכְבֹּד לָשׁוֹן אֲנִי: 10</p>

(6) מצורעת כשלג. דרך זרעת להיות לבנה, אם צהרת לבנה היא, אף צאות זה רמז לו שלשון הרע קיפר באומרו לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו זרעית, כמו שלקחה מרים על לשון הרע:
 (7) ויוציאה מחיקו והגה שבה וגו'. מכאן, שמדה טובה ממחרת לצא ממדת פורעניות, שהרי צראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ר ג, יח):
 (8) והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם שצבילכם לקיתי על שספתי עליכם לשון הרע, יאמינו לך, שכבר למדו כזך שהמודווגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואצמלך שצביל שרה:
 (9) ולקחת ממימי היאור. רמז להם שצמכה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקצ"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם מחלה, שהיו עובדים לנילוס הממחה אותם, והפכס לדס. ברש"י ישן): והיו המים וגו'. והיו, והיו, שני פעמים, נראה צעני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדס ציצשת, שומע אני שצידו הם הפכים לדס, ואז כשירדו לארץ יהיו צהוייתן, אצל עכשיו מלמדנו, שלא יהיו דס עד שיהיו ציצשת:

<p>And the LORD said unto him: 11 ‘Who hath made man’s mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the LORD?’</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֶׁם פֶּה לֵאדָם אוֹ מִי־יִשְׁוֹם אֱלֹם אוֹ חֲרָשׁ אוֹ פֶקֶח אוֹ עוֹר הֲלֹא אֲנִי יְהוָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֶׁם פֶּה לֵאדָם אוֹ מִי־יִשְׁוֹם אֱלֹם אוֹ חֲרָשׁ אוֹ פֶקֶח אוֹ עוֹר הֲלֹא אֲנִי יְהוָה:</p>
<p>Now therefore go, and I will be 12 with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.’</p>	<p>וְכַעַן אֵינִיל וּמִמְרֵי יְהִי עִם פִּמֶךָ וְאַל־פִּנֶּה דַתְּמַלִּיל:</p>	<p>וְעַתָּה לֵךְ וְאֲנִכִּי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:</p>
<p>And he said: ‘Oh Lord, send, I pray 13 Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.’</p>	<p>וַיֹּאמֶר בָּבְעוּ יְיָ שְׁלַח כָּעַן בְּיַד מִן דָּכָשֶׁר לְמַשְׁלַח:</p>	<p>וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בְיַד־ תַּשְׁלַח:</p>
<p>And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He said: 14 ‘Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.</p>	<p>וַתִּקְרַף רוּגְזָא דִּי בְּמִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אַהֲרֹן אַחִיךָ לִינוּאָה גְלִי קִדְמִי אֲרִי מְלָלָא יְמַלִּיל הוּא וְאַף הָא הוּא נָפִיק לְקִדְמוּתָךְ וַיַּחְזִינְךָ וַיַּחְדִּי בְּלִבִּיה:</p>	<p>וַיַּחֲרֶ־אַף יְהוָה בְּמִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אַהֲרֹן אַחִיךָ תִּלְוִי יָדְעֵתִי כִּי־דָבָר יִדְבֹּר הוּא וְגַם הֵנָּה־ הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאָךְ וְשִׂמַּח בְּלִבּוֹ:</p>
<p>And thou shalt speak unto him, 15 and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.</p>	<p>וְתַמְלִיל עֲמִיה וְתַשׁוּי יֵת פִּתְגָּמִיא בְּפִמִּיה וּמִמְרֵי יְהִי עִם פִּמֶךָ וְעִם פִּמִּיה וְאַלִּיךְ יִתְכּוֹן יֵת דַּתְּעֲבָדוֹן:</p>	<p>וּדְבַרְתָּ אֵלָיו וְשִׁמַּתְתָּ אֶת־ הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנִכִּי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:</p>
<p>And he shall be thy spokesman 16 unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God’s stead</p>	<p>וַיְמַלִּיל הוּא לָךְ עִם עָמָא וַיְהִי הוּא יְהִי לָךְ לְמַתְוִיגְמָן וְאַתָּה תְּהִי לִיָּה לְרַב:</p>	<p>וּדְבַר־הוּא לָךְ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לָךְ לִפֶּה וְאַתָּה תְּהִי־לִי לְאֵלֹהִים:</p>

(10) גם מתמור וגר'. למדנו שכל שבעה ימים היה הקצ"ה מפתה את משה בסנה לילך בשניחותו, מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ביום ה' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ביד משלח, עד שחרה בו וקבל עליי. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונביא היה, שנאמר (הלל אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הנגלה נגליתי אל בית אביך דהיוקם צמקרים (שמואל"א ב, כז), הוא אהרן, וכן ואנדע להם צמקן מצרים וגו' (יחזקאל כ, ה) ואמר אליהם איש שקצי עיניו השליכו, ואומה נבואה לאהרן נאמרה: כבד פה. כבידות אני מדבר, ובלשון לע"ז בלבד

(11) מִי שֶׁם בַּה גּוּר. מִי לַמִּדָּךְ לְדַבֵּר כְּשֶׁהֵיט נִדּוֹן לִפְנֵי פִרְעָה עַל הַמִּצְוָה: אוֹ מִי יִשׁוּם אֲלֵם. מִי עָשָׂה פִרְעָה אֵלֶם שֶׁלֹּא נִחְאֵמָן בְּמִצְוַת הַרִיגָתָהּ, וְחַת מִשְׁרָתֶי חֲרָשִׁים שֶׁלֹּא שִׁמְעוּ בְּצוּרָתוֹ עֵלֶיךָ, וְלֹאסְפֵק לְטוֹרִין (שְׂבַח קָה). הַהוֹרָגִים מִי עָשָׂאֵם עֲוִירִים, שֶׁלֹּא רָאוּ כְּשֶׁבִרְחַת מִן הַבִּימָה וּנְמַלְטוֹת (תַּנְחוּמָא שְׁמוֹת י'): הֵלֵא אֲנִיכִי. שְׁמִי ה' עֲשִׂיתִי כָל זֹאת:

(13) בִּיד תִּשְׁלַח. צִיד מִי שֶׁחֵתָה רִגִּיל לְשִׁלּוֹת וְהוּא אֶהְרֵן. דְּבַר אַחֵר, צִיד אַחֵר שֶׁחֵתָה לְשִׁלּוֹת, שֶׁאִין סוֹפִי לַהֲכַנִּיסָם לְאֶרֶץ וְלִהְיוֹת גּוֹאֲלִים לַעֲמִיד, יֵשׁ לָךְ שְׁלוֹחִים הַרְבֵּה:

(14) ויחר אף. (זכאים קב.) רבי יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שצמורה נאמר בו רשע, וזה לא נאמר בו רשע, ולא מצינו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף בזה נאמר בו רשע, הלא אהרן אחיד הלוי, שהיה עמיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתה אומר ללאת ממך, מעשה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואחיה הלוי, שנאמר וימשה איש האֱלֹהִים צִנְיֹן יִקְרָא על שָׂטָן הָלֵוִי (דברי הימים-א כג, יד): הנה הוא יצא לקראתך. כשחלך למצרים: וראך ושמח בלבבו. לא כשאתה צבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנחמן על הלכ:

17	And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.'	וְיֵת חֹטֶרָא הָדִין תִּסַּב בִּידְךָ דְּתַעֲבִיד בֵּיהּ יֵת אֲתִיָּא: הָאֵתֵת: (פ)	וְיֵת חֹטֶרָא הָדִין תִּסַּב בִּידְךָ דְּתַעֲבִיד בֵּיהּ יֵת אֲתִיָּא: הָאֵתֵת: (פ)	17
18	And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל-יֶתֶר חֹתָנוּ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה נָא וְאֶשְׁוֹבָה אֶל-אֲתִי אֲשֶׁר-בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הַעֲוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֶתֶרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם:	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל-יֶתֶר חֹתָנוּ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה נָא וְאֶשְׁוֹבָה אֶל-אֲתִי אֲשֶׁר-בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הַעֲוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֶתֶרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם:	שעי
19	And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן אֵיזִיל תֵּיב לְמִצְרַיִם אֲרִי מִיתוּ כָל- גִּוְבְרֵיָא דְּבָעוּ לְמַקְטֹלָךְ:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן אֵיזִיל תֵּיב לְמִצְרַיִם אֲרִי מִיתוּ כָל- גִּוְבְרֵיָא דְּבָעוּ לְמַקְטֹלָךְ:	19
20	And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת- בָּנָיו וַיִּרְכָּבֵם עַל-הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת- מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדּוֹ:	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת- בָּנָיו וַיִּרְכָּבֵם עַל-הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרְצָה מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת- מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדּוֹ:	20
21	And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמַהְקָךְ לְשׁוֹב מִצְרַיִם רְאֵה כָל- הַמִּפְתִּים אֲשֶׁר-שָׂמַתִּי בְיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פַרְעֹה וְאֲנִי אַחֲזִק אֶת-לִבּוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת-הָעָם:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמַהְקָךְ לְשׁוֹב מִצְרַיִם רְאֵה כָל- הַמִּפְתִּים אֲשֶׁר-שָׂמַתִּי בְיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פַרְעֹה וְאֲנִי אַחֲזִק אֶת-לִבּוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת-הָעָם:	21
22	And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְפַרְעֹה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְּכֹרִי יִשְׂרָאֵל:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְפַרְעֹה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְּכֹרִי יִשְׂרָאֵל:	22

(16) ודבר הוא לך. בשצילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הס:

יהיה לך לפה. למליץ, לפי שאתה כד פה: לאלהים. לרצולש:

(18) וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשבע לו (שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו). (מכילתא יתרו) ושבעה שמות היו לו, רעואל, יתר, יתרו, קיני, וכו':

(19) כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואזריס, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוד כמת (גדרים סד):

(20) על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחש אחרים לעקידת יחזק, והוא שעמיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עני ולקח על חמור (זכריה ט, ט): וישב ארצה מצרים ויקח משה את משה. אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא:

(21) בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע, שעל מנת כן תלך, שתהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו: אשר שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה נזה לעשותם אלא לפני ישראל שיאמינו לו, ולא מנינו שעשאים לפניו, אלא מופתים שאני עמיד לשום צידך במצרים, כמו כי ידבר אלךם פְּרָעָה וגו' (שמות ז, ט), ואל תחמה על אשר כתיב אשר שמתי, שכן משמעו, כשתדבר עמו כזר שמתים צידך:

(22) ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלבו חזק וימאן לשלוח, אמור לו כן: בני בכרי. לשון גדולה, כמו אף אָנִי צָלוּר אֶתְּנֶהוּ (תהלים פט, כח), זו פשוטו. ומדרשו, כאן חסד הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו:

<p>23 And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'</p>	<p>וַאֲמַר אֵלָיךְ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְתִמָּאֵן לְשַׁלְּחוֹ הַנֶּה אֲנִי הָרֹג אֶת־בְּנֶךָ בְּכַרְךָ : וַאֲמַרְתִּיתָ לֵךְ שְׁלַח יְת בְּרִי וְיַפְלַח קַדְמִי וּמִסְרִיב אֶת לְשַׁלְּחוֹתֶיהָ הֵא אֲנִי קָטִיל יְת בְּרֶךְ בּוֹכְרֶךְ :</p>	<p>23 וַאֲמַר אֵלָיךְ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְתִמָּאֵן לְשַׁלְּחוֹ הַנֶּה אֲנִי הָרֹג אֶת־בְּנֶךָ בְּכַרְךָ :</p>
<p>24 And it came to pass on the way at the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him.</p>	<p>וַהֲנִה בַּדֶּרֶךְ אֶת־מִתָּהּ וַעֲרַע בֵּיהּ מִלְּאֲכָא דִּי וּבְעָא לְמַקְטִילָהּ : וַהֲנִה בַּדֶּרֶךְ בְּמַלְּוֹן וַיִּפְגְּשֻׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ :</p>	<p>24 וַהֲנִי בַּדֶּרֶךְ בְּמַלְּוֹן וַיִּפְגְּשֻׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ :</p>
<p>25 Then Zipporah took a flint, and cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.'</p>	<p>וַנִּסִּיבַת צִפּוֹרָה שֹׁנָא וּגְזַרְתָּ יְת עָרְלַת בְּרָהּ וְקָרִיבַת לְקַדְמוּהִי וַאֲמַרְתָּ בְּדָמָא דְּמַהוּלְתָּא הָדִין אֶתְהִיב חַתָּנָא לָנָא : וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צֹר וַתְּכַרֶּת אֶת־עָרְלַת בְּנָהּ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חַתָּן דְּמִים אַתָּה לִי :</p>	<p>25 וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צֹר וַתְּכַרֶּת אֶת־עָרְלַת בְּנָהּ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חַתָּן דְּמִים אַתָּה לִי :</p>
<p>26 So He let him alone. Then she said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.'</p>	<p>וְנַח מִנִּיהּ בְּכֵן אֲמַרְתָּ אֱלֹוִי דְּמָא דְּמַהוּלְתָּא הָדִין אֶתְהִיב חַתָּנָא קָטִיל : וַיִּרְךָ מִמֶּנּוּ אִזְ אֲמַרְתָּ חַתָּן דְּמִים לְמוֹלֶת : (פ)</p>	<p>26 וַיִּרְךָ מִמֶּנּוּ אִזְ אֲמַרְתָּ חַתָּן דְּמִים לְמוֹלֶת : (פ)</p>
<p>27 And the LORD said to Aaron: 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אֵיזִיל לְקַדְמוּת מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא וְאֵזִל וְעָרְעִיה בְּטוֹרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי וְנָשִׁיק לִיהּ : וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַמַּדְבָּרָה וְיִלְךְ וַיִּפְגְּשֻׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשָּׁק לוֹ :</p>	<p>27 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַמַּדְבָּרָה וְיִלְךְ וַיִּפְגְּשֻׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשָּׁק לוֹ :</p>
<p>28 And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him.</p>	<p>וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת כָּל דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוּ וְאֵת כָּל־הָאֵתוֹת אֲשֶׁר צִוָּהוּ : וַחֲוֵי מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן יְת כָּל פְּתִיגְמֵי דִּי דְּשַׁלְּחִיה וְיְת כָּל אֲתִיָּא דְּפִקְדִּיהּ :</p>	<p>28 וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת כָּל דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוּ וְאֵת כָּל־הָאֵתוֹת אֲשֶׁר צִוָּהוּ :</p>

(23) ואומר אליך. בשליחותו של מקום: שלח את בני וגר. הנה אנכי הרג וגר. היא מכה אחרונה, וזה התורה תחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שנאמר באיוב הן אל יִשְׁגִּיב צִלְמוֹ, לפיכך, מי קמהו מורה (איוב לו, כז), בשר ודם המבקש להנקם מחזירו, מעלים את דבריו שלא יבקש הלה, אבל הקב"ה יִשְׁגִּיב כחכו ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשבוע אליו, לפיכך הוא מורה ומתרה בו לשו:

(24) ויהי בדרך במלון. משה: ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנחשף נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נחשף, אלא אמר, אמול ואשא לדרך, סכנה היא לחינוך עד שלשה ימים, אמול ואשה שלשה ימים, הקב"ה זוני לך שוב מארץ, ומפני מה נענש מיתה, לפי שנחשף במלון תחלה (במסכת נדרים לא:), והיה המלאך נעשה כמין נחש, ובולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר ובולעו מרגליו ועד ארסו מקום, הבינה לפורה שבשכיל המילה הוא: (25) ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על צנה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אתה לי:

(26) וירך. המלאך ממנו. אז, בינה שעל המילה בא להורגו: אמרה חתן דמים למולת. חתני היה נרצח על דבר המילה. (שינה רש"י בלשון, לעיל כחז אתה היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גם לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראתה וירך לגמרי, אז הבינה דעל דבר המילה לבד בא, וזה מתורץ גם כן שינוי לשון בתרגום אונקלוס בחתן דמים, ודו"ק כנ"ל): למולת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו ואמר פקעה לְגַדִּי יִשְׂרָאֵל (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

29	And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel.	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	וַאֲזַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיִּכְנְסוּ יָת כָּל סְבִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
30	And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.	וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֵתוֹת לְעֵינֵי הָעָם:	וּמִלִּיל אַהֲרֹן יָת כָּל פִּתְגָמָיָא דְּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַעֲבַד אֵתִיָּא לְעֵינֵי עָמָא:
31	And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.	וַיֵּאֱמָן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנָיָם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:	וַחֲיִמִּין עָמָא וַשְּׁמַעוּ אֲרִי דְּכִיר יְיָ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲרִי גְּלִי קְדָמוּהִי שְׁעִבְדֵּהוּן וַיִּכְרְעוּ וַסִּגִּידוּ:
V	And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'	וְאַחֲרַיִם בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגּוּ לִי בַּמִּדְבָּר:	וּבְתַר כֵּן עָאלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַאֲמָרוּ לְפַרְעֹה כִּדְנֹן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דְיִשְׂרָאֵל שְׁלַח יָת עַמִּי וַיַּחֲגִינוּ קְדָמִי בַּמִּדְבָּרָא:
2	And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:	וַאֲמַר פַּרְעֹה שָׁמָא דִּי לֹא אֲתִגְּלִי לִי דְאַסְבִּיל לְמִימְרֵיהָ לְשַׁלַּח יָת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲתִגְּלִי לִי שָׁמָא דִּי וְאַף יָת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:
3	And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'	וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִם נִקְרָא עָלֵינוּ נִלְכָּה נָא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחָהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יִפְגְּעֵנוּ בַּדָּבָר אֹו בַחֲרֹב:	וַאֲמָרוּ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי אֲתִגְּלִי עָלֵנָא נִזִּיל כַּעֲן מַחֲלָד תִּלְתָּא יוֹמִין בַּמִּדְבָּרָא וְנִזְבַּח קְדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא דִּלְמָא יַעֲרַעֲנָנָא בְּמוֹת אֹו בַּקְטוֹל:
4	And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get you unto your burdens.'	וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לְסִבְלִיתִיכֶם:	וַאֲמַר לְהוֹן מֶלְכָּא דְּמִצְרַיִם לְמָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּבְטְלוּן יָת עָמָא מִעֲבִידְתַּהוֹן אִיזִילוּ לְפִוְלַחֲנִכּוֹן:

(1) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אצל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטיין, לפי שיראו ללכת (שמו"ר ה, יד), ובסיני נפרע להם, ונגש משה לבדו והם לא יגשו, החזירם לאחוריהם:
(3) פן יפגענו. פן יפגענו היו צריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא:
(4) תפריעו את העם ממעשיו. תצדיקו ותרחיקו אותם ממלאכתם, ששומעים לכם וסבורים לנוח מן המלאכה, וכן פָּרַעְהוּ אֶל שַׁעֲרָא דְּ(משלי ד, טו), רחקהו, וכן וַתַּפְּרִיעוּ כָּל עַמִּי (שם א, כה), כִּי פָּרַעְהוּ (שמות לב, כה), נרחק ונתעב:

5 And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲעַתָּה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסִּבְלָתָם: וַאֲמַר פַּרְעֹה הֲאֵל מִדִּסְגִּיאִין כֶּעַן עָמָא דְאַרְעָא וְתִבְטְלוּן יְתְהוּן מִפּוֹלְחָנְהוּן:	5 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲעַתָּה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסִּבְלָתָם: וַאֲמַר פַּרְעֹה הֲאֵל מִדִּסְגִּיאִין כֶּעַן עָמָא דְאַרְעָא וְתִבְטְלוּן יְתְהוּן מִפּוֹלְחָנְהוּן:
6 And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:	וַיִּצְוֵה פַרְעֹה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַגִּזְשִׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרֵיוֹ לֵאמֹר: וּפְקִיד פַּרְעֹה בְיוֹמָא הַהוּא יְתִשְׁלוּנִי עָמָא וְיִתְ סָרְכוּהִי לְמִימַר:	6 וַיִּצְוֵה פַרְעֹה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַגִּזְשִׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרֵיוֹ לֵאמֹר: וּפְקִיד פַּרְעֹה בְיוֹמָא הַהוּא יְתִשְׁלוּנִי עָמָא וְיִתְ סָרְכוּהִי לְמִימַר:
7 'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.	לֹא תִסְפּוּן לְמַתֵּן תִּבְנָא לְעָמָא לְמַרְמֵי לִבְנִין כְּמַאתְמְלִי וּמִדְקֻמוּהִי אֲנִין יִיזְלוּן וְיִקְבְּבוּן לְהוּן תִּבְנָא: לֹא תִאֲסְפוּן לְתַת תִּבְנִין לְעָם לְלָבֶן הַלְבָּנִים כְּתַמּוּל שְׁלֹשָׁם הֵם יִלְכוּ וְיִקְשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבְנִין:	7 לֹא תִאֲסְפוּן לְתַת תִּבְנִין לְעָם לְלָבֶן הַלְבָּנִים כְּתַמּוּל שְׁלֹשָׁם הֵם יִלְכוּ וְיִקְשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבְנִין:
8 And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.	וְיִתְ סָכוּם לְבְנִיא דְאַנּוּן עֲבָדִין מַאתְמְלִי וּמִדְקֻמוּהִי תִמְנוּן עֲלִיהוּן לֹא תִמְנְעוּן מִנִּיה אֲרִי בְטָלִין אֲנִין עַל כֵּן אֲנִין מִצְוָהִין לְמִימַר גִּיזִיל נְדַבַּח קָדָם אֱלֹהֵנָא: וְאֶת־מִתְכַּנֵּת הַלְבָּנִים אֲשֶׁר־הֵם עֹשִׂים תַּמּוּל שְׁלֹשָׁם תְּשִׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִּים הֵם עַל־כֵּן הֵם צָעֲקִים לֵאמֹר נִלְכָּה נִזְבַּחַה לֵאלֹהֵינוּ:	8 וְיִתְ סָכוּם לְבְנִיא דְאַנּוּן עֲבָדִין מַאתְמְלִי וּמִדְקֻמוּהִי תִמְנוּן עֲלִיהוּן לֹא תִמְנְעוּן מִנִּיה אֲרִי בְטָלִין אֲנִין עַל כֵּן אֲנִין מִצְוָהִין לְמִימַר גִּיזִיל נְדַבַּח קָדָם אֱלֹהֵנָא: וְאֶת־מִתְכַּנֵּת הַלְבָּנִים אֲשֶׁר־הֵם עֹשִׂים תַּמּוּל שְׁלֹשָׁם תְּשִׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִּים הֵם עַל־כֵּן הֵם צָעֲקִים לֵאמֹר נִלְכָּה נִזְבַּחַה לֵאלֹהֵינוּ:
9 Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.'	וְיִתְקַר פּוֹלְחָנָא עַל גּוֹבְרִיא וְיִתְעַסְקוּן בֵּיה וְלֹא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָמִין בְּטִילִין: תִּכְבֵּד הָעֲבָדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וְיַעֲשׂוּ־בָהּ וְאֵל־יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי־שֹׁקֶר:	9 תִּכְבֵּד הָעֲבָדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וְיַעֲשׂוּ־בָהּ וְאֵל־יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי־שֹׁקֶר:

לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צנתיכם, אבל מלאכת שעבוד מצרים לא הייתה על שצטו של לוי, ותדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים וצאים שלא צרשות:

(5) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואתם משציתים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:

(6) הנוגשים. מצריים היו, והשטרים היו ישראלים, הנוגש ממונה על כמה שוטרים, והשוטר ממונה לחדות צעושי המלאכה:

(7) תבן. אשטו"בלא, היו גובלין אותו עם הטיט: לבנים. טיו"לש בלע"ז, שעושים מטיט, ומיצטין אותו בחמה, ויש שזורפין אותו בצנצן: כתמו"ל שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו:

(8) ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה החבן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לצם פונה אל הצטלה ולועקים לאמר נלכה וגו': מתכנת. ותכן לבנים, ולו נכחנו עלילות, את הכסף המחוכן, כולן לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפויה צידם ועוזזה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש בלע"ז

(9) ואל יעשו בדברי שקר. ואל יגו וידברו תמיד בדברי רוח, לאמר נלכה נזכרה, ודומה לו ואשעה בחקך תמיד, למשל ולשנינה מתרגמין וילשועין, ויספך ויאשפע, ואי אפשר לומר ואל יעשו לשון וישע ה' אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל יעשו אל יפנו, שא"כ היה לו לכתוב ואל יעשו אל דברי שקר, או לדברי שקר, כי כן גזרת כלם, יאשעה האדם על עשהו (ישעיה יז), ולא שטו על קדוש יאקאל (שם לא, א), ולא יאשעה אל המצבות (שם יז, ח), ולא מנאחי שמוש של צי"ת סמוכה לאחריהם, אבל אחר לשון דבור כמתעסק לדבר בדבר, נופל לשון שמוש צי"ת, כגון הקדצרים צד (יחזקאל לג, ל), וקדצר מרקים ואלהן קממה (במדבר יז, א), המלאך הדצר צי (זכריה ד, א), לדצר קם (דברים יא, יט), ואלהן קממה (תהלים קיט, מה), אף כאן אל יעשו בדברי שקר, אל יהיו נדצרים בדברי שוא והצא:

<p>10 And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.</p>	<p>וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵיוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תֶּבֶן:</p>	<p>10 וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵיוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תֶּבֶן:</p>
<p>11 Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'</p>	<p>אֲתֶם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תֶּבֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבַדְתְּכֶם דָּבָר:</p>	<p>11 אֲתֶם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תֶּבֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבַדְתְּכֶם דָּבָר:</p>
<p>12 So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.</p>	<p>וַיִּפְּץ הָעָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן:</p>	<p>12 וַיִּפְּץ הָעָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן:</p>
<p>13 And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'</p>	<p>וְהַנֹּגְשִׁים אָצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בַּהֲיוֹת תִּתֶּבֶן:</p>	<p>13 וְהַנֹּגְשִׁים אָצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בַּהֲיוֹת תִּתֶּבֶן:</p>
<p>14 And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'</p>	<p>וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שָׁמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֲקֵכֶם לַלֶּבֶן כַּתְּמוּל שְׁלֹשׁ גַּם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם:</p>	<p>14 וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שָׁמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֲקֵכֶם לַלֶּבֶן כַּתְּמוּל שְׁלֹשׁ גַּם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם:</p>
<p>15 Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?'</p>	<p>וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:</p>	<p>15 וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:</p>
<p>16 There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'</p>	<p>תֶּבֶן לֹא מִתִּיחִיב לַעֲבָדֶיךָ וְלִבְנֵיךָ אָמְרוּ לָנָה עֲבִידֶיךָ וְהָא עֲבָדֶיךָ לָקוּ וְחַטֹּן עֲלֵיהֶן עֲמֶךָ:</p>	<p>16 תֶּבֶן אֵין נֹתֵן לַעֲבָדֶיךָ וְלִבְנֵיךָ אָמְרוּ לָנָה עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מִכִּים וְחַטֹּאת עֲמֶךָ:</p>

(11) אֲתֶם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תֶּבֶן. וְאִרְכִּים אִתֶּם לִילֵךְ צוּרִיּוֹת, כִּי אֵין נִגְרַע דָּבָר מִכֹּחַ סְכּוּם לְבָנִים שֶׁהֵייתֶם עוֹשִׂים לַיּוֹם צְהִיּוֹת הַתַּחֲנוּן נֶסֶן לָכֶם מִזִּמְנוֹ מִצִּית הַמֶּלֶךְ:

(12) לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן. לִאֲסוֹף אֲסִיפָה, לִלְקוֹט לִקְטוֹף צֶנֶן הַטֵּיט: קֹשׁ. לִשׁוֹן לִקְוֹט, עַל שֶׁם שֶׁדָּבַר הַמַּחֲפֹזֵר הוּא וְאִרְיָךְ לִקְשֹׁשׁ, קְרוֹי קֹשׁ בְּשֶׁאֵר מִקְוֹמוֹת:

(13) אָצִים. דּוּחִקִּים: דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. מַשְׁבּוֹן שֶׁל כָּל יוֹם פְּלוֹ בְּיוֹמוֹ, כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם צְהִיּוֹת הַתַּחֲנוּן מוֹכֵן:

(14) וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. הַשּׁוֹטְרִים יִשְׂרָאֵלִים הֵיוּ, וְחִסִּים עַל חֲצִירֵיהֶם מִלְּדַחֲקָם, וְכַשֵּׁהוּ מִשְׁלִימִין הַלְבָּנִים לְנוֹגְשִׁים שֶׁהֵם מִזְרִיִּים, וְהִיא חֲסֶר מִן הַסְּכּוּם, הֵיוּ מִלְּקִין אוֹתָם עַל שֶׁלֹּא דָחֲקוּ אֶת עוֹשֵׁי הַמִּלָּאכָה, לְפִיכָךְ זָכוּ אוֹתָן שׁוֹטְרִים לֵהִיּוֹת סִנְהֶדְרִין, וְנִאֲכָל מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עַל מִשְׁהוּוֹתָם עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר אֲסִיפָה לִי שְׂעִים אִישׁ מִזִּמְנוֹ יִשְׂרָאֵל, מֵאוֹתָן שִׂידַעַת הַטּוֹבָה שֶׁעָשׂוּ בְּמִזְרִים, כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשׁוֹטְרֵיוֹ: וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁר שָׁמוּ נֹגְשֵׁי פַרְעֹה אוֹתָם לְשׁוֹטְרִים עֲלֵיהֶם, לֵאמֹר מַדּוּעַ וְגו', לָמָּה וַיִּכּוּ, שֶׁהֵיוּ אוֹמְרִים לָהֶם מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם גַּם תָּמוּל גַּם הַיּוֹם, חֵק הַקִּצּוֹץ עֲלֵיכֶם לְצֹדֵן כַּתְּמוּל הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁלִּפְנֵי אֲתָמוּל, וְהוּא הִיא צְהִיּוֹת הַתַּחֲנוּן נֶסֶן לָהֶם: וַיִּכּוּ. לְשׁוֹן וַיִּפְּצֻהוּ, הוֹכּוּ מִיַּד אַחֲרִים, הַנוֹגְשִׁים הַכּוֹס:

<p>17 But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.</p>	<p>וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים נֵלְכָה נִזְבַּחָה לַיהוָה:</p> <p>וַאֲמַר בְּטִלְנִין אַתּוֹן בְּטִלְנִין עַל כֵּן אַתּוֹן אֹמְרִין נִיזִיל נִדְבַח קֹדֶם יי:</p>	<p>17 וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים נֵלְכָה נִזְבַּחָה לַיהוָה:</p>
<p>18 Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'</p>	<p>וְכַעַן אֵיזִילוּ פִלְחוּ וְתִבְנֶא לֹא יִתְּיָיֵב לָכוֹן וְסָכּוֹם לְבִנְיָא תִתְּנוּן:</p>	<p>18 וְעַתָּה לָכוּ עֲבֹדוּ וְתָבֵן לֹא־יִנָּתֵן לָכֶם וְתָבֵן לְבָנִים תִּתְּנוּ:</p>
<p>19 And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'</p>	<p>וַחֲזוּ סֹרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּהוֹן בְּבִישׁ לְמִימַר לֹא תִמְנַעֲנוּ מִלְּבִנְיָכוֹן פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמִיהָ:</p>	<p>19 וַיֵּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֹתָם בָּרַע לֵאמֹר לֹא־תִגְרַעוּ מִלְּבִנְיָכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:</p>
<p>20 And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;</p>	<p>וַעֲרֵנוּ יֵת מֹשֶׁה וְיֵת אַהֲרֹן קִימִין לְקִדְמוֹתָהוֹן בְּמִפְקָהוֹן מִלֹּת פִּרְעֹה:</p>	<p>20 וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לְקִדְמָתָם בְּצֵאתָם מֵאֵת פִּרְעֹה:</p>
<p>21 and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'</p>	<p>וַאֲמָרוּ לָהֶן יִתְגַּלִּי יי עָלֵיכוֹן וְיִתְפָּרַע דְּאִבְיָשְׁתּוֹן יֵת רִיחָנָא בְּעֵינֵי פִרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְמַתָּן חֲרָפָא בְּיַדָּהֶן לְמַקְטִלָּא:</p>	<p>21 וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יֵרָא יְהוָה עָלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבֵּאֲשַׁתֶּם אֶת־רִיחָנוּ בְּעֵינֵי פִרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתַת־חֲרָב בְּיָדָם לְהַרְגֵּנוּ:</p>
<p>22 And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?</p>	<p>וַתֵּב מֹשֶׁה לְקֹדֶם יי וַאֲמַר יי לְמָא אִבְיָשְׁתָּא לְעַמָּא הָדִין לְמָא דִּנָּן שְׁלַחְתָּנִי:</p>	<p>מפטיר וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לְמָה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:</p>
<p>23 For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'</p>	<p>וּמַעַדָּן דְּעִלִּית לֹת פִּרְעֹה לְמַלְלָא בְּשִׁמְךָ אִבְיָשׁ לְעַמָּא הָדִין וְשִׁיזְבָּא לֹא שִׁיזְבַּתָּא יֵת עַמְךָ:</p>	<p>23 וּמֵאֵז בָּאתִי אֶל־פִּרְעֹה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם הַזֶּה וְהִצַּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ:</p>

(16) ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לַצִּנִּים כַּמִּין הַרְשָׁן: וְחַטָּאת עִמָּךְ. אֵלּוּ הֵיּ נִקּוּד פִּתְחָה, הֵייתִי אֹמֶר שֶׁהוּא דְּבֹק, וְדָצָר זֶה חֲטָאת עִמָּךְ הוּא, עֲכָשִׁי שֶׁהוּא קִמָּךְ, שֶׁס דָּצָר הוּא, וְכָךְ פִּירוּשׁוֹ, וְדָצָר זֶה מִצִּיא חֲטָאת עַל עַמָּךְ, כֹּאִילוּ כְּמוֹ וְחֲטָאת לְעַמָּךְ, כְּמוֹ דְּבֹאֲנָה צִית לָקֶס (רוּחַ אֵל, יט), שֶׁהוּא כְּמוֹ לְבֵית לַחַם, וְכֵן הִרְצָה: (18) וְתָבֵן לְבָנִים. חֲשַׁזֵּן הַלְצָנִים, וְכֵן אֵת הַקֶּסֶף הַמִּתְקֵן (מַלְכִּים־צִי, צב), הַמְנוֹי, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר צַעֲרִין וַיִּלְרֹ וַיִּמְנוּ אֵת הַקֶּסֶף (שֶׁס יא): (19) וַיֵּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. אֵת חֲזִירֵיהֶם הִנְדִּיס עַל יָדָם: בָּרַע. רָאוּ אֹתָם צָרַעַה וְאֵרָה הַמוֹלֶאֶת אֹתָם, צִהֲכִידִם הַעֲזוּדָה עֲלֵיהֶם לֵאמֹר לֹא תִגְרַעוּ וְגו': (20) וַיִּפְגְּעוּ. אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל אֵת מֹשֶׁה וְאֵת אַהֲרֹן וְגו'. וְרִצּוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּ, כֹּל נָשִׁים וְנָצִים דָּתָן וְאֶזֶרִים הִיוּ, שֶׁאֲמַר צִהֵם יֵלָאוּ נָצִים:

(22) לְמָה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה. וְאֵם תֹּאמַר מֶה אִיכַפֶּת לָךְ, קֹזָבֵל אֲנִי עַל שְׁלַחְתָּנִי (שְׁמו"ר ה, כב):

(23) הִרַע. לְשׁוֹן הַפְּעִיל הוּא, הִרְצָה רַעַה עֲלֵיהֶם, וְתַרְגּוּמוֹ אֶזְאִישׁ:

VI And the LORD said unto Moses:
‘Now shalt thou see what I will do
to Pharaoh; for by a strong hand
shall he let them go, and by a
strong hand shall he drive them out
of his land.’

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲתָה
תֵּרְאֵה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעָה כִּי
בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֶם וּבְיַד חֲזָקָה
יִגְרָשׁם מֵאֶרֶצוֹ: (ס)

וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה כֵּעַן תַּחֲזִי
דְּאַעֲבִיד לְפָרְעָה אֲרִי בְיַד
תַּקִּיפָא יִשְׁלַחֲנִין וּבְיַד תַּקִּיפָא
יִתְרַכְּנִין מֵאַרְעֵיהּ:

קכד
פסוקים

The Haftarah is Isaiah 27:6 – 28:13 & 29:22 – 29:23 on page 206. Sepharadim read Jeremiah 1:1 – 2:3.

2 And God spoke unto Moses, and
said unto him: 'I am the LORD;

וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַאֲמַר לִיה
אֱלֹוֹ אֲנִי יְהוָה:

וארס

and I appeared unto Abraham, unto
3 Isaac, and unto Jacob, as God
Almighty, but by My name
ETERNAL ONE I made Me not
known to them.

וַיֹּאמֶר אֶל-אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק
וַאֲלֵי-יַעֲקֹב בָּאֵל שְׂדֵי וְשָׂמִי
יְהוָה לֹא נִזְדַּעַתִּי לָהֶם:

וַיֹּאמְרֵי לֵאמֹר לְאַבְרָהָם
וְלִי-יַעֲקֹב בָּאֵל שְׂדֵי וְשָׂמִי יְיָ
לֹא הִזְדַּעַתִּי לָהֶם:

3

4 And I have also established My covenant with them, to give them the land of Canaan, the land of their sojournings, wherein they sojourned.

וְגַם הִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם
לִתֵּת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת
אֶרֶץ מִזְרַיִם אֲשֶׁר־גָּדְרוּ בָּהּ:

4

And moreover I have heard the
5 groaning of the children of Israel,
whom the Egyptians keep in
bondage; and I have remembered
My covenant.

וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נֹאקֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצָּרִים מַעֲבֵדִים
אֲתָם וְאֶזְכֹּר אֶת־בְּרִיתִי׃

וְאִף קָדְמִי שָׁמִיעַ יְת קְבִילַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִצָּרֵי מַפְלָחִין
בְּהוֹן וְדִכְרֵנָּא יְת קִנְיִ׃

5

(1) עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא). הרהרת על מדותי, לא כהצדקה שאמרתי לו פי יִצְיָאֵק יִקְרָא לָךְ זָרַע (בראשית כא, יב), ואחר כך אמרתי לו העלהו לעולה, ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאזינס לארץ: כי ביד חזקה ישרלחם. מפני ידי החזקה שתחזק עליו, ישלחם: וביד חזקה יגרשם ממאדצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם צד, וכן הוא אומר ותחזק מזרעם על העם למהר לשלחם וגו': (2) וידבר אלהים אל משה. דָּבָר אֲתוֹ מִשְׁפָּט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה: ויאמר אליו אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי לאזנות הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש צדמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אומר אלל עונש, כגון וחללת את שם אלהיך אני ה', וכשהוא אומר אלל קיום מלות, כגון ושמרתם מלותי ועשיתם אותם אני ה'. נאמן ליתן שכר:

(3) וארא. אל האבות: באל שדי. הצמחחים הצמחות, וצכולן אמרתי להם אני אל שדי: ושמי ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא נִפְקְדִי להם צמדת אמיתית שלי שעליה נקרא שמי ה', נאמן לְאֶמֶת דברי, שהרי הצמחחים ולא חיימתי:

(4) וגם הקמתי את בריתי וגו'. וגם כשנראיתי להם באל שדי, הוצאתי והעמדתי בריתי ביני וביניהם: לרתת להם את ארץ כנען. לאברהם בפרשת מילה נאמר, הָנִי אֵל שְׁדֵי וְגו' וְנִתְמַי לָךְ וְיִזְרְעֶךָ סִפְרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרֶיךָ (בראשית יז, אה). לליצחק, כִּי לָךְ וְיִזְרְעֶךָ אֶתְּנִן אֶת כָּל הָאֶרֶץ הַזֹּאת וְהָקִימְתִּי אֶת הַשְּׂבָעָה הַזֹּאת נִשְׁבָּעְתִּי לְאַבְרָהָם (שם כו, ג), ואותה שבועה שנשבעתי לאברהם באל שדי, אמרתי ליעקב הָנִי אֵל שְׁדֵי פֶּתַח יְרֵכָה וְגו' (שם לה, יא), וְאֵת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר וְגו' (שם יב), הרי שנדרתי להם ולא הייתי:

(5) וגם אני. כמו שהלצתי והעמדתי הצרית יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים: אשר מצרים מעבירים אתם ואזכור. לזאת הצרית, כי צרית בין הצמרים אמרתו לו וגם את הגוי אשר יעזבוך (צרחית מן, 7):

- Wherefore say unto the children of Israel: I am the LORD, and I will
6 bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments;
and I will take you to Me for a people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God, who brought you out from under the burdens of the Egyptians.
- וְלֵךְ אָמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם וְהַצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִמַּעַבְדָּתָם וְגִאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְשַׁפְטִים גְּדֹלִים:
וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיַּדְעֻם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:
וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת-יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיֵּעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה:
וַיֹּדֶבֶר מֹשֶׁה בֶּן-אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה מִקֶּצֶר רוּחַ וּמִפּוֹלֶחֶן דַּהֲוָה קָשִׁי עֲלֵיהֶם:
וַיֹּדֶבֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וַיִּלְלִי יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרוֹ:
- 8 And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the LORD.
- 9 And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage.
- 10 And the LORD spoke unto Moses, saying:

(6) לכן. על פי אותה השוועה: אמור לבני ישראל אני ה'. הנאמן בהצטמת: והוצאתי אתכם. כי כן הצטמתו (ש), וְאֶתְכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה מִקֶּצֶר רוּחַ וּמִפּוֹלֶחֶן דַּהֲוָה קָשִׁי עֲלֵיהֶם. טורח משא מנרים: (8) נשאתי את ידי. הרימותיה ליטע צכסאי: (9) ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: מקצר רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מרבי צרוך צר' אליעזר, והביא לי ראייה ממקרא זה, בפעם האחת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי עמי ה' (ירמ' טו, כא), למדנו כשהקצ'ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ר ו, ד. סנהדרין קיא). לענין של מעלה, שאמר משה למה הִרְעָתָה (שמות ה, כב), אמר לו הקצ'ה חבל על דאצדין ולא משתכחין, יש לי להמאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקימותי וגו'. וכשצקס אצרהם לקצור את שרה, לא מנא קרקע עד שקנה צדמים מרובים, וכן ביצחק ערערו עליו על הצארות אשר חפר, וכן ציעקצ ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו (בראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעותה. ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שכן שמו, הרי תחלה כשנגלה לאצרהם בין הצתרים נאמר אָנִי ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ מֵאִוֶּר פֶּשְׁעִים (שם טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו', לכן אמור לבני ישראל, לכן אני אומר יתישב המקרא על פשוטו דְּבָר דְּבָר על אֶפְקֵינוּ (משלי כה, יא), והדרש תדרש, שנאמר הֲלוֹא כֹה דְּבָרִי פֶּאֶשׁ נָאֵם ה' וְכַפְטִישׁ יַפְלֹץ קָלַע (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה נילוות:

<p>11 'Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.'</p>	<p>11 בא דבֿר אֶל־פֿרעה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ: עול מליל עם פֿרעה מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח ית בני יִשְׂרָאֵל מארְעיה:</p>
<p>12 And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?'</p>	<p>12 וַיִּדְבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאֵיךְ יִשְׁמְעֵנִי פֿרעה וְאֲנִי עֶרְל שְׁפָתִים: (פ) ומליל מֹשֶׁה קָדָם יי לַמִּימָר הָא בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא קִבִּילוּ מִנִּי וְאֵיכְדִין וְקִבִּיל מִנִּי פֿרעה וְאֲנִי יָקִיר מִמָּלָל:</p>
<p>13 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt.</p>	<p>13 וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־ אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פֿרעה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס) ומליל יי עם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּפְקִידֵיהֶם לְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹת פֿרעה מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם לְאַפְקָא ית בני יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>
<p>14 These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.</p>	<p>14 אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית־אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בֶּכֶר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲצֹרֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן: אלין רִישֵׁי בֵּית אֲבֹתָהוֹן בְּנֵי רְאוּבֵן בּוֹכְרָא דִּישְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲצֹרֹן וְכַרְמִי אֵלִין זִרְעֵית רְאוּבֵן:</p>
<p>15 And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.</p>	<p>15 וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וַיִּמִּין וְאֶחָד וַיַּכִּין וַיְצֹהַר וְשָׁאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן: ובני שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וַיִּמִּין וְאֶחָד וַיַּכִּין וַיְצֹהַר וְשָׁאוּל בְּנֵי־הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן:</p>
<p>16 And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.</p>	<p>16 וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־לֵוִי לְתַלְדֹּתָם גֶּרְשׁוֹן וְקַהַת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חֲנִי לֵוִי יָשָׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאת שָׁנָה: ואלִין שְׁמֹת בְּנֵי לֵוִי לְתוֹלְדֹתָהוֹן גֶּרְשׁוֹן וְקַהַת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חֲנִי לֵוִי מֵאָה וּשְׁבַע וּשְׁבַע שָׁנִין:</p>

(12) ערל שפתים. אטום שפתים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. עֲרֵלָה אָזְנָס (שס ו, י), אטומה משמוע. עֲרֵלִי לָב (שס ט, כה), אטומים מהבין. שָׁפָה גַם אִפְסָה וְהַעֲרַל (חזקוק ז, טז), והאטם משכרות כוס הקללה (נ"א התערעלה). וְעֲרַל צֶדֶק (יחזקאל מד, ט) שהגיד אטום ומכוסה צה. וְעֲרַלְתָם עֲרַלְתוּ (ויקרא יט, כג), עשו לו אטום וכיסוי, איסור שיצדיל צפני אכילתו. שָׁלֹש שָׁנִים יִהְיֶה לָקֵס עֲרָלִים (שס), אטום ומכוסה מוּצָדָל מִלֵּאכְלוֹ: ואיך ישמעני פֿרעה. זה אחד מעשרה ק"ו שבתורה (ב"ר כז, ז):

(13) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתים, צירף לו הקצ"ה את אהרן להיות לו לִפְסָה ולמליץ: ויצום אל בני ישראל. צוה עליהם להנהיגם צנח ולסבול אותם (שמו"ר ז, א): ואל פֿרעה מֶלֶךְ מִצְרַיִם. קָם עליו לחלוק לו כבוד צדצריהם, זה מדרשו. ופשוטו, קָם על דבר ישראל ועל שליחותו אל פֿרעה. ודבר הזווי מהו, מפורש צפורה שניה לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין בצלה ראשי בית אבותם, ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן, וצמי נתיחסו:

(14) אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזקק ליחס שצטו של לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך מולדותם מראובן. (ובפסיקתא גדולה ראיתי, לפי שִׁקְנָתָם יַעֲקֹב אֲצִינוּ לִשְׁלֵשָׁה שָׁנִים הָלָלוּ בְּשַׁעַת מוֹתוֹ, חזר הכתוב ויחסם כאן לנדם, לומר שחשובים הם):

17	The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.	בְּנֵי גֵרְשֹׁן לְבִנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:	בְּנֵי גֵרְשֹׁן לְבִנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:	17
18	And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל חַיֵּי קָהָת מֵאָה וּתְלָתִין וּשְׁלֹשָׁה שָׁנָה:	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל חַיֵּי קָהָת מֵאָה וּתְלָתִין וּשְׁלֹשָׁה שָׁנָה:	18
19	And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַלֵּוִי לְתֹלְדֹתָם:	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַלֵּוִי לְתֹלְדֹתָם:	19
20	And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יֹכְבֵד בִּתּוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה חַיֵּי עֲמָרָם שִׁבְעִים וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה:	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יֹכְבֵד בִּתּוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה חַיֵּי עֲמָרָם שִׁבְעִים וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה:	20
21	And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.	וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנֶפֶג וְזִיכְרִי:	וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנֶפֶג וְזִיכְרִי:	21
22	And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	22
23	And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.	וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתּוֹ עַמִּינָדָב אֶחָת מִבְּנוֹת נַחֲשֹׁן לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא וְאֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־יִתְחָמָר:	וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתּוֹ עַמִּינָדָב אֶחָת מִבְּנוֹת נַחֲשֹׁן לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא וְאֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־יִתְחָמָר:	23
24	And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.	וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקְּהָרִיתִּים:	וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקְּהָרִיתִּים:	24

(16) ושני חיי לוי וגור. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אֶסְרֵי (שמות א, 1), ואח"כ וַיָּקָם מֶלֶךְ עָדָשׁ, ולוי האריך ימים על כולם:
(18) ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם וגור. מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בארץ מצרים לצדע היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים היה, חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמצאם ד' מאות שנה, והרבה שנים נכלעים לבנים בשני האבות:
(20) יוכבד דדתו. אחת אבותיה, בת לוי אחות קהת:
(23) אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה נריך לצדוק באחיה (ב"ב קי. שמו"ר ז, ד):

25	<p>And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.</p>	<p>וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לּוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לְוִי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־פִּנְחָס אֶלֶף רָאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם: וְאֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן נָסִיב לִיה מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לִיה לְאִשָּׁה וַיֵּלֶדֶת לִיה יֵת פִּינְחָס אֶלֶין רִישֵׁי אֲבֹהֶת לִינְאִי לְזֶרְעֵיהֶן:</p>	25
26	<p>These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'</p>	<p>הוא אהרן ומשה אשר אמר יהוה להם הוציאו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם: הוא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם:</p>	26
27	<p>These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.</p>	<p>הם המדברים אל־פֶּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: הֵם הַמְדַּבְּרִים אֶל־פֶּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:</p>	27
28	<p>And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,</p>	<p>וַיְהִי בַיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיְהִי בַיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	28
29	<p>that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֶּר אֶל־פֶּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלָיָךְ: וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֶּר אֶל־פֶּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלָיָךְ:</p>	שלישי
30	<p>And Moses said before the LORD: 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פֶּרְעֹה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פֶּרְעֹה:</p>	30
VII	<p>And the LORD said unto Moses: 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּמִיד אֲלֵהִים לְפֶרְעֹה וְאַהֲרֹן אֲחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאָךְ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּמִיד אֲלֵהִים לְפֶרְעֹה וְאַהֲרֹן אֲחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאָךְ:</p>	VII

(25) מבנות פוטאל. מוצע יתרו שפֶּטֶס עגלים לעבודת אלילים, ומוצע יוסף שפֶּטֶס ביצרו ("צ קט):
(26) הוא אהרן ומשה. אלו שהוזכרו למעלה שילדה יוכבד לעמרם. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאותם, כל צבאם לשבטיהם, יש על, שאינו אלא במקום אות אחת, ועל סֶרְפֶּדֶס פִּסְיָה (צבאית כו, מ), כמו צחרצך. עֲמִדָּס על סֶרְפֶּדֶס (יחזקאל לג, כו), כמו צחרצכס:
(27) הם המדברים וגו'. הם שנזכרו הם שקיימו: הוא משה ואהרן. הם צבאותם וצבאותם מתחלה ועד סוף:
(28) ויהי ביום דבר וגו'. מחוצר למקרא שלאחריו:
(29) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה צא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מחוץ שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להתחיל צו: אני ה'. כדאי אני לשלוח ולקיים דברי שליחותי:
(30) ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, וְשָׁה הכחוצ כאן, כיון שהפסיק הענין, וכך היא הַשְׁמִיעָה, כדס האומר נחזור על הראשונות:

<p>2 Thou shalt speak all that I command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>אתה תדבר את כל דברי אשר ואהרן אחיך ידבר אל פרעה וישלח את בני ישראל מארצו:</p>	<p>2 אתה תדבר את כל דברי אשר ואהרן אחיך ידבר אל פרעה וישלח את בני ישראל מארצו:</p>
<p>3 And I will harden Pharaoh's heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.</p>	<p>ואני אקשה את לב פרעה ואסג ית אותי וית מופתי בארץ מצרים:</p>	<p>3 ואני אקשה את לב פרעה ואסג ית אותי וית מופתי בארץ מצרים:</p>
<p>4 But Pharaoh will not hearken unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.</p>	<p>ולא יקביל מנכון פרעה ואתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בגדלים:</p>	<p>4 ולא ישמע אלכם פרעה ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בגדלים:</p>
<p>5 And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'</p>	<p>וידעו מצרים כי אני יהוה וינטתי את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם:</p>	<p>5 וידעו מצרים כי אני יהוה וינטתי את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם:</p>
<p>6 And Moses and Aaron did so; as the LORD commanded them, so did they.</p>	<p>ויעש משה ואהרן כצוה יהוה אתם כן עשו:</p>	<p>6 ויעש משה ואהרן כצוה יהוה אתם כן עשו:</p>
<p>7 And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.</p>	<p>ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמנים שנה בדברם אל פרעה: (פ)</p>	<p>7 ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמנים שנה בדברם אל פרעה: (פ)</p>
<p>8 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:</p>	<p>ונאמר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר:</p>	<p>8 ונאמר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר:</p>

- (1) נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו זמכות ויסורין: יהיה נביאך. כתרנו ויהי מתוקמך, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת גיב שפטים (ישעי' נז, יט), גיב חקמה (משלי י, לא), ויכל מהקצות דשמואל (שמואל א' י, יג), וכלע"ז קוראין לו פרידי"גר
- (2) אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימלינו ויטעימו בזוני פרעה:
- (3) ואני אקשה. מאחר שהרשיע והתרים כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח בזומות עוזדי אלילים, לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לזו, למען הרבות זו אותותי ותכירו את גבורתי, וכן מדתו של הקדוש ב"ה, מציא פורענות על האומות עוזדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הכרתי גוים קשמו פנוקס וגו' (נפניה ג, ו), למקרי אך תיראי אותי תקחי מוסר (שם ז), ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה. (ועיין ברא"ם שגורם כאן דבור המתחיל בלכתך לשוב עד שמתים בידך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק בלכתך לשוב ע"ש):
- (4) את ידי. יד ממש, להכות בהם:

<p>9 'When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.'</p>	<p>כִּי יִדְבַר אֲלֵכֶם פֶּרְעֹה לֵאמֹר תִּגְדּוּ לָכֶם מֹוֹפֶת וְאַמְרַתְּ אֶל־אֶהְרֹן קַח אֶת־מִטְּהָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי־פֶרְעֹה יְהִי לְתַנִּין:</p>	<p>9 כִּי יִדְבַר אֲלֵכֶם פֶּרְעֹה לֵאמֹר תִּגְדּוּ לָכֶם מֹוֹפֶת וְאַמְרַתְּ אֶל־אֶהְרֹן קַח אֶת־מִטְּהָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי־פֶרְעֹה יְהִי לְתַנִּין:</p>
<p>10 And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פֶּרְעֹה וַיַּעֲשׂוּ כֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אֶהְרֹן אֶת־מִטְּהוֹ לִפְנֵי פֶרְעֹה וּלְפָנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:</p>	<p>10 וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פֶּרְעֹה וַיַּעֲשׂוּ כֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אֶהְרֹן אֶת־מִטְּהוֹ לִפְנֵי פֶרְעֹה וּלְפָנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:</p>
<p>11 Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.</p>	<p>וַיִּקְרָא גַם־פֶּרְעֹה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִהְטִיהֶם כֵּן:</p>	<p>11 וַיִּקְרָא גַם־פֶּרְעֹה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִהְטִיהֶם כֵּן:</p>
<p>12 For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods.</p>	<p>וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטְּה־אַהֲרֹן אֶת־מִטְּהֵם:</p>	<p>12 וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטְּה־אַהֲרֹן אֶת־מִטְּהֵם:</p>
<p>13 And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַיִּחְזַק לֵב פֶּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>	<p>13 וַיִּחְזַק לֵב פֶּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>
<p>14 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲתִיקֵר לְבָא דְּפֶרְעֹה סָרִיב לְשַׁלַּח עַמָּא:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּבֵד לֵב פֶּרְעֹה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם:</p>
<p>15 Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand.</p>	<p>אֵיזִיל לָוֶת פֶּרְעֹה בְּצַפְרָא הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתַתְּעֵד לְסִדְמוּתִיהָ עַל כִּיף נִהְרָא וְחוּטְרָא דְּאַתְהִפִּיד לְחַוִּיָּא תִּסְבּ בִּידְךָ:</p>	<p>15 לֵךְ אֶל־פֶּרְעֹה בַּבֹּקֶר הִנֵּה יֵצֵא הַמִּיָּמָה וְנִצַּבְתָּ לִקְרֹאתוֹ עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר וְהַמִּטְּהָ אֲשֶׁר־נִהְפְּדָה לְנָחַשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:</p>

(9) מופת. אות, להודיע שיש צורך (נרוך) צמי ששולח אתכם:

(10) לחנין. נחש:

(11) בלהטיהם גלגלטיהו, ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו להט הקרצ המקהפקת (צראשית ג, כד), דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:

(12) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה צלע את כלן (שצנז):

(14) כבד. מרגומו יקיר, ולא אתיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו פי פגד ממך הדבר (שמות יח, יח):

(15) הנה יצא המימה. לנקציו, שהיה עושה עזמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקציו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם נרכיו (שמו"ר ט, ט):

- 16 And thou shalt say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath sent me unto thee, saying: Let My people go, that they may serve Me in the wilderness; and, behold, hitherto thou hast not hearkened;
- 17 thus saith the LORD: In this thou shalt know that I am the LORD—behold, I will smite with the rod that is in my hand upon the waters which are in the river, and they shall be turned to blood.
- 18 And the fish that are in the river shall die, and the river shall become foul; and the Egyptians shall loathe to drink water from the river.'
- 19 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Take thy rod, and stretch out thy hand over the waters of Egypt, over their rivers, over their streams, and over their pools, and over all their ponds of water, that they may become blood; and there shall be blood throughout all the land of Egypt, both in vessels of wood and in vessels of stone.'
- 20 And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.
- וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעְתָּ עִד־כֹּה:
- כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדָע כִּי אֲנִי יְהוָה הֵנָּה אֲנֹכִי מִכֶּה בַּמַּטֶּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לָדָם:
- וְהָדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבָאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: (ס)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מַטֶּנְךָ וּנְטֵה־יָדְךָ עַל־מַיְמֵי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם עַל־יְאֻרֵיהֶם וְעַל־אֲגֻמֵיהֶם וְעַל־כָּל־מִקְוֵה מִימֵיהֶם וַיְהִי־דָם כָּל־הַמַּיִם וַיְהִי דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבַעֲצִים וּבַאֲבָנִים:
- וַיַּעֲשׂוּ־כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה וַיָּרָם בַּמַּטֶּה וַיִּךְ אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לַעֲיִנִּי פָרְעֹה וּלַעֲיִנֵּי עֲבָדָיו וַיִּהְפְּכוּ כָל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לָדָם:
- וַתִּימַר לִיהוָה יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָא שְׁלַחְנִי לְוֹתֵךְ לְמִימַר שְׁלַח יְת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קִדְמִי בַּמִּדְבָּרָא וְהָא לֹא קַבִּילְתָּא עִד כְּעַן:
- כִּדְנֵן אָמַר יְיָ בְּדָא תִּדַּע אֲרִי אֲנָא יְיָ הָא אֲנָא מַחִי בַּחוּטְרָא דְּבִידִי עַל מַיָּא דִּבְנִהְרָא וַיִּתְּהַפְּכוּן לְדָמָא:
- וַנִּינִי דִּבְנִהְרָא יָמוּתוּן וַיִּסְרִי נְהַרָא וַיִּלְאוּן מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מַיָּא מִן נְהַרָא:
- וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן סֵב חוּטְרֶךָ וְנֹאֲרִים יָדְךָ עַל מַיָּא דִּמִּצְרָאִי עַל נְהַרְיָהוֹן עַל אֶרְתִּיהוֹן וְעַל אֲגֻמֵיהוֹן וְעַל כָּל בֵּית כְּנִישֶׁת מִימֵיהוֹן וַיְהִי דָמָא וַיְהִי דָמָא בְּכָל אֶרְעָא דִּמִּצְרַיִם וּבְמַנִּי אֶעָא וּבְמַנִּי אֲבָנָא:
- וַעֲבָדוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמָא דְּפִשִׁיד יְיָ וְנֹאֲרִים בַּחוּטְרָא וּמַחָא יְת מַיָּא דִּבְנִהְרָא לַעֲיִנֵּי פָרְעֹה וּלַעֲיִנֵּי עֲבָדָיו וַאֲתִהְפִּיכוּ כָל מַיָּא דִּבְנִהְרָא לְדָמָא:

(16) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד שתשמע ממני מכת צבורות, שאפתח צה צבה פה קמר ה' כחצת הלילה: (17) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים במצרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עוזדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם: (18) ונלאו מצרים. לזקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשמות: (19) אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא צדס ולא צפרדעים, ולקה על ידי אהרן: נהרוחם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: יאוריהם. הם צריכות נגרים העשויות צידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קבוצת מים שאינן נובעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטני"ק: בכל ארץ מצרים. אף במרחלאות ובאמצנאות שצבתים: ובעצים ובאבנים. מים שנכלי עץ ונכלי אבן:

<p>21 And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וַתִּהְיֶה הָאֲשֶׁר-בַּיָּאֵר מֵתָהּ וַיִּבָּאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא-יָכֻלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מִיָּם מִן-הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַתִּהְיֶה הָאֲשֶׁר-בַּיָּאֵר מֵתָהּ וַיִּבָּאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא-יָכֻלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מִיָּם מִן-הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>22 And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ-כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיַּחֲזֹק לִב-פַּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ-כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיַּחֲזֹק לִב-פַּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:</p>
<p>23 And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart.</p>	<p>וַיִּפֶן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁת לִבּוֹ גַּם-לְזֹאת:</p>	<p>וַיִּפֶן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁת לִבּוֹ גַּם-לְזֹאת:</p>
<p>24 And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.</p>	<p>וַיַּחְפְּרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבֹת הַיָּאֵר מִיָּם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכֻלוּ לִשְׁתּוֹת מִמֵּי הַיָּאֵר:</p>	<p>וַיַּחְפְּרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבֹת הַיָּאֵר מִיָּם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכֻלוּ לִשְׁתּוֹת מִמֵּי הַיָּאֵר:</p>
<p>25 And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river.</p>	<p>וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת יְהוָה אֶת-הַיָּאֵר: (פ)</p>	<p>וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת יְהוָה אֶת-הַיָּאֵר: (פ)</p>
<p>26 And the LORD spoke unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>27 And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs.</p>	<p>וְאִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הֵנָּה אֲנִי נֹגֵף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֵי-דָעִים:</p>	<p>וְאִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הֵנָּה אֲנִי נֹגֵף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֵי-דָעִים:</p>

(22) בלטיהם. לחש שאומרינ אותו זלט וזחשאי. ורבותינו אמרו, זלטיהם מעשה שדים, זלטיהם מעשה כשפים (סנהדרין סז:). ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אחס עושים כן, תזן אחס מכניסין לַעֲפָרִיִּים (מנחות פה). עיר שכולה תזן, אף אחס מזיזין מכשפות למזרים שכולה כשפים: (23) גם לזאת. למופת המטה שנהפך לחנין ולא לזה של דס: (25) וימלא. מנין שזעת ימים שלא שז היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלושה חלקים היה מעיד ומתרה זה (שמו"ר ט, יז): (27) ואם מאן אתה. ואם סרבן אתה. מאן כמו ממאן, מסרב, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו שָׁלוּ (איז טו, יז) וְשָׁקַט (ירמיה מח, יא), סָר וְעָפָה (מלכים -א כ, מג): נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן ונגפו אֲשֶׁה הָרָה (שמות כא, כז) אינו לשון מיתה, וכן וצָטַרְסָם יִתְנַגְּפוּ רגליכם (ירמ' יג, טו), שָׁן תִּגְזַן צִאָּן רגלך (תהלים זא, יז), וְלֹאֲצֹן נִגַּף (ישע' ח, יד):

28	<p>And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.</p>	<p>וַיִּרְבֵּי נְהָרָא עוֹרְדֵּנִיָּא וַיִּסְקוּן וַיַּעֲלוּן בְּבֵיתָךְ וּבְאֻדְרוֹן בֵּית מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל עֶרְסְתָךְ וּבֵית עַבְדְּךָ וּבְעַמֶּךָ וּבִתְנוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָרוֹתֶיךָ:</p>	<p>וַיִּשְׂרֹץ הַיָּאֵר צִפְרֹדָּעִים וַיָּעֲלוּ וַיָּבֹאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֹדֶר מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל־מִטְתְּךָ וּבֵית עַבְדְּךָ וּבְעַמֶּךָ וּבִתְנוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָרוֹתֶיךָ:</p>	28
29	<p>And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.'</p>	<p>וַיָּבֹהּ וּבְעַמֶּךָ וּבְכָל־עַבְדְּךָ וַיִּסְקוּן עוֹרְדֵּנִיָּא:</p>	<p>וַיָּבֹהּ וּבְעַמֶּךָ וּבְכָל־עַבְדְּךָ וַיַּעֲלוּ הַצִּפְרֹדָּעִים:</p>	29
VIII	<p>And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִמְרָה לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת יָדְךָ בְּחוֹטְרְךָ עַל נְהָרֵיָא עַל אֲרֻתָּא וְעַל אֲגֻמֵּיָא וְאָסִיף יָת עוֹרְדֵּנִיָּא עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֹמֶר אֶל־אַהֲרֹן נָטֵה אֶת־יָדְךָ בְּמִטְּךָ עַל־הַנְּהָרוֹת עַל־הַיָּאֵרִים וְעַל־הָאֲגֻמִּים וְהָעַל אֶת־הַצִּפְרֹדָּעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	VIII
2	<p>And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.</p>	<p>וַאֲרִים אַהֲרֹן יָת יְדִיהָ עַל מֵיָא דְּמִצְרַיִם וְסָלִיקוּ עוֹרְדֵּנִיָּא וַחֲפּוּ יָת אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּטֵּ אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מֵיֵי מִצְרַיִם וַתַּעַל הַצִּפְרֹדָּע וַתִּכָּס אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	2
3	<p>And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כֵּן חֲרָשֵׁיָא בְּלַחְשֵׁיהוֹן וְאָסִיקוּ יָת עוֹרְדֵּנִיָּא עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָשִׁים בְּלִשְׁתֵּיהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת־הַצִּפְרֹדָּעִים עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	3
4	<p>Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'</p>	<p>וַקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר צְלוּ קָדָם יְיָ וְיִעָדִי עוֹרְדֵּנִיָּא מִנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח יָת עַמָּא וַיִּדְבְּחוּן קָדָם יְיָ:</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְיִסַּר הַצִּפְרֹדָּעִים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:</p>	4

(28) ועלו. מן היאור: בביתך. ואחר כך צמתי עצדיך, הוא התחיל צעזעה תחלה, ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, 7):
(29) ובכה ובעמד. צחון מעיהם נכנסים ומקרקין:
(2) ותעל הצפרדע. צפרדע אחת הימה, והיו מקין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, זהו מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן ומהי הכנס, הרחישה גדולר"א בלע"ז, ואף ותעל הצפרדע גרינולי"א בלע"ז

<p>And Moses said unto Pharaoh: 'Have thou this glory over me; 5 against what time shall I entreat for thee, and for thy servants, and for thy people, that the frogs be destroyed from thee and thy houses, and remain in the river only?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָרֹעַה שְׂאֵל לְךָ גִבּוֹרָא הֵב לְךָ זִמָּן לְאַמְתִּי אֲצִלִּי עֲלֶיךָ וְעַל עַבְדְּךָ וְעַל עַמֶּךָ לְשִׁיצָאָה עוֹרֶדְעֵנִי מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָרֹעַה הֲתִפְאֵר עָלַי לְמַתְּיוֹ אֶעֱתִיר לְךָ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעַמֶּךָ לְהַכְרִית הַצִּפְרָדַּעִים מִמֶּךָ וּמִבְתֵּיךָ רַק בַּיָּאָר תִּשְׁאָרְנָה:</p>
<p>And he said: 'Against to-morrow.' 6 And he said: 'Be it according to thy word; that thou mayest know that there is none like unto the LORD our God.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כִּפְתָּגְמָךְ בְּדִיל דְּתִדַּע אֲרִי לִית כִּי אֱלֹהֵנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כִּדְבָרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only.'</p>	<p>וַיַּעֲדוּן עוֹרֶדְעֵנִי מִנְּךָ וּמִבְתֵּיךָ וּמִעַבְדְּךָ וּמִעַמֶּךָ לְחוּד דְּבִנְהָרָא יִשְׁתְּאָרוּן:</p>	<p>וְסָרוּ הַצִּפְרָדַּעִים מִמֶּךָ וּמִבְתֵּיךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמֶּךָ רַק בַּיָּאָר תִּשְׁאָרְנָה:</p>
<p>And Moses and Aaron went out from Pharaoh; and Moses cried unto the LORD concerning the frogs, which He had brought upon Pharaoh.</p>	<p>וַיִּנָּפֶק מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִלִּפְנֵי פָּרֹעַה וְצִלִּי מֹשֶׁה קָדָם יי עַל עֵיסֶק עוֹרֶדְעֵנִי דְשׁוּי לְפָרֹעַה:</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִעֵם פָּרֹעַה וַיִּצְעֲק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצִּפְרָדַּעִים אֲשֶׁר־שָׁם לְפָרֹעַה:</p>
<p>And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.</p>	<p>וַעֲבַד יי כִּפְתָּגְמָא דְּמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוֹרֶדְעֵנִי מִן בְּתִיָּא מִן דְּרִתָּא וּמִן חֻקְלָתָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדְבַר מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדַּעִים מִן־הַבָּתִּים מִן־ הַחֲצֹרֹת וּמִן־הַשָּׂדֶת:</p>
<p>And they gathered them together in heaps; and the land stank.</p>	<p>וַכְּנָשׁוּ וַתְּהוּן דְּגוֹרִין דְּגוֹרִין וּסְרִיאוּ עַל אֲרֻעָא:</p>	<p>וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרָם חֲמָרָם וַתִּבְאֹשׁ הָאָרֶץ:</p>
<p>But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַחֲזָא פָּרֹעַה אֲרִי הִנֵּה רִנְחָא וַיַּקְרַח יֵת לִבִּיהּ וְלֹא קִבִּיל מִנְּהוּן כְּמָא דְּמַלְלִי יי:</p>	<p>וַיֵּרָא פָּרֹעַה כִּי הִתְחַל הַרְוָחָה וַהֲכַבֵּד אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>

(5) התפאר עלי. כמו היקפאר הגרזן על האלף צו (ישעי"י, טו), משתבח לומר אני גדול ממך ונטי"ר צלע"ו, וכן התפאר עלי, השתבח להחמסם ולשאלו דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו: למתי אעתיר לך. את אשר אעתיר לך היום על הכרתם הצפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ותרצה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי. אלו נאמר מתי אעתיר, היה משמע מתי אחפלו, עכשיו שנאמר למתי, משמע אני היום אחפלו עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע עלי, אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו. אעתיר העתירו והעתרתי, ולא נאמר אעתיר ועתרתי, מפני שכל לשון עתה הרבות פלל הוא, וכאשר יאמר הרבו ארצה והרבותי לשון הפעיל, כך יאמר, אעתיר העתירו והעתרתי דברים, ואז לכולם והעשקסם עלי דצריקס (יחזקאל לה, יג), הרביתם:

(6) ויאמר למחר. החפלו היום שיכרתו למחר:

(8) ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר:

(10) חמרם חמרם. צבורים צבורים, כחרגומו דגורין, גלין:

(11) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו הלן וקשוע (בראשית יב, ט), וכן והפזת את מואב (מלכים"ג, כד), וקשאו:

- 12 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.'
- 13 And they did so; and Aaron stretched out his hand with his rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.
- 14 And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast.
- 15 Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.
- 16 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.
- 17 Else, if thou wilt not let My people go, behold, I will send swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are.
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־מִטְּהָ וְהָךְ אֶת־עֹפֶר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכֹנָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:
- וַיַּעֲשׂוּכֵן וַיִּטְּ אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ בְּמִטְּהוֹ וַיָּךְ אֶת־עֹפֶר הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכֹּנָם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עֹפֶר הָאָרֶץ הָיָה כֹנִים בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:
- וַיַּעֲשׂוּכֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָתָם לְהוֹצִיא אֶת־הַכֹּנִים וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי הַכֹּנָם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
- וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל־פֶּרְעֹה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֹק לִב־פֶּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁבֵם בְּבֹקֶר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פֶרְעֹה הִנֵּה יוֹצֵא הַמִּיָּמָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עָמִי וַיַּעֲבֹדֵנִי:
- כִּי אִם־אֵינֶנּוּ מְשַׁלַּח אֶת־עָמִי הִנְנִי מְשַׁלֵּיחַ בָּךְ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלֶיךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת־הָעָרֹב וּמָלְאוּ בְתֵי מִצְרַיִם אֶת־הָעָרֹב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:
- אָרִי אִם לִיתֶךָ מְשַׁלַּח יָת עָמִי הֲאֵנָּה מְשַׁלַּח בָּךְ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלֶיךָ וּבְבִתֶּיךָ יָת עָרֹבָא וַיִּתְּמְלוּן בְּתֵי מִצְרַיִם יָת עָרֹבָא וְאֶף אֶרֶעָא דְאַנְוִין עָלָה:

- לֹא צִלְהִים (שמואל-א כז, יג), הִפָּה וּפָצַע (מלכים-א כ, לו): כאשר דבר ה'. והיכן דצר, ולא ישמע אליכם פרעה:
 (12) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרעי ויטמנהו צחול, ולקה על ידי אהרן:
 (13) ותהי הכנם. הקטשה, פדוליר"א צלע"ו:
 (14) להוציא את הכנים. לצרואותם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחותה מכשורה:
 (15) אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:

<p>18 And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.</p>	<p>והפליתי ביום ההוא את־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עִמִּי עֲמֵד עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הֵיוֹת־שָׁם עֶרֶב לַמֶּעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: וּבְיָמַי בְּיוֹמָא הַהוּא יִתְּ אֶרְעָא דְגִשֵׁן דְּעַמִּי שְׂרֵי עָלֶיהָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַהוּי תַּמָּן עֲרוּבָא בְּדִיל דְּתִדַּע אַרִי אֲנָא יְיָ שְׁלִיט בְּגוּ אֶרְעָא:</p>	<p>18 והפליתי ביום ההוא את־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עִמִּי עֲמֵד עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הֵיוֹת־שָׁם עֶרֶב לַמֶּעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:</p>
<p>19 And I will put a division between My people and thy people—to-morrow shall this sign be.'</p>	<p>וְאֲשִׁי פִּרְקוֹן לְעַמִּי וְעַל עַמְּךָ אֵיתִי מִחָא לְמַחַר יְהִי אֲתָא הָרִין:</p>	<p>שסו וְשִׁמַּתִּי פֶּדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ לְמַחַר יְהִיָּה הָאֵת הַזֶּה:</p>
<p>20 And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants' houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.</p>	<p>וַעֲבַד יְיָ כֵן וְאֲתָא עֲרוּבָא תַּקִּיף לְבֵית פַּרְעֹה וּלְבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם אֲתַחְבַּלַת אֶרְעָא מִן קָדָם עֲרוּבָא:</p>	<p>20 וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עֶרֶב כָּבֵד בֵּיתָהּ פַּרְעֹה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֶרֶב:</p>
<p>21 And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: 'Go ye, sacrifice to your God in the land.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פַּרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ:</p>	<p>21 וַיִּקְרָא פַּרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ:</p>
<p>22 And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא תִקֵּין לְמַעַבְדֵּי כֵן אַרִי בְּעִירָא דְּמִצְרַאִי דְּחִלִין לִיהִ מְנִיָּה אֲנַחְנָא נִסְבִּין לְדַבְּחָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא הָא נִדְּבַח יִתְּ בְּעִירָא דְּמִצְרַאִי דְּחִלִין לִיהִ וְאֲנִין יְהוֹן חֲזֵן הָלֹא יִימְרוּן לְמַרְגְּמָנָא:</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֵבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תוֹעֵבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֻנוּ:</p>
<p>23 We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'</p>	<p>מַחֲלַךְ תִּלְחָא יוֹמִין גְּזִיל בְּמִדְבָּרָא וְנִדְּבַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא כְּמָא דְּיִמַּר לָנָא:</p>	<p>23 דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נִלְךְ בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחְנָה לְיְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֵינוּ:</p>

(17) משליח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן זָהֶמַת אֲשֶׁלַח צָם (דברים לז, כד), לשון שסוי אינציט"ר זלע"ז: את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרצים צערצוציא, והיו משחיתים בהם. ויש טעם בדבר באגדה בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו, צטכסיס מלחמות מלכים צא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, בתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולבהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי' במדרש רבי תנחומא (ב ד א):

(18) והפליתי. והפרשתי, וכן והפלה ה' (שמות ט, ד), וכן לא נפלאה היא ממך (דברים ל, יא), לא מוזדלת ומופרשת היא ממך: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ ששכינתי בשמים, גזרתי מתקיימת בתחתונים:

(19) ושמת פדות. שיצדיל צין עמי וצין עמך:

(20) תשחת הארץ. נשחתה הארץ, אֲתַסְּפֶלֶת אֶרְעָא:

(21) זבחו לאלהיכם בארץ. צמקומכם, ולא תלכו צמדצר:

(22) תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו וְלִמְלָכָם תוֹעֵבַת צָנִי עֲמוֹן (מלכים-ב כג, יג), ואצל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר בלשון אחר תועבת מצרים, דבר שנאוי הוא למצרים וציהא שאנו וזבחים, שהרי יראתם אנו וזבחים: ולא יסקלנו. נתמיה:

<p>24 And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח יְתֻכֹּן וְיִזְבְּחֶם לַיהוָה קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רֶכֶּק הָרָחֶק לֹא-תִרְחִקוּ לָלֶכֶת הָעֵתִירוּ בְעַדִּי:</p>	<p>24 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְיִזְבְּחֶם לַיהוָה קֹדֶם אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רֶכֶּק הָרָחֶק לֹא-תִרְחִקוּ לָלֶכֶת הָעֵתִירוּ בְעַדִּי:</p>
<p>25 And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲאֵל אֲנִי נֹפֵק מֵעַמְּךָ וְנֹאצְלִי קֹדֶם יְיָ וְיִעַדִּי עֲרֹבָא מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּוָהִי וּמֵעַמֻּיָּה מָחָר לֹא יוֹסִיף פַּרְעֹה לְשַׁקֵּרָא בְדִיל דְּלֹא לְשַׁלְּחָא יְת עַמָּא לְדַבְּחָא קֹדֶם יְיָ:</p>	<p>25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲנִיָּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהָעֵתִירְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעֲרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ מָחָר רֶכֶק אֶל-יִסְרָא פַרְעֹה הִתְלַל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הָעָם לְיִזְבֹּחַ לַיהוָה:</p>
<p>26 And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּפְנֵי פַרְעֹה וַיִּצְלִי קֹדֶם יְיָ:</p>	<p>26 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פַּרְעֹה וַיִּעֲתֶר אֶל-יְהוָה:</p>
<p>27 And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּן יְיָ כַּפִּתְּנֻמָּא דְּמֹשֶׁה וַאֲעֲדִי עֲרֹבָא מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּוָהִי וּמֵעַמֻּיָּה לֹא אִשְׁתָּאַר חַד:</p>	<p>27 וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסָּר הָעֲרֹב מִפַּרְעֹה מִעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׁאַר אֶחָד:</p>
<p>28 And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּקַּר פַּרְעֹה יְת לְבִיָּה אֶף בְּזִמְנָא הָדָא וְלֹא שַׁלַּח יְת עַמָּא:</p>	<p>28 וַיִּכְבַּד פַּרְעֹה אֶת-לִבּוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שַׁלַּח אֶת- הָעָם: (פ)</p>
<p>IX Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לִית פַּרְעֹה וְהִתְמַלִּיל עִמִּיהּ כְּדִנֵּן אָמַר יְיָ אֱלֹהָא דִּיהוּדָאִי שַׁלַּח יְת עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קֹדְמִי:</p>	<p>IX וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל- פַּרְעֹה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָאִים שַׁלַּח אֶת- עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>2 For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,</p>	<p>אֲרִי אִם מְסָרִיב אֶת לְשַׁלְּחָא וְעַד כַּעַן אֶת מִתְקִיף בְּהוֹן:</p>	<p>2 כִּי אִם-מָאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדָךְ מִחֲזִיק בָּם:</p>

(25) התל. כמו להטל:

(26) ויעתר אל ה'. נתאמן בתפלה, וכן אם זאל לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה בתפלה, עכשיו כשהוא אומר

זלשון ויפעל, משמע וירצה להתפלל:

(27) ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמתו הנפרדעים, שאם מתו יהיה להם הנאה בעורות:

(28) גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הבטחתו:

(2) מחזיק בם. אומז צס, כמו וְהַחֲזִיקָה צְמָצְמִי (דברים כה, יא):

<p>behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.</p>	<p>הַהִנֵּה יַד־יְהוָה הוֹיָה בַּמִּקְנֶה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמֻלִּים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כִּבְדֹּ מָאֹד:</p>	<p>3</p>
<p>And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.</p>	<p>וַיַּפְלֶה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרָיִם וְלֹא יָמוּת מִכֹּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר:</p>	<p>4</p>
<p>And the LORD appointed a set time, saying: 'Tomorrow the LORD shall do this thing in the land.'</p>	<p>וַיִּשָּׂם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בָּאָרֶץ:</p>	<p>5</p>
<p>And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה מִמָּחָרֶת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרָיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד:</p>	<p>6</p>
<p>And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם: (פ)</p>	<p>7</p>
<p>And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קְחוּ לָכֶם מִלֹּא חֲפְנֵיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וּזְרְקוּ מִשָּׁה הַשָּׁמַיְמָה לְעֵינֵי פַרְעֹה:</p>	<p>8</p>
<p>And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וְהָיָה לְאַבֶּק עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם וְהָיָה עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לִשְׁחִין פֶּרַח אֲבַעְבֻּעֹת בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>9</p>

(3) הנה יד ה' הויה. לשון הוה, כי כן יאמר כלשון נקבה, על שעצר היתה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד הוה, כמו עושה, רועה, רועה:

(4) והפלה. והדיל:

(8) מלא חפניכם. ילויינו"ש זלע"ז פיה כבשן. דבר הנקח מן הגחלים עוממים הנשרפים כבשן, וזלע"ז אולב"ש. פיה לשון הפחה, שהרוח מפיחה ומפריחה: וזרקו משה. וכל דבר הנזרק ככה, אינו נזרק אלא ביד אחת, הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קומצו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האבק על כל ארץ מצרים:

(9) לשחין פרח אבעבועות. כמרגמו לשחין סגי, הצעצועין שעל ידו נומחין בהן צועות: שחין. לשון חמימות,

<p>10 And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.</p>	<p>וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֵדּוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבָּעַת פֶּלֶחַ בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>	<p>10 וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֵדּוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבָּעַת פֶּלֶחַ בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>
<p>11 And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians.</p>	<p>וְלֹא־יָכְלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשַּׁחִין כִּי־הָיָה הַשַּׁחִין בְּחֹרְטָמָם וּבְכָל־מִצְרָיִם:</p>	<p>11 וְלֹא־יָכְלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשַּׁחִין כִּי־הָיָה הַשַּׁחִין בְּחֹרְטָמָם וּבְכָל־מִצְרָיִם:</p>
<p>12 And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses.</p>	<p>וַיִּתְּזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>12 וַיִּתְּזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>13 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁבֵב בְּבֹקֶר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִם שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁבֵב בְּבֹקֶר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִם שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>14 For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth.</p>	<p>כִּי בַּעֲפֹם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת־כָּל־מַגֵּפְתִּי אֶל־לְבָבְךָ וּבַעֲבֹדְךָ וּבַעֲמָלְךָ בַּעֲבוּר תַּדַּע כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>	<p>14 כִּי בַּעֲפֹם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת־כָּל־מַגֵּפְתִּי אֶל־לְבָבְךָ וּבַעֲבֹדְךָ וּבַעֲמָלְךָ בַּעֲבוּר תַּדַּע כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>
<p>15 Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth.</p>	<p>כִּי עַתָּה שֹׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאָדָּה אוֹתְךָ וְאֶת־עַמְּךָ בַּדָּבָר וְתִכָּחַד מִן־הָאָרֶץ:</p>	<p>15 כִּי עַתָּה שֹׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאָדָּה אוֹתְךָ וְאֶת־עַמְּךָ בַּדָּבָר וְתִכָּחַד מִן־הָאָרֶץ:</p>
<p>16 But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth.</p>	<p>וְאִלֶּם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמֻדָּתִי בַּעֲבוּר הָרֹאשִׁית אֶת־כְּתִי וְלִמְעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>	<p>16 וְאִלֶּם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמֻדָּתִי בַּעֲבוּר הָרֹאשִׁית אֶת־כְּתִי וְלִמְעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>

והרצה יש צלשון משנה, שנה שחונה:

(10) באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הבהמות, והלא כצר נאמר וַיִּמָּת פֶּל מִקְנֵהוּ מִכָּרִים, אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותם שצדקות צלצד, שנאמר צִמְקָךָ אֲשֶׁר צִשָּׁדָה, והיגל את דבר ה' הַגִּים אֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַבָּתִּים. וכן שנויה במכילתא אצל ר' יוסף ג' מאות קצב צחור (שמות יד, 1):

(14) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכח צבורות שקולה כנגד כל המכות:

(15) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו רציתי, כשהיתה ידי צמקן שהכיתים צדצר, שלחתי והכיתי אותך ואת עמך עם הבהמות: ותכחד מן הארץ. אצל צבור זאת העמדתך וגו':

<p>17 As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go?</p>	<p>עוֹדָךְ מִסְתּוֹלֵל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלַח־ם: עד כֵּעַן כְּבִישְׁתָּ לִּי בְּעַמִּי בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלַּח־וֹתָהוֹן:</p>	<p>שְׂבִיעִי עוֹדָךְ מִסְתּוֹלֵל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלַח־ם:</p>
<p>18 Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.</p>	<p>הֲאֵנָּה מַחִית בַּעֲדָנָא הָדִין מִחַר בִּרְדָּא תְּקִיף לְחֻדָּא דְּלֹא הָוָה דְּכֻתִּיָּה בְּמִצְרַיִם לְמַן יֻמָּא דְּאִשְׁתַּכְּלַלַת וְעַד כֵּעַן:</p>	<p>18 הֲנִנִי מִמַּשִּׁיר כְּעַת מִחַר בִּרְדָּא כְּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָמוֹהוּ בְּמִצְרַיִם לְמַן־הַיּוֹם הַזֶּה הֲנֹסְדָה וְעַד־עֲתָה:</p>
<p>19 Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.</p>	<p>וְכַעַן שְׁלַח כְּנוֹשׁ יָת בְּעִירְךָ וְיָת כָּל דְּלָךְ בַּחֲקֵלָא כָּל אִנְשָׁא וּבְעִירָא דִּישְׁתַּכַּח בַּחֲקֵלָא וְלֹא יִתְכַנִּישׁ לְבֵיתָא וַיַּיָּחוּת עֲלֵיהוֹן בִּרְדָּא וַיָּמוּתוּן:</p>	<p>19 וְעַתָּה שְׁלַח הָעֹז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמָּצֵא בַשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף הַבֵּיתָה וַיִּרְדּוּ עֲלֵיהֶם הַבִּרְדָּד וַיָּמוּתוּ:</p>
<p>20 He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;</p>	<p>דְּדַחִיל מִפְתַּגְמָא דִּי מַעֲבָדִי פִרְעָה כְּנֹשׁ יָת עַבְדֹּוהִי וְיָת בְּעִירָה לְבֵיתָא:</p>	<p>20 הִירָא אֶת־דְּבָר יְהוָה מַעֲבָדִי פִרְעָה הִנִּיס אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים:</p>
<p>21 and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.</p>	<p>וְדֹלָא שְׁוִי לְבֵיתָא לְפַתַּגְמָא דִּי שְׂבַק יָת עַבְדֹּוהִי וְיָת בְּעִירָה בַּחֲקֵלָא:</p>	<p>21 וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבֹו אֶל־דְּבָר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה: (פ)</p>
<p>22 And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל צִית שָׁמַיָא וַיְהִי בִרְדָּא בְּכָל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם עַל אִנְשָׁא וְעַל בְּעִירָא וְעַל כָּל עֲסָבָא דְּחֲקֵלָא בְּאֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בִרְדָּא בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>

(17) עודך מסתולל בעמי. כתרגומו כְּבִישְׁתָּ צִיתָ בְּעַמִּי, והיא מגזרת מסלה דמתרגמינן אֲרִיחַ כְּבִישָׁא, ובלע"ז קלקי"ר וכבר פירשתי בסוף ויהי מקץ, כל תיבה שתחלת יסודה סמ"ך והיא צאה לדבר בלשון מתפעל, נותן התי"ו של שמוש בלמשל אותיות של עיקר, כגון זו, וכגון וַיִּסְפָּל הַקֶּבֶץ (קהלת יב, ה), מגזרת סבב. פי תִּשְׁפָּר עֲלֵינוּ (דניאל ז, ח), מגזרת שר ונגיד. וכן מִשְׁפָּל הָיוּ (דניאל ז, ח):

(18) בעת מחר. כעת הזאת למחר, שרט לו שריטה בכותל, למחר כשתגיע חמה לכאן, ירד הצרד: הוסדה. שנתסדה. וכל תיבה שתחלת יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תצא הוי"ו במקום היו"ד, כמו הוסדה, הוֹלְדָה (הושע ג, ה), וַיָּדַע (אסתר ב, כג), וַיִּלְד לְיוֹסֵף (בראשית מו, כ), דְּבָרִים לֹא יִסָּר עָד (משלי כט, יט):

(19) שלח העז. כתרגומו שלח כְּנוֹשׁ, וכן יִשְׁפִי הַגְּזִים הָעִיּוֹ (ישעיה י, לא), הָעִיּוֹ דְּגִי בְּגִימָן (ירמיה ו, א): ולא יֵאָסֶף הביתה. לשון הכנסה היא:

(20) הניס. הצריח, לשון וינס:

(22) על השמים. ומדרש אגדה, הגזירה הקצ"ה למשה למעלה מן השמים:

<p>23 And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי־הָהָרָה נָתַן קָלָתוֹ וּבָרָד וְתַחֲלֹל אֵשׁ אֲרָצָה וַיִּמָּטֵר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>23 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי־הָהָרָה נָתַן קָלָתוֹ וּבָרָד וְתַחֲלֹל אֵשׁ אֲרָצָה וַיִּמָּטֵר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>24 So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.</p>	<p>וַהֲיָה בָרָד וְאִשְׁתָּא מִשְׁתַּלְּחָא בְּגוֹ בָרָד תַּקִּיף לַחֲדָא דְלֹא הָיָה דְכֻתִּיָּה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵעַדְן דְּהָיָה לְעָם:</p>	<p>24 וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כִּבְד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לְגוֹי:</p>
<p>25 And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.</p>	<p>וּמָחָא בָרָדָא בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם יָת כָּל דְּבַחְקָלָא מֵאֲנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא וַיִּת כָּל עֵסְבָא דְּחֻקְלָא מָחָא בָרָדָא וַיִּת כָּל אֵילָנִי חֻקְלָא תִּפְר:</p>	<p>25 וַיִּד הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר:</p>
<p>26 Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.</p>	<p>לְחוּד בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן דְּתָמָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָדָא:</p>	<p>26 רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:</p>
<p>27 And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.'</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו וַיֹּאמֶר וְאֵלֶּהֶם חַטָּאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:</p>	<p>27 וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:</p>
<p>28 Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunderings and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'</p>	<p>צְלוּ קָדָם יְיָ וְסָגִי קְדֻמוֹהִי רִנָּה דְלֹא יְהוֹן עֲלֵנָא קְלִין דְּלוֹט כְּאֵלִין מִן קָדָם יְיָ וּבָרָד וְאִשְׁלַח יִתְכוּן וְלֹא תִסְפּוּן לֵאחֲתַעֲבָא:</p>	<p>28 הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מְהִיֹּת קָלֹת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאִשְׁלַח אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפּוּן לַעֲמֹד:</p>
<p>29 And Moses said unto him: 'As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD's.'</p>	<p>וַאֲמַר לִיה מֹשֶׁה כַּמְּפָקִי יָת קַרְתָּא אֶפְרוֹס יָת יָדִי בְּצִלּוֹ קָדָם יְיָ קְלֵא יִתְמַנְעוּן וּבָרָדָא לֹא יְהִי עוֹד בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי דִּי־אֶרֶץ:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצְאֵתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת־כַּפֵּי אֶל־יְהוָה תִּקְלֹת וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאֶרֶץ:</p>

(24) מתלקחת בתוך הברד. נס צמון נס, האש והצדק מעורבין, והצדק מים הוא, ולעשות רצון קונס עשו שלום ציניהם (שמו"ר יב, 1):
(28) ורב. דיל צמא שהוריד כנר:

30 But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.—	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדְעֵנָּה אֲרִי עַד כִּעֵן לֹא אֶתְכַנַּעְתִּי מִן קֶדֶם יי אֱלֹהִים:	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדְעֵנָּה אֲרִי עַד תִּירְאוּן מִפָּנַי יְהוָה אֱלֹהִים:
31 And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom.	וְכַתָּא וְסַעֲרִי לָקוּ אֲרִי סַעֲרִיא אֲבִיב וְכַתָּא גִבְעוּלִין:	וְהַפְשְׁתָּהּ וְהַשְׁעֵרָה נִפְתָּה כִּי הַשְׁעֵרָה אֲבִיב וְהַפְשְׁתָּהּ גִבְעוּל:
32 But the wheat and the spelt were not smitten; for they ripen late.—	וְחִטָּא וְכִנְתִּיא לֹא לָקָא אֲרִי אֶפְלִתָּא אֲנִין:	וְהַחֲטָה וְהַכְסֵּמֶת לֹא נָכוּ כִּי אֶפְלִתָּה הֵנָּה:
33 And Moses went out of the city from Pharaoh, and spread forth his hands unto the LORD; and the thunders and hail ceased, and the rain was not poured upon the earth.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּפְתֵּי פַרְעֹה יָת קִרְתָּא וּפְרַס יְדוּהִי בְצִלּוֹ קֶדֶם יי וְאַתְּמַנְעוּ קִלְיָא וּבִרְדָּא וּמִטְרָא דִּיהוָה נָחִית לֹא מִטָּא אַרְעָא:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פַּרְעֹה אֶת־ הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל־יְהוָה וַיִּחְדְּלוּ הַקָּלֹת וְהַבָּרָד וּמִטְרָא לֹא־נָתַד אֲרָצָה:
34 And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants.	וַחֲזָא פַרְעֹה אֲרִי אֶתְמַנְע מִטְרָא וּבִרְדָּא וְקִלְיָא וְאוֹסִיף לְמַחֲשֵׁי וַיִּקְרִיחַ לְלִבִּיהּ הוּא וְעַבְדָּוְהִי:	וַיֵּרָא פַרְעֹה כִּי־חָדַל הַמִּטְרָר וְהַבָּרָד וְהַקָּלֹת וַיִּסָּף לְחַטָּא וַיִּכְבַּד לִבּוֹ הוּא וְעַבְדָּיו:
35 And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses.	וַאֲתַקֵּף לִבָּא דְּפַרְעֹה וְלֹא שַׁלַּח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּמִלִּיל יי בִּידָא דְּמֹשֶׁה:	וַיִּחְזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת־ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (פ)

מפטיר

קכא פסוקים

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21 on page 208. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 233.

(29) כצאתי את העיר. מן העיר, אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יב, ז):
(30) טרם תיראון. עדיין לא תיראון. וכן כל טרם שצמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טרם יִשְׁכְּצוּ (בראשית יט, ד), עד לא שכיו. טרם יִצְמַח (שם ז, ה), עד לא צמח. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשתהיה הרוחה מעמדו בקלקולכם:
(31) והפשתה והשעורה נכתה. נשצרה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין נו"ן במקום ה"א לפרש נכתה כמו הוכחה, נכו כמו הכו, אלא הנו"ן שורש בטיבה, והרי הוא מגזרת וַשְׁפוּ עֲמָתָיו (איוב לג, כא): כי השערה אביב. כבר זכרה ועומדת צִקְצִיקָה, ונשתצרה ונפלו, וכן הפשטה גדלה כבר והוקשה לעמוד בגבעולה: השעורה אביב. עמדה באביבה, לשון צִקְצִיקָה (שיר השירים ו, יא):
(32) כי אפילת הנה. מאחרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואת כל עשב השדה הכה הצרד, יש לפרש פשוטו של מקרא צעשצים העומדים בקלחם הראויים ללקות בצרד. ומדרש רבי תנחומא (וארא טו) יש מרבותינו שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו:
(33) לא נתך. לא הגיע, ואף אותן שהיו באויר לא הגיעו לארץ, ודומה לו וַשְׁפוּ עֲמָתָיו (דניאל ט, יא) דעורא, ומגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חזרו בחלק קהפון קָסָף (יחזקאל כב, כב), לשון יִיקַח מתכת, ורואה אני את דבריו כמרגמו ויִיקַח, וַשְׁפוּ. לִיקַח, לִשְׁקָא. אף זה לא נתך לארץ, לא הונק לארץ:

X	<p>And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה כִּי־אֲנִי הִקְבַּדְתִּי אֶת־לִבּוֹ וְאֶת־לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְתִּי אֱלֹה בְּקִרְבּוֹ:</p>	53
2	<p>and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the LORD.'</p>	<p>וְלַמַּעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בִנְךָ וּבֶן־בִּנְךָ אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֹתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת־אֶתְתִּי אֲשֶׁר־שָׂמַתִּי בָּם וַיֵּדְעֻם כִּי־אֲנִי יְהוָה:</p>	2
3	<p>And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד־מָתַי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	3
4	<p>Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;</p>	<p>כִּי אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הִנְנִי מֵבִיא מָחָר אַרְבֶּה בְּגִבְלֶךָ:</p>	4
5	<p>and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;</p>	<p>וְכָסָה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאות אֶת־הָאָרֶץ וְאָכְלוּ אֶת־יִתְר הַפְּלִטָה הַנִּשְׁאָרֶת לָכֶם מִן־הַבָּרָד וְאָכְלוּ אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֹּמֵחַ לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה:</p>	5
6	<p>and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.</p>	<p>וּמָלְאוּ בְתֻיךָ וּבְתֵי כָל־עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הָיוּתָם עַל־הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיָּפֶן וַיֵּצֵא מֵעַם פַּרְעֹה:</p>	6

- (1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והתרה זו: שתי. שמי, שאשית אני:
 (2) התעללתי. שחקתי, כמו כי התעללתי (צמד צב, כט), הלא פאשר התעלל צהם (שמואל-א, ו, י) האמור צמצרים, ואינו לשון פועל ומעללים, שא"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פאשר עוללתי לי (איכה א, כב), פאשר עולל לי (שם יב):
 (3) לענות. כתרומתו לאתקנעא, והוא מגזרת עני, מאנס להיות עני ושפל מפני:
 (5) את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל וגו'. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר:

<p>And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us: let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?' 7</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה לֵיהֶ עַד אֲמַתִּי יְהִי דִין לָנָה לְתַקְלָא שְׁלַח יְת גּוֹבְרִיָּא וַיִּפְלְחוּן קָדָם יְיָ אֱלֹהֵהוּן הָעַד כַּעַן לֹא יִדְעָתָא אֲרִי אֲבֹדַת מִצְרַיִם:</p>	<p>יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה אֵלָיו עַד־ מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־ יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תִּדְעַ כִּי אֲבֹדָה מִצְרַיִם:</p>
<p>And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?' 8</p>	<p>וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לָכוּ עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הֵהָלָכִים:</p>	<p>וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לָכוּ עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הֵהָלָכִים:</p>
<p>And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.' 9</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה בְּנֵעָרֵינוּ וּבִזְקָנֵינוּ וּבְכִסְבָּא נִיזִיל בְּבִנָּא וּבְכִנָּא בְּעִנָּא וּבְתוֹרָנָא נִיזִיל אֲרִי חָנָא קָדָם יְיָ לָנָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנֵעָרֵינוּ וּבִזְקָנֵינוּ נִלְךְ בְּבִנֵינוּ וּבְכִנֹּתֵנוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבְבִקְרָנוּ נִלְךְ כִּי חַג־יְהוָה לָנוּ:</p>
<p>And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.' 10</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהוּן יְהִי כֵן מִימָרָא דִּי בְּסַעֲדָכוֹן כַּד אֲשַׁלַּח יְתָכוֹן וְיִת טַפְלָכוֹן חֲזוּ אֲרִי בִישָׂא אַתּוֹן סְבִירִין לְמַעַבְדַּ לִּית קָבִיל אַפִּיכוֹן לְאַסְתָּחָרָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶם רְאוּ כִי רָעָה נִגַּד פְּנִיכֶם:</p>
<p>Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence. 11</p>	<p>לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגִּבְרִים וַעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתְּהָ אַתֶּם מְבַקְשִׁים וַיַּגִּדְשׁ אֹתָם מֵאַת פְּנֵי פַרְעֹה: (ס)</p>	<p>לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגִּבְרִים וַעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתְּהָ אַתֶּם מְבַקְשִׁים וַיַּגִּדְשׁ אֹתָם מֵאַת פְּנֵי פַרְעֹה: (ס)</p>

(7) השרם תדע. העוד לא ידעת כי אצדה מצרים:

(8) ויושב. הושצו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והשיצום אל פרעה:

(10) כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלח גם את הנאן ואת הצקק כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כמרגמו. ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאִיטְגִינִיּוֹת שלי אותו כוכב עולה לקראתכם צמדצר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל צעגל וצקש הקצ"ה להרגם, אמר משה צתפלותו, לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֶר צָרָה הוֹצִיאָם (שמות לז, יז), זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וַיִּנָּחֶם ה' עַל הָרָעָה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, והוא שנאמר הַיּוֹם גְּלוּתִי אֶת עַקְרַת מִצְרַיִם מֵעַלְיָכֶם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם צמדצר:

(11) לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגברים ועצדו את ה': כי אותה אתם מבקשים. (אותה עבודה) צקשם עד הנה, נזבחה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות: ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:

<p>And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבָּה וְיָעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת־ כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֲתָּה כָל־אֲשֶׁר הָשְׁאִיר הַבָּרָד:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבָּה וְיָעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת־ כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֲתָּה כָל־אֲשֶׁר הָשְׁאִיר הַבָּרָד:</p>
<p>And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי הוּא נֹהֵג רוּחַ־קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־ הַלַּיְלָה הַבֹּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָדִים נָשָׂא אֶת־הָאַרְבָּה:</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי הוּא נֹהֵג רוּחַ־קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־ הַלַּיְלָה הַבֹּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָדִים נָשָׂא אֶת־הָאַרְבָּה:</p>
<p>And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.</p>	<p>וַיֵּלֶךְ הָאַרְבָּה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל־גְּבוּל מִצְרַיִם כָּבֵד מְאֹד לִפְנֵי לֹא־הָיָה כֵּן אַרְבָּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵּן:</p>	<p>וַיֵּלֶךְ הָאַרְבָּה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל־גְּבוּל מִצְרַיִם כָּבֵד מְאֹד לִפְנֵי לֹא־הָיָה כֵּן אַרְבָּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵּן:</p>
<p>For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּכֹס אֶת־עֵינֵי כָל־הָאֶרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאֶרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־ עֵשֶׂב הָאֶרֶץ וְאֶת־כָּל־פְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר הֻתֵּיר הַבָּרָד וְלֹא־נֹתַר כָּל־יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּכֹס אֶת־עֵינֵי כָל־הָאֶרֶץ וַתִּחְשַׁךְ הָאֶרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־ עֵשֶׂב הָאֶרֶץ וְאֶת־כָּל־פְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר הֻתֵּיר הַבָּרָד וְלֹא־נֹתַר כָּל־יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.</p>	<p>וַיִּזְעַק פַּרְעֹה לְמֹשֶׁה וְלֵאמֹר וַיֹּאמֶר חַבִּית קָדָם יְיָ אֶלְהֵיכֶם וּלְכֶם:</p>	<p>וַיִּזְעַק פַּרְעֹה לְמֹשֶׁה וְלֵאמֹר וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי לִיהוָה אֶלְהֵיכֶם וּלְכֶם:</p>
<p>Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'</p>	<p>וְכַעַן שָׁבוּק כְּעַן לַחֲבוּבֵי בָרָם וּמִנָּא הָדָא וְצִלוּ קָדָם יְיָ אֶלְהֵיכֶם וְנִעְדִי מִנִּי לַחֲדוּר יָת מוֹתָא הָדִין:</p>	<p>וְעַתָּה שְׂאֵנָה חַטָּאתִי אֶךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לִיהוָה אֶלְהֵיכֶם וְיִסֶּר מִעָלַי רַק אֶת־הַמָּוֶת תִּנָּח:</p>

(12) בארבה. צשציל מכת הארצה:

(13) ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארצה, לפי שצא כנגדו, שמזרים צדומית מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר:

(14) ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה צימי יואל, שנאמר כמזהו לא נהיה מן העולם (יואל ז, ז), למדנו שהיה כבד משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרצה, שהיו יחד ארצה, ילק, חסיל, גוס, אצל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמוהו לא היה ולא יהיה:

(15) כל ירק. עץ ירוק, וירדור"א צלע"ו:

18	And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.	וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעֹה וַיַּעֲתֶר אֶל־יְהוָה:	18
19	And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.	וַיִּהְיֶה רִיחַ רֵיחַ חֲזָק מְאֹד וַיִּשְׂא אֶת־הָאַרְבֶּה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאַר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:	19
20	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.	וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	20
21	And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ:	21
22	And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;	וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אַפְלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:	22
23	they saw not one another, neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.	לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִמְּקוֹמֹו שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם:	23

(19) רוח ים. רוח מערבי: ימה סוף. אומר אני, שים סוף היה מקצתו צמער צנגד כל רוח דרומית, וגם צמורח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארצה צימה סוף צנגדו, וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לצד צמורח, שנאמר מים סוף ועד ים פלשתיים (שמות כג, לא), צמורח למערב, שים פלשתיים צמערב היה, שנאמר צפלשתיים יסְבִי קָצֵל הִים גְּוִי קָרְתִּים (צפניה ב, ה): לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

(21) וימש חשך. ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יאמיש ויחשיך עוד: וימש. כמו ויאמש. יש לנו חיצות הרבה חסרות אל"ף, לפי שאין הצרת האלף נכרת כל כך אין הכחוצ מקפיד על חסרונה, כגון וְלֹא יִהְיֶה עָרְבִי (ישעי' יג, כ), כמו לא יאהל לא יטה אהלו. וכן וַיִּשְׁאֲרֵי סֵיל (שמואל ב כב, מ), כמו וַיִּשְׁאֲרֵי. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לא ימיש קָסֶר דִּיעָדִי קָצֵל לִילָא, כשיגיע סמוך לאור היום. אצל / אין הדבור מיושב על הוי"ו של וימש, לפי שהוא כחוצ אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותרו, לשון מַמְשֵׁשׁ צִנְהָרִים (דברים כח, כט), שהיה כפול ומכופל ועצ עד שהיה צו ממש:

(22) ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו'. חשך של אופל שלא ראו את אחיו ג' ימים, ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישוב (שמו"ר יד, ג). ולמה הביא עליהם חשך, שהיו צישראל צחותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לנאח, ומתו צשלשת ימי אפלה, כדי שלא יראו מצרים צמפלחת ויאמרו אף הם לוקין צמונו. ועוד, שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשינאחו והיו שואלין מהו והיו אומרים אין צידינו כלום, אומר לו, אני ראיתי צציתך וצמקום פלוני הוא (שם): שלשת ימים. שלוש של ימים, טרציי"נא צלע"ז, וכן ז' ימים צכל מקום, שטיי"נא של ימים:

<p>24 And Pharaoh called unto Moses, and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכֹל עַבְדֵּי יְהוָה רְקַצְאֲכֶם וּבְקָרְכֶם יֵצְאוּ גַם־טַפְכֶּם יִלְךְ עִמָּכֶם:</p> <p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אִיזִילוּ פִלְחוּ קָדָם יְיָ לְחֹדֶר עֲנֹכֹן וְתוֹדִיכֹן שְׂבוּקוֹ אֶף טַפְלֹכֹן יִיזִיל עִמָּכֹן:</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכֹל עַבְדֵּי יְהוָה רְקַצְאֲכֶם וּבְקָרְכֶם יֵצְאוּ גַם־טַפְכֶּם יִלְךְ עִמָּכֶם:</p>
<p>25 And Moses said: 'Thou must also give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶף אֶתְּ תִתֶּן בִּידָנָא נִכְסֵי קוֹדֶשִׁין וְעִלְוֹן וְנַעֲבִיד קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא:</p>	<p>25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֹתָהּ תִתֶּן בִּידָנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֹשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>26 Our cattle also shall go with us; there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'</p>	<p>וְאֶף בְּעִירָנָא יִיזִיל עִמָּנָא לֹא נִשְׂאֵר מִנִּיהּ מִדַּעַם אֲרִי מִנִּיהּ אֲנַחְנָא נִסְבִּין לְמַפְלַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא יָדְעִין מָה נַפְלַח קָדָם יְיָ עַד מִיתָנָא לְתַמָּן:</p>	<p>26 וְגַם־מִקְנֵנוּ יִלְךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂאֵר פֶּרֶסָה בִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־יָדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:</p>
<p>27 But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.</p>	<p>וַתִּקְרַח יְיָ יֵת לִבָּא דְּפַרְעֹה וְלֹא אֶבְיָא לְשַׁלְחָוּהוֹן:</p>	<p>27 וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְחָם:</p>
<p>28 And Pharaoh said unto him: 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לִיהּ פַרְעֹה אִיזִיל מַעֲלִי אֶסְתַּמֵּר לָךְ לֹא תוֹסִיף לְמַחְזִי אִפִּי אֲרִי בְיוֹמָא דְּתַחְזִי אִפִּי תַמּוּת:</p>	<p>28 וַיֹּאמֶר־לוֹ פַרְעֹה לָךְ מַעֲלִי הִשְׁמַר לָךְ אַל־תִּסָּף רְאוֹת פָּנַי כִּי בְיוֹם רְאִיתָךְ פָּנַי תָּמוּת:</p>
<p>29 And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה יָאוֹת מְלִילָתָא לֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַחְזִי אִפִּי:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דִּבַּרְתָּ לֹא־אֶסָּף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ)</p>
<p>XI And the LORD said unto Moses: 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד מַכְתֵּשׁ חַד אֵיתִי עַל פַרְעֹה וְעַל מִצְרַיִם אַחֲרַיִכֹן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשֶׁלַּחוּ גֵרֶשׁ יִגְרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:</p>	<p>XI וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אָבִיא עַל־פַרְעֹה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרַיִכֹן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשֶׁלַּחוּ גֵרֶשׁ יִגְרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:</p>
<p>2 Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'</p>	<p>מְלִיל כַּעַן קָדָם עַמָּא וַיִּשְׁאַלּוּ גִבְר מִן חֲבֵרִיהּ וְאִתְתָּא מִן חֲבֵרֶתָהּ מִנִּין דְּכֶסֶף וּמִנִּין דְּדָהָב:</p>	<p>2 דִּבְרִנָּא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב:</p>

(24) יצג. יהא מוֹאג צמקומו:

(25) גם אתה תתן. לא דייך שמקננו ילך עמנו, אלא גם אתה תתן:

(26) פרסה. פרסת רגל פלנט"א צלע"ז. לא נדע מה נעבד. כמה תכנן העבודה, שמא ישאל יותר ממנה שיש צדיקו:

(29) כן דברת. יפה דברת וצמנו, דברת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, ד):

(1) כלה. גמירא, כלה כליל, כולס ישלח:

44

<p>And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.</p>	<p>וַיִּהְיֶה יְיָ יתְּעַמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי אַף גּוֹבְרָא מֹשֶׁה רַב לַחֲדָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵּי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עַמָּא:</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חַן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַבְדֵּי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)</p>
<p>And Moses said: "Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּדִנְן אָמַר יְיָ כְּפִלְגֹּת לַיְלָא אֲנָא מִתְּגַלִּי בְּגוֹ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:</p>
<p>and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וַיָּמוּת כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפַרְעֹה דְּעֵתִיד לְמִתָּב עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתִיהָ עַד בּוֹכְרָא דְּאַמְתָּא דְּבִבְתָּר רַחֲוִא וְכָל בּוֹכְרָא דְּבִעִירָא:</p>	<p>וַיָּמָת כָּל־בְּכוֹר־בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשְּׁפָחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרָחִים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:</p>
<p>And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.</p>	<p>וְתִהְיִי צוֹחָתָא רַבָּתָא בְּכָל אֲרָעָא דְּמִצְרַיִם דְּכֹנָתָהּ לֹא תִּהְיֶה וְדְכֹנָתָהּ לֹא תוֹסִיף:</p>	<p>וְהִיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמֹהוּ לֹא תִסָּף:</p>
<p>But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.</p>	<p>וְלִכְלָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְזִיק כְּלָבָא בְּלִישְׁנֵיהּ לְמַבַּח לְמֵאנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא בְּדִיל דְּתִדְעוּן דִּיפְרִישׁ יְיָ בֵּין מִצְרָאִי וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְלִכְלָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרֶץ כְּלָב לִשְׁנֹו לְמֵאִישׁ וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>

- (2) דבר נא. אין נא אלא לשון בקשה, בצקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו לדיק אצרהם, ועצדום וענו אותם קיים זהם, ואחרי כן יאלו ברכוש גדול לא קיים זהם (בזכות ט.):
- (4) ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמרה לו נבואה זו, שהרי משיא מלפני לא הוסיף ראות פניו: כחצות הלילה, כחצות כמו פעלות (שופטים יג, כ), צפלות אפס צנו (תהלים קכד, ג), זה פשוטו לישבו על אופניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחריו, ולא אמר בחצות, שמא יטעו אצטוגיני פרעה ויאמרו, משה צדאי הוא (בזכות ד.), אבל הקצ"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר בחצות:
- (5) עד בכור השבוי. מה לקו השזויים, כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלבונם, והציאה פורענות על מזרים: מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעזדים זהם ושמהים צרתם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עוזדין לה, וכשהקצ"ה נפרע מן האומה עוזדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פי"ג):
- (7) לא יחרץ כלב לשונו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישנו. וכן לא תרץ לגני ישראלי לאיש את לשונו (יהושע י, כא), לא שנו. וְאֶתְרָץ (שמואל"ב ה, כד), תשתנו. למורג תרוץ (ישעי' מא, טו), שנו. מקשצות תרוץ (משלי כא, ה), אדם חריץ ושנון. ויד תרוץ פגעיר (שם י, ד), חריפים, סוחרים שנונים: אשר יפלה. ידיל:

<p>And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.</p>	<p>וַיֵּרְדּוּ כָל-עַבְדֵי ה' אֵלָיו וַיִּשְׁתַּחוּּ-לִי לֵאמֹר צֵא אֲתָה וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֶי-כֵן אֲצֵא וַיֵּצֵא מֵעַם-פָּרֹעַ בְּחַרְיָאֵף: (ס)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא-יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פָּרֹעַ לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פָרֹעַ וַיַּתְּזֵק יְהוָה אֶת-לֵב פָּרֹעַ וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: (ס)</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:</p>
<p>'This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.</p>	<p>הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֳדָשִׁים רֵאשִׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה:</p>
<p>Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;</p>	<p>דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדַּת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵיתוֹ אֶבֶת שֶׁה לְבֵיתוֹ:</p>

(8) וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות (זנחים קצב), שהרי צסוף ירד פרעה בעצמו אליו צלילה ואמר קימו צלח מלחך עמי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר עמך והלוך: ואחרי כן אצא. עס כל העם מארץ: ויצא מעם פרעה. כשגמר דצרינו יצא מלפניו: בחרי אף. על שאמר לו אל תוסף ראות פני:

(9) למען רבות מופתי. מופתי שנים, רבות שלשה, מכת צכורות וקריעת ים סוף ולנער את מצרים: (10) ומשה ואהרן עשו וגו'. כצר כתצ לנו זאת צכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא צשציל לצמכה לפרשה של אחריה: (1) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן. צשציל שאהרן עשה וטרם צמופתים כמשה, חלק לו כבוד זה צמזה ראשונה, שכללו עס משה דצבור: בארץ מצרים. חוץ לכרך, חו אינו אלא צתוך הכרך, תלמוד לומר כלאיתי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא התפלל צתוך הכרך, לפי שהיתה מלאה גילולים, דצר חמור כזה לא כל שכן (מכילתא פסחא פ"א): (2) החדש הזה. הראהו לצנה צחדושה (שמו"ר טו, כח), ואמר לו, כשהירח מתחדש יהיה לך ר"ח. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לצדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי (מכילתא שס): הזה. נתקשה משה על מולד הלצנה, צאיו שער תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו צאצבע את הלצנה צרקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיצד הראהו, והלא לא היה מדצר עמו אלא ציוס, שנאמר ויהי ציוס דצרה ה' (לעיל ז, כח). ציוס צלוח (ויקרא ז, לח), מן היום אשר צנה ה' וצלחה (צמדצר טו, כג), אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו עס חשכה:

<p>and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.</p>	<p>וְאִם-יִמְעַט הַבַּיִת מִהֵנוֹת מִשֶּׁהַּ וּלְקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בַּמִּכְסֵּת וּנְפֹשֶׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תִּכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה׃</p> <p>וְאִם זָעִיר בֵּיתָא מִלְּאִתְמַנְאָה עַל אַמְרָא וְיִסְבּ הוּא וְשִׁיכְבִּיָּה דְקָרִיב לְבֵיתִיהּ בְּמִנְיָן נַפְשָׁתָא וְגַבַּר לְפָנֵם מִיכְלִיָּה תִתְמַנּוּן עַל אַמְרָא׃</p>	<p>וְאִם-יִמְעַט הַבַּיִת מִהֵנוֹת מִשֶּׁהַּ וּלְקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בַּמִּכְסֵּת וּנְפֹשֶׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תִּכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה׃</p>
<p>Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;</p>	<p>אָמַר שְׁלִים דְּכַר בֶּר שְׁתִּיָּה יְהִי לָכוֹן מִן אַמְרִיא וּמִן בְּנֵי עֲזִיא תִסְבּוּן׃</p>	<p>שֶׁה תָּמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ׃</p>
<p>and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk.</p>	<p>וְיִהִי לָכוֹן לְמִטְרָא עַד אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹמָא יוֹמָא לִיְהִרְאָה הָדִין וְיִכְסּוּן יִתִּיהּ כָּל קְהֵלָא בְּנִשְׁתָּא דִּי־יִשְׂרָאֵל בֵּין שְׁמֵשִׁיא׃</p>	<p>וְיִהְיֶה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קְהַל עַד־תֵּי שִׁרְאֵל בֵּין הָעֶרְבִים׃</p>
<p>And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.</p>	<p>וְיִסְבּוּן מִן דָּמָא וְיִתְּנוּן עַל תְּרִין סַפְּיָא וְעַל שְׁקָפָא עַל בִּתְיָא דִּי־יִכְלוּן יִתִּיהּ בְּהוֹן׃</p>	<p>וּלְקַחוּ מִן-הַדָּם וְנָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל-הַמַּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם׃</p>

(3) דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר, והלא כבר נאמר אחת תדבר, אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה למדני, והדבור יוצא מצין שניהם כאלו שניהם מדברים (מכילתא פסחא פ"ג): אל כל עדת ישראל וגו' בעשור לחדש. דברו היום בראש חודש, שיקחוהו בעשור לחדש (שם): הוזה. פסח מצרים מקחו מצעשור, ולא פסח דורות (פסחים לו): שה לבית אבות. למשפחה אחת, הרי שהיו מרובין יכול שה אחד לכולן, תלמוד לומר שה לבית (מכילתא פ"ג):

(4) ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויצא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו וגו', זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהמנות על שה אחר, אך אם צאו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד שה קיים, צהיותו צהיים ולא משנשחט (פסחים פט): במכסת. חשבון, וכן מקסת הערךך (ויקרא כו, כג): לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכול כוית (מכילתא פ"ג): תכסו. תתמנון:

(5) תמים. צלל מוס: בן שנה. כל שנתו קרוי בן שנה, כלומר שנולד בשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה שה, שנאמר וְשֶׁה עִזִּים (דברים יד, ד):

(6) והיה לכם למשמרת. זה לשון צקור, שטעון צקור ממוס ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר וְאֶעֱבֹר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶה וְהָיָה עִנְיָן עַתָּה לְדִים (יחזקאל טז, ח), הגיעה שצוה ששנצתי לאצרהם שאגאל את בניו, ולא היו צידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר וְאֶת עַרְס וְעֶרְיָה (שם ז), ונתן להם שתי מצות, דם פסח ודם מילה שאלו צהותו הלילה, שנאמר מִתְּצֹקֶת דְּמִין (שם ו), בשני דמים, ואומר גַּם אֶת צֶדֶם צְרִיךְ לְקַטֵּי אֶסְרִיךְ מִצֹּר אֵין מִסֵּס צו (זכריה ט, יא), ושהיו שטופים בצלילים, אמר להם מִשְׁכּוֹ וְקַחוּ לָכֶם, משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם צלל של מצוה: ושחטו אותו וגו'. וכי כולן שוחטין, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו (מכילתא פ"ה קידושין מא): קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל, מכאן אמרו פסחי צבור שחטין בשלשה כחות זו אחר זו, נכנסת כת ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו', כדאיתא בפסחים (סד): בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי צין הערבים, שהמשש נוטה לבית מצווא לערוב, ולשון צין הערבים נראה בעיני, אותן שעות שצין עריצת היום לעריצת הלילה, עריצת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו כללי ערב, ועריצת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשף ואחר, כמו עֲרָבָה כָּל שְׂמֶקָה (ישעי' כד, יא):

(7) ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ציד, תלמוד לומר אשר בצק: המזוזה. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן: המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לינט"ל צלע"ז ולשון שקיפה, חצטה, כמו קול עֲלֶה נִדָּף

8 And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.	וַיֹּאכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה וַיִּכְלוּן יֵת בֶּסְרָא בַּלִּילְיָא הָדִין טְנִי נֹור וּפְטִיר עַל מָרְרִין יִכְלוּנִיהּ:	8 וַאֲכָלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צִלִּי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מָרְרִים יֹאכְלֻהוּ:
9 Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof.	לֹא תִיכְלוּן מִנִּיהּ כִּד חַי וְאֵף לֹא כִד בְּשָׁלָא מְבוּשָׁל בְּמִיָּא אֶלְהִין טְנִי נֹור רִישִׁיהּ עַל כְּרַעְוֵהּ וְעַל גִּוְיָהּ:	9 אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשָׁל מְבֻשָׁל בְּמֵי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כְּרַעְיוֹ וְעַל־קֶרְבּוֹ:
10 And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.	וְלֹא תִשָּׂאֲרוּן מִנִּיהּ עַד צַפְרָא וְדִישָׁתָאֲר מִנִּיהּ עַד צַפְרָא בְּנִירָא תִיקְדִין:	10 וְלֹא־תֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנֶּתֶר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:
11 And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.	וְכִדִּין תִּיכְלוּן יְתִיה תְּרַצִּיכוֹן יְהוֹן אֶסִירִין מְסִיכוֹן בְּרַגְלִיכוֹן וְחוּטְרִיכוֹן בְּיָדְכוֹן וְתִיכְלוּן יְתִיה בְּכַהִילוֹ פִּסְחָא הוּא קֶדֶם יי:	11 וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְנִיכֶם חֲגָרִים נַעֲלִיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקְלֵכֶם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפָזוֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה:
12 For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.	וְאֶתְגַּלִּי בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בַּלִּילְיָא הָדִין וְאֶקְטֹל כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מֵאִנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא וּבְכָל טְעֻת מִצְרָאִי אֶעֱבִיד דִּינִין אָנָּא יי:	12 וְעִבְרַתִּי בְּאַרְץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְחִפִּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בַּהֶמְה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:

(ויקרא כו, לו), טַרְפָּא דְּשָׂקִיף. סְצוּרָה, מַשְׁקוּפִי: עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם. וְלֹא עַל מַשְׁקוֹף וּמוֹזוֹת שְׂצִיטַת הַתֵּצֵן וּצִיטַת הַצֶּקֶר, שְׁאִין דְּרִין צְמוּכִי:

(8) אֶת הַבָּשָׂר. וְלֹא גִידִים וְעִצִּים (מְכִילַת פ'ו'): עַל מְרָרִים. כָּל עֶשֶׂב מֵר נִקְרָא מְרֹר, וְזִיּוֹס לֹאֲכֹל מְרֹר זָכַר לִימְרֹרוֹ אֶת חַיֵּיהֶם:

(9) אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא. שְׂאִינוֹ לֹאֵי כָּל צִרְכּוֹ קוֹרְאוֹ נָא צִלְשׁוֹן עֵרֶצִי: וּבָשָׁל מְבוּשָׁל. כָּל זֶה צִוְּהִירַת לֹא תֹאכְלוּ (פִּסְחִים מֵאִ): בְּמֵי־מֵי. מִנֵּין לִשְׂאֵר מַשְׁקִין, תַּלְמוּד לֹמֵר וּבָשָׁל מְבוּשָׁל מִכָּל מְקוֹם (פִּסְחִים מֵאִ). כִּי אִם צִלִּי אֵשׁ. לְמַעַל גֹּזֵר עֲלֵיו צִמְצוּמֵי עֵשֶׂה, וְכֹאן הוֹסִיף עֲלָיו לֹא תַעֲשֶׂה, אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ כִּי אִם צִלִּי אֵשׁ: רֹאשׁוֹ עַל כְּרַעְיוֹ. צוּלָהּ כּוֹלֵו כֹּאחַד עִם רֹאשׁוֹ וְעִם כְּרַעְיוֹ וְעִם קֶרְבּוֹ, וּצְנִי מַעֲיוֹ נֹתֵן לַחֲוֹכוֹ אַחֵר הַדַּחֲחֹן (שֵׁס עֵד). וְלִשׁוֹן עַל כְּרַעְיוֹ וְעַל קֶרְבּוֹ, כִּלְשׁוֹן עַל צִבְאָתָם (שְׁמוֹת ו, כו), כְּמוֹ צִבְצוּמֵי כְמוֹת שֶׁהֵן, אֵף זֶה כְּמוֹת שֶׁהוּא, כָּל צִשְׁרֵי מִשְׁלָם:

(10) וְהַנֶּתֶר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר. מֵהַ תַּלְמוּד לֹמֵר עַד צֶקֶר פֶּעַם שְׁנִיָּה, לִיתֵן צֶקֶר עַל צֶקֶר, שֶׁהַצֶּקֶר מִשְׁמַעוֹ מִשְׁעַת הַנֶּזֶק הַחֲמִיּה, וּבֹא הַכְּמוֹצֵב לְהַקְדִּים שֶׁאִסּוּר צִבְכִּילָה מַעֲלוֹת הַשֶּׁחֶר, זֶה לְפִי מִשְׁמַעוֹ. וְעוֹד מְדַרְשׁ אַחֵר, לְמַד שְׂאִינוֹ נִשְׂרַף צִוִּי־אֵל אֶלָּא מִמַּחֲרַת, וְכַךְ מְדַרְשֵׁנוּ, וְהַנֶּתֶר מִמֶּנּוּ צֶקֶר רֹאשׁוֹן, עַד צֶקֶר שְׁנִי תַעֲמוּד וְתַשְׁרַפְנוּ:

(11) מִתְנִיכֶם חֲגוּרִים. מִזְמִינִים לְדִרְךְ: בַּחֲפִזוֹן. לִשׁוֹן צִהֲלָה וּמַהִירֹת, כְּמוֹ וְיִהִי דְּוֹד נִקְפָּז לְלֶקֶת (שְׁמוֹלֵא־כג, כו), אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אֶרֶס צִקְפָּס (מַלְכִּים־צו, טו): פֶּסַח הוּא לָהּ. הַקֶּרְבֵּן הוּא קְרוֹי פִּסְחָא, עַל שֵׁם הַדְּלוּג וְהַפְּסִיחָה שֶׁהַקֶּבֶץ מְדַלֵּג צִחִי יִשְׂרָאֵל מִצִּין צִחִי מִצְרַיִם, וְקוֹפֵץ מִמִּצְרַיִם לְמִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ מִצְרַיִם, וְאֵתָם עָשׂוּ כָּל עֲצוּדוֹתָיו לְשֵׁם שְׁמִים (דְּבָר אַחֵר) דְּרִךְ דְּלוּג וּקְפִיחָה, זָכַר לְשִׁמּוֹ שְׁקִרֵי פִסְחָא, וְגַם פִּסְקָא־ל לִשׁוֹן פִּסְיֵהָ:

(12) וְעִבְרַתִּי. כְּמִלֵּךְ הַעֲזִיר מִמֶּקוֹם לְמֶקוֹם (מְכִילַת פ'ו'), וּבַעֲצֵרָה אַחַת וּצְרָגָה אַחַד כּוֹלֵן לְוֹקִין: כָּל בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם. אֵף צְבוֹרוֹת אַחֲרִים וְהֵם צְמִצְרִים, וּמִנֵּין אֵף צְבוֹרֵי מִצְרַיִם שֶׁצְמִקְמוֹת אַחֲרִים, תַּלְמוּד לֹמֵר לְמַעַל מִצְרַיִם צְבָלוֹרִיָּהֶם

- 13 And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.
- 13 וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִיֶּה בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בָאָרֶץ מִצְרָיִם:
- 14 And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.
- 14 וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְזִכְרוֹן וַחֲגַתֶּם אֹתוֹ תֵּג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגַּהֲוּ:
- 15 Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.
- 15 שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶד-בֵּינֵם הָרָאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שֹׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי כָל-אֶכֶל חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרָאשׁוֹן עַד-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
- וְהָיָה יוֹמָא הַדִּין לְכוֹן לְדוֹכְרָנָא וְתִיחְגֹּן יִתִּיה חֲגָא קָדָם יְיָ לְדִרְכוֹן קָיָם עָלֵם תִּיחְגֹּנִיה:
- שִׁבְעָא יוֹמִין פִּטִּירָא תִיכְלוּן בְּרֵם בְּיוֹמָא קִדְמָאָה תִבְטְלוּן חֲמִירָא מִבְּתִיכוֹן אֲדִי כָל דְּיִכּוֹל חֲמִיעַ וְיִשְׁתִּיצִי אֲנָשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא קִדְמָאָה עַד יוֹמָא שְׁבִיעָאָה:

(תהלים קלו, י): מאדם ועד בהמה. מי שהחליל צעזערה תחלה ממנו מתחלת הפורענות: ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקצת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ: אעשה שפטים אני ה'. אני צעמתי, ולא על ידי שליח: (13) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נתנו הדם אלא מצפנים: וראיתי את הדם. הכל גלוי לפני, אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים צמזמתי, ופוסח אני עליכם: ופסחת. וחמלתי, ודומה לו פסוח והמליט (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרוים זה בחוך זה, וכן פסחים על שפי הסעפים (מלכים-א יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוח והמליט, מדלגו וממלטו מבין המומתים: ולא יהיה בכם נגף. אבל הוזה הוא צמזמרים. הרי שהיה מצרי צביתו של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף, אבל הוזה צמזמרים. הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני לוקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף (מכילתא פ"ו):

(14) לזכרון. לדורות: וחגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (שם), ועדיין לא שמענו אי זה יום הזכרון, תלמוד לומר זכור את היום הזה אשר יצאקס, למדנו שיום הוציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצא, תלמוד לומר מִמִּצְרַת הַפֶּסַח יָצָא (במדבר לג, ג), הוי אומר יום ט"ו בניסן הוא של י"ט, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולצקר יצאו (מכילתא שם): לדרתיכם וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגוהו (מכילתא פ"ו):

(15) שבעת ימים. שטיי"גא של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. ובמקום אחר הוא אומר ששית ימים תאכלו מצות (דברים טז, ח), למד על שזיעי של פסח שאינו חוצה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מניין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששת ימים. זו מדה בתורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כלי יצא, מה שזיעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר בערב תאכלו מצות, הכתוב קצו חוצה (פסחים קכ.). אך ביום הראשון תשביתו שאור. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומינו מוקדם קרוי ראשון, כמו בראשון קדם פולד (איוט טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תשחט על חמץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים: הנפש ההוא. כשהיא נפשה וצדעה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח): מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשות:

- 16 And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.
- 17 And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.
- 18 In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.
- 19 Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.
- וּבַיּוֹם הַרְאֵשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אִךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
- וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
- בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב:
- שִׁבְעַת יָמִים שֹׁאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתְכֶם כִּי כָל־אֹכֵל מִחֻמָּצַת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֵדַת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ:
- וּבַיּוֹם הַרְאֵשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אִךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
- וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֶרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
- בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב:
- שִׁבְעַת יָמִים חֲמִירָא לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּבֵיתְכֶם אִךְ כָּל־דֵּי־יִכּוֹל מִחֻמָּצָא וְיִשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׁא הַהוּא מִכְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל בְּגֵיזְרִיא וּבִיצִיבִיא דְאַרְעָא:

(16) מקרא קדש. מקרא שם דבר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושתייה, וכסות (מכילתא פ"ט): לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעוצד גלולים, תלמוד לומר הוא לצדו יעשה לכם, לכם ולא לעוצד גלולים) הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב: לכל נפש. אפילו לזהמה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אך) (בינה כח):

(17) ושמרתם את המצות. שלא יצאו לידי חמוץ, מכאן אמרו, ספסא, פלטוש צנון. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות, אלא אס צאה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה. ממלאכה: לדרתים חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על המציגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזהרת כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:

(18) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר, והלא כבר נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו':

(19) לא ימצא בבתיכם. מנין לגבולין, תלמוד לומר כל גבולך. מה תלמוד לומר צנחכם, מה ביתך צנחך אף גבולך צנחך, יא חמנו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחרמית. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י): בגר ובאזרח הארץ. לפי שהם נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

<p>20 Ye shall eat nothing leavened; in all your habitations shall ye eat unleavened bread.'</p>	<p>כָּל־מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם מוֹתְכֵיכֶם מִצֹּת: (פ)</p>	<p>20 כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות: (פ)</p>
<p>21 Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.'</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וּשְׁחֲטוּ הַפֶּסַח:</p>	<p>חמישי 21 ויקרא משה לכל־זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחתכם ושחטו הפסח:</p>
<p>22 And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.</p>	<p>וְלִקְחֹתֶם אֶגְדַּת אֲזֹוב וּטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר־בַּסֶּף וְהִגַּעְתֶּם אֶל־ הַמַּשְׁקוּף וְאֶל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת מִן־ הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח־בֵּיתוֹ עַד־ בֹּקֶר:</p>	<p>22 ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר־בספ והגעתם אל־ המשקוף ואל־שתי המזוזות מן־ הדם אשר בספ ואתם לא תצאו איש מפתח־ביתו עד־ בקר:</p>
<p>23 For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.</p>	<p>וְעָבַר יְהוָה לַגֹּף אֶת־מַצְרַיִם וַרְאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמַּשְׁקוּף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וּפָסַח יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יֵתֵן הַמַּשְׁחִית לְבָא אֶל־בְּתֵיכֶם לַגֹּף:</p>	<p>23 ועבר יהוה לגוף את־מצרים וראה את־הדם על־המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח יהוה על־הפתח ולא יתן המִשְׁחִית לבא אל־בתיכם לגוף:</p>
<p>24 And ye shall observe this thing for an ordinance to thee and to thy sons for ever.</p>	<p>וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְחֹק־לָו וּלְבְנֵיךָ עַד־עוֹלָם:</p>	<p>24 ושמרתם את־הדבר הזה לחק־לו ולבניך עד־עולם:</p>
<p>25 And it shall come to pass, when ye be come to the land which the LORD will give you, according as He hath promised, that ye shall keep this service.</p>	<p>וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הָעֲבֹדָה הַזֹּאת:</p>	<p>25 והיה כי־תבאו אל־הארץ אשר יתן יהוה לכם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ושמרתם את־העֲבֹדָה הַזֹּאת:</p>

(20) מחמצת לא תאכלו. אזורה על אכילת שאור: כל מחמצת. להציא את תערוצתו: בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה צא למצד שמהא ראויה ליאכל בכל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות תודה (מכילתא פ"י ע"ש) (שאינה ראויה להאכל בכל מושבות אלא בירושלים):

(21) משכו. מי שיש לו צאן ימשוך משלו: וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחותיכם. שה לצית אבות:

(22) אזוב. מין ירק שיש לו גבעולין: אגדת אזוב. ג' קלחין קרויין אגודה: אשר בספ. בכלי, כמו ספות כסף: מן הדם אשר בספ. למה חזר ושנאו, שלא תאמר טבילה אחת לשלש המתנות, לכן נאמר עוד אשר בספ, שמהא כל נתינה ונתינה מן הדם אשר בספ, על כל הגעה טבילה: ואחם לא תצאו וגו'. מגיד, שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין בין צדיק לרשע, ולילה רשות למחבלים היא, שנאמר זו תרמש כל חילו יער (תהלים קד, כ):

(23) ופסח. וחמלו וי"ל ודלגו: ולא יתן המשחית. ולא יתן לו יכולת לצא, כמו ולא יקחו קלחים להרע עמדי (בראשית לז, א):

(25) והיה כי תבאו. תלה הכתוב מלואו זו צדיאחס לארץ, ולא נחייבו במדבר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על פי הדבור: כאשר דבר. והיכן דבר, והצאתי אתכם אל הארץ וגו' (שמות ו, ח):

- 26 And it shall come to pass, when
your children shall say unto you:
What mean ye by this service?
26 וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם
מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם:
מָה פִּי־לָתֵנָּה הַדִּין לָכֹן:
- 27 that ye shall say: It is the sacrifice of
the LORD's passover, for that He
passed over the houses of the
children of Israel in Egypt, when
He smote the Egyptians, and
delivered our houses.' And the
people bowed the head and
worshipped.
27 וְאָמַרְתֶּם זָבַח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה
אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בְּתֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת־מִצְרַיִם
וְאֶת־בְּתִינֵנוּ הֵצִיל וַיִּקַּד הָעָם
וַיִּשְׁתַּחֲווּ:
- 28 And the children of Israel went and
did so; as the LORD had
commanded Moses and Aaron, so
did they.
28 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן
עָשׂוּ: (ס)
- 29 And it came to pass at midnight,
that the LORD smote all the
firstborn in the land of Egypt, from
the first-born of Pharaoh that sat
on his throne unto the first-born of
the captive that was in the dungeon;
and all the first-born of cattle.
29 וַיְהִי בַחֲצִי הַלַּיְלָה וַיַּהֲרֹג הַכֹּהֵן
כָּל־בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם מִבְּכֹר
פָּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד
בְּכוֹר הַשָּׁפִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר
וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:
- 30 And Pharaoh rose up in the night,
he, and all his servants, and all the
Egyptians; and there was a great cry
in Egypt; for there was not a house
where there was not one dead.
30 וַיָּקָם פָּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־
עֲבָדָיו וְכָל־מִצְרַיִם וְכָל־
צִעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין
בֵּית אֶשֶׁר אֵין־שָׁם מָת:

(27) ויקד העם. על צעדת הגאולה, וציאת הארץ, וצעדת הצניס שיהיו להם:
(28) וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כבר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא פי"ג): וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה: כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שצחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:
(29) וד'. כל מקום שנאמר וה', הוא וצית דינו, שהיו"ל לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני: הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא צמחריס: מבכור פרעה. אף פרעה צבור היה ונשתתף מן הצבורים, ועליו הוא אומר צֶעֱבֹר זֹאת הַעֲמֻדָּה (שמות ט, טז): עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הביאה הפורענות וצבור השפחה ככלל היה, שהרי מנה מן החשוב שצולן עד הפחות, וצבור השפחה חשוב מצבור השבי:
(30) ויקם פרעה. ממטמו: לילה. ולא כדרך המלכים ששלש שעות ציוס: הוא. תחלה, ואחר כך עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על צדי עצדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם צבור, מת, אין שם צבור, גדול שצבית קרוי צבור, שנאמר אף אֵין צֶבֶר אֶתְנֶהוּ (מהלים פט, כח). דבר אחר, מצריות מזונות תחת בעליהן ויולדות מרווקים פנויים, והיו להם צבורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד צבור לאציו:

<p>And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.</p>	<p>וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בְּלַיְלָא וַיֹּאמֶר קוּמוּ פָּקוּ מִגֵּד עִמִּי אַף אַתִּיזוֹן אַף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִיזִילוּ פָּלְחוּ קֹדֶם יְיָ כַּמָּא דִּתְהִיזוֹן אֲמַרִין:</p>	<p>וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה כְּדִבְרֵכֶם:</p>
<p>Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'</p>	<p>אַף עֲנִכּוֹן אַף תּוֹרִיכּוֹן דִּבְרוּ כַּמָּא דְּמִלִּילְתוֹן וְאִיזִילוּ וְצִלוּ אַף עָלַי:</p>	<p>גַּם־צֹאנְכֶם גַּם־בָּקָרְכֶם קָחוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַתֶּם גַּם־אֹתִי:</p>
<p>And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'</p>	<p>וּתְקִיפּוּ מִצְרָאִי עַל עַמָּא לְאוֹחָא לְשַׁלְּחוֹתְהוֹן מִן אַרְעָא אַרְי אֲמָרוּ כּוּלָּנָא מֵיתִין:</p>	<p>וּתְחִזְקוּ מִצְרָאִים עַל־הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָּלָנוּ מֵתִים:</p>
<p>And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders.</p>	<p>וַיִּטֵּל עַמָּא יֵת לִישְׁהוֹן עַד לָא חֲמַע מוֹתֵר אֲצִוְתְּהוֹן צָרִיר בְּלִבּוּשִׁיהוֹן עַל כְּתֻפִּיהוֹן:</p>	<p>וַיֵּשֶׂא הָעָם אֶת־בִּצָּקוֹ טָרֶם יַחֲמֹץ מִשְׁאֲרָתָם צָרָרָת בְּשִׁמְלָתָם עַל־שִׁכְמָם:</p>
<p>And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ כַּפְתָּגֻמָּא דְּמֹשֶׁה וּשְׁאִילוּ מִמִּצְרָאִים מְנִין דְּכֶסֶף וּמָאֲנִין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין:</p>	<p>וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּשְׁאֲלוּ מִמִּצְרָאִים כֶּל־כֶּסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמֹלֹת:</p>
<p>And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians.</p>	<p>וַיִּיְהֶב יְת עַמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי וְאֲשִׁאֲלוּנֵן וְרוֹקִינוּ יֵת מִצְרָאִים:</p>	<p>וַיְהִי־וְהָ נָתַן אֶת־חֶן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרָאִים וַיִּנְצְלוּ אֶת־ מִצְרָאִים: (פ)</p>
<p>And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children.</p>	<p>וַיִּטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֶס לְסֻכּוֹת כְּשִׁית מֵאָה אֲלָפִין גּוֹבְרָא רִגְלָאָה בְּרַ מִטְפָּלָא:</p>	<p>וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֶס סֻכְתָּה כְּשֶׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָפֵי רִגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף:</p>

(31) ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזור על פתחי העיר ולועק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי: גם אתם. הגזרים: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו וגו' כדברכם. הכל כמו שאמרם, ולא כמו שאמרתי אני, צטל לא אשלת, צטל מי ומי ההולכים, צטל רק לאכנס וצקרכם יג:
(32) גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם אספה תפן ציגינו וצחים ועלות (שמות י, כה): וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני זכור (מכילתא פי"ג):
(33) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל זכור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או י' צצית אחד (שס):
(34) טרם יחמץ. המצריים לא הניחוס לשהות כדי חימוץ: משארתם. שירי מזה ומרור (שס): על שכמם. אע"פ שצדמות הרצה הולכו עמהם, מחצבים היו את הממות (שס):
(35) כדבר משה. שאמר להם צמארים, וישאלו איש מֵאֵת רַעְיוֹ (שמות יא, צ): ושמלת. אף הן היו חשוצות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאומר צפסוק חשוצ (מכילתא שס):
(36) וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה אומר אחד טול שנים ולך: וינצלו. ורוקיניו:

38 And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle.	וְגַם־עַרְב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן עֲמֹהוּן וְעֵגָא וְתוֹרֵי בְעִירָא סְגִי לְחֻדָּא:	38 וְגַם־עַרְב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבִקָּר מְקַנָּה כְּבֵד מְאֹד:
39 And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.	וַיֹּאֲפוּ יֵת לִישָׂא דְאַפִּיקוּ מִמִּצְרַיִם גְּרִיצָן פִּטְיָרָן אֲרִי לֹא חֲמֵע אֲרִי אֲתֶרְכוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלִי לֹאֲתַעֲכָבֹא וְאַף זִנְדִין לֹא עֲבָדוּ לְהוֹן:	39 וַיֹּאֲפוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֹגֶת מִצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי־גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ לְהִתְמַהֵמֶה וְגַם־צֻדָּה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:
40 Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years.	וּמוֹתֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּיתִיבּוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת וּתְלָתִין שָׁנִין:	40 וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:
41 And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt.	וַהֲנָה מִסּוּף אַרְבַּע מֵאוֹת וּתְלָתִין שָׁנִין וַהֲנָה בְּכֻרָן יוֹמָא הַזֶּה יֵצְאוּ כָל־צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	41 וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָל־צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
42 It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations.	לִיל שְׁמֵרִים הוּא לִיהוָה לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא לִילִיא הַדִּין קֶדֶם יִי נָטִיר לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֵיהוֹן:	42 לִיל שְׁמֵרִים הוּא לִיהוָה לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא לִילִיא הַזֶּה לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֵתָם: (פ)

(37) מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצאו שס לפי שעה, שנאמר וְאֶשָׁא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נֶשְׁרִים (שמות יט, ד): הגברים: מִן עֲשִׂרִים שָׁנָה וּמֵעַלָּה:

(38) ערב רב. תערוצות אומות של גרים:

(39) עגות מצות. חררה של מנה. צק של החמץ קרוי מנה: וגם צדה לא עשו להם. לדרך. מגיד שצקן של ישראל, שלא חמרו האִיך נא למדצר בלא דה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פי"ד), הוא שמפורש בקבלה וְכָרְתִּי לָךְ קֶסֶד נְעוּרֶיךָ שְׁלֵבָת פְּלוּסִיךָ לְכַתֵּךְ אֶתְרִי צִמְדָּךְ צֶאֱרָךְ לֹא וְרֹעָה (ירמיה ז, ז), ומה שזכר מפורש אחריו קדש יִשְׁרָאֵל לְה' וגו':

(40) אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישצו גרים בצרץ לא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה. צין הכל, משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משגזרה גזירת צין הצתרים עד שנולד יצחק. ואי אפשר לומר בצרץ מצרים לצדה, שהרי קהת מן הצאים עם יעקב היה, לא וחשוב כל שנותיו וכל שנות עמרם וצו ושמנים של משה, לא תמנאם כל כך, ועל כרחך הרצה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרצה משנות עמרם וצלעים בשנות קהת, והרצה משמונים של משה וצלעים בשנות עמרם, הרי שלא תמנאם ארבע מאות לצאת מצרים, והזקקת לומר על כרחך שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו בחצרון, כענין שנאמר אֲשֶׁר גָּר שָׁם אֶבְרָהָם וַיִּצְחָק (בראשית לה, כז), ואומר אֵת אֶבְרָהָם אֲשֶׁר גָּרָה בָּהּ (שמות ו, ד), לפיכך אתה צריך לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק, תמנאם מציאתן למצרים עד יציאתן ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:

(41) ויהי מקץ שלשים שנה וגר ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכנן המקום כהרף עין, צט"ו צניסן צאו מלכיה השרת אלל אברהם לצשרו, צט"ו צניסן נולד יצחק, וצט"ו צניסן נגזרה גזירת צין הצתרים (מכילתא פי"ד):

43	And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof;	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל־בֶּן־נָכָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:	43
44	but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof.	וְכָל־עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת־כֶּסֶף וְתַגְזֹר יִתִּיה בְּכִין יִיכֹל בֵּיתוֹ:	44
45	A sojourner and a hired servant shall not eat thereof.	תוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:	45
46	In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth aught of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof.	בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבֵּית מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה וְעַצְם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בּוֹ:	46
47	All the congregation of Israel shall keep it.	כָּל־עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:	47
48	And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.	וְכִי־יִגְדֹר אִתָּךְ גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לִיהְיָה תְמוּל לּוֹ כָּל־זָכָר וְאֹזֶן יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל־עֶרְלָל לֹא־יֹאכַל בּוֹ:	48
49	One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.'	תֹּזְרָה אֶחָת יִהְיֶה לְאֶזְרָח וְלִגֵּר אֹרְיָתָא חֲדָא תְּהִי לְיִצְיָבִיא וּלְגִיזְרָא דִּיתְגִּיזְרִין בִּינִיכּוֹן:	49

- (42) ליל שמרים. שהיה הקצ"ה שומר ומנפה לו לקיים הצטחתו להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה לה: הוא הלילה שאמר לאברהם צלילה הזה אני גואל את בניך: שמרים לכל בני ישראל לדרתם. משמר וצא מן המזיקין, כענין שנאמר ולא יפן המסחית וגו':
- (43) זאת חקת הפסח. צי"ד בניסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנתנכרו מעשיו לאזיו שצמשים (פסחים 15), ואחד נכרי ואחד ישראל מומר במשמע (מכילתא פט"ו):
- (44) ומלתה אותו אז יאכל בו. רצו, מגיד שמילת עצדיו מעכצתו מלאכול בפסח (יצמות ע:), דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר, אין מילת עצדיו מעכצתו מלאכול בפסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העצד:
- (45) תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל עֶרְלָל לֹא יֹאכַל בּוֹ, אלא כגון ערצי מהול וגזעוני מהול והוא תושב או שכיר:
- (46) בבית אחד יאכל. בצורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חצרות ויחלקוהו, אחת אומר בצורה אחת או אינו אלא צבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית, תלמוד לומר על הצבים אשר יאכלו אותו צהם, מכאן שהאוכל, אוכל צבתי מקומות (מכילתא פט"ו): לא תוציא מן הבית. מן החצורה: ועצם לא תשבירו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית צמר יש בו משום שצירת עטם, אין עליו כזית צמר או מות, אין בו משום שצירת עטם:
- (47) כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר בפסח מצרים שה לבית אבות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:
- (48) ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להביא את שמתו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מן נכר לא יאכל בו:

50	Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.	וַיַּעֲשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ: (ס)	50
51	And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.	וַיְהִי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם: (פ)	51
XIII	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיֹּדַעַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:	שעני
2	'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'	קִדְשׁ־לִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־ רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה לִי הוּא:	2
3	And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זְכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצֵאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֻמֶּץ:	3
4	This day ye go forth in the month Abib.	הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בַּחֹדֶשׁ הָאֲבִיב:	4
5	And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.	וְהָיָה כִּי־יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַחִי וְהַיְבוֹסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת־הָעֲבָדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה:	5

- (49) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מצוות שמירת מצוות (מכילתא שם):
- (2) פטר כל רחם. שפחה את הרחם מחלה, כמו פטר מים ראשית מדון (משלי יז, יד). וכן יפטירו צִפְקָה (תהלים כב, ח), יפתחו שפתיים: לִי הוּא. לעצמי קנייתים, ע"י שהכיתי זכורי מצרים:
- (3) זכור את היום הזה. למד, שמזכירין יציאת מצרים בכל יום:
- (4) בחדש האביב. וכי לא היינו יודעין צאיזה חדש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחדש שהוא פֶּטֶר לנצח, לא חמה, ולא זנה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוציא אֶסְרִים צְפוּשָׁרוֹת (תהלים סח, ז), חֶדֶשׁ שהוא כשר לנצח:
- (5) אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שצעה גוים במשמע (תנחומא בא יב), שכולן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני: נשבע לאבתיך וגו'. באברהם הוא אומר, ציוס שהוא קרם ה' אֶת אֶבְרָם וגו' (בראשית טו, יח), וציוס הוא אומר גור צֶאֱרָץ הוֹאֵת וגו' (שם כו, ג), וציוס הוא אומר אֶרֶץ אֲשֶׁר אֶסְבֶּה עָלֶיהָ וגו' (שם כח, יג): זבת חלב ודבש. חלב צו צו מן העזים, והדבש צו מן התמרים ומן התאנים (רש"י מגילה ו.ו): את העבודה הזאת. של פסח (פסחים לו.ו), והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר

<p>6 Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֶּת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה:</p> <p>שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטִּירָא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה חַגָּא קֳדָם יי:</p>	<p>6 שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֶּת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה:</p>
<p>7 Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.</p>	<p>מִצּוֹת יֹאכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאָה לָךְ חֲמֵץ וְלֹא־יֵרָאָה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלָּךְ:</p> <p>פִּטִּירָא יתאכיל ית שבעא יומין ולא יתחזי לך חמיע ולא יתחזי לך חמיר בכל תחומך:</p>	<p>7 מִצּוֹת יֹאכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאָה לָךְ חֲמֵץ וְלֹא־יֵרָאָה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלָּךְ:</p>
<p>8 And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.</p>	<p>וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:</p> <p>ותחזי לבךך ביומא ההוא למימר בדיל דא עבד יי לי במפקי ממצרים:</p>	<p>8 וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:</p>
<p>9 And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.</p>	<p>וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרָיִם:</p> <p>ויהי לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך בדיל דתהי אורייתא דיי בפומך ארי ביד תקיפא אפקך יי ממצרים:</p>	<p>9 וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרָיִם:</p>
<p>10 Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.</p>	<p>וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יְמִימָה: (פ)</p> <p>ותטר ית קימא הדין בזמניה מזמן לזמן:</p>	<p>10 וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יְמִימָה: (פ)</p>
<p>11 And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,</p>	<p>וְהָיָה כִּי־יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאַבְתָּיִךָ וַיַּתְּנָה לָךְ:</p> <p>ויהי ארי ועילנך יי לארע כנענאי כמא דקניי לך ולאבתך ויתנה לך:</p>	<p>11 וְהָיָה כִּי־יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאַבְתָּיִךָ וַיַּתְּנָה לָךְ:</p>
<p>12 that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.</p>	<p>וְהַעֲבַרְתָּ כָּל־פֶּטֶר־רֶחֶם וְלִיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֹׁגֵר בַּחֲמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ תִּזְכָּרִים לַיהוָה:</p> <p>ותעבר כל פתח ולדא קדם יי וכל פתח ולד בעירא דיהון לך דכרין תקדיש קדם יי:</p>	<p>12 וְהַעֲבַרְתָּ כָּל־פֶּטֶר־רֶחֶם וְלִיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֹׁגֵר בַּחֲמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ תִּזְכָּרִים לַיהוָה:</p>

ושנאה, בשביל דבר שנחמדש זה, צפרשה ראשונה נאמר וקיה כי יאמרו אליכם גניכם מה העצדה הזאת לכם (שמות יז, כו), צפן רשע הכתוב מדבר שהוליא את עצמו מן הכלל, וכאן והגדת לצנך צפן שאינו יודע לשאול, והכתוב מלמדך שתפתח לו אתה בדברי אגדה המושכין את הלז:

(8) בעבור זה. צעבור שאקיים מצותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו: עשה ה' לי. רמז משונה לצנך רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פ"ו):

(9) והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך לאות: על ירך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שתכתוב פרשיות הללו ותקשרם בראש וצורוע: על ירך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא צפרשה שנייה (פסוק טז), לדרוש זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו):

(10) מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו):

(11) והיה כי יבאך. יש מרבותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו צבורות הנוגדים צמדצר, והאומר קדשו מפרש ביאה זו, אם תקיימיהו צמדצר, תזכו ליכנס לארץ ותקיימיהו שם (מכילתא שם): נשבע לך. והיכן נשבע לך, והצאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגו' (שמות ו, ח): ונתנה לך. תהא צעיניך כאילו נתנה לך צו ציוס, ואל תהי צעיניך כירושת אבות (מכילתא פ"ח):

<p>13 And every firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck; and all the first-born of man among thy sons shalt thou redeem.</p>	<p>וְכָל-פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדֶּה בֶּשֶׂה וְכָל בּוֹכֶרָא דְחֲמֶרָא תַּפְרוּק בְּאַמְרָא וְאִם לֹא תַּפְרוּק וְתַקְפִּיהּ וְכָל בּוֹכֶרָא דְאַנְשָׁא בְּבִנְיָד תַּפְדֶּה:</p>	<p>13 וְכָל-פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדֶּה בֶּשֶׂה וְאִם-לֹא תַּפְדֶּה וְעִרְפָתּוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָד תַּפְדֶּה:</p>
<p>14 And it shall be when thy son asketh thee in time to come, saying: What is this? that thou shalt say unto him: By strength of hand the LORD brought us out from Egypt, from the house of bondage;</p>	<p>וְהָיָה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה-זֹּאת וְאַמַּרְתָּ אֵלָיו בְּתֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוֹתָא:</p>	<p>וְהָיָה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה-זֹּאת וְאַמַּרְתָּ אֵלָיו בְּתֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:</p>
<p>15 and it came to pass, when Pharaoh would hardly let us go that the LORD slew all the firstborn in the land of Egypt, both the first-born of man, and the first-born of beast; therefore I sacrifice to the LORD all that openeth the womb, being males; but all the first-born of my sons I redeem.</p>	<p>וַיְהִי כִּי-הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחָנוֹ וַיַּהַרְגַּ יְהוָה כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד-בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל-כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל-פֶּטֶר רִחִם הַזְּכָרִים וְכָל-בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדָּה:</p>	<p>15 וַיְהִי כִּי-הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחָנוֹ וַיַּהַרְגַּ יְהוָה כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד-בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל-כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל-פֶּטֶר רִחִם הַזְּכָרִים וְכָל-בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדָּה:</p>
<p>16 And it shall be for a sign upon thy hand, and for frontlets between your eyes; for by strength of hand the LORD brought us forth out of Egypt.'</p>	<p>וְהָיָה לְאוֹת עַל-יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּתֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וְהָיָה לְאוֹת עַל-יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּתֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס)</p>

The Haftarah is Jeremiah 46:13 – 46:28 on page 210.

(12) והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר והעצקסם את נחלתו לגֵּבּוֹ (צמדזר כז, ח): שגר בהמה. גֵּבּוֹ, שגרתו אמו ושלחמו בלא עמו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בצבורה לפטור את הצא אחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר חֲלָפִיךָ, אבל זה לא צא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב כל פטר רחם, ואם תאמר אף בכור בהמה טמאה צממע, צא ופירש במקום אחר צִבְקָךָ וצִבְלָאָךָ. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פטר רחם, בכור אדם הכתוב מדבר:

(13) פטר חמור. ולא פטר שאר בהמה טמאה, גזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו בכורי מצרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל ציניאחן ממצרים, (שאלך אחד משראל שלא נטל הרבה חמורים) טעונים מכספם ומוהבם של מצרים: תפדה בשב. נותן שה לכהן, ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ציד כהן: וערפתו. עורפו צוקפין מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא פי"ח): וכל בכור אדם בבגד תפדה. חמש סלעים פדיונו, קלוב במקום אחר:

(14) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מֶסֶר יִאֲמְרוּ צִנְיָכָם לְצִנְיָנוּ (יהושע כז, כז), דצני גד וצני ראובן: מה זאת. זה תינוק טפס שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם וסואל מה זאת, וצמקום אחר הוא אומר מֶה הָעֵלֶת וְהַקְסִים וְהַמְשָׁפְטִים וגו' (דברים ו, כ), הרי זאת שאלת בן חכם. דצרה תורה כנגד ארבעה צנים, חס, רשע, ושאינו יודע לשאול, והשואל דרך חכמה:

(16) ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה צנים קרוין טטפת, טט צִבְקָפִי שמים, פת צאפריקי שמים (מנהדרין ד:). ומנחם חזרו עס והטף אל דָּרוֹם (יחזקאל כא, ז), אל טטיפו (מכילתא ד, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון צין עיניך האמורה צפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים צין העינים, יזכור הנס וידבר צו:

<p>17 And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that God led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'</p>	<p>וַיְהִי בִשְׁלַח פַּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי־אָמַר אֱלֹהִים בְּיָנֵהֶם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם׃</p>	<p>נִשְׁלַח בְּשִׁלְח פַּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי־אָמַר אֱלֹהִים בְּיָנֵהֶם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם׃</p>
<p>18 But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.</p>	<p>וַיֹּסֶב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִאֶרֶץ מִצְרַיִם׃</p>	<p>18 וַיֹּסֶב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִאֶרֶץ מִצְרַיִם׃</p>
<p>19 And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשֶּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהָעִלְיָתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם׃</p>	<p>19 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשֶּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהָעִלְיָתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם׃</p>
<p>20 And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.</p>	<p>וַיֵּצְאוּ מִסּוּכּוֹת וַיֵּשְׁרוּ בְּאֵיתָם בְּסֹטֶר מִדְבָּרָא׃</p>	<p>20 וַיֵּצְאוּ מִסּוּכּוֹת וַיֵּשְׁרוּ בְּאֵיתָם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר׃</p>
<p>21 And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:</p>	<p>וַיֵּי מִדְבַר קְדֻמְיָהוֹן בַּיּוֹמָם בְּעַמּוּדָא דְעָנָנָא לְדַבְּרוּתָהוֹן בְּאוֹרָתָא וּבְלִילְיָא בְּעַמּוּדָא דְאִישְׁתָּא לְאַנְהָרָא לְהוֹן לְמִיּוֹל בַּיּוֹמָם וּבְלִילְיָא׃</p>	<p>21 וַיְהוֹה הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וּלְלַיְלָה׃</p>

(17) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגס, כמו לך נחם את העם (שמות לב, לד), צהלה לך פנה אקך (משלי ו, כב): כי קרוב הוא. ונוח לשוץ צאווה הדרך למצרים. ומדרש אגדה יש הרצה: בראותם מלחמה. כגון מלחמת ויגד העמלקי והקנעני וגו' (במדבר יד, מז), אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפס דרך מעוקס אמרו נקנה לאש ונשיצה מנצימה, אם הולכים צפשוטה על אחת כמה וכמה (מכילתא פסחא פ"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהפכים, ועיין ברא"ם ובמ"י שו"ב נכון ע"ז): פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיצאו, ויתנו לב לשוץ: (18) ויסב. הסיבס מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגס שגדלים צו קנים, כמו וספס צסוף (שמות ז, ג). קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו). וחמשים. אין חמושים אלא מזויינים, (לפי שהסיבס צמדבר גרס להס שעלו חמושים, שאלו היה דרך ישוב לא היו מחמושים להס כל מה שצריכין, אלא כאדם שעוצר ממקום למקום וצדעמו לקנות שס מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב כי אם לשבר את האוזן, שלא תאמר, צמלחמת עמלק וצמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להס כלי זיין שהכו ישראל צברצ. צרש"י יסן) וכן הוא אומר, וספס פצצרו חמשים (יהושע א, יד), וכן תרגס אונקלוס מנציין, כמו ויצק את תנציו (צראשית יד, יד) ווריו. דבר אחר חמושים מחמושים, אחד מחמשה יצאו, וארצעה חלקיס מתו צשלש ימי אפילה: (19) השבע השביע. השביעס שישציעו לצניהס, למה לא השציע צניו שישאוהו לארץ כנען מיד, כמו שהשציע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי צמלחם והיה ספוק צידי לעשות, אבל צני לא יניחום מלחם לעשות, לכך השציעס לכשיגאלו ויצאו משס, שישאוהו (מכילתא פ"ח): והעליתם את עצמותי מזה אתכם. לאחיו השציע כן, למדנו שאף עצמות כל השצביס העלו עמהס, שנאמר אתכם: (20) ויסעו מסכות. ציוס השני, שהרי צראשון צאו מרעמסם לסכות:

22	the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.	לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי וְאֵף לֹא עַמּוּדָא דְאִשְׁתָּא בְּלִילִיָּא מִן קֳדָם עָמָא:	22 לֹא־יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי וְאֵף לֹא עַמּוּדָא דְאִשְׁתָּא בְּלִילִיָּא מִן קֳדָם עָמָא: הָעָם: (פ)
XIV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָא:	לוי וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָא:
2	'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.	מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּבוּן וַיִּשְׁרוּן קֳדָם פּוֹם חִירְתָּא בֵּין מִגְדוֹל וּבֵין יָמָא קֳדָם בְּעִיל צָפוֹן לְקַבְלִיָּה תִּשְׁרוּן עַל יָמָא:	2 דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשָׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי חִחִירֹת בֵּין מִגְדָּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בְעֵל צָפֹן נָכְחוּ תַּחְנוּ עַל־הַיָּם:
3	And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.	וַיִּמַּר פַּרְעֹה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעִירְבִלִין אֲנוּן בְּאַרְעָא אֶחָד עַל־יְהוֹן מִדְבָּרָא:	3 וְאָמַר פַּרְעֹה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאַרְצִי סָגַר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:
4	And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so.	וְאֶתְקִיף יָת לִבָּא דְּפַרְעֹה וַיִּרְדּוּף בְּתַרְיָהוֹן וְאֶתְקִיף בְּפַרְעֹה וּבְכָל מִשְׁרֵיתָיָה וַיֵּדְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי אֲנִי יְיָ וַעֲבָדוּ כֵן:	4 וַחֲזַקְתִּי אֶת־לִב־פַּרְעֹה וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכַּדָּה בְּפַרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:

(21) לנחתם הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו לְרַחֵם בְּדָרְךָ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָּהּ (דברים א, לג), שהוא כמו להראותם, אף כאן להנחותם ע"י שליח, ומי הוא השליח, עמוד הענן, והקצ"ה צכצודו מוליכו לפניו, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורות הדרך:

(22) לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא יסקע זה עולה זה (שבת כג):

(2) וישבו. לאחריהם, לצד מזרים היו מקרצין כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם צדך, כמו שנאמר ואמר פרעה לבני ישראל וגו': ויחנו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם בני חורין (מכילתא בשלח פ"א), והם שני סלעים גבוהים זקופים, והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נשאר מכל אלהי מזרים, כדי להטעותן, שיאמרו קשה יראתן (שם), ועליו פירש איוב מִשְׁגִּיא לְגוֹיִם וְיִאֲצֹדֵם (איוב יב, כג):

(3) ואמר פרעה. כשישמע שהם שָׁבִים לאחריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' יֵחַס לָכֶם, עליכם. אמרי לי אֲחִי הוא (צראשית כ, יג), אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וצלע"ז שיר"יר כמו צַעֲמֶךָ הַצָּקָא (תהלים פד, ז), מִבְּדֵי נְהִירוֹת (איוב כח, יא), נִבְכִּי יָם (שם לח, טו). נבכים הם, כלואים הם צמדצר, שאינן יודעין ללכת ממנו ולהיכן ילכו:

(4) ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתנקס צרשעים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר וְנִשְׁפָּטְסִי אֲתוֹ וגו', ואחר כך וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנִזְדַּעַשְׁתִּי וגו' (יחזקאל לח, ככג), ואומר שְׁמִי שֶׁצָּר רָשָׁפִי קָשָׁת, ואחר כך נִזְדַּעַשְׁתִּי וְנִזְדַּעַשְׁתִּי וְנִזְדַּעַשְׁתִּי (תהלים עו, ד), ואומר נִזְדַּעַשְׁתִּי מִשְׁפָּט עָשָׂה (שם ט, יז): בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל צעצירה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א): ויעשו כן. להגיד שצחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לצרות, אלא אמרו אין לנו אלא דצרי בן עמרם (שם):

<p>And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?'</p>	<p>וַיִּגְדַּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לִּבָּב פֶּרַע וַעֲבָדָיו אֶל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה-זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי-שְׁלַחְנוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מֵעֲבָדֵנוּ:</p>	<p>ישראל</p>
<p>And he made ready his chariots, and took his people with him.</p>	<p>וַיַּאֲסֵר אֶת-רֶכְבּוֹ וְאֶת-עַמּוֹ וְטָקִים יָת רַתְּבִיָּה וַיֵּת עִמָּיהָ דִּבֶּר עִמָּיהָ:</p>	<p>6 לקח עמו:</p>
<p>And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them.</p>	<p>וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁם עַל-בָּלֹ:</p>	<p>7</p>
<p>And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand.</p>	<p>וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת-לֵב פֶּרַע מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָפְקִין בְּרִישׁ גָּלִי:</p>	<p>8</p>
<p>And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon.</p>	<p>וַיִּרְדְּפוּ מִצְרָאִי בְּתַרְיָהוֹן וְאֶדְבִּיקוּ יַתְּהוֹן כֹּד שָׂרֵן עַל יָמָא כָּל סוֹסוֹת רַתְּבִי פֶּרַע וּפָרְשׁוֹהִי וּמִשְׁרִיתִיהָ עַל פֶּם חִירְתָּא דִּקְדָּם בְּעִיל צָפוֹן:</p>	<p>שני אותם חננים על-הים כל-סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו על-פי החירות לפני בעל צפון:</p>

(5) ויגדל למלך מצרים. איקטורין שלח עמהם (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו ימים שקצבו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, צאו והגידו לפרעה ביום הרביעי, ובחמישי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ביום השביעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם קומו אלו מחוץ עמי (שמות יב, לא), ונהפך לבז עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יקהי זה לנו למוקש, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשילום: מעבדנו. מעבוד אותנו:

(6) ויאסר את רכבו. הוא עצמו (מכילתא פ"א): ואת עמו לקח עמו. משקם בדברים, לקינו ונטלו ממונו ושלחנם, בואו עמי, ואני לא אחנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עבדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר ופרעה הקריב, הקריב עצמו מיהר לפני חיילותיו, דרך שאר מלכים ליטול ביזה בראש כמו שיבחר, אני אשזה עמכם בחלק, שנאמר וסלק שָׁלֹ:

(7) בחרור. נבחרים, בחר לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנין זה היה בחרור: וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הבהמות הללו, אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר וימת כל מקנה מצרים (שמות ט, י), ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר וגם מקנהו ילך עמנו (שם י, כו), משל מי היו, מהירא את דבר ה', מכאן היה רבי שמעון אומר, כשר שבמצרים הרוג, טוב שבנחשים רצון את מוחו (מכילתא פ"א): ושלשים על כלו. שרי צבאות כתרמומו:

(8) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה תולה אם לרדוף אם לאו, וחזק את לבו לרדוף: ביד רמה. בגבורה גבוהה ומפורסמת (מכילתא פ"א):

<p>10 And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the LORD.</p>	<p>וּפָרַעַה הַקָּרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וַהֲנִה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה:</p>	<p>10 וּפָרַעַה הַקָּרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וַהֲנִה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה:</p>
<p>11 And they said unto Moses: 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין-קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מִה-זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>11 וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין-קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מִה-זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>12 Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'</p>	<p>הֲלֹא-זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְל מִמָּוְנוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת-מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֹבֵד אֶת-מִצְרַיִם מִמִּתְנוּ בַּמִּדְבָּר:</p>	<p>12 הֲלֹא-זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְל מִמָּוְנוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת-מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֹבֵד אֶת-מִצְרַיִם מִמִּתְנוּ בַּמִּדְבָּר:</p>
<p>13 And Moses said unto the people: 'Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעָמָא לֹא תִדְחֲלוּן אַתְּעַתִּידוּ וַחֲזוּ יְת פּוֹרְקָנָא דִּי דִיעֲבִיד לְכוּן יוֹמָא דִּין אֲרִי דִחֲזִיתוּן יְת מִצְרַאִי יוֹמָא דִּין לֹא תִסְכּוּן לְמַחֲזִיחֻן עוֹד עַד עָלְמָא:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֲלֹ-תִירָאוּ הִתְנַצְבוּ וּרְאוּ אֶת-יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם אֶת-מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְכּוּ לְרֹאֲתָם עוֹד עַד-עוֹלָם:</p>
<p>14 The LORD will fight for you, and ye shall hold your peace.'</p>	<p>יְיָ יִגִּית לְכוּן קָרִב וְאַתּוֹן תִּשְׁתַּקֵּוּן:</p>	<p>14 יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן: (פ)</p>

(10) ופרעה הקריב. היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עזמו ונתאמן לקדם לפניו, כמו שהתנה עמהם: נסע אחריהם. כל אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מנרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים (תנחומא בשלח יג): ויצעקו. תפשו אומנות אבותם (מכילתא פ"ג). באצרה הוא אומר, אל המקום אל אשר עמד שם (בראשית יט, כו). ציחק, לשון צעקה (שם כד, סג). ציעק, ויפגע צמקום (שם כח, יא): (11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים במצרים ליקבר שם, לקחתנו משם. שיפו"ר פלינאס"א דינו"ן פוש"ש:

(12) אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, יראה' על יקס ויפוט (שמות ה, כא מכילתא פ"ג): ממוחננו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפוס, (ר"ל חול"ס, כנודע לזעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפוס, ועיין לקמן פרשת יתרו דרש"י פסוק פן יפרוץ) היה נזאר ממתחנו, עכשיו שנקוד בשורק, נזאר מאשר נמות. וכן מי יפן מותנו, שנמות. וכן מי יפן מותי (שמואל"ב יט, יט) דאצלוס, שאלמות. כמו ליום קומי לעד (פניני ג, ח), עד שיצי צלוס (דברי הימים"ב יח, כו) שאקום שאשוב:

(13) כי אשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד: (14) ה' ילחם לכם. צנצנלס, וכן פי' ה' נלסם להם, וכן אס לאל תריצון (איוצ יג, ח), וכן ואלשר דצר ל' (בראשית כד, ז), וכן ה' אסם קריבון לעל (שופטים ו, לא):

שלישי

15 And the LORD said unto Moses:
'Wherefore criest thou unto Me?
speak unto the children of Israel,
that they go forward.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה מַה-
תַּצְעֵק אֵלַי דְּבַר אֶל-בְּנֵי-
יִשְׂרָאֵל וַיֵּסְעוּ:

16 And lift thou up thy rod, and
stretch out thy hand over the sea,
and divide it; and the children of
Israel shall go into the midst of the
sea on dry ground.

וְאֵת טוֹל יַת חוֹטְרְךָ וְאָרִים יַת
יָדְךָ עַל יָמָא וּבִזְעָהּ וַיִּיעָלוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא בִּיבֻשָׁתָא:

וְאֵתָה הָרַם אֶת-מִטְרְךָ וַנִּטָּה
אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וּבִקְעָהּ
וַיָּבֹאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם
בִּיבֻשָׁה:

16

17 And I, behold, I will harden the
hearts of the Egyptians, and they
shall go in after them; and I will get
Me honour upon Pharaoh, and
upon all his host, upon his chariots,
and upon his horsemen.

וְאֲנִי הֵנִי מַחֲזִק אֶת-לֵב מִצְרַיִם
וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכָדָה
בַּפָּרֹעַה וּבְכָל-חֵילוֹ בְּרֻכָּבוֹ
וּבַפָּרָשָׁיו:

וְאֲנִי הֵנִי מַחֲזִק אֶת-לֵב מִצְרַיִם
וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכָדָה
בַּפָּרֹעַה וּבְכָל-חֵילוֹ בְּרֻכָּבוֹ
וּבַפָּרָשָׁיו:

17

18 And the Egyptians shall know that
I am the LORD, when I have gotten
Me honour upon Pharaoh, upon his
chariots, and upon his horsemen.'

וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם אֲרִי אֲנִי
יְיָ בִּפְרֹעַה בַּפָּרֹעַה
בְּרֻכָּבוֹ וּבַפָּרָשָׁיו:

וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה
בְּהַפְכֹּדִי בַּפָּרֹעַה בְּרֻכָּבוֹ
וּבַפָּרָשָׁיו:

18

19 And the angel of God, who went
before the camp of Israel, removed
and went behind them; and the
pillar of cloud removed from before
them, and stood behind them;

וַיֵּסַע מִלֶּאךָ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ
לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיֶה
מֵאַחֲרֵיהֶם וַיֵּסַע עֲמֹד הָעֲנָן
מִבְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:

וַיֵּסַע מִלֶּאךָ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ
לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיֶה
מֵאַחֲרֵיהֶם וַיֵּסַע עֲמֹד הָעֲנָן
מִבְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:

19

20 and it came between the camp of
Egypt and the camp of Israel; and
there was the cloud and the
darkness here, yet gave it light by
night there; and the one came not
near the other all the night.

וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין
מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן
וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאָר אֶת-הַלַּיְלָה וְלֹא-
קָרַב זֶה אֶל-זֶה כָּל-הַלַּיְלָה:

וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין
מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן
וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאָר אֶת-הַלַּיְלָה וְלֹא-
קָרַב זֶה אֶל-זֶה כָּל-הַלַּיְלָה:

20

(15) מה תצעק אלי. למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקד"ש, לא עת עתה להאריך בתפלה, שישראל נחונין בצרה. דבר אחר מה תצעק אלי, עלי הדבר חלוי ולא עליך, כמ"ש להלן, על בני ועל פעל ידי תִּפְּנִי (ישעיה מה, יא): דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הים עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו כי וינאז, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):

(19) וילך מאחריהם. להצדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חסם וצליקסטריות של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נחונין בדין צאומה שעה, אם להנצל אם להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למצרים:

(20) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך צדק וצנו מהלך לפניו, באו למטים לשבותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחוריו, בא זאב מאחוריו, נתנו לפניו, באו למטים לפניו וזאבים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך וְאֲנִי תִפְּנִי תִפְּנִי לִפְנֵי קָדְשִׁי קָדְשִׁי על זרועתו (הושע יא, ג): ויהי הענן והחשך. למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפניו כדרכו

<p>21 And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.</p>	<p>וַיֹּטֵם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּנְיֹלָהּ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קְדוֹמָא וַתִּקַּף כָּל לַיְלָא וַשּׁוּי יַם לַיְשָׁתָא וַתִּבְקְעוּ מַיָּא:</p>	<p>21 וַיֹּטֵם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּנְיֹלָהּ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קְדוֹמָא וַתִּקַּף כָּל לַיְלָא וַשּׁוּי יַם לַיְשָׁתָא וַתִּבְקְעוּ מַיָּא:</p>
<p>22 And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>וַיֵּבְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה וְהַמַּיִם לְהֵם חוֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׁמָאלֵהֶם:</p>	<p>22 וַיֵּבְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה וְהַמַּיִם לְהֵם חוֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׁמָאלֵהֶם:</p>
<p>23 And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.</p>	<p>וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּסוֹת פָּרְעֹה רֶתְמוֹתָיו וּפָרָשָׁיו:</p>	<p>23 וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּסוֹת פָּרְעֹה רֶתְמוֹתָיו וּפָרָשָׁיו:</p>
<p>24 And it came to pass in the morning watch, that the LORD looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.</p>	<p>וַהֲרֹא בַּמָּטְרַת צִפְרָא וְאַסְתִּי יְיָ לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרַיִם בַּעֲמוּדָא דְּאִישְׁתָּא וְעַנְנָא וַשִּׁגִּישׁ יַת מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>24 וַיְהִי בְּאַשְׁמֶרֶת הַפֶּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בַּעֲמוּד אֵשׁ וְעַנָּן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם:</p>
<p>25 And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'</p>	<p>וַאֲעֲדֵי יַת גִּלְגָּלִי רֶתְמוֹתָיו וַיִּדְבְּרוּן לְהוֹן בְּתִקְוָא וַאֲמָרוּ מִצְרַיִם נִעְרוֹק מִן קִדְם יִשְׂרָאֵל אֲרִי דָא הִיא גְבוּרָתָא דְּיִי דַּעֲבַד לְהוֹן קֶרְבִּין בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>25 וַיִּסְרֹךְ אֶת אִפְּן מִרְכָּבוֹתָיו וַיִּנְהַגְהוּ בְּכִבְדָּת נִיאָמַר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (פ)</p>

ללכת כל הלילה, והחשך של ערפל ללד מזרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד):
 (21) ברוח קדים עזה. צרוח קדים שהיא עזה שצרוחות, הוא הרוח שהקצ"ה נפרע צה מן הרשעים, שנאמר קרוח קדים
 אֲפִיָס (ירמיה' יז), יצא קדים רוח ה' (הושע יג, טו), רוח הקדים שֶׁצָרָךְ בְּלָצַיִם (יחזקאל כז, כו), הָהָה צְרוּחוֹ הַקָּשָׁה צִיּוֹם
 קָדִים (ישעיה כז, ח): ויבקעו המים. כל מים שצבועים (מכילתא פ"ד):
 (23) כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חסובין לפני המקום אלא כסוס אחד:
 (24) באשמרת הבוקר. שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת, ואותה שלפני הצוקר קורא אשמורת הצוקר (צרכות ג.).
 ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כת אחר כת לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזהו שתרגס
 אונוקלס מפרט: וישקף. ויצט, כלומר פנה אליהם להשחיתם. ותרגומו וְאַסְתִּי, אף הוא לשון הצטה, כמו שְׁדָה צִפִּים
 (צמדצר כג, יד), לְתַקַּל כְּכוּסָה: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד ועושה אותה כטיט, ועמוד אש מרתחו, וטלפי סוסיהם
 משתמטות (מכילתא פ"ה): ויהם. לשון מהומה, אשטורד"יטון צלע"וערצבם, נטל סגִיזות שלהם. ושנינו צפרקיר"ר אליעזר
 צנו של ר' יוסי הגלילי, כל מקום שנאמר צו מהומה, הרעשת קול הוא, וזה אצ לללן, וַיִּרְעַם ה' צָקוֹל גָּדוֹל וגו' על פִּלְשִׁתִּים וַיִּהְיֶם
 (שמואל"א ז, י):
 (25) ויסר את אופן מרכבותיו. מכה האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגררות, והיושבים בהם נעים ואצריהן מתפרקין:
 וינהגוהו בכבדות. צנהגה שהיא כצדה וקשה להם, צמדה שמדדו וַיִּקְצַד לְצוֹ הוּא וַעֲצָדוֹ (שמות ט, לד), אף כאן וינהגוהו
 צבצבות: נלחם להם במצרים. צמריים. דבר אחר צמריים, צארץ צמריים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם
 שנשאר צמריים:

<p>And the LORD said unto Moses: 26 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִמָּה אֶת- יָדְךָ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל- מִצְרַיִם עַל-רֶכֶבָם וְעַל-פָּרָשֵׁי: וַיִּשְׁחָטוּ:</p>	<p>רביעי</p>
<p>And Moses stretched forth his hand 27 over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.</p>	<p>וַיִּטֵּן מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לִפְנֹת פָּקֶר לְאַיְתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:</p>	<p>27</p>
<p>And the waters returned, and 28 covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.</p>	<p>וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת-הָרֶכֶב וְאֶת-הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרֹעֶה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא- נִשְׁאַר בָּהֶם עַד-אֶחָד:</p>	<p>28</p>
<p>But the children of Israel walked 29 upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֹשֶׁתָּא בְּגוֹ יָמָא וַיֵּמָּא וּמַיָּא לְהוֹן שׁוּרִין מִיְמִינֵהוֹן וּמִסְמָאלֵהוֹן:</p>	<p>29</p>
<p>Thus the LORD saved Israel that day 30 out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.</p>	<p>וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת- יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-מִצְרַיִם מֵת עַל- שַׁפַּת הַיָּם:</p>	<p>30</p>
<p>And Israel saw the great work 31 which the LORD did upon the Egyptians, and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.</p>	<p>וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַגָּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת-יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)</p>	<p>31</p>

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page

204.

(26) וישבו המים. שזופים ועומדים כחומה, ישזו למקומם ויכסו על מצרים:
 (27) לפנות בקר. לעת שהזקק פונה לנא: לאיתנו. למקפורהאשון: נסים לקראתו. שהיו מהוממים ומטורפים
 ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והמחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין
 ומשתזרין זים, ונתן הקצ"ה צהם חיות לקבל היסורין: וינער. וְשִׁנִּיק, והוא לשון טרוף בלשון ארמי. והרצה יש צמדש
 אגדה:
 (28) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכחוז למ"ד יתירה, כמו לְכָל פְּלִיז פִּעֲשָׁה נְשָׁת (שמות
 כו, ג), וכן לְכָל פְּלִיז הַמִּשְׁכָּן, כָּל עֲבָדָיו (שם יט), וַיִּסְלַח וַיִּמְסַחֲרֵם לְכָל פְּלִיָּהֶם, ואינה אלא תקון לשון:
 (30) וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מנד זה, כך הם
 עולין מנד אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו:
 (31) את הים הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקצ"ה. והרצה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד

XV	<p>Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.</p>	<p>בְּכֵן שָׁבַח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְת תוֹשִׁבְחָתָא הָדָא קֳדָם יי וְאָמְרוּ לְמִימַר נִשְׁבַּח וְנוֹדִי קֳדָם יי אֲרִי אֲתֵנָּאִי עַל גִּיּוֹתֵנָּא וְגִיּאוֹתָא דִּילִיָּהּ הִיא סוֹסִיא וְרִכְבֵּיהּ רָמָא בִּימָא:</p>	<p>אֲז יִשִּׁיר-מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי-גָאָה גָאָה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בַּיָּם:</p>	XV
2	<p>The LORD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my God, and I will glorify Him; My father's God, and I will exalt Him.</p>	<p>תוֹקֵפִי וְתוֹשִׁבְחָתִי דְחִילָא יי אָמַר בְּמִימְרֵיהּ וְהוּהּ לִי לְפָרִיק דִּין אֱלֹהֵי וְאָבִי לִיה מְקַדֵּשׁ אֱלֹהָא דְאַבְהָתִי וְאַפְלַח קְדָמוֹהִי:</p>	<p>עֲזִי וְזִמְרָתִי יְהִי-לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלִי וְאֲנִיָּהּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאֶרְמְנָהּ:</p>	2

ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

(1) אז ישיר משה. אז כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה. וכן אָז יִדְבֹר יְהוֹשֻׁעַ (יהושע י, יז). וכן וַיִּצֵּת יַעֲקֹב לָבַת פְּרָעָה (מלכים א' ז, ח), חשד בלבו שיעשה לה. אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ביהושע כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמר לעיני יִשְׂרָאֵל. וכן שירת הבאר, שפחת בה אָז יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל (במדבר כא, יז), פירש אחריו עלי צָהַר עֲנֹהָ. אָז יִצְנֶה שְׁלֵמָה צֶמֶה (מלכים א' יא, ז), פירש בו חכמי ישראל שזקש לבנות ולא בנה, למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, זה ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רז"ל, מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, וכן בכלל, חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לבנות ולא בנה. ואין לומר ולייבש לשון הזה כשאר דברים הנכחדים בלשון עתיד והן מיד, כגון צָכָה יַעֲקֹב אֵיזֹב (איוב א, ה), על פי ה' יִצְנֹה (במדבר ט, כג), וַיֵּשׁ אֶשֶׁר יִהְיֶה הָעָקֵן, לפי שהן דבר ההווה חמיד, ונופל בו בין לשון עתיד ובין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול ליטבו בלשון הזה: כי גאה גאה. כתרוממו. (דבר אחר, בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחזירו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן סוס ורוכבו רמה בים, וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו כי גָאוֹת עָשָׂה (ישעיה יב, ה), וכן כל השירה תמצא כפולה, עזי וזמרת יי ויהי לי לישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. ברש"י יצן). דבר אחר כי גאה גאה, על כל השירות וכל מה שאקלס בו, עוד יש בו תוספת, ולא כמדת בשר ודם, שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואינן נפרדין: רמזה. השליך, וכן וְרָמְיוּ לְגֹאֵל אֶתְּוֹן נִרְכָּא (דניאל ג, כא). ומדרש אגדה, כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו מי יָרָה אֶקֶן פְּקָה (איוב ו, ו), מלמעלה למטה:

(2) עזי וזמרת יי. אונקלוס תרגם תוֹקֵפִי וְתוֹשִׁבְחָתִי, עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עֲזִי וְעֲזִי (ירמיה טז, יט), עֲזִי אֶלֶיךָ אֶשְׁמְרָה (תהלים נט, י), וכן כל חיצה בת שתי אותיות הנקודה מלאפ"ס, כשהיא מארכת באות שליטת ואין השניה (בשור"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק, כגון עז עזי, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל בלו, ושלשים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כאן ושל ישעיה ושל תהלים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרת, אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי לישועה. לכך אני אומר ליישב לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו הַיִּשְׁצִי צִמְצִימִים (שם קכג, א), שְׁכֵנִי צִמְצִימִי סֵלַע (עובדיה א, ג), שְׁכֵנִי סָנָה (דברים לג, טז). וזהו השבח, עזי וזמרת יי, הוא היה לי לישועה, וזמרת דבוק הוא לחיצה ה', כמו לְעֶזְרָתִי ה' (שופטים ה, כג), צִעֲצֵרִתִּי ה' (ישעיה ט, יח), על דְּצֵרֶת צָנִי הָאֵדָם (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תִּזְמֹר (ויקרא כה, ד), זְמִיר קְרִיָּים (ישעיה כה, ה), לשון כסוח וכריתה, עוזו ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה. ואל תחמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו, אֵת קִירוֹת הַצִּיבֹרֹת לְהִיכָל וְלְדִצִּיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב (מלכים א' ו, ה), היה לו לומר עשה צלעות סביב. וכן וַיִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיִּשְׁצִימִים צִעֲרֵי יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם רְחַבְעָם (דברי הימים ב' י, יז), היה לו לומר מלך עליהם רחבעם. מִלְּתִי נָכַלִּתִּי ה' וְגו' וַיִּשְׁתַּטְּם (במדבר יד, טז), היה לו לומר שחטם. וְהַאֲנִיָּים אֶשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה וְגו' וַיָּמָתוּ (שם לו"ז), מתו היה לו לומר. וַאֲשֶׁר לֹא שָׁם לָבוֹ אֶל דְּבַר ה' וַיַּעֲזֹב (שמות ט, כא), היה לו לומר עזב: זה אל"י. בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע,

3	The LORD is a man of war, The LORD is His name.	יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ: יי מֵאֲרִי נִצָּחַן קָרְבֵּיא יי שְׁמִיָּה:	3
4	Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.	מִרְכַּבֹּת פָּרְעֹה וַחֲיִלּוֹ יָרָה בָּיָם וּמִבְחָר שְׁלִשְׁוֹ טָבְעוּ בָיָם-סוּף:	4
5	The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.	תַּהֲמַת יַכְסִּימוּ יָרְדוּ בַּמְצוּלָת כָּמוֹ-אָבֶן:	5
6	Thy right hand, O LORD, glorious in power, Thy right hand, O LORD, dasheth in pieces the enemy.	יְמִינֶךָ יְהוָה נֹאדְרִי בַכָּח יְמִינֶךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:	6
7	And in the greatness of Thine excellency Thou overthrowest them that rise up against Thee; Thou sendest forth Thy wrath, it consumeth them as stubble.	וּבְסִגִּי תוֹקֶפֶךָ תִּבְרַתְנוֹן לְדָקְמוֹ עַל עֲמֻד שְׁלַחַת רִיגוֹן שִׁי צִינּוֹן כְּנוֹרָא לְקָשָׂא:	7

ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים: ואנודו. אונקלוס תרגם לשון נוח, נֹחַ שְׁלֵמֶן (ישעיה לג, כ), לְנֹחַ זֶלַן (שם סה, י). דבר אחר ואנוהו, לשון נוי, אספר נוי ושבחו לבאי עולם, כגון מה דודך מלוד, דודי זֶלַן וְאֶלֹס (שיר השירים ה, טי), וכל הענין: אלהי אבי. הוא זה, וארומנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה, ואלהומו עלי מימי אבותי:

(3) ד' איש מלחמה. בעל מלחמה, כמו איש נְעָמִי (רות א, ג), וכל איש ואישך מתורגמין בעל, וכן וְאֶלֹס וְהִיט לְאִישׁ (מלכים א' ז, ז), לגזור: ד' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד וְאֶלֹס דָּא אֶלְיָךְ דָּשֵׁם ה' קָצָוֹת (שמואל א' י, מה). דבר אחר ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, אוחז הוא במדתו לרחם על זרואיו ולזון את כל באי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה, כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים, ואין בו כח לעשות זו וזו: (4) ירה בים. שדי צִימָא, שדי לשון ירייה. וכן הוא אומר אוֹ יָהּ יָרָה (שמות יט, יג), או אֶלֹס דָּא אֶלְיָךְ דָּשֵׁם, והתי"ו משתמש באלו במקום התפעל: ומבחר. שם דבר, כמו מרכב, משכב, מקרא קדש: טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טַבְעָתִי צִיֹּן מְזוּלָה (תהלים סט, ג), ויִטְבַּע יְרִמְיָהוּ בְּטִיט (ירמיה לח, ו). מכילתא פ"ד). מלמד שנעשה הים טיט, לנמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:

(5) יכסימו. כמו יכסום, והי"ד האמנעית יתירה זו, ודרך מקראות בכך, כמו וּבְקָרְךָ וְלֹאֲנֶךָ יִרְצֶנָּה (דברים ח, יד), יִרְוֶנָּה מִדְּשֹׁן בִּיתְךָ (תהלים לו, ט), והי"ד ראשונה שמשמעה לשון עתיד, כך פרשהו, טבעו בים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסימו, אין דומה לו במקרא בנקודתו, ודרכו להיות בנקודתו יכסימו במלא"פוס (גם כאן מוכח להיות חולם כמ"ש): כמו אבן. ובמקום אחר לללו כעופרת, ובמקום אחר יאכלמו כקש, הרשעים כקש, הולכים ומטורפין עולין ויורדין. צינונים כאבן, והכשרים כעופרת, שנחו מיד:

(6) ימינך. ימינך. שני פעמים, כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך ד' נאדרי בכח. להזיל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין עצמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת בכח מה מלאכתה, ימינך, היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דוגמתו, פִּי הָהָה אֶיֶצֶק ה' פִּי הָהָה אֶיֶצֶק יאֶצֶדוּ (תהלים צב, י), עד מתי רָשָׁעִים ה' עד מתי רָשָׁעִים יַעֲלֹזוּ (שם צד, ג), נָשָׂאוּ נְהֹרֹת ה' נָשָׂאוּ נְהֹרֹת קוֹלָם (שם צג, ג), לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ (שם קטו, א), אֶעֱנֶה נֶאֱמַר ה' אֶעֱנֶה אֶת הַשָּׁמַיִם (הושע ז, כג), אֶלְכִּי לֹה' אֶלְכִּי אֶשְׁרִיָּה (שופטים ה, ג), לֹהֲלִי ה' וְגו' לֹהֲלִי ה' אֶשְׁרִיָּה לָנוּ דָקוּם עֲלֵינוּ אֶדָם (תהלים קכד, אצ), עוֹרִי עוֹרִי דְּצוֹרָה עוֹרִי דְּצוֹרָה שִׁיר (שופטים ה, יב), תִּרְמָסָה רָגְלִי רָגְלִי שְׁנִי (ישעיה כו, ו), וְנָתַן אֶרְקָם לְנִתְלָה נִתְלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ (תהלים קלו, כאכב): נאדרי. הי"ד יתירה, כמו רָצִיתִי עָם, שָׂרָתִי בְּמִדְיָנוֹת (איכה א, א), גָּבַתִּי יוֹם (זכריה י, ח). (דבר אחר, ימינך הנאדרת בכח היא משברת ומלקה אויב): האויב, ודומה לו ויִרְעֵנוּ ויִרְעֵנוּ אֶת צָנִי יִשְׂרָאֵל, בשופטים (י, ח). (דבר אחר, ימינך הנאדרת בכח היא משברת ומלקה אויב): (7) וברב גאונך. אם היד בלגד רוענת האויב, כשהוא מרימה צרוב גאונו אז יהרוס קמיו, ואם צרוב גאונו לצד אויביו

<p>8 And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea.</p>	<p>וּבְרוּחַ אֲפִידָה נִעְרַמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְמוֹ-נֵד נְזִלִים קָפְאוּ תְהוֹמֹת בְּלִבָּיִם:</p>	<p>8 וּבְרוּחַ אֲפִידָה נִעְרַמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְמוֹ-נֵד נְזִלִים קָפְאוּ תְהוֹמֹת בְּלִבָּיִם:</p>
<p>9 The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'</p>	<p>יְהוָה אָמַר סִנְאָה אֶרְדּוּף אֶדְבִיק אֶפְלִיג בְּזֹתָא תִסָּבַע מִנְהוֹן נַפְשִׁי אֶשְׁלֹף חֲרָבִי תִשְׂצִיגוֹן יָדִי:</p>	<p>9 אָמַר אוֹיֵב אֶרְדּוּף אֶשְׁיג אֶחְלַק שָׁלַל תִּמְלָאמוֹ נַפְשִׁי אֶרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוֹ יָדִי:</p>
<p>10 Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.</p>	<p>אֲמַרְתָּ בְּמִימְרְךָ חָפָא עֲלֵיהֶן יָמָא אֶשְׁתַּקְעוּ כְּאַבְרָא בְּמִיִּן תִּקְיִפִּין:</p>	<p>10 נִשְׁפָּת בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם צָלְלוּ כְּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים:</p>

נהרסים, ק"ו כששלח צם חרון אף יאכלמו: תהרס. תמיד אתה הורס קמץ הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר, פי הנה אויביך יהמיון (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יערימו סוד (שם שס, ד), ועל זה קורא אותם אויביו של מקום:

(8) וברוח אפידה. היוא משני נחירים של אף, דצר הכתוב כזיכול כשכינה דוגמת מלך כשר ודס, כדי להשמיע אוזן הצריות כפי ההוה, שיוכלו להצין דבר. כשאדם כועס יואא רוח מנחיריו, וכן עלה עשן צאפו (תהלים יח, ט), וכן ומרוח אפיו יכלו (איוב ד, ט), וזהו שאמר למען שמי אפידה אפי (ישעיה מה, ט), כשעפו נחה נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. וקלתי אקטס לך (שם), ולמען תהלתי אשים חטם באפי, למתוס נחירי בפני האף והרוח שלא יאוו. לך, כשצילך. אחטס, כמו נאקה בחטס, במסכת שבת (נא:), כך נראה בעיני. וכל אף וחרון כשמתקרא אני אומר כן, חרה אף, כמו ועמי סרה מני חרצ (איוב ל, ל), לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחרים בעת הקצף וחרון, מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת רזה, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר וקטמו צערה זו (אסתר א, יג), וזנות החמה אומר, נחקרה דעתו: גערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמימות, ולשון נחות המקרא כמו ערמת פטים (שיר השירים ז, ג), ונצבו כמו נד יוכית: גערמו מים. ממוקד רוח שיא מאפך יצשו המים, והם נעשו כמין גלים וכריות של ערימה שהם גבוהים: כמו נד. כתרמו קשור, כחומה: נד. לשון צבור וכנוס, כמו גז קציר ציוס נחלה (ישעיה יז, יא), פנס פנד (תהלים לג, ו), לא כתב כונס כנאד אלא כנד, ואילו היה כנד כמו כנאד, וכונס לשון הכנסה, היה לו לכתוב מכניס כנאד מי הים, אלא כונס לשון אוסף וצבר הוא, וכן קמו גז קטד (יהושע ג, טז), ויעמדו גז קטד (שם יג), ואין לשון קימה ועמידה כנאדות אלא בחומות וצורים, ולא מזינו נאד נקוד אלא במלאפוס (חול"ס), כמו שמייה דמקטי כנאד (תהלים נו, ט), קת נאוד קלצ (שופטים ד, כ), קבאר. כמו וקנצניה פקפאני (איוב ו, ו), שהוקשו ונעשו כאצנים, והמים זורקים את המזרים על האבן ככה ונלחמים צם בכל מיני קושי: בלב ים. כחוזק הים, ודרך המקראות לדבר כן, עד גב השמים (דברים ד, יא), קנצ קאלה (שמואל-ב יח, יד), לשון עקרו ותקפו של דבר:

(9) אמר אויב. לעמו, כשפסס כדברים ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי: תמלאמו. תמלא מהם נפשי. רוחי ורצוני, ואל תחמה על חובה המדצרת בשתים, תמלאמו תמלא מהם, יש הרבה כלשון הזה, פי קרץ הקנצ נקטי (שופטים א, טו), כמו נחת לי. ולא יכלו דצרו לשלם (בראשית לו, ד), כמו דבר עמו. קני יאני (ירמיה י, כ), כמו יאוא ממני. מקשר קעדי אגידנו (איוב לא, לו), כמו אגיד לו. אף כאן תמלאמו, תמלא נפשי מהם: אריק חרבי. אשלוף, ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאר ריק, נופל זו לשון הרקה, כמו מריקים שקיהם (בראשית מז, לה), וכליו יריקו (ירמיה מח, יב). ואל תאמר, אין לשון ריקות נופל על היוא, אלא על החיק ועל השק ועל הכלי שיא ממנה, אבל לא על התער ועל היין, ולדחוק ולפרש אריק חרבי כלשון וקק קת תיקיו (בראשית יד, יד), אזדיין בחרבי, מזינו הלשון מוסב אף על היוא, קמן חורק (שיר השירים א, ג), ולא חורק מקלי קל פלי (ירמיה מח, יא). לא חורק הכלי אין כתיב כאן, אלא לא חורק היין מכלי אל כלי, מזינו הלשון מוסב על היין, וכן וקריקו סרצוסם על יפי סקמק (יחזקאל כח, ז), דחירס: תורישמו. לשון רישות ודלות, כמו מוריש ומעשיר (שמואל-א ב, ז):

(10) נשפת. לשון הפחה, וכן וגם נשף צקס (ישעיה מ, כד): צללו. שקעו, עמקו לשון מזולה: כעופרת. אצר, פלו"ס בלע"ו:

<p>Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?</p>	<p>לִית בָּר מִנֶּךָ אֵת הוּא אֱלֹהָא יִ לִית אֱלֹה אֵלָא אֵת אֲדִיר בְּקוֹדֶשׁא דְּחִיל תּוֹשְׁבֵהוּן עֲבִיד פְּרִישָׁן:</p>	<p>מִי־כִמְכָּה בָּאֵלִם יְהוָה מִי כִמְכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נִוְרָא תְּהִלָּת עֲשֵׂה פִּלָּא:</p>
<p>Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.</p>	<p>אֲרִימָת יְמִינֶךָ בִּלְעֲתָנוּן אֲרַעָא:</p>	<p>נָשִׂית יְמִינֶךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ:</p>
<p>Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.</p>	<p>דִּבְרַחֵי בְּטִבְנוּתֶךָ לְעַמָּא דָּנָן דִּפְרַקְתָּא דִּבְרַחֵי בְּתוֹקְפֶךָ לְדִירָא דְּקוֹדֶשְׁךָ:</p>	<p>נְחִית בְּחֶסֶדֶךָ עִם־נֹו גְּאֻלָּת נְחִלָּת בְּעֻזָּךָ אֶל־גִּוָּה קְדֻשָּׁךָ:</p>
<p>The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia.</p>	<p>שָׁמְעוּ עַמֻּמֵּיָא וְזָעוּ דְּחִלָּא אֲחֲדָתָנוּן לְדִהוּו יְתִבִּין בִּפְלִשְׁת:</p>	<p>שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל אֲחֻז יִשְׁבִּי פְלִשְׁת:</p>
<p>Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away.</p>	<p>בְּכֹן אֲתַבְּהִילוּ רִבְרִבֵּי אֲדוֹם תְּקִיפֵי מוֹאָב אֲחֲדָתָנוּן רְתִיתָא אֲתַבְּרוּ כָּל דִּהוּו יְתִבִּין בְּכַנְעָן:</p>	<p>אֲזִי נִבְהָלוּ אֱלֹופֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחֻזְמוּ רָעַד נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן:</p>
<p>Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten.</p>	<p>תַּפּוּל עֲלֵיהוֹן אִימָתָא וְדִחֲלָתָא בְּסִגִּי תוֹקְפֶךָ יִשְׁתַּקִּין כְּאֲבָנָא עַד דִּיעְבֵּר עַמָּךְ יִי יְת אֲדֻנָּא עַד דִּיעְבֵּר עַמָּא דָּנָן דִּפְרַקְתָּא יְת יִרְדְּנָא:</p>	<p>תַּפּוּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וְפַחַד בְּגִדְל זְרוּעֶךָ יִדְמוּ כְּאֲבָן עַד־ יַעְבֵּר עַמָּךְ יְהוָה עַד־יַעְבֵּר עִם־נֹו קְנִית:</p>
<p>Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established.</p>	<p>תַּעֲלִינוּן וְתַשְׁרִינוּן בְּטוֹרָא דְּאֲחֻסְתָּךְ אַתָּר לְבֵית שְׁכִינְתֶךָ אֲתַקִּינָתָא יִי מְקֹדֶשָׁא יִי אֲתַקְנֵהּ יִידֶךָ:</p>	<p>תַּבְּאִמוּ וְתַטְעִמוּ בְּתַר נְחִלְתֶךָ מְכוֹן לְשִׁבְתֶּךָ פְּעֻלָּת יְהוָה מְקֹדֶשׁ אֲדָנִי כּוֹנֵנִי יִידֶךָ:</p>

- (11) באלים. צחוקים, כמו וְאֵת אֵילֵי הָאֶרֶץ לָקַח (יחזקאל יז, ג), אֵילוּתֵי לְעֻזְתִּי חוֹשָׁה (תהלים כז, כ): נורא תהלת. יראוי מלהגיד תהלותיו פן ימעטו, כמ"ש לך דְּמִיָּה תְהִלָּה (שם סה, ז):
- (12) נשית ימינך. כשהקצ"ה נוטה ידו, הרשעים קלים ונופלים, לפי שהכל נתון בידו ונופלים בהטייתה, וכן הוא אומר, וה' יטֹה יְדוֹ וְקָשַׁל עוֹזֵר וְנָפַל עֹזֵר (ישעיה לא, ג), משל לכלי זכוכית הנחתנים בידי אדם, מטה ידו מעט והן נופלין ומשתצרין: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו לקצורה, בשכר שאמרו ה' הצדיק:
- (13) נהלת. לשון מנהל. ואונקלוס מרגס לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית:
- (14) ירגזון. מתרגזין: ישבֵּי פלשת. מפני שהרגו את בני אפרים, שמהירו את הקץ וילאו צחוקה, כמפורש בדצרי הימים, והרגום אנשי גת:
- (15) אלוֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אניות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומצטערים על כבודם של ישראל: נמוגו. נמסו, כמו צְרִיצִים סְמוּגָנָה (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם צאים, לללותינו ולירש את ארצנו:
- (16) תפול עליהם אימותה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר פִּי שָׁמְעָנוּ אֵת הַאֲשֶׁר הוֹצִיָּא וְגו' (יהושע ג, י). מכילתא שירה פ"ט): עד יעבור. עד יעבור. כמרגמו: קבית. חצבת משאר אומות, כחפץ הקנוי בדמים יקרים שחצב על האדם:

18 The LORD shall reign for ever and ever.	יְיָ מַלְכוּתִיהָ לְעֹלָמָא וּלְעֹלָמֵי עֲלָמֵיָא:	יִהְיֶה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:
19 For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.	אָרִי עָאָלוּ סוּסוֹת פִּרְעָה בְּרַתְכוּתֵי וּבְכַרְשׁוּתֵי בְיָמָא וְאַתִּיב יְיָ עֲלֵיהוֹן יָת מִי יָמָא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלִיכוּ בִּיבְשָׁתָא בְּגוֹ יָמָא:	כִּי בָא סוּס פִּרְעָה בְּרַכְבּוֹ וּבְכַרְשׁוֹ בָּיָם וַיָּשָׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת־מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: (פ)
20 And Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.	וַנְּסִיבַת מִרְיָם נְבִיאָתָא אַחֲתֵיהָ דְּאַחֲרֹן יִת תּוּפָא בִידָהּ וַנִּפְקָא כָּל נְשִׂא בְּתֵרְהָא בְּתוּפִין וּבַחֲנָגִין:	וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אַחֹת אַחֲרֹן אֶת־תֶּחֱתָף בִּידָהּ וַתִּצְאֶן כָּל־הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתָפִים וּבַמַּחֲלֹת:
21 And Miriam sang unto them: Sing ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.	וּמַעֲנִיא לְהוֹן מִרְיָם שִׁבְחוּ וְאוֹדוּ קָדָם יְיָ אָרִי אֲתָנָאִי עַל גִּיּוּתֵינִיא וְגִיאוּתָא דִּילִיהּ הִיא סוּסָא וְרַכְבּוּיהּ רָמָא בְיָמָא:	וַתֵּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוּס וְרַכְבּוֹ רָמָה בָּיָם: (ס)
22 And Moses led Israel onward from the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.	וְאַטְיִיל מֹשֶׁה יָת יִשְׂרָאֵל מִיָּםָא דְּסוּף וַנִּפְקוּ לְמַדְבָּרָא דְּחֶגְרָא וַאֲזָלוּ תַלְתָּא יוֹמִין בְּמַדְבָּרָא וְלֹא אִשְׁבְּחוּ מַיָּא:	וַיֹּסַע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיָּם סוּף וַיִּצְאוּ אֶל־מִדְבַר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשַׁת־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם:

(17) תביאמו. נתנצח משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו'), והכי איתא צהדיא פרק יש נוחלין (צבא צהרא דף ק"ט:): וצמחילתא (שם פ"י), הצנים יכנסו ולא האצות, אף שלא נגזרה גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניצא ולא ידע מה ניצא. מהרש"ל: מכון לשבתך. מקדש של מטה מכוון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מתיבת השם שלאחריו, המקדש אשר כוננו ידיך ה'. חזיב בית המקדש, שהעולם נצרא ביד אחת, שנאמר אף ידי יקדה ארץ (ישעיה מח, יג), ומקדש צמחי ידים, ואימתי יצנה צמחי ידים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לנצח שכל המלוכה שלו:

(18) לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והוי"ו צו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אצל וְלֹא־יִשְׁעֵי וְעַד (ירמיה כט, כג), שהוי"ו צו שמוש, קמוצה היא:

(19) כי בא סוס פרעה. כאשר צא:

(20) ותקח מרים הנביאה. היכן נתנצחה, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא צמוטה (יז). דבר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו: את התף. כלי של מיני זמר: בתופים ובמחולות. מוצטחות היו צדקניות שצדור שהקצ"ה עושה להם נסים, והואילו תופים ממזרים:

(21) ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עוגין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא פ"י):

(22) ויסע משה. הסיען צעל כרחם, שעטרו מזרים את קוסיהם צמכשיטי זהב וכסף ואצנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם צים, וגדולה היתה ציזת הים מציות מזרים, שנאמר תורי יָהֲב נַעֲשֶׂה לָךְ עֵס נְקָדוֹת הַקֶּסֶף (שיר השירים א, יא). מכילתא פסחא סוף פ"ג), לפיכך הוטרף להסיען צעל כרחם:

- 23 And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah.
- 24 And the people murmured against Moses, saying: 'What shall we drink?'
- 25 And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them;
- 26 and He said: 'If thou wilt diligently hearken to the voice of the LORD thy God, and wilt do that which is right in His eyes, and wilt give ear to His commandments, and keep all His statutes, I will put none of the diseases upon thee, which I have put upon the Egyptians; for I am the LORD that healeth thee.'
- 27 And they came to Elim, where were twelve springs of water, and three score and ten palm-trees; and they encamped there by the waters.
- וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מִמֶּנּוּ מֵמֶרָה כִּי מְרִירִים הָיוּ עָלָיו כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מֶרָה:
- וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה-נִּשְׁתָּה:
- וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיּוֹרָהוּ יְהוָה עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ אֶל-הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שָׁם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ:
- וַיֹּאמֶר אִם-שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַהֲיִשְׁרָ בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשִׁמְרָתָ כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא-אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפָּאָךְ: (ס)
- וַיָּבֹאוּ אֵילִמָּה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם:
- וַאֲתוּ לְמֶרָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מִמֶּנּוּ מֵמֶרָה אֲרִי מִרְרִירִין אֲנִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מֶרָה:
- וַאֲתַרְעֲמוּ עִמָּא עַל מֹשֶׁה לְמִימַר מַה נִּשְׁתִּי:
- וַצִּלִּי קָדָם יְיָ וְאֶלְפִיָּה יְיָ אָעָא וְרָמָא לְמִנָּא וּבִסִּימוּ מִיָּא תַמָּן וְזָר לִיה קִיָּם וְדִין וְתַמָּן נִסִּיָּה:
- וַאֲמַר אִם קִבְּלָא תִקְבִּיל לְמִימָרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְדִכְשָׁר קְדָמוּהִי תַעֲבִיד וְתַצִּית לְפָקוּדוּתָהּ וְתַטֵּר כָּל קִימּוּהִי כָּל מִרְעִין דְּשׁוּיָתִי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשׁוּיָנִין עָלֶיךָ אֲרִי אֲנָא יְיָ אֲסָד:
- וַאֲתוּ לְאֵילִים וְתַמָּן תַּרִּי עֶסֶר מִבּוּעֵין דְּמִיָּין וְשִׁבְעֵין דְּקָלִין וְשָׂרוּ תַמָּן עַל מִיָּא:

חמישי

(23) ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א צסוף חיצה צמקוס למ"ד צחלחה, והתי"ו היא צמקוס ה"א הנשרשת צתיצה מרה, וצסמיכחה כשהיא נדצקת לה"א שהוא מוסף צמקוס הלמ"ד, תהפך ה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש צתיצה תהפך לתי"ו צסמיכחה. כמו חמה אין לי (ישעיה כז, ד), ותמחו צערה זו (אסתר א, יצ), הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנסמכת אל הו"א הנוספת. וכן עצד ואמה, הנה תמתי צלה (צראשית ל, ג). לנפש חיה (שם ב, ז), וזהמחו חיהו לקס (איוב לג, כ). צין רמה (שופטים ד, ה), ותשצחו הרמסה (שמואל א-ז, ז):

(24) וירגנו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, ואתרעמו, וכן דרך לשון תלויה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועע, וכן יאמר הלועז דקומפ"ל ישנ"ק ש"י מוסב הדבור אליו צאמרו ש"י:

(25) שם שם לו. צמרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שצת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין נו:): ושם נסחה. לעם, וראה קשי ערפן, שלא נמלכו צמשה צלשון יפה, צקש עלינו רחמים שיהיו לנו מים לשחות, אלא נתלוננו:

(26) אם שמוע תשמע. זו קבלה שיקבלו עליהם: תעשה. היא עשייה: והאזנת. תטה אזנים לדקדק בהם: כל חקיו. דברים שאין אלא גזירת מלך צלא שום טעם, ויצר הרע מקנטר עליהם, מה איסור צאלו, למה נאסרו, כגון לציט כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם אשים, הרי הוא כלל הושמה, כי אני ה' רופאך (מכילתא ויסע פ"א), זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך, ומלמדך תורה ומצוות למען נתנל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי, וזהו איזון מצוות, וכן הוא אומר רפאות תהי לך (משלי ג, ח):

(27) שתיים עשרה עינת מים. כנגד י"ב צצטים נזדמנו להם: וע' תמרים. כנגד צצעים וקניס:

XVI	<p>And they took their journey from Elim, and all the congregation of the children of Israel came unto the wilderness of Sin, which is between Elim and Sinai, on the fifteenth day of the second month after their departing out of the land of Egypt.</p>	<p>וַיֵּצְאוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִישֶׁת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:</p>	<p>XVI</p>
2	<p>And the whole congregation of the children of Israel murmured against Moses and against Aaron in the wilderness;</p>	<p>וְכָל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מָרְדּוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בַּמִּדְבָּר:</p>	<p>2</p>
3	<p>and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְאָמְרוּ מִי־יָתֵן מוֹתֵנוּ בְּיַד-יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל-סֵדֶה הַבָּשָׂר בְּאֹכְלֵנוּ לֶחֶם לְשָׂבַע כִּי-הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת-כָּל-הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעָב: (ס)</p>	<p>3</p>
4	<p>Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנְנִי מִמָּטֵיר לָכֶם לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּלְקְטוּ דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמָם לְמַעַן אֲנִסְנֶנּוּ הַיּוֹם בְּתוֹרָתִי אִם-לֹא:</p>	<p>4</p>
5	<p>And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'</p>	<p>וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וַהֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר-יִבְרְאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵהוּ עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם:</p>	<p>5</p>

(1) בחמשה עשר יום. תפרש היום של חגיגה זו, לפי שבו צוים כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למנוח, למדנו, שאכלו משירי הצֶקֶק (או משירי המנה) ששים ואחת סעודות, וירד להם מן הצֶקֶק "צ"ו צאייר, ויום א' בשבת היה, כדאיתא במסכת שבת (פז:):

(2) וילוונו. לפי שכלה הלחם:

(3) מי יתן מותנו. שגמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחוץ), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרומנו לוי דמיתקא, לו מחנו, הלא ויהיו מתים:

(4) דבר יום ביומו. אורח אכילת יום ילקטו ציומו, ולא ילקטו היום לצורך מחר (מכילתא ויסע פ"ב): למען אנסנו הילך בתורת. אם ישמרו מצוות התלויות בו, שלא יותירו ממנו, ולא ילאו בשבת ללקוט:

(5) והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יציאו והיה משנה, לאחר שיציאו ימלאו משנה במדידה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, והיו ללקט לקט משנה, בלקיטתו היה נמלא לחם משנה, והיו על פן הוא נתן לקט יום יום, ונתן לכס צרכה (פויש"ן) צבית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים:

<p>And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרֹמֶשׂא בְּרֹמֶשׂא וְתִדְעוּן אֲרִי יְיָ אִפִּיק יִתְּכֹן מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וַיִּדְעֻם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?</p>	<p>וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-תְּלֹנְתֵיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ) תִּלְוְנוּ (ק) תִּלְוְנוּ עָלֵינוּ:</p>	<p>וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-תְּלֹנְתֵיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ) תִּלְוְנוּ (ק) תִּלְוְנוּ עָלֵינוּ:</p>
<p>And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּדִיתִין יְיָ לָכֹן בְּרֹמֶשׂא בִּסְרָא לְמִיכַל וְלֶחֱמָא בְּצִפְרָא לְמִסְבֵּעַ בְּדִשְׁמִיעֹן קִדְּם יְיָ תוֹרַעְמִתְכֹן דְּאִתּוֹן מִתְרַעְמִין עֲלוּהִי וְנַחֲנָא מָה לָּא עֲלָנָא תוֹרַעְמִתְכֹן אֱלֹהִין עַל מִימְרָא דִּי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בִּתְתַת יְהוָה לָכֶם בְּעֹרֹב בֶּשֶׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם בִּבְקָר לְשִׁבְעַת בְּשָׁמַעַי יְהוָה אֶת-תְּלֹנְתֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא-עָלֵינוּ תְּלֹנְתֵיכֶם כִּי עַל-יְהוָה:</p>
<p>And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵימָר לְכָל כְּנֹשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ קִדְּם יְיָ אֲרִי שְׁמִיעֹן קִדְּמוּהִי תוֹרַעְמִתְכֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן אֵמָר אֶל-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת-תְּלֹנְתֵיכֶם:</p>
<p>And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.</p>	<p>וַהֲוָה כִּד מְלִיל אַהֲרֹן עִם כָּל כְּנֹשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְ�רָאֵל וְאַתְפְּנִיאוּ לְמַדְבָּרָא וְהָא יִקְרָא דִּי אֲתַגְּלִי בַּעֲנָנָא:</p>	<p>וַיְהִי כִּדְבַר אַהֲרֹן אֶל-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וַהֲוָה כְּבוֹד יְהוָה נִרְאָה בַּעֲנָן: (פ)</p>

- (6) ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שיגיו לכם את השליו:
- (7) ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר והנה כבוד ה' נראה בצדק נאמר, אלא כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת בידו ליתן תאומכם, ובשר יתן, אך לא צפנים מאירות יתנו לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם לצורך ציריכם, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שירידוהו לכם דרך חזה צדק, שיש שעות להכניו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונח בקופסא: תלונותיכם על ה'. כמו אשר על ה'. ועל כרחי אני זקוק לפרש תליון בלשון תפעילו, מפני דגשם וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו בלשון תפעילו, כמו וילן הקסם על משה (שמות יז, ג), או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תליון, הייתי מפרשו לשון תלוננו, עכשיו הוא משמע תליון את האחרים, כמו במרגלים ויליון עליו את כל העדה (במדבר יד, ז):
- (8) בשר לאכול. ולא לשווע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשווע. ומה ראה להוריד לחם צדק ובשר צער, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו כהוגן, שהרצה בהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מלינים עלינו. את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים:
- (9) קרבו. למקום שהעני ירד:

- 11 And the LORD spoke unto Moses, saying: שטי וידבר יהוה אל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ומליל יי עם מֹשֶׁה לְמִימֹר:
- 12 'I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.' 12 שְׁמַעְתִּי אֶת־תְּלִוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ־לָחֶם וַיִּדְעוּתָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: שְׁמִיעַ קְדָמִי יְת תִּוְרַעְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּיל עֲמִהוֹן לְמִימֹר בֵּין שְׁמֵשָׁא תִיכְלוּן בִּסְרָא וּבִצְפָרָא תִסְבְּעוּן לַחְמָא וְתִדְעוּן אֲרִי אֲנָא יי אֱלֹהֵכֹן:
- 13 And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp. 13 וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשְּׁלֹו וַתִּכֶּס אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הִיְתָה שְׂכֶבֶת הַטָּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה: וַהֲוָה בְּרִמְשָׁא וּסְלִיקַת שְׁלֹו וַחֲפַת יְת מִשְׁרִיתָא וּבִצְפָרָא הָיָה נַחֲתַת טָלָא סָחוּר סָחוּר לְמִשְׁרִיתָא:
- 14 And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground. 14 וַתַּעַל שְׂכֶבֶת הַטָּל וַהֲוָה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דֶּק מַחֲסָפִס דֶּק כִּכְפֹּר עַל־הָאָרֶץ: וּסְלִיקַת נַחֲתַת טָלָא וַהֲוָה עַל אִפִּי מִדְבָּרָא דְעֵדֶק מְקַלָּף דְעֵדֶק דְגִיר כְּגִלְדָּא עַל אֶרֶא:
- 15 And when the children of Israel saw it, they said one to another: a'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.' 15 וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הָוָה כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הָוָה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הָוָה הִלָּחֵם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה: וַחֲזוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ גִבֵּר לְאָחוּי מִנָּא הָוָה אֲרִי לֹא יָדְעוּן מָא הָוָה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְהוֹן הָוָה לַחְמָא דִּיהִב יי לְכוֹן לְמִיכָל:
- 16 This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.' 16 זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְקַטֹּו מִמֶּנּוּ אִישׁ לִפִּי אֲכָלוֹ עֹמֶר לְגִלְגָּלַת מִסִּפֶּר נַפְשֵׁיתִיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֶהְלוֹ תִקְחוּ: דִּין פְּתִגְמָא דְפִקִּיד יי לְקוּטוּ מִנִּיה גִבֵּר לְפוּם מִיכְלִיה עֹמֶרָא לְגִילְגִּילָתָא מִנִּין נַפְשִׁיתִכוֹן גִבֵּר לְדַבְמִשְׁכְּנִיה תִסְבוּן:

(13) השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה:). היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, וצמקום אחר הוא אומר וצִדְקָת הַטָּל וגו' (צמדצר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונח צקופסא (יומא עה: מכילתא ויסע פ"ג):

(14) ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם חמלא שפופרת של ציפה טל, וחמטום את פיה ותניחה בחמה, היא עולה מאליה צאור. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ צאור, וכעלות שכבת הטל נחגלה המן, וראו והנה על פני המדצר וגו': דק. דצר דק: מחוספס. מגולה, ואין דומה לו צמקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפיסה ודלוסקמא שזלשון משנה, כשנחגלה משכבת הטל, ראו שהיה דצר דק מחוספס צחוכו בין שתי שכבות הטל. ואונקלוס חרגס מקלף, לשון מחשוף הלצן: ככפור. כפור גליד"א צלע"ז דְעֵדֶק כגיר, כאצני גיר, והוא מין צבע שחור, כדאמרינן גצי כסוי הדס, הגיר והצניף. דְעֵדֶק כגיר כגלידא על ארְעָא, דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ, וכן פירושו דק ככפור, שטוח קלוש ומחוצר כגליד. דק טינצ"ש צלע"ז שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שחרגס אונקלוס, מוספת הוא על לשון העברית, ואין לו חיבה בפסוק:

(15) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו וַיִּמֶן לָהֶם הַמֶּלֶךְ (דניאל א, ה): כי לא ידעו מה הוא. שיקראוהו בשמו:

17	And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.	וַיַּעֲשׂוּ-בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרְבֶּה וְהַמִּמְעִיט: וַעֲבָדוּ בֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַלְקָטוּ דָּאֲסָגִי וּדְאֲזָעֵר:
18	And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.	וַיִּמְדוּ בְעֹמֶר וְלֹא הָעֲדִיף הַמֶּרְבֶּה וְהַמִּמְעִיט לֹא חָסֵר אִישׁ לְפִי-אֲכָלוֹ לְקָטוּ: וְכָלוּ בְעֹמֶרָא וְלֹא אוֹתֵר דָּאֲסָגִי וּדְאֲזָעֵר לֹא חָסֵר גְּבֵר לְפֻם מִיכְלִיהַ לְקָטוּ:
19	And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל- יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר: וַאֲמַר מֹשֶׁה לָהוֹן אֲנֹשׁ לֹא יִשָּׂאֵר מִנֶּיהָ עַד צִפְרָא:
20	Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.	וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיּוֹתֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלָעִים וַיִּבָּאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה: וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיּוֹתֵרוּ גְּבֵרִיא מִנֶּיהָ עַד צִפְרָא וַיִּרְחִישׁ רַחֲשָׁא וְסָרִי וַיִּגִּזּוּ עֲלֵיהוֹן מֹשֶׁה:
21	And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.	וַיִּלְקְטוּ אוֹתוֹ בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר אִישׁ כְּפִי אֲכָלוֹ וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס: וַלְקָטוּ יְתִיָּה בְצֹפֶר בְצֹפֶר גְּבֵר כְּפֻם מִיכְלִיהַ וּמָא דְּמִשְׁתָּאֵר מִנֶּיהָ עַל אֲפִי חֻקְלָא כֹד חָמָא עֲלוּהִי שְׁמִשָּׁא פִּשְׁר:
22	And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁנִי לְקָטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאֶחָד וַיָּבֹאוּ כָל-גִּזְיָאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה: וַהֲוָה בַּיּוֹם הַשְּׁנִי שְׁתֵּיתַאֲהָ לְקָטוֹ לְחָמָא עַל חֵד תְּרִין תְּרִין עוֹמֶרִין לְחָד וְאוֹתוֹ כָּל רִבְרָבִי בְּנִשְׁתָּא וַחֲוִיאוּ לְמֹשֶׁה:

(16) עומר. שם מדה: מספר נפשותיכם. כפי מניין נפשות שיש לאיש באהלו, תקחו עומר לכל גולגולת:
(17) המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשצאו לביתם, ומדדו עומר איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר באהלו, והממעט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, וזה נס גדול שנעשה זו:
(20) ויותרו אנשים. דתן ואזירים (שמו"ר כה, י): וירם תולעים. לשון רמיה: ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שנתחלה הצאנש ולצסוף החליע, כענין שנאמר ולא הצאנש ורמיה לא הִקְטִיף, וכן דרך כל המחלעים:
(21) ורחם השמש ונמס. הנשאר בשדה נמות ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצאים, ואמות העולם נדין מהם וטועמים בהם טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה שזקן של ישראל. ונמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפסיר: ונמס. דיסטני"פריר (לו גיין לו שמעלנען), ודוגמחו בסנהדרין בסוף ד' מיתות (ס:):
(22) לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם באהליהם, מצאו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח בריחו וטעמו (מכילתא ויסע פ"ב), (שם) להגיד ששנים היו והלא כחצי שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם וריח: ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת, שנאמר לומר להם וְהָיָה צִיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהָכִינוּ אוֹ, עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שנטייתו לומר לכם, ולכן עשנו הכתוב, שאמר לו עד אָנָּה מֵאֲנָקְסָם, ולא הוסיאו מן הכלל:

- 23 And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'
- 24 And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.
- 25 And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.
- 26 Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'
- 27 And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.
- 28 And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?
- 29 See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.'
- וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׁבֶתוֹן שַׁבַּת-קֹדֶשׁ לַיהוָה מֶחֱרָת אֶת אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אַפּוֹ וְאֶת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֶת כָּל-הָעֶדָף תְּנִיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד-הַבֹּקֶר:
- וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרִמָּה לֹא-תִיֵּתָה בּוֹ:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם כִּי-שַׁבַּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה:
- שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטוּהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ: (ס)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנֶּה מֵאַנְתֶּם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי:
- רְאוּ כִּי-יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל-יָצֵא אִישׁ מִמִּקְוָמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
- חֲזוּ אָרִי יְיָ יִחַב לָכֶן שַׁבָּתָא עַל כֵּן הוּא יִחַב לָכֶן בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לֶחִים תִּרְוִין יוֹמִין תִּיבּוּ אֲנִי תַחְתּוֹתַי לֹא יִפּוֹק אֲנִי מֵאַתְרֵיהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:

(23) את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות בחנור, אפו היום הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לזבל ממנו במים, בשלו היום. לשון אפייה נופל בלחם ולשון ציטור בצנצלה: למשמרת. לגניזה:

(25) ויאמר משה אכלהו היום וגר. שחרית שהיו רגילין ללחם וללקוט, באו לשאול אם נצא אם לאו, אמר להם את שצידכם אכלו. לערצ חזרו לפניו ושאלוהו מהו ללחם, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו (מכילתא ויקע"ד):

(26) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה בו. ולא בא הכתוב אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים (מכילתא פ"ד):

(28) עד אנה מאנתם. משל הדיוט הוא, צהדי הו"א לְקִי פְרָצָא (צ"ק צ.), ע"י הרשעים מתגנני הכשרין:

(29) ראו. צעינים כי ה' צבדו מזהיר אתכם על השבת, שהרי גם נעשה בכל ערב שבת, ללחם לכם יומים: שבו

- 30 So the people rested on the seventh day. וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: וַיִּשְׁבְּתוּ עָמָּא בְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:
- 31 And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey. וַיִּקְרְאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מֶן וְהוּא כְזֶרַע גֹּד' לֶבֶן וְטַעְמוֹ כַּצִּפִּיחַת בִּדְבָשׁ: וַקְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל ית שְׁמִיהּ מֶנָּא וְהוּא כְבֵר זֶרַע גֹּדָא חִינּוֹר וְטַעְמִיהּ כַּאֶסְקָרִיטוֹן בִּדְבָשׁ:
- 32 And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מְלֵא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לַמִּשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֵאכְלֵתִי אֲתֶכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַאֲמַר מֹשֶ�ה דִּין פְּתִגְמָא דְּפִקִּיד יי מְלִי עוֹמְרָא מִנִּיהּ לַמִּשְׁרָא לְדִרְיֹכּוֹן בְּדִיל דִּיחִיוּן ית לַחֲמָא דְּאוֹכִילִית יִתְכּוֹן בַּמִּדְבָּרָא בְּאַפְקוּתִי יִתְכּוֹן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
- 33 And Moses said unto Aaron: 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.' וַיֹּאמֶר מֹשֶ�ה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצֻנַת אַחַת וְתֵן־שָׁמָּה מְלֵא הָעֹמֶר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם: וַאֲמַר מֹשֶ�ה לְאַהֲרֹן סֵב צִלּוּחִית חֲדָא וְהֵב תִּמְן מְלִי עוֹמְרָא מִנָּא וְאַצְנַע יְתִיהּ קֳדָם יי לַמִּשְׁרָא לְדִרְיֹכּוֹן:
- 34 As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept. כַּמָּא דְּפִקִּיד יי לְמֹשֶׁה וְאַצְנִיעִיה אַהֲרֹן קֳדָם סִהְדוּתָא לַמִּשְׁרָא: וַאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶ�ה וַיַּנְיחֻהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לַמִּשְׁמֶרֶת:
- 35 And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בְּאֵם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבֶת אֶת־הַמֶּן אָכְלוּ עַד־בְּאֵם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ ית מֶנָּא אַרְבַּעַי שָׁנִין עַד דְּעָאֻלוּ לְאַרְעָא וַיִּבְתְּאוּ ית מֶנָּא אָכְלוּ עַד דְּאָתוּ לְסִיפֵי אֶרְעָא דְּכְנַעַן:

איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לתחום, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא במפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר: (31) והוא כזרע גד לבן. עשז ששמו קולינד'רי (קאריאדער) וזרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: בצפיתת. צֶק שמתגנין אותו כדבש, וקורין לו אֶסְקָרִיטוֹן כלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס:

(32) לַמִּשְׁמֶרֶת. לגניזה: לדורותיכם. צימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נחפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם תִּשְׁמְרוּ רְאוּ דְּבָר ה' (ירמיהו ב, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, בזה נחפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו:

(33) צנצנת. כלוחית של חרס כתרוממו: והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנזכר אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן:

(35) ארבעים שנה. והלא חסר לי יום, שהרי צט"ו צאייר ירד להם המן תחלה, וצט"ו צניסן פסק, שנאמר וַיִּשְׁפּוּת הַמֶּן מִמֶּנָּה (יהושע ה, יב), אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממזרים טעמו זהם טעם מן: אל ארץ נושבת. לאחר

<p>36 Now an omer is the tenth part of an ephah.</p>	<p>וְהָעֹמֶר עֶשְׂרִית הָאֵיפָה וְעוֹמֶרָא חֹד מִן עֶשְׂרָא בְּתֵלֶת סְאִין הוּא:</p>	<p>36 וְהָעֹמֶר עֶשְׂרִית הָאֵיפָה הוּא: (פ)</p>
<p>XVII And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתָּת הָעָם:</p> <p>וַיֵּסְעוּ כָּל כְּנַשְׂתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר סִין לְמַטְלָנִיהוֹן עַל מִימְרָא דִּי וַיֵּשְׁרוּ בְּרֶפְדִּים וְלִית מִיָּא לְמִשְׁתִּי עָמָא:</p>	<p>סעי' וַיֵּסְעוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרֶפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתָּת הָעָם:</p>
<p>2 Wherefore the people strove with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'</p>	<p>וַיִּרְבּוּ הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תִּרְיִבוּן עִמָּדִי מַה-תִּגְסֹן אֶת-יְהוָה:</p> <p>וַיִּרְבּוּ הָעָם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ לָנוּ מַיָּא וְנִשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לָהוֹן מֹשֶׁה מָא נַצֵּן אַתּוֹן עִמִּי מָא מְנַסֵּן אַתּוֹן קְדָם יי:</p>	<p>2 וַיִּרְבּוּ הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-תִּרְיִבוּן עִמָּדִי מַה-תִּגְסֹן אֶת-יְהוָה:</p>
<p>3 And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'</p>	<p>וַיִּצְמְאוּ שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּגְלֹן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְצִמָּא:</p> <p>וַיִּצְמְאוּ שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּגְלֹן הָעָם עַל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְצִמָּא:</p>	<p>3 וַיִּצְמְאוּ שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּגְלֹן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְצִמָּא:</p>
<p>4 And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'</p>	<p>וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעֲט וּסְקָלֵנִי:</p> <p>וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעֲט וּסְקָלֵנִי:</p>	<p>4 וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעֲט וּסְקָלֵנִי:</p>
<p>5 And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּשֶׁךְ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:</p> <p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּשֶׁךְ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:</p>	<p>5 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּשֶׁךְ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:</p>

שעברו את הירדן (קידושין לח). (ס"א, שאותה שזעבר הירדן מיושבת וטובה, שנאמר אֶעְבְּרָהּ נָא וְאֶרְאֶה אֵת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צִעַר הַיִּרְדֵּן (דברים ג, כה), ותרגום של נוסחת אֶעְבְּרָהּ, ר"ל מיושבת. רש"י ישן): אל קצה ארץ כנען. צתחלת הגבול, קודם שעברו את הירדן והוא ערבות מואב, נמצאו מכחישים זה את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה צו' באדר פסק המן מלירד, ונסתפקו ממנו שלקטו צו' דיוס, עד שהקריבו העומר בששה עשר בניסן, שנאמר וַיֹּאכְלוּ מִעֻצּוֹר הָאָרֶץ מִמִּקְרַת הַפֶּסַח (יהושע ה, יא):

(36) עשירית האיפה. האיפה שלס סאין, והסאה ו' קצין, והקצ ד' לוגין, והלוג ששה ציזים, נמצא עשירית האיפה מ"ג ציזים וחומש ציזה, והוא שיעור לחלה ולמנחות:

(2) מה תנסון. לומר היוכל לתת מים בארץ זיה:

(4) עוד מעט. אם אמתין, עוד מעט וסקלוני:

(5) עבור לפני העם. וראה אם יסקלוך, למה הוצאת לעז על בני: וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן האור, ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם: ומטף אשר הכית בו את היאור. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, צו לקה פרעה, ומנרים כמה מכות, צמרים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית בו את היאור, יראו עמה שאף לטובה הוא מוכן:

<p>Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.</p>	<p>הֲנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצֵאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>הֲנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצֵאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'</p>	<p>וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל דְּנִסָּיו קָדֵם יְיָ לְמִימַר הָאֵת שְׁכִינָתָא דִּי בֵּינָא אִם לֹא:</p>	<p>וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל דְּנִסָּיו קָדֵם יְיָ לְמִימַר הָאֵת שְׁכִינָתָא דִּי בֵּינָא אִם לֹא:</p>
<p>Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.</p>	<p>וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>	<p>וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>
<p>And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְיְהוֹשֻׁעַ בַּחֲרֵ לָנוּ גִבּוֹרִין וּפּוֹק אִגִּית קָרְבָּא בְּעַמְלֵק מִחֵר אֲנָא קָאִים עַל רִישׁ רָמְתָא וְחוּטְרָא דְאַחַעֲבִידוּ בֵּיהּ נָסִין מִן קָדֵם יְיָ בִּידֵי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲרֵ לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מִחֵר אֲנָכִי נִצֵּב עַל-רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:</p>
<p>So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֶן וְחֹוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֶן וְחֹוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה:</p>

(6) והכית בצור. על הצור לא נאמר, אלא צור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמם סגפרינזון, והאזר נזקע מפניו.

(8) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב צא ונושך אחכם, ואתם זועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב צנו על כתפו וינא לדרך, היה אותו הנושך רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הנושך ראית את אבא, אמר לו אביו, איך יודע היכן אני, השליכו מעליו וצא הכלב ונשכו:

(9) בחר לנו. ליוולך, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חזקן כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אהרן אל משה ב' אֶלְדִּי (במדבר יב, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חזרו כרצו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר אֶלְדִּי מִשָּׁה פֶּלֶאס (שם יא, כח), כלם מן העולם, חייצין הם כלייה, המורדים כך כאילו מרדו בהקצ"ה: וצא הלחם. לא מן הענין והלחם צו (מכילתא עמלק פ"א): מחר. צעת המלחמה, אנכי נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהא זכותן מסייעתן. דבר אחר בחר לנו אנשים, שיודעין לנצל כשפים, לפי שבני עמלק מכשפים היו:

(10) ומשה אהרן וחור. מכאן למענית שצריכים שלשה לעבור לפני הציצה, שצתענית היו שרוים: חור. צנה של מרים היה, וכלב צעלה:

<p>And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.</p>	<p>וַהֲיָה כַּד מֹשֶׁה יָדָהּ יָדוֹ מִתְגַּבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכַד מִנַּח יָדוֹהִי מִתְגַּבְּרִין דְּבֵית עַמְלֵק:</p>	<p>וַהֲיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וַיִּגְבֵּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר נִיחַ יָדוֹ וַיִּגְבֵּר עַמְלֵק:</p>
<p>But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat thereon; and Aaron and Hur stayed up his hands, the one on the one side, and the other on the other side; and his hands were steady until the going down of the sun.</p>	<p>וַיְדִי מֹשֶׁה יִקְרָא וַנְּסִיבוּ אֲבָנָא וַשּׁוּיָאוּ תַּחְתּוֹתָיו וַיִּתִּיב עָלֶיהָ וַאֲהֲרֹן וְחֹזֶה סְעִידִין בִּידוֹהִי מִכָּא חַד וּמִכָּא חַד וַהֲוָה יָדוֹהִי פְרִסָן בְּצִלּוֹ עַד דְּעָאֵל שְׁמֶשׁ:</p>	<p>וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבִדִּים וַיִּקְחוּ-אֶבֶן וַיִּשְׁימוּ תַּחְתּוֹ וַיִּשְׁבּ עָלֶיהָ וַאֲהֲרֹן וְחֹזֶה תִּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה עַד-בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ:</p>
<p>And Joshua discomfited Amalek and his people with the edge of the sword.</p>	<p>וַתִּבֶּר יְהוֹשֻׁעַ יְתַּ עַמְלֵק וַיִּתַּ עֲמִיהָ לַפְתָּנָם דְּחָרֵב:</p>	<p>וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עַמְלֵק וְאֶת עַמּוֹ לַפִּי-חָרֵב: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Write this for a memorial in the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will utterly blot out the remembrance of Amalek from under heaven.'</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתוּב דָּא דְּוִכְרָנָא בְּסִפְרָא וְשׁוּ קְדָם יְהוֹשֻׁעַ אֲרִי מִמָּחָא אֲמַחִי יְתַ דְּוִכְרָנִיהָ דְּעַמְלֵק מִתַּחַת שָׁמַיָּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי-מָחָה אֲמַחֶה אֶת-זִכְרֵ עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:</p>
<p>And Moses built an altar, and called the name of it Adonai-nissi.</p>	<p>וַבֵּנָא מֹשֶׁה מִדְּבָחָא וּפְלַח עֲלֹהֵי קָדָם יְיָ דְּעַבֵּד לִיהָ נִסִּין:</p>	<p>וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה וְנִסִּי:</p>
<p>And he said: 'The hand upon the throne of the LORD: the LORD will have war with Amalek from generation to generation.'</p>	<p>וַאֲמַר בְּשִׁבּוּעָה אֲמִירָא דָּא מִן קְדָם דְּחִילָא דְּשִׁכְנִיתִיהָ עַל פּוֹרְסֵי יִקְרָא דְּעִתִּיד דִּיתְגַּח קְרָבָא קְדָם יְיָ בְּדֵבִית עַמְלֵק לְשִׁצְיֹתָהוֹן מִדְּרֵי עֲלָמָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר כִּי-יָד עַל-כֶּסֶל יְהָ (בְּכַתֵּר אֲרַם צוּבָה הִיָּה כְּתוּב בְּסִיָּה בְּתִיבָה אַחַת) מִלְחָמָה לִיְהוָה בְּעַמְלֵק מִדְּרֵי דָר: (פ)</p>

The Haftarah is Judges 4:4 – 5:31 on page 212. Sepharadim read Judges 5:1 – 5:31.

- (11) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נוטות היו המלחמה וכו', כדאיתא צ"ה (כט).
 (12) וידי משה כבדים. בשביל שנחשלו במנוה ומנה אחר תחתיו, נתיקרו ידיו: ויקחו. אהרן וחור: אבן וישימו תחתיו. ולא ישב לו על כר וכסת, אמר, ישראל שרויין בצער, אף אני אהיה עמהם בצער: ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידיו באמונה, פרושות השמים בחפלה נאמנה ונכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשדין את השעות באינטרו"לוגיאה, באיזו שעה הם נוטחים, והעמיד להם משה חמה וערבצ את השעות:
 (13) ויחלש יהושע. חתך ראשי גבוריו (תנחומא בשלח כ"ח) ולא השאיר אלא חלשים שבהם, ולא הרגם כולם, מכאן אנו למדים, שעשו על פי הדבור של שכינה:
 (14) כתב זאת זכרון. שצא עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות (מכילתא עמלק פ"ג): ושים באזני יהושע. המכנים את ישראל לארץ, שיזה את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה שיהושע מכנים את ישראל לארץ: כי מוחה אמונה. לכן אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחות:
 (15) ויקרא שמו. של מזבח: ה' נסי. הקצ"ה עשה לנו כאן גם גדול, לא שהמזבח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח, וזכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו:
 (16) ויאמר. משה: כי יד על כס יח. ידו של הקצ"ה הורמה ליטע בכסא, להיות לו מלחמה ואיזה בעמלק עולמית,

XVIII	<p>Now Jethro, the priest of Midian, Moses' father-in-law, heard of all that God had done for Moses, and for Israel His people, how that the LORD had brought Israel out of Egypt.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:</p>	יטרו
2	<p>And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away,</p>	<p>וַיָּקַח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת־צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ מִשָּׁה אַחֶר שְׁלוּחֶיהָ:</p>	2
3	<p>and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land';</p>	<p>וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֵּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נָכְרִית:</p>	3
4	<p>and the name of the other was Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.'</p>	<p>וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי־אָלְהֵי אָבִי בָעֲזָרִי וַיַּצִּילֵנִי מִמַּחֲבֵר פֶּרֶעַה:</p>	4
5	<p>And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;</p>	<p>וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הָיָה חֹגֶה שָׁם הָרֹם הָאֱלֹהִים:</p>	לוי

ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקב"ה, שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר האויב שמו תקרבות לגנח (תהלים ט, ז), זהו עמלק שכתוב בו ויעבדו שמוך גנח (עמוס א, יא), וערים נטפס אצד זקרים המה (תהלים ס), מהו אומר אחריי, וה' לעולם יגש, הרי השם שלם, פועל למשפט קסאו, הרי הכסא שלם:

(1) וישמע יתרו. מה שמיעה שמע וצא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (וצחים קטז): יתרו. שבע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חוצב, חצר, קיני, פוטיאל, (מכילתא יתרו פ"א). תר, ע"ש שְׁיָתַר פרשה אחת בתורה, ואתה תחזה. יתרו, לכשנאגיד וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוצב, שחצב את התורה, וחוצב הוא יתרו שנאמר מִצְנֵי חֶצֶב חֹתֵן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אציו של יתרו היה, ומהו אומר ופִּזְחָנָה אֵל רְעוּאֵל אֲבִיהֶן (שמות ז, יח), שהתינוקות קורין לאציו אציהן אצא. בספרי (בהעלותך עח): חותן משה. כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו, שנאמר וַיֵּשֶׁב אֵל יִתְרֵם חֲתָנוֹ (מכילתא ס): למשה ולישראל. שקול משה כנגד כל ישראל: את כל אשר עשה. להם צירידת המן, וצבאר, ובעמלק: כי הוציא ד' וגו'. זו גדולה על כולם (מכילתא ס):

(2) אחר שלוחיה. כשאמר לו הקב"ה במדין, לך שב מִצְרָיִם, ויקח משה את אשתו ואת בָנָיו וגו' (שמות ד, יט), ויבא אהרן לקראתו ויפגשו בחר האלהים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בני, אמר לו והיכן אתה מוליכן, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם, אמר לה לבי אל בית אצרך, נטלה שני בניה והלכה לה:

(4) ויצלני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואבירים על דבר המצרי, וצקש להרוג את משה, נעשה לו אורו כעמוד של שיש (שמו"ר א, לו):

(5) אל המדבר. אף אנו יודעים שצמדבר היה, אלא שצנחו של יתרו דָּבָר הכתוב, שהיה יושב בצבדו של עולם, ונדבדו לבו ללאת אל המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה:

<p>and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֹתֶנְךָ וַיָּבֹאוּ אֵלָיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיךָ עִמָּהּ:</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֹתֶנְךָ וַיָּבֹאוּ אֵלָיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיךָ עִמָּהּ:</p>
<p>And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁקוּ־לּוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ־לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה לְמִשְׁכְּנָא:</p>	<p>7 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁקוּ־לּוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ־לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה לְמִשְׁכְּנָא:</p>
<p>And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them.</p>	<p>וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאוּתָם בְּדֶרֶךְ וַיַּצֵּלֵם יְהוָה:</p>	<p>8 וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאוּתָם בְּדֶרֶךְ וַיַּצֵּלֵם יְהוָה:</p>
<p>And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.</p>	<p>וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֹצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>	<p>ישראל 9 וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֹצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>
<p>And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פָּרְעֹה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פָּרְעֹה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:</p>
<p>Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.'</p>	<p>כֵּעַן יָדַעְנָא אֲרִי רַב יְיָ וְלִית אֱלֹהַּ בָּר מִנִּיהּ אֲרִי בִּפְתָגְמָא דְחֻשְׁבּוֹ מִצְרַאִי לְמַדֵּן יִתְּ יִשְׂרָאֵל בֵּיה דְנִינּוּ:</p>	<p>11 עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:</p>

(6) ויאמר אל משה. ע"י שליח: אני חתנך יתרו וגו'. אם אין אתה יואל בגיני לא בגין אשתך, ואם אין אתה יואל בגין אשתך לא בגין שני בניה (מכילתא ס:):

(7) ויצא משה. כבוד גדול נכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואזיהוא, ומי הוא שראה את אלו יואל ולא יואל: וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר וקאיש משה (מכילתא ס:):

(8) ויספר משה לחותנו. למשון את לבו לקרצו למורה (מכילתא ס:): את כל התלאה. שעל הים ושל עמלק (מכילתא ס:): התלאה. למ"ד אלף מן היסוד של תיבה, והת"ו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה:

(9) ויחוד יתרו. וישמח יתרו, וזה פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה צרו חדודין חדודין, מיצר על אצוד מצרים, היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תצוי ארמאה באפיה (סנהדרין נד:). על כל הטובה. טובת המן והבאר והמורה (מכילתא ס:), ועל כולן אשר היליו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עצד יכול לצרוח ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יואל ששים רבוא (מכילתא ס:):

(10) אשר הציל אתכם מיד מצרים. אומה קשה: ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים. כתרומו לשון רדוי ומרות, היד שהיו מכזידים עליהם, היא העזודה:

<p>12 And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.</p>	<p>וַיָּקֵם יִתְרוֹ מִזְבֵּחַ וַיִּזְבֹּחַ זֶבַח לַיהוָה וַיֵּלֶךְ אַהֲרֹן וְכָל־עֲלֵיזָרָא לֶחֶם עִם־חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>	<p>12 וַיִּקֶּחַ יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וְזִבְחִים לַאלֹהִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל־לֶחֶם עִם־חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>
<p>13 And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.</p>	<p>וַהֲיָה בַּיּוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשַׁפֵּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב:</p>	<p>שני וַיְהִי מִמָּחָרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשַׁפֵּט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב:</p>
<p>14 And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'</p>	<p>וַחֲזָא חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה יֵת כָּל דְּהוּא עֲבִיד לְעָמָא וַאֲמַר מָא פִתְקָמָא הָדִין דְּאַתָּה עֲבִיד לְעָמָא מְדִין אֶתָּה יִתִּיב בְּלַחֲוֹדָךְ וְכָל עָמָא קִימִין עֲלֶיךָ מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:</p>	<p>14 וַיֵּרָא חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מֶה־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יּוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל־הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר עַד־עֶרֶב:</p>
<p>15 And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה לְחֲמוּהִי אֲרִי אֵתָן לְוָתִי עָמָא לְמִתְבַּע אוֹלְפָן מִן קָדָם יי:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹתֵנו כִּי־יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים:</p>

(11) עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעצר, ועכשיו ציותר (מכילתא שם): מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עצודת אלילים שבעולם, שלא הניח עצודת אלילים שלא עצדה (מכילתא שם): כי בדבר אשר זדו עליהם. כתרומו, צמים דמו לאדם והם נאצדו צמים: אשר זדו. אשר הרשיעו. ורצותיו דרשוהו (סוטה יא). לשון ויזד יעקב נזיד (בראשית כה, כט), צקדורה אשר בשלו זה נמצאו:

(12) עולה. כמשמעה, שהיא כולה כליל: זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שינא לקראתו וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין זה, כאילו נהנה מזיו השכינה (צרכות סד):

(13) ויהי ממחרת. מוצאי יום הכפורים היה, כך שנינו בצפרי, ומהו ממחרת, למחרת דתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא ישב משה לשפוט את העם, שהרי צ"ז צתמו ירד ושבר את הלוחות, ולמחרת עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ביום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה בסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה נקעים נִקְנְנוּ לָלֶמְקוֹם וגו' אֶל קָא פִּעְזָא אֶתְנוּ (במדבר י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצינו שחור. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מִצְרַיִם חָצַב חֲתָן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא): וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליתרו שהיה מזולזל בכבודו של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אתה יושב לצדך וכלם נצבים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכמוז כאילו עוסק בתורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, שנאמר בו וַיְהִי עֶרֶב וגו' (שבת י):

(15) כי יבא. כי בא, לשון הווה: לדורש אלהים. כתרומו לְמִתְבַּע אוֹלְפָן, לשאול תלמוד מפי הגבורה:

<p>when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'</p>	<p>כִּי־יְהִיָּה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי לִוְתִּי וְדֹאנְנָא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין חֲבֵרִיָּה וּמִהוֹדַעְנָא לָהוֹן יֵת קִימָא דִּי וְיֵת אֹרְיִיתִיה:</p>	<p>כִּי־יְהִיָּה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטִתִּי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת־תּוֹרָתוֹ:</p>
<p>And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.</p>	<p>וַיֹּאמֶר חֲתָן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר חֲתָן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא־טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:</p>
<p>Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.</p>	<p>מִלָּאָה תִּלְאִי אַף אֶת אַף עַמָּא הַדִּין דְּעַמָּךְ אֲרִי יִקִּיר מִנְּךָ פִּתְגָמָא לֹא תִכּוֹל לְמַעֲבֹדֶיהָ בְּלַחֲדָךְ:</p>	<p>נָכַל תִּפְּל גַּם־אַתָּה גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כִבְדַּר מִמֶּךָ הַדָּבָר לֹא־תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבַדְּךָ:</p>
<p>Hearken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.</p>	<p>כַּעַן קִבִּיל מִנִּי אִמְלִכְנָךְ וַיְהִי מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָךְ הָיִי אִתָּה לְעַמָּא תָּבַע אוֹלְפָן מִן קָדָם יְיָ וְחֲתִי מִיְּתִי אִתָּה יֵת פִּתְגָמָא לְקָדָם יְיָ:</p>	<p>עֲתָה שְׁמַע בְּקֻלִּי אִיעֲצֹךְ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִנֵּה אַתָּה לְעָם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאת אֶתְּהָ אֶת־הַדְּבָרִים אֶל־הָאֱלֹהִים:</p>
<p>And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.</p>	<p>וְתוֹרַת וְתַלְמוֹת יֵת קִימָא וְיֵת אֹרְיִיתָא וְתַהוֹדַע לָהוֹן יֵת אוֹרְחָא דִּיהִכּוֹן בֵּיהּ וְיֵת עוֹבְדָא דִּיעֲבָדוֹן:</p>	<p>וְהוֹרַתָּה אֹתָהֶם אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־תּוֹרֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ:</p>
<p>Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.</p>	<p>וְאִתָּה תַּחֲזִי מִכָּל עַמָּא גּוֹבְרִין דְּחִילָא דְּחִלָּא דִּי גּוֹבְרִין דְּקִשּׁוּט דְּסִנֵּן לְקַבְּלָא מִמּוֹן וְתַמְנֵי עֲלִיהוֹן רַבְּנֵי אַלְפֵי רַבְּנֵי מֵאוֹתָא רַבְּנֵי חֲמִשִּׁין וְרַבְּנֵי עֶשְׂרִייתָא:</p>	<p>וְאִתָּה תַּחֲזִי מִכָּל־הָעָם אַנְשֵׁי־חֵיל יִרְאֵי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שְׂנְאֵי בָצַע וְשֹׂמְתֵי עַל־הֶם שָׂרֵי אַלְפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת:</p>

- (16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר בא אליו:
 (17) ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב חוטנו של מלך:
 (18) גבל תבול. כמרגמו. ולשונו לשון כמישה פליש"טרא, כמו וקעלה נבל (ירמיה ח, יג), פנבל קעלה מנפן וגו' (ישעיה לד, ד), שהוא כמוש ע"חמה וע"י קרח, וכחוש ונלאה: גם אתה. לרבות אהרן וחור וע'זקנים: כי כבוד ממך. כוננו רצ יומר ממך:
 (19) איעצך ויהי אלהים עמך. צעצה, אמר לו לא המלך בגבורה (מכילתא פ"צ): היה אתה לעם מול האלהים. שלח ומליץ בינותם למקום, ושאל משפטים מאת: הדברים. דצרי ריבותם:
 (21) ואתה תחזה. צרו הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו בעלי הצטחה, שהם כדאי לסמוך על דצריהם, שע"י כן יהיו דצריהם נשמעין: שנאי בצע. ששונאין את ממונם דצין, כההיא דאמרין, כל דיינא דמפקין ממונא מייניה דדינא, לאו דיינא הוא (צבא צתרא נח): שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף (סנהדרין יח). שרי מאות. שש אלפים היו: שרי חמשים. י"צ אלף: שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"י על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה צאמת תיקן צוה ויתרין קושיא בצפסוק, דקחשיב

<p>And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.</p>	<p>וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלַיְךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ־הֵם וְהָקֵל מֵעַלְיָךְ וְנָשְׂאוּ אֶתְךָ:</p>	<p>22</p>
<p>If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.</p>	<p>אִם יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיִכְלַתָּ עֲמֹד וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מָקוֹמוֹ יָבֹאוּ בְּשָׁלוֹם:</p>	<p>23</p>
<p>So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתָנּוֹ וַיַּעַשׂ כָּל אֲשֶׁר אָמַר:</p>	<p>שלישי</p>
<p>And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.</p>	<p>וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חַיִּל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רִאשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרִית:</p>	<p>25</p>
<p>And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.</p>	<p>וַיִּשְׁפְּטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יָבִיאוּן אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ־הֵם:</p>	<p>26</p>
<p>And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֹתָנּוֹ וַיֵּלֶךְ לָו אֶל־אֶרְצוֹ: (פ)</p>	<p>27</p>
<p>In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.</p>	<p>בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לַצֵּאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי:</p>	<p>רביעי</p>

מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות בראשונה, ואח"כ בדרגה כולם, ולפי פירושו שהזכיר ופרט סכום מניין השרים, לא וחשוב, וכשתדקק במנינים ולגזייהו אחי שפיר, מספר המועט תחלה ואח"כ בדרגה, כן נ"ל נכון ודוק:

(22) ושפטו. וידונו, לשון זיווי. והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. כמו והקבד את לבו (שמות ח, יא), והפוט את מואב (מלכים ג, כד), לשון הויה:

(23) וצוך אלהים ויכלת עמוד. המלך בצורה, אם יזוה אותך לעשות כן תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"ג): וגם כל העם הזה. אהרן נדב ואזיהוא, ושבעים זקנים הנלוים עמה עמך (מכילתא שם):

(26) ושפטו. ודיינון ית עמא: יביאון. מ'יתין: ישפטוהם. כמו ישפטו (צחולס) וכן לא תעבדו (רות ז, ח), כמו לא תעבדו. ותרגמו דייגין אינון. מקראות העליונים היו לשון זיווי, לכך מתורגמין וידונו, ייתון, ודינון, ומקראות הללו לשון עשייה:

(27) וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ג):

<p>And when they were departed from 2 Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבָּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבָּר וַיַּחֲנוּ-שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר: וַיָּטְלוּ מִרְפִּידִים וַאֲתָנוּ לְמִדְבָּרָא דְסִינִי וַיֵּשְׁרוּ בְּמִדְבָּרָא וַיִּשְׂרָא תַמָּן יִשְׂרָאֵל לְקַבִּיל טוֹרָא:</p>	<p>2 וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבָּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבָּר וַיַּחֲנוּ-שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר:</p>
<p>And Moses went up unto God, and 3 the LORD called unto him out of the mountain, saying: 'Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:</p>	<p>וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל-הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן-הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וּתְגִיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וּמֹשֶׁה סָלַק לְקֶדֶם יְיָ וַיִּקְרָא לַיהוָה יְיָ מִן טוֹרָא לְמִימַר כְּדִין תִּימַר לְבֵית יַעֲקֹב וּתְחַנֵּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>3 וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל-הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן-הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וּתְגִיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>Ye have seen what I did unto the 4 Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.</p>	<p>אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל- כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאָבָא אֶתְכֶם אֵלָי: אַתֶּן חֲזִיתֶן דְּעִבְדִּית לְמִצְרָאִי וְנִטְלִית יִתְכֹּן כֶּד עַל גְּדַפֵּי נְשָׁרִין וְקָרִיבִית יִתְכֹּן לְפָנִי חֲנִי:</p>	<p>4 אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל- כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאָבָא אֶתְכֶם אֵלָי:</p>
<p>Now therefore, if ye will hearken 5 unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;</p>	<p>וְעַתָּה אִם-שָׁמְעוּ תִשְׁמְעוּ בְקֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל-הָעַמִּים כִּי-לִי כָל- הָאָרֶץ: וְכַעַן אִם קִבְּלָא תִקְבְּלוּן לְמִימַרִי וְתִטְרוּן יֵת קִוְמִי וְתִהְיוּן קְדָמִי חֲבִיבִין מִכָּל עַמְמִיָּא אֲרִי דִּילִי כָל אֲרֶעָא:</p>	<p>5 וְעַתָּה אִם-שָׁמְעוּ תִשְׁמְעוּ בְקֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל-הָעַמִּים כִּי-לִי כָל- הָאָרֶץ:</p>

- (1) ביום הזה. צראש חדש (שנת פו). לא היה צריך לכתוב אלא ציוס ההוא, מהו ציוס הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו:
- (2) ויסעו מרפידים. למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שזרפידים היו חונים, בידוע שממש נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לציאתן למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה (מכילתא בחדש פ"א): ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת (מכילתא שם): נגד ההר. למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למזרח (מכילתא שם):
- (3) ומשה עלה. ציוס השני, וכל עליותיו בהשכמה היו, שנאמר וַיִּשְׁקֶם מֹשֶׁה בַּצֹּקֶר (שמות לד, ד): כה תאמר. כלשון הזה וכסדר הזה: לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להם כלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דברים הקשין כגידין (שנת פז. מכילתא בחדש פ"ב):
- (4) אתם ראייתם. לא מסורת היא צידכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראייתם אשר עשיתם למצרים, על כמה עצירות היו חייבין לי קודם שנזדווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם. זה יוס שצאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשצאו ליסע וללכת, נקצו כלם לרעמסס (מכילתא פ"ב). ואונקלוס תרגם ואשא, ואטלית יתכון, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבור דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם בין רגליהם, לפי שמתייראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בצנני, אף אני עשיתי כן, ויפסע מלפניך האלהים וגו' ויצא צִין מִתְּנֶה מִצְרִים וגו' (שמות יד, יטכ), והיו מצרים זורקים חצים ואצני צִיִּים מִצְרָאִית, והענן מקבלם: ואבא אתכם אלי. כתרוממו:
- (5) ועתה. אם עתה תקבלו עליכם, יערצ לכם מכאן ואילך, שכל המחלות קשות (מכילתא פ"ב): ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת התורה: סגלה. אוצר חביב, כמו וסגלת מלכים (קהלת ז, ח), כלי יקר ואצנים טובות שהמלכים גונים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לדכס שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שחאה בנתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם בעיני ולפני לכולם:

<p>6 and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'</p>	<p>וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מְמַלְכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p> <p>וְאַתֶּן תִּהְיוּ קְדָמִי מְלָכִין כֹּהֲנִין וְעַם קָדִישׁ אֵלֶּיךָ פִּתְגָמֶיךָ דְּתַמְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>6 וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מְמַלְכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>7 And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁב לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:</p> <p>וַאֲתָא מֹשֶׁה וקָרָא לְסָבִי עָמָא וסִדֵּר קְדָמֵיהוֹן יְת כָּל פִּתְגָמֶיךָ הָאֵלֶּיךָ דְּפִקְדִּיהּ יְיָ:</p>	<p>חמישי 7 וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁב לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:</p>
<p>8 And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיָּשֻׁב מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p> <p>וַאֲתִיבוּ כָל עָמָא כַּחֲדָא וַאֲמָרוּ כָּל דְּמַלְלִי יְיָ נַעֲבִיד וְנֹאֲתִיב מֹשֶׁה יְת פִּתְגָמֵי עָמָא לְקָדָם יְיָ:</p>	<p>8 וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיָּשֻׁב מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p>
<p>9 And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה הֵנָּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָב הָעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עֲמֹד וְגַם-בֶּהָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגִּד מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p> <p>וַאֲמָר יְיָ לְמֹשֶׁה הֵנָּה אֲנִי מַתְּגַלִּי לָךְ בְּעִיבָא דְּעָנָא בְּדִיל דִּישְׁמַע עָמָא בְּמַלְלוֹתֵי עֲמֹד וְאַף בְּדִי הֵימָנוֹן לְעָלָם וְחֹנִי מֹשֶׁה יְת פִּתְגָמֵי עָמָא לְקָדָם יְיָ:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֵנָּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָב הָעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עֲמֹד וְגַם-בֶּהָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגִּד מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p>
<p>10 And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִיזִיל לִוְת עָמָא וְתַזְמִינְנוּן יוֹמָא דִּין וּמָחָר וַיַּחֲדִירוּן לְבוּשֵׁיהוֹן:</p> <p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקִדְּשֵׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר וְכַבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקִדְּשֵׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר וְכַבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:</p>
<p>11 and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai.</p>	<p>וַיְהִיו זְמִינִין לְיוֹמָא תְּלִיתָאָה אַרְי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה יְתַגְלִי יְיָ לְעֵינֵי כָל עָמָא עַל טוֹרָא דְּסִינַי:</p> <p>וְהָיוּ נֹכְחִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרָד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הַר סִינַי:</p>	<p>11 וְהָיוּ נֹכְחִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרָד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הַר סִינַי:</p>

(6) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. שרים, פְּמָה דְּאַתְּ אָמַר, וְגַם דְּוָד פִּהְנִים הָיוּ (שמואל-ב' ח, יח): אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

(8) וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יום שלישי, שהרי בהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא בא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממש, שלא אמר הואיל ויודע מי ששלחני, איני צריך להשיב:

(9) בעב הענן. צמעה הענן, וזהו ערפל: וגם בך. גם צנצנים הצאים אחריו: ויגד משה וגו'. ציוס המחרת שהוא רביעי לחדש: את דברי העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונו לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצונו לראות את מלכנו:

(10) ויאמר ה' אל משה. אם כן שמזיקין לְצַר עַמָּס, לך אל העם: וקדשתם. וזימנכם, שיכינו עצמם היום ומחר:

(11) והיו נכונים. מוצללים מאשה (מכילתא פ"ג): ליום השלישי. שהוא ששה בחדש, ובחמישי בנה משה את המזבח חתם ההר ושמים עשרה מצבה (מכילתא שם), כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר בתורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה צהם סומא, שנתפאו כולם (מכילתא שם):

- 12 And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;
- 13 no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.'
- 14 And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments.
- 15 And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.'
- 16 And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled.
- 17 And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount.
- וַתִּתְּחִים יְת עָמָא סְחֹר סְחֹר לְמִימַר אִסְתְּמֹרוּ לְכוֹן מִלְמַסַּק בְּטוֹרָא וּלְמַקְרַב בְּסוּפֵיהּ כָּל דִּיקְרַב בְּטוֹרָא אִתְקַטְלָא יִתְקַטְלָא:
- לֹא תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסְקַל אוֹ־יִרְה יִירָה אִם־בְּהֶמְהָ אִם־אִישׁ לֹא יִחִיָּה בְּמִשְׁחָ הַיָּבֵל הֶמָּה יֵשְׁלוּ בָּהֶר:
- וַיֵּרַד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדְּשׁ אֶת־הָעָם וַיַּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:
- וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נִכְנִיִּים לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיָּת הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבִרְקָיִם וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְּחַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֵה:
- וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְּיַצְבוּ בַּתַּחְתִּית הָהָר:
- וַתִּתְּחִים יְת עָמָא סְחֹר סְחֹר לְמִימַר אִסְתְּמֹרוּ לְכוֹן מִלְמַסַּק בְּטוֹרָא וּלְמַקְרַב בְּסוּפֵיהּ כָּל דִּיקְרַב בְּטוֹרָא אִתְקַטְלָא יִתְקַטְלָא:
- לֹא תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסְקַל אוֹ־יִרְה יִירָה אִם־בְּהֶמְהָ אִם־אִישׁ לֹא יִחִיָּה בְּמִשְׁחָ הַיָּבֵל הֶמָּה יֵשְׁלוּ בָּהֶר:
- וַיֵּרַד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדְּשׁ אֶת־הָעָם וַיַּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:
- וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נִכְנִיִּים לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיָּת הַבֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבִרְקָיִם וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְּחַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֵה:
- וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְּיַצְבוּ בַּתַּחְתִּית הָהָר:

(12) והגבולת. קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואמה זוהירם על כך: ונגע בקצהו. אפילו בקצהו:

(13) ירה יירדה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות: יירדה. יושלך למטה לארץ, כמו ירה צִים (שמות טו, ד): במשך היובל. כשימשוך היובל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנשמלק הם רשאים לעלות: היובל. הוא שופר של איל, שכן צעריא קורין לְדִקְרָא יוֹצֵלָא. ושופר של אילן של יצחק היה:

(14) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם:

(15) היו גבונים לשלשת ימים. לטוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעמו, כדברי רבי יוסי (שבת פז), ולדברי האומר צמחש צמחש עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמשו תוך ג' ימים, שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת:

(16) בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך צמר ודם לעשות כן שיהא הרצ ממתיין לתלמיד, וכן מצינו קום יֵאָל הַצִּקְעָה וגו' (יחזקאל ג, כז), וְאָקִים וְאֵלָא אֵל הַצִּקְעָה וְהָיָה שֶׁסֶפְדוֹ ה' עִמָּד (שם כג):

<p>18 Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly.</p>	<p>וַהֲרָה סִינַי עָשָׁן כָּלֹו מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו יְהוָה בְּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכִּבְשָׁן וַיִּחַרֲד כָּל־הָהָר מְאֹד:</p>	<p>18 וַהֲרָה סִינַי עָשָׁן כָּלֹו מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו יְהוָה בְּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכִּבְשָׁן וַיִּחַרֲד כָּל־הָהָר מְאֹד:</p>
<p>19 And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.</p>	<p>וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מוֹשֶׁה יִדְבֹּר וַיִּחָלְתֵּיהֶם יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל:</p>	<p>19 וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מוֹשֶׁה יִדְבֹּר וַיִּחָלְתֵּיהֶם יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל:</p>
<p>20 And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.</p>	<p>וַיֵּרֶד יְהוָה עַל־הָהָר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:</p>	<p>20 וַיֵּרֶד יְהוָה עַל־הָהָר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:</p>
<p>21 And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יַהֲרִסוּ אֶל־יְהוָה לִרְאוֹת וְנִפְּל מִמֶּנּוּ רַב:</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יַהֲרִסוּ אֶל־יְהוָה לִרְאוֹת וְנִפְּל מִמֶּנּוּ רַב:</p>
<p>22 And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'</p>	<p>וְאִף כַּהֲנָיִם דֹּקְרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קֳדָם יי יתְקַדְּשׁוּן דְּלִמָּא יִקְטוּל בָּהוֹן יי:</p>	<p>22 וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן־יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה:</p>

(17) לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יראה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מְסִינִי צָא (דברים לג,

3. מכילתא פ"ג), ולא נאמר לסיני צא: בתחתית ההר. לפי פשוטו צרגלי ההר. ומדרשו, שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית (שבת פח.).

(18) עשן כל. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ת, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו קָנַן פְּלִיָּה ולא תרגם פְּנִנָּה, וכל עשן שבמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר: הכבשן. של סיד, יכול כבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר דובר צאש עד לב השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לְשַׁצֵּר את האוֹן מה שהיא יכולה לשמוע, ונתן לצריות סימן הניכר להם. כיוצא בו פֶּאֶרְיָה יִשְׁאָג (הושע יא, י), וכי מי נתן כח צארי אלא הוא, והכחוצ מושלו כאריה, אלא אנו מכנין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לְשַׁצֵּר את האוֹן מה שיכולה לשמוע. כיוצא בו וְקוֹלוֹ קָקוֹל מֵיִם רָצִים (יחזקאל מג, ז), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמיותיו כדי לְשַׁצֵּר את האוֹן:

(19) הולך וחזק מאד. מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוהה, אבל כאן הולך וחזק מאד, ולמה כך, מתחלה לְשַׁצֵּר אזניהם מה שיכולין לשמוע: משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקדוש ברוך הוא מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר וגשמע: יעננו בקול. יעננו על דבר הקול, כמו אֲשֶׁר יַעֲקֹב צָאֵשׁ (מלכים"א יח, כד), על דבר האש להורידו:

(20) וירד ה' על הר סיני. יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר פִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּצְרָתִי עִמָּכֶם (שמות כ, יט), למד שְׁהֶרְקִין שמים עליונים ותחתונים, והציען על גבי ההר כמזע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם (מכילתא פ"ד):

(21) העד בעם. התרה צהם שלא לעלות צהר: פן יהרסו וגו'. שלא יהרסו את מצבם, על ידי שְׁפִיטָוֶקֶס אל ה' לראות, ויקרבו לזד ההר: ונפל ממנו רב. כל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחידי חסוצ לפני רצ (מכילתא שם): יהרסו. כל הריסה מפרדת אסיפת הצנין, אף הנפרדין ממצב אנשים הורסים את המצב:

(22) וגם הכהנים. אף הצבורות שהעבודה צהם (זבחים קטו): הנגשים אל ה'. להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מזומנים להתיצב על עמדן: פן יפרץ. לשון פרצה, יהרוג צהם ויעשה צהם פרצה:

<p>23 And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יִכָּל הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הָר סִינַי כִּי־אָמַרְתָּה הַעֲדֹתָהּ בְּנֹל לֵאמֹר הַגְּבֹל אֶת־הָהָר וְקִדְּשָׁתָּהּ:</p>	<p>23 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יִכָּל הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הָר סִינַי כִּי־אָמַרְתָּה הַעֲדֹתָהּ בְּנֹל לֵאמֹר הַגְּבֹל אֶת־הָהָר וְקִדְּשָׁתָּהּ:</p>
<p>24 And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לִיהוָה יְיָ אֵיזִיל חֹזֶת וְתִסַּק אֶת וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְכַהֲנִיָּא וְעַמָּא לֹא יִפְגְּרוּן לְמִסַּק לְקֶדֶם יְיָ דְלִמָּא יִקְטֹל בְּהוֹן:</p>	<p>24 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לְךָ־רֵד וְעָלִית אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל־יְהוָה לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרֹץ־בָּם:</p>
<p>25 So Moses went down unto the people, and told them.</p>	<p>וַיַּחַת מֹשֶׁה לְוֹת עַמָּא וַיֹּאמֶר לָהוֹן:</p>	<p>25 וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס)</p>
<p>XX And God spoke all these words, saying:</p>	<p>וּמִלִּיל יְיָ ית כָּל פְּתֻמִּיָּא הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר: (ס) הָאֵלִין לְמִימֶר:</p>	<p>XX וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר: (ס)</p>

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 205.

<p>2 I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.</p>	<p>אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי יְיָ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:</p>	<p>2 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי יְיָ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:</p>
---	---	---

(23) לא יוכל העם. איני צריך להעיד בזה, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות:

(24) לך רד. והעד בזה שנית, שמורזין את האדם קודם מעשה, וחוזרין ומורזין אותו בשעת מעשה (מכילתא שם): ועלית איתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית איתה, אמור מעתה, אחת מחילה לעמך, ואהרן מחילה לעצמו, והכהנים מחילה לעצמם, משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל ה'. פן יפרץ בהם. אף על פי שהוא נקוד חטף קמ"ץ, אינו זו מגזרתו, כך דרך כל חיצה שנקודה מלאפוס, כשהיא באה במקף, משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ:

(25) ויאמר אליהם. התראה זו:

(1) וידבר אליהם. אין אלהים אלא דיין, וכן הוא אומר אֱלֹהִים לֹא תִקַּל (שמות כב, כז) ותרגמו דְּיִנְיָא, לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאו אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אליהם, דיין להפרע: את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות דבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושיית אם כן כו', פירוש, לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקב"ה דבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', רצונו לומר מה בא להודיענו בזה שפרט לשון ד' דברות אלו מהשאר, מדהויאם בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים דברט מפי הגבורה יצאו, והלא לפי זה כולם כמורה, הקב"ה בכבודו ובעצמו דיברם. ותיך שחזר ופירש וכו', ורצונו לומר, באותה החזרה, לא החזיר ללמד על הכלל יצא, אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודו"ק): לאמר. מלמד שהיו עוין על הן ועל לאו לאו (מכילתא שם):

(2) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההוצאה, שמהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שנגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כאן כזקן מלא רחמים, שנאמר וְתִסַּק רַגְלֵיךָ קִמְעָה לְנֶגַע הַפִּסִּי (שמות כד, י), וזו היתה לפניו בשעת השעבוד, וכעס השמים משנגאלו, הואיל ואני משתנה במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן (מכילתא פ"ה), אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים

3	Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי:	לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים מִנִּי:
4	Thou shalt not make unto thee a graven image, nor any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth;	לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:	לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִלְמִם וְכָל דְּמוּ דְבַשְׁמַיָּא מִלְּעֵילָא וְדַבְּאַרְעָא מִלְּרַע וְדַבְּמַיָּא מִלְּרַע לָאָרְעָא:
5	thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me;	לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֹון אָבֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשֹׂנְאֵי:	לֹא תִסְגֹּד לָהֶן וְלֹא תִפְלַחֲנִין אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מִסְּעַר חֹזְבֵי אָבִיהֶן עַל בָּנֵין מִרְדִּין עַל דֶּר תְּלִיתַאי וְעַל דֶּר רִבְעֵי אֵי לְסַנְאֵי כַד מִשְׁלֵמִין בְּנֵיָא לְמַחְטֵי בְּתַר אָבִיהֶן:
6	and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֲלֹפִים וְלִשְׁמֵרֵי מִצְוֹתַי: (ס)	וְעַבִּיד טִיבֵי לְאֲלֵפֵי דְרִין לְרַחֲמֵי וּלְנִטְרֵי פְקוּדֵי:
7	Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)	לֹא תִיַּמֵּי בְשֵׁמָא דִּיָּי אֱלֹהֶיךָ לְמַנְנָא אֲרִי לֹא יִזְכֵּי יְיָ יֵת דִּיַּיִמִּי בְשֵׁמִיהּ לְשִׁקְרָא:
8	Remember the sabbath day, to keep it holy.	זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:	הָיוּ דְכִיר יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתִיהּ:

ועל היס. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרצה, שנאמר את הקולות, קולות באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרצה הן. ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא בזמנה העגל, וזה הוא שאמר למה ה' יחקרה חפץ צעמך (שמות לז, יא), לא להס נוית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לזדי: מבית עבדים. מבית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא מבית עבדים שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר ויפקד מבית עבדים מיד פרעה מלך מצרים, אמור מעתה, עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

(3) לא יהיה לך. למה נאמר, לפי שנאמר לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כבר מניין שלא יקיים, תלמוד לומר לא יהיה לך (מכילתא פ"ו): אלהים אחרים. שאין אלהות, אלא אחרים עשאו אלהים עליהם (מכילתא פ"ו). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים וזלמי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אלו. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעבדיהם, זעקים אליהם ואין עונים אותם, ודומה כאלו הוא אחר שאינו מכירו מעולם: על פני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נטונו על עבודת אלילים אלא אותה הדור (מכילתא פ"ו):

(4) פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים:
(5) אל קנא. מקנא להפרע, ואינו עוזר על מדתו לחול על עון עבדות אלילים. כל לשון קנא אנפרי"מנט צלע"ו (אייפערנד) נותן לב ליפרע: לשנאי. כתרומו, כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם (סנהדרין כז:):

(6) נוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורעניות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (תוספתא סוטה ד, א):

(7) לשוא. (השני לשון שקר, כתרומו) קמה דמימר אי זהו שזועת שוא, נשבע לשנות את הידוע, על עמוד של אבן שהוא של זהב, (הראשון לשון מגן, כתרומו) זה הנשבע לחנם ולהבל על של עץ עץ, ועל אבן אבן (שזועות כט.):

9	Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלֹאכְתְּךָ:	שְׁתַּא יוֹמִין תַּפְלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתְּךָ:
10	but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates;	וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ עֲבָדְךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתְּךָ וּגְרֶיךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:	וַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אַתָּה וּבְרָךְ וּבְרַתְךָ עֲבָדְךָ וַאֲמָתְךָ וּבְעִירְךָ וּגְיוֹרְךָ דְּבִקְרָנְךָ:
11	for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it.	כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס)	אָרִי שְׁתַּא יוֹמִין עֲבַד יי יְת שְׁמִיָּא וְיְת אֶרְעָא יְת יִמָּא וְיְת כָּל דְּבַהּוֹן וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל כֵּן בְּרִיד יי יְת יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא וְקַדְּשִׁיהּ:
12	Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	כְּבֹד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יָאָרְכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)	יִסְר יְת אָבוּךָ וְיְת אִמְךָ בְּדִיל דְּיִירְכּוּן יוֹמֶיךָ עַל אֶרְעָא דְּיִי אֱלֹהֶיךָ יַחֲיִיב לָךְ:
13	Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.	לֹא תִרְצַח (ס) לֹא תִנָּאֵף (ס) לֹא תִגְנוֹב לֹא־תַעֲנֶה בְּרַעְךָ עַד שֹׁקֶר: (ס)	לֹא תַקְטוּל נַפְשׁ לֹא תַגּוּף לֹא תַגְנוֹב לֹא תַסְהִיד בְּחִבְרָךְ סְהִדוּתָא דְּשַׁקְרָא:

(8) זכור. זכור ושמור בדבור אחד נאמר, וכן מסלליה מות יומת (שמות לא, יד) וציוס השצת שגני קצשים (במדבר כח, ט), וכן לא תלצש שעטנז גדלים שעשה לך (דברים כב, יא), וכן ערנות אשת אחיך (ויקרא יח, טו) יצמה יצא עליה (דברים כה, ה), הוא שנאמר אשת דָּר אֱלֵהִים שָׁסִים זו שְׁמַעְתִּי (תהלים סב, יב). זכור לשון פעול הוא, כמו אָכַל וְשָׁתָה (ישעיה כב, יג), הָלוֹךְ וְצָלָה (שמואל-ב ג, טו), וכן פתרונו תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו לשבת (ביצה טו): (9) ועשית כל מלאכתך. כשתצא שבת, יהא צעניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פ"ו): (10) אתה ובנך ובתך. אלו הקטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מזהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שבתם הקטנים, וזה ששנינו (שבת קכא). קטן שצא לכבוד, אין שומעים לו, מפני ששבתו עליך: (11) וינח ביום השביעי. כזיכול הכחיד צעמנו מנוחה, ללמד הימנו קל וחומר לאדם שמלאכתו בעמל וביגיעה שיהא נוח בשבת: בריך. ויקדשהו. צרכו זמן לכופלו בששי לחם משנה, וקדשו זמן שלא היה יורד צו: (12) למען יארכיון ימך. אם תכזב יארכיון ימך, ואם לאו יקצרו, שדברי תורה נטריקון הם נדרשים, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא פ"ח): (13) לא תנאף. אין ניאוף אלא צאשת איש, שנאמר מות יומת הנאף והנאפסת (ויקרא כ, ו), ואומר האשה הנאפסת פסח אישה פקח את זרים (יחזקאל טו, לב): לא תגנוב. בגונב נפשות הכתוב מדבר, לא תגנובו בגונב ממון, או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות, אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרצח לא תנאף מדבר בדבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנוב דבר שחייב עלינו מיתת בית דין (סנהדרין פו):

<p>14 Thou shalt not covet thy neighbour's house; thou shalt not covet thy neighbour's wife, nor his man-servant, nor his maid-servant, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is thy neighbour's.</p>	<p>לֹא תַחְמִיד בֵּית רֵעֶךָ לֹא תַחְמִיד אִתּוֹ חֶבְרֶךָ וְעַבְדֵּיהָ וְאִמָּתֶיהָ וְתוֹרִיהָ וְחֹמְרֶיהָ וְכָל דֹּלְחֶבְרֶךָ:</p>	<p>14 לֹא תַחְמִיד בֵּית רֵעֶךָ לֹא תַחְמִיד אִתּוֹ חֶבְרֶךָ וְעַבְדֵּךָ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרְךָ וְחֹמְרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (פ)</p>	<p>14</p>
<p>15 And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.</p>	<p>וְכָל הָעָם רָאוּ אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִּידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הַהֶר עָשָׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֵק:</p>	<p>וְכָל-הָעָם רָאוּ אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִּידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הַהֶר עָשָׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֵק:</p>	<p>סעי'</p>
<p>16 And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת:</p>	<p>16</p>
<p>17 And Moses said unto the people: 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָעָם לֹא תִדְחָלוּן אֲרִי בְדִיל לְנִסָּאָה יִתְכוֹן אֲתֹגִלִּי לָכוֹן יִקְרָא דִּי וּבְדִיל דִּתְהִי דִּחְלָתִיהָ עַל אִפְּכוֹן בְּדִיל דְּלֹא תַחֲבוּבוּן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֲלֹ-תִירָאוּ כִּי לְבַעֲבוֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תַחֲטְאוּ:</p>	<p>17</p>
<p>18 And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was.</p>	<p>וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֵק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֲרַפֶּל אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים: (ס)</p>	<p>וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֵק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֲרַפֶּל אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים: (ס)</p>	<p>18</p>
<p>19 And the LORD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:</p>	<p>מפטיר</p>

(15) וכל העם רואים. מלמד שלא היה זה אחד סומא, ומנין שלא היה זה אלס, תלמוד לומר ויענו כל העם, ומנין שלא היה זה חרש, תלמוד לומר נעשה וגשמע (מכילתא פ"ט): רואים את הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (סס): את הקולות. היוצאין מפי הגבורה: וינעו. אינן נוע אלא זיע (סס): ויעמדו מרחוק. היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מַלְכֵי צָצָאוֹת יִדְּוִן יִדְּוִן (תהלים סח, יג. מכילתא סס):

(17) לבעבור נסות אתכם. לגדל אתכם בעולם, שיאל לכם שם באומות שהוא כבודו וגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדולה, כמו קרימו נס (ישעיה סב, י), קריס נסי (שם מט, כב), וכנס על הגִּבְעָה (שם ל, יז), שהוא זקוף: ובעבור תהיה יראתו. על ידי שראיתם אותו יראוי ומאִים, תדעו כי אין זולתו, ומיראו מפניו:

(18) נגש אל הערפל. לפני משלש מחילות, חושך, ענן, וערפל, שנאמר וְהָרָה צֶעַר צֶאֱשׁ עַד לִבְהִמָּיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעֲרַפֶּל (דברים ז, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה אֶלְכִּי צֶאֱשׁ עָנָן (שמות יט, ט):

(19) כה תאמר. כלשון הזה: אתם ראייתם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכמוז אחר אומר, וַיִּקְרָא ה' עַל הַר סִינִי, בא הכתוב

<p>20 Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.</p>	<p>לֹא תַעֲבֹדוּן קִדְמֵי דַחְלָן דְּכֶסֶף וְדַחְלָן דְּדָהָב לֹא תַעֲבֹדוּן לְכוּן:</p>	<p>20 לֹא תַעֲשׂוּן אֹתִי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֹתִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם:</p>
<p>21 An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.</p>	<p>מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲבִיד קִדְמֵי וְתִהְיֶי דְּבַח עֲלֹהֵי יֵת עֲלֹתֶךָ וְיֵת נִכְסֵת קֹדֶשֶׁךָ מִן עֵנֶךָ וּמִן תּוֹרֶךָ בְּכָל אֶתֶר דְּאֶשְׁרֵי שְׁכִינָתִי לְתַמָּן אֲשַׁלַּח בְּרַכְתִּי לָךְ וְאֶבְרַכְנֶךָ:</p>	<p>21 מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי וּזְבַחְתָּ עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלָמֶיךָ אֶת־צֹאנֶךָ וְאֶת־בָּקָרְךָ בְּכָל־ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכֵיתִיךָ:</p>
<p>22 And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it.</p>	<p>וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲבִיד קִדְמֵי לֹא תִבְנֶי וְתִהְיוּן פְּסִילִן לֹא תָרִים חֲרָבְךָ עָלֶיהָ וְתִחַלְלֶנָּה:</p>	<p>22 וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶנָּה אֹתָהּ גִּזְיֹת כִּי חֲרָבְךָ הִנְפַת עָלֶיהָ וְתִחַלְלָהּ:</p>
<p>23 Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon.</p>	<p>וְלֹא תִסַּק בְּדִרְגָּיִן עַל מִדְבָּחִי דְּלֹא תִתְגַּלִּי עֲרֹתְךָ עֲלֹהֵי:</p>	<p>עַה פְּסוּקִים וְלֹא־תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת עַל־ מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִתְגַּלֶּה עֲרֹוֹתְךָ עָלָיו: (פ)</p>

השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמיים את קלנו לנסרך ועל הארץ הקרף את אש הגדולה (דברים 7, לו), כבודו בשמים, ואש וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הקפין השמים ושמי השמים, והגיעו על ההר, וכן הוא אומר וַיֵּט שָׁמַיִם וַיִּרָד (תהלים יח, ו. מכילתא פ"ט):

(20) לֹא תַעֲשׂוּן אֹתִי. לא תעשון דמות שמשי המשמשים לפני במרום (מכילתא פ"י): אלהי כסף. צא להזהיר על הכרוזים, שאתה עושה לעמוד אחי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. צא להזהיר שלא יוסיף על צ', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרוזים צבתי כנסיות וצבתי מדרשות כדרך שאני עושה צבתי עולמים, לכן נאמר לא תעשו לכם:

(21) מִזְבֵּחַ אֲדָמָה. מחובר באדמה, שלא יבנו על גבי עמודים או על גבי כיפין (ג"א צסים) (מכילתא פ"ה). צר אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח הנחשת אדמה צבעת חנייתן (מכילתא ס): תעשה לִי. שתהיה תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. אללו, כמו וְעָלִי מִטָּה מְנַשֶּׁה (צמד צ, כ), ואינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר וְהָעֶזְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ (דברים יב, כז), ואין שחיטה צראש המזבח (מכילתא פ"א וצחים נח): את עולתך ואת שלמיך. אשר מלאך ומזקק. את זאנך ואת צקך. ירוש לאת עולתך ואת שלמיך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אבא אליך וצרכתיך, אשרה שכינתי עליך, מכאן אחת למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הצחירה, שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לצדך את העם:

(22) וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים. רבי ישמעאל אומר, כל אס ואס שצמורה רשות, חוץ מג', ואם מזבח אבנים תעשה לִי, הרי אס זה משמש בלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מזבח אבנים לא תבנה אהה גזית, שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר וְהָעֶזְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ (דברים כז, כז), חובה הוא, שנאמר וְהָעֶזְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ (דברים כז, כז), ואף זה משמש בלשון כאשר. וכן ואם פקדי צמח צפורים (ויקרא כ, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכילתא פ"א), ועל כרחך אין אס הללו תלוי, אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בצרול: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה צרול חללת שהמזבח נצרה להאריך ימיו של אדם, והצרול נצרה לקצר ימיו של אדם, אין זה צדין שיוקף המקצר על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאציהם שבשמים, לפיכך לא יבא עליו כורת ומחלל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה מורה לא תניף עליהם צרול, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תבארוהו פורענות:

XXI	Now these are the ordinances which thou shalt set before them.	וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְאֵלֶּיךָ קָדְמִיהוֹן: דִּתְסַדֵּר	מִשְׁפָּטִים לִפְנֵיהֶם:
2	If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.	כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים אָרִי תִזְבֹּן עֶבְדָּא בֶר יִשְׂרָאֵל שִׁת שָׁנִין יִפְלַח וּבִשְׁבִיעִיתָא יִפְּקֹד לְבֶר חוֹרִין מִגֹּן:	כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יָצֵא לְחֻפְשִׁי חֲנֹם:
3	If he come in by himself, he shall go out by himself; if he be married, then his wife shall go out with him.	אִם בָּלְחוּדוּהִי יֵיעוֹל אִם בָּלְחוּדוּהִי יִפְּקֹד אִם בְּעִיל אֶתְתָּא הוּא וְתִפְּקֹד אֶתְיָה עִמָּה:	אִם-בָּגָפוֹ יָבֹא בָּגָפוֹ יָצֵא אִם-בְּעִל אִשָּׁה הוּא וְיִצְאָהָ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ:
4	If his master give him a wife, and she bear him sons or daughters; the wife and her children shall be her master's, and he shall go out by himself.	אִם רַבּוּנִיה יִתֵּן לָהּ אֶתְתָּא וְתִלִּיד לָהּ בָּנִין אוֹ בָּנִים אֶתְתָּא וּבָנֶיהָ תִּהְיֶה לְרַבּוּנִיה וְהוּא יִפְּקֹד בְּלַחוּדוּהִי:	אִם-אֲדָנָיו יִתֵּן-לָהּ אִשָּׁה וְיִלְדָהּ לָהּ בָּנִים אוֹ בָּנוֹת הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ תִּהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יָצֵא בָּגָפוֹ:

(23) ולא תעלה במעלות. כשאתה צונה כצד למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש צלע"ז (שטופען שטאפלען) אלא חלוק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממך, שהרי כתיב וצוה להם מכנסים צד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומה אצנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג ציון, חזירך שהוא צדמות יוצרך, ומקפיד על ציונו, על אחת כמה וכמה:

(1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיף על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שחשים סנהדרין אצל המקדש (ס"א המזבח): אשר תשים לפנייהם. אמר לו הקד"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה צ"א ג' פעמים, עד שתהא סדורה צפיהם כמנהגה, ואיני מטריח עצמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לך נאמר אשר תשים לפנייהם, כשלתן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפנייהם. ולא לפני עובדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת דין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאם עברכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשכיחם (ס"א להשכיחם), שנאמר כי לא כזורנו זורם ואויבינו פלילים (דברים לז, לא), כשאיבינו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם:

(2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים וְהִתְנַסְתָּ לְפָנָיו (ויקרא כה, מו), בלקוח מן הכנענים, אבל בלקוח מישראל יא' צד, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יז), לא אמרתי אלא בחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אם אין לו וְנִמְכַּר בְּגִגְתּוֹ (שמות כב, ה), או אינו אלא במוכר עצמו מפני דחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יא' צד, כשהוא אומר וְכִי יִמָּדֶךָ אֶתְּךָ וְנִמְכַּר לָךְ (ויקרא כה, לט), הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אמור, ומה אני מקיים כי תקנה, בגמכר צבית דין: לחפשי. לחירות:

(3) אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כתרומתו אם בלחודוהי. ולשון בגפו, כנפפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בתוך לבושו, כנף בגדו: בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רצו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ.). אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"ז): ויצאה אשתו עמו. וכי הכניסה שחלא, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו (קידושין כז.):

(4) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ביד רצו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדיה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבדיה אף היא יולאה צד, ואפילו לפני שש אם הביאה סימנין יולאה, שנאמר אֶתְּךָ וְנִמְכַּר לָךְ אֶתְּךָ וְנִמְכַּר לָךְ (דברים טו, יז) מלמד שאף העבדיה יולאה צד:

- 5 ואם-אמר יאמר העבד אהבתי ואם מימר יומר עבדא את-אדני את-אשתי ואת-בני לא אצא חפשי:
- 6 והגישו אדניו אל-האלהים והגישו אל-הדלת או אל-המזוזה ורצע אדניו את-אזנו במרצע ועבדו לעלם: (ס)
- 7 וכי-ימכר איש את-בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים:
- 8 אם-תרעה בעיני אדניה אשר- (כ' לא) [ק' לו] יעדה והפדה לעם נכרי לא-ימשל למכרה בבגדו-בה:
- 9 ואם בישת בעיני רבונה דיסיימה ליה ויפרקנה לגבר אחרן לית ליה רשו לזבונה בממשלשה בה:
- 10 ואם רעה בעיני אדניה אשר- (כ' לא) [ק' לו] יעדה והפדה לעם נכרי לא-ימשל למכרה בבגדו-בה:
- 11 ואם בישת בעיני רבונה דיסיימה ליה ויפרקנה לגבר אחרן לית ליה רשו לזבונה בממשלשה בה:
- 12 ואם רעה בעיני אדניה אשר- (כ' לא) [ק' לו] יעדה והפדה לעם נכרי לא-ימשל למכרה בבגדו-בה:

(5) את אשתי. השפחה:
 (6) אל האלהים. לבית דין, צריך שימלך צמוריו שמכרוהו לו (מכילתא פ"ג): אל הדלת או אל המזוזה. יכול שיהא המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר ונחטפה ב'אזנו וצדקת (דברים טו, יז), בדת ולא במזוזה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כג): ורצע אדניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר און און לגזירה שזה, נאמר כאן ורצע אדניו את אזנו, ונאמר במזוזה קנוך און המטהרה הימנית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנוב, תרצע (מכילתא פ"ג), ואם מוכר עצמו, און ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר כרור מצושים שחולין בצואר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבצית, אמר הקב"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע צפניהם: ועבדו לעולם. עד היוכל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר ואיש אל משפחתו קשצו (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים שנה קרוים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היוכל, בין סמוך בין מופלג:
 (7) וכי ימכר איש את בתו לאמה. בקטנה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הביאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנים, כמו שכתוב ויצאה חנם אין כסף, שאנו דורשים אותה לסימנים נעורות, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט): לא תצא כצאת העבדים. כיצאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין, אבל זו לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוכל, או עד שתצא סימנים, וכל הקודם קודם לחירותה, ונותן לה דמי עינה או דמי שינה, או אינו אלא לא תצא כצאת העבדים בשן וציוכל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יציאותיה, מה עברי יוצא בשן וציוכל, אף עבריה יוצאה בשן וציוכל, ומהו לא תצא כצאת העבדים, לא תצא בראשי איברים כעבדים כנענים, יכול העברי יוצא בראשי איברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה בראשי איברים, אף הוא אינו יוצא בראשי איברים:

(8) אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן בעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג): אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. וכאן רמז לך הכתוב שמצוה ביעוד, ורמז לך שאינה צריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות ולנאת, שאף הוא מסייע בפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרה מפדיונה במספר השנים שעשתה אללו כאלו היא שכורה אללו, כיצד, הרי שקנאה צמנה ועשתה אללו ב' שנים, אומרים לו, יודע היית

- 9 ואם-לבנו ייעדנה כמשפט ואם לבריה יקיימנה כהלכת
הבנות יעשה-לה: בנות ישראל יעבד לה:
- 10 אם-אחרת יקח-לו שארה אם אוחרנתא יסב ליה זיונה
כסותה וענתה לא יגרע: כסותה וענתה לא ימנע:
- 11 ואם-שלוש-אלה לא יעשה לה ואם תלת אלין לא יעבד לה
ויצאה חנם אין כסף: (ס) ותפוק מנן דלא כסף:
- 12 מכה איש ומת מות יומת: דימחי לאנש ויקטליה
אתקטלא יתקטיל:
- 13 ואשר לא צדה והאלהים אנה ודלא כמן ליה ומן קדם יי
לידו ושמתו לה מקום אשר אתמסר לידיה ואשוי לה אתר
יניס שמה: (ס) יניס שמה:

שעתידה לזאת לסוף שש שנה, נמצא שקנית עבדות כל שנה ושנה בששית המנה, ועשתה אלנך ב' שנים, הרי שלישית המנה, טול שני שלישיות המנה ותמצא מאלנך: לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו רשאי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח:). בבגדו בה. אם צא לצגוד זה, שלא לקיים זה מצות יעוד, וכן אביה, מאחר שבגד זה ומכרה לזה: (9) ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף צנו קס תחתיו ליעדה אם ירצה אציו, ואינו צריך לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אצין בדמיך: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה: (10) אם אחרת יקח לו. עליה: שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שיעד לו ככר: שארה. מזונות (כתובות מז:). כסותה. כמשמעו: ענתה. תשמיש: (11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לבנו, או יגרע מפדיונה ותמצא, וזה לא יעדה לא לו, ולא לבנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. ריבה לה יציאה לזו יותר ממה שריבה לעבדים, ומה היא היציאה, ללמדך שתמצא בסימנין, ותשהה עמו עוד עד שתצא סימנין, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנין, כבר למדנו שתמצא, שנאמר העבד או העבדתי ועבדתי שש שנים (דברים טו, יב), ומהו האמור כאן ויצאה חנם, שאם קדמו סימנים לשש שנים תמצא בהן (מכילתא פ"ג), או אינו אומר שתמצא אלא בצגרות (קידושין ד'), תלמוד לומר אין כסף, לרבות יציאת צגרות, ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר ויצאה חנם זו צגרות, לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק:

(12) מכה איש ומת. כמה כתובים נאמרו בפרשת רואחין, ומה שבידי לפרש למה צאו כולם, אפרש: מכה איש ומת. למה נאמר, לפי שנאמר ואיש כי יכה קל נקש קדס מות יומת (ויקרא כד, יז), שומע אני הכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומת, אינו חייב אלא בהכאה של מיתה (סנהדרין פד:). ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יחייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (שם), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיכה בן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד): (13) ואשר לא צדה. לא ארצ לו ולא נתכוין. צדה לשון ארצ, וכן הוא אומר ואתה צדה את נפשך לקקסה (שמואל-א כד, יא). ולא יתכן לומר צדה לשון הצד ציד, שצידת חיות אין נופל לה צד פועל שלה, ושם דבר צד ציד, וזה שם דבר צד צדייה ופועל שלו צודה, וזהו פועל שלו צד. ואומר אני פתרונו כתרומתו ודלא כמן ליה. ומנחם חזרו בחלק צד ציד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחזרו בזה ממחלוקת של צד, נחזרו בחלק על צד תנא (ישעיה סו, יב), צדה אורה (שמואל-א כ, כ), ומלין לצד עלאה ימלל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא צד למצוא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון ארצ הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תאנה אליך קעה (תהלים נא, י), לא יאנה לצדיק כל און (משלי יב, כא), מתאנה הוא לי (מלכים-ב ה, ז), מוזמן למצוא לי עלה: והאלהים אנה לידו. ולמה תמצא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, פאשר יאמר משל הקדמני מן השמים יצא קשע (שמואל-א כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקב"ה שהוא קדמוני של

14	And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die.	וְכִי־יֵצֵד אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ וְאִרְיֵה יָרָשׁעַ גֹּבֵר עַל חֲבֵרִיהַּ בְּעֶרְמָהּ מֵעַם מִזְבְּחִי תִקְחֶנּוּ לְמִקְטָלֶיהָ בְּנִכְלֹו מִן מִדְּבָחִי תִדְבַּרְנֶיהָ לְמִקְטָל׃	14
15	And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death.	וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִמְחִי לְאִבּוֹהִי וּלְאִמֶּיהָ אֶתְקַטְלָה יִתְקַטֵּל׃	15
16	And he that stealeth a man, and selleth him, or if he be found in his hand, he shall surely be put to death.	וְגֵנֵב אִישׁ וּמָכְרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ וְיִזְבְּנֶיהָ וְיִשְׁתַּכַּח בְּיָדֶיהָ מוֹת יוּמָת׃ (ס)	16
17	And he that curseth his father or his mother, shall surely be put to death.	וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִילּוּשׁ לְאִבּוֹהִי וְאִמֶּיהָ אֶתְקַטְלָה יִתְקַטֵּל׃	17
18	And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed;	וְכִי־יִרִיבוּ אֲנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֹגֶרֶף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב׃ וְאִרְיֵה יִנְצוֹן גּוֹבְרִין וְיִמְחִי גֹבֵר יֵת חֲבֵרִיהַּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּכֹרְמִינָא וְלֹא יָמוּת וְיִפּוֹל לְבוֹטְלָן׃	18

עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יאל רשע, והאלהים אנה לידו, צמה הכתוב מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים צדק שיעידו, זה לא נהרג זה לא גלה, והקצ"ה מזמנן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונפל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמלא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: ושמותי לך מקום. אף במדבר שינום שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה לוויה (מכות יב):

(14) וכי ייד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושליח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאז המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי יזיד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורוצה לעבד עבודה, תקחנו למות (סנהדרין לה: יומא פה):

(15) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחזירו שהוא בתשלומין ולא במיתה, הוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה. ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חצורה (סנהדרין פד:): אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. בחנק:

(16) וגנב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר פי ימלא איש גנב נפש מאסיו (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגנב נפש, אשה או טומטום או אנדרוניוס שגנבו מנין, תלמוד לומר וגונב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר וגונב נפש (שם), לכך הוצרכו שניהם, מה שחסר זה גלה זה (מכילתא פ"ה): ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו, ונמצא בידו כצר קודם מכירה (סנהדרין פה:): מות יומת. בחנק. כל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגונב איש צין מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (שם):

(17) ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש יקלל את אביו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביה מנין, תלמוד לומר ומקלל אביו ואמו, סתם, צין איש וצין אשה, אם כן למה נאמר איש יקלל, להוציא את הקטן: מות יומת. בסקילה. וכל מקום שנאמר דמיו צו, בסקילה, וצין אב לכולם, צאצאן ירגמו אהם דמיהם צם (שם, כ, כז), ובמקלל אביו ואמו נאמר דמיו צו (ת"כ פ' קדושים קידושין ל:):

(18) וכי יריבון אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איברי, אבל שבת ורפוי לא למדנו, לכן נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו): ונפל למשכב. כתרומתו ויפל לזוטלן, לחולי שמצטלו ממלכתו:

19	if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.	אם יקום ויהלך בַּחֹץ עַל- בְּרִייתוֹ ויהי זָכָא מְחִיָּא לְחֹד בוֹטְלָנִיה יִתֵּן וְאָגַר אֶסְיָא יְשָׁלִים:	אם-יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל- מִשְׁעָנָתוֹ וְנִקְהָה הַמַּכָּה רַק שְׁבִתּוֹ יִתֵּן וְרָפָא יִרְפָּא: (ס)	19
20	And if a man smite his bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.	וְאִרִי יִמְחִי גִבֹר יֵת עֲבָדִיה אוֹ יֵת אֲמָתֶיה בְּשׁוּלְטָן וַיָּמוּת תַּחַת יָדֶיה אֲתַדְנָא יִתְדֵן:	וְכִי-יִכֶּה אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ אוֹ אֶת- אֲמָתוֹ בְּשֹׁבֵט וַיָּמוּת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֵם:	שני
21	Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money.	בְּרַם אִם יוֹמָא אוֹ תַרְיִן יוֹמִין יִתְקַנִּים לֹא יִתְדֵן אֲרִי כִסְפִיה הוּא:	אֲךְ אִם-יֻזְם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יָקָם כִּי כִסְפוֹ הוּא: (ס)	21
22	And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.	וְאִרִי יִנְצוֹן גּוֹבְרִין וַיִּמְחֹזֶן אֲתַתָּא מְעַדְיָא וַיִּפְקֹן וְלִדְהָא וְלֹא יְהִי מוֹתָא אֲתַנְבָּאָה יִתְגַּבִּי כְּמָא דִישְׁנֵי עֲלוּהִי בַעֲלָה דְּאֲתַתָּא וַיִּתֵּן מִמֵּימַר דִּינִינָא:	וְכִי-יִנְצוּ אָנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיִּצְאוּ יִלְדֶיהָ וְלֹא יְהִיה אַסּוֹן עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וַיִּתֵּן בַּפְּלָלִים:	22
23	But if any harm follow, then thou shalt give life for life,	וְאִם מוֹתָא יְהִי וַתִּתֵּן נַפְשָׁא חֻלְף נַפְשָׁא:	וְאִם-אַסּוֹן יְהִיה וְנָתַתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ:	23

(19) על משענתו. על צוריו וכחו (מכילתא שם): ונקמה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחובשים אותו עד שנראה אם יתרפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, אז ונקמה המכה, אזל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה: רק שבתו. בטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין בטול מלאכתו מחמת החולי, כאילו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא. כתרגומו, ישלם שכר הרופא (בבא קמא פה):

(20) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. בעבד כנעני הכתוב מדבר, או אינו אלא בעברי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף עבד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא בא הכתוב והוציאו מן הכלל, להיות נדון בדין יום או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת פטור: בשבט. כשיש בו כדי להמית הכתוב מדבר, או אינו אפילו אין בו כדי להמית, תלמוד לומר בישראל, ואם צִלְצֹן יד אִשֶּׁר יָמוּתָהּ (במדבר לה, יז) (או בכלי עץ יד אשר ימות צו. גירסת ר"ס) הכהו, והלא דברים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו בדבר שיש בו כדי להמית, ועל אחר שהוא כדי למות בהכרח זו, עבד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נז: מכילתא פ"ז), וכן הוא אומר קָרַב נִקְמָה נָקַם בְּרִית (ויקרא כו, כה):

(21) אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם. אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא כיומים, ואיזה, זה מעת לעת (מכילתא פ"ז): לא יוקם כי כספו הוא. הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה מעת לעת קודם שמת, חייב:

(22) וכי ינצו אנשים. זה עס זה, ונתכוון להכות את חבירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח): ונגפו. אין נגיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו פָּן תִּגַּף צִלְצֹן רִגְלָךְ (תהלים לא, יב), וצִטְרָם יִתְנַפְּפוּ רִגְלֵיכֶם (ירמיה יג, טז), וצִלְצֹן נִגַּף (ישעיה ח, יד): ולא יהיה אסון באשה: ענוש יענוש. לשלם דמי ולדות לבעל, שמיין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק, להעלות דמיה בשביל הריונה: ענוש יענוש. יגבו ממון ממנו, כמו וְשָׁקְשׁוּ אֵתוֹ מִאֶה כֶּסֶף (דברים כב, יט): כאשר ישיח עליו וגו'. כשישענו הבעל בצית דין להשית עליו עונש על כך: ונתן. המכה דמי ולדות: בפללים. על פי הדיינים: (23) ואם אסון יהיה. באשה: ונתת נפש תחת נפש. רבותינו חולקין בדבר (סנהדרין עט.), יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון אצל לא נפש ממש, שהמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיטה, ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר

24	eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,	עֵינַי תַּחַת עֵינַי שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל יָדָא חֲלָף יָדָא חֲלָף רֶגְלָא חֲלָף רֶגְלָא:	24
25	burning for burning, wound for wound, stripe for stripe.	כּוֹיָה תַּחַת כּוֹיָה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: (ס)	25
26	And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake.	וְאִרִי יִמְחִי גֵבֶר יֵת עֵינָא דְעִבְדִּיהּ אוּ יֵת עֵינָא דְאִמְתִּיהּ וַיַּחַבְלָנָה לְבֵר חוֹרִין יַפְטָרְנִיהּ חֲלָף עֵינֶיהָ:	26
27	And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake.	וְאִם שִׁנָּא דְעִבְדִּיהּ אוּ שִׁנָּא דְאִמְתִּיהּ יַפִּיל לְבֵר חוֹרִין יַפְטָרְנִיהּ חֲלָף שִׁנֶּיהָ: (פ)	27
28	And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit.	וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוּ אֶת־אִשָּׁה וּמָת סָקוּל יִסְקַל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בְּשָׂרוֹ וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי:	28

בשוק:

(24) עין תחת עין. סימא עין חצירו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אבר ממשה, כמו שדרשו רבותינו בפרק החובל (בבא קמא פד):

(25) כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דבר בחבלה שיש בה פחת דמים, ועכשיו בשאין בה פחת דמים אלא זעיר, כגון כוואו בשפוד על כפרניו, אומדים כמה אדם כיוצא בזה רואה ליטול להיות מנטער כך: פצע. היא מכה המוסיפה דם, שפעת את בשרו, נפר"דור בלע"ז (אפענע וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי וצמח וזעיר. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הנער אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטריין אותו מן הנער, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחטכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחטכה בדם שאינו מנטער כל כך, וזה חטכה בצרזל וזערו: חבורה. היא מכה שהדם נזרר בה ואינו יוצא, אלא שמאדים הבשר כנגדו, ולשון חבורה טק"א בלע"ז (פפלעקן) כמו וְנִמְרַח בְּצִדְרָאָיו (ירמיה יג, כג), ותרגומו משקופי, לשון חצטה, בטדור"א בלע"ז (שלאג) וכן שְׁדָפוֹת קָדִים, שקיפן קידום, חצוטות צרות. וכן וְעַל הַמִּשְׁקָף (שמות יב, ז), על שם שהדלת נוקש עליו:

(26) את עין עבדו. כנעני, אבל עברי אינו יוצא בשן ועין, כמו שאמרנו אלל לא תלך כלאה העזדים: תחת עינו. וכן בכ"ד ראשי אברים, אצבעות הידים והרגלים, ושתי אזנים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצרה עמו אף כל שנצרה עמו, והרי שן לא נצרה עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן חינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

(28) וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וסיה ועוף, אלא שדבר הכתוב בהווה (בבא קמא נד): ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, בהנאה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחבירו יאל פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כב:), בבא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר במועד, וגם צעליו יומת, הוצרך לומר בזה ובעל השור נקי:

<p>29 But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death.</p>	<p>וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְּמַל וְשְׁלֹשָׁם וְהוּעֵד בְּבַעְלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ א֥וֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם-בְּעָלָיו יוּמָת׃</p> <p>וְאִם תּוֹר נִגַּח הוּא מֵאֶתְמָלִי וּמִדְקֻמּוֹתָיו וְאֶתְסַחֵד בְּמִרְיָהּ וְלֹא נִטְרִיה וְיִקְטֹל גֵּבֶר א֥וֹ אִתָּא תּוֹרָא וְתִרְגָּמִים וְאִף מִרְיָהּ יִתְקַטֵּל׃</p>	<p>29 וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְּמַל וְשְׁלֹשָׁם וְהוּעֵד בְּבַעְלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ א֥וֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם-בְּעָלָיו יוּמָת׃</p>
<p>30 If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him.</p>	<p>אִם מָמוֹן יִשְׁוֹן עָלוּהִי וְיִתֵּן פִּדְיוֹן נַפְשֹׁהּ כֹּכֵל דִּישְׁוֹן עָלוּהִי׃</p>	<p>30 אִם-כֹּפֶר יוֹשֶׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיוֹן נַפְשׁוֹ כֹּכֵל אֲשֶׁר-יוֹשֶׁת עָלָיו׃</p>
<p>31 Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.</p>	<p>א֥וֹ לְבֶר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תּוֹרָא א֥וֹ לְבַת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא הָדִין יִתְעַבֵּיד לִיה׃</p>	<p>31 א֥וֹ-בֶן יִגַּח א֥וֹ-בַת יִגַּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ׃</p>
<p>32 If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.</p>	<p>אִם לְעַבְדָּא יִגַּח תּוֹרָא א֥וֹ לְאִמָּתָא פִּסְפָּא תִּלְתִּין סָלְעִין יִתֵּן לְרַבּוּנִיהּ וְתוֹרָא יִתְרָגִים׃</p>	<p>32 אִם-עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר א֥וֹ אִמָּה כֶּסֶף וְשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לֵאדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִסָּקֵל׃ (ס)</p>
<p>33 And if a man shall open a pit, or if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein,</p>	<p>וְאִרִי יִפְתַּח גֵּבֶר גּוֹב א֥וֹ אִרִי יִכְרִי גֵבֶר גּוֹב וְלֹא יִכְסִינִיהּ וַיַּפֹּל תַּמָּן תּוֹרָא א֥וֹ חֲמֹרָא׃</p>	<p>33 וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר א֥וֹ כִי-יִכְרֶה אִישׁ בּוֹר וְלֹא יִכְסֶנּוּ וַיִּפֹּל-שָׁמָּה שׁוֹר א֥וֹ חֲמֹר׃</p>
<p>34 the owner of the pit shall make it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his.</p>	<p>מִרְיָהּ דְּגּוֹבָא יִשְׁלִים כֶּסְפָּא יִתֵּיב לְמִרְוּהִי וּמִיתָא יִהִי דִילִיהּ׃</p>	<p>34 בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֵם כֶּסֶף יֹשֵׁיב לְבַעְלָיו וְהָמִית יִהְיֶה-לוֹ׃ (ס)</p>

(29) מתמל שלשום. הרי שלש נגיחות (מכילתא פ"י): והועד בבעליו. לשון התראה צעדים, כמו העד העד צנו האיש (צראשית מג, ג): והמית איש וגו'. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו צנניה, המיתו צנניה, דחיפה, וצניטה, מניין, תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. צידי שמים, יכול צידי אדם, תלמוד לומר מות יומת העפצה רצח הוא (צמדבר לה, טז), על רציחתו אמה הורגו, ואי אמה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טו):

(30) אם כופר יושת עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו בית דין כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי ניזק, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, דמי מוזיק (צבא קמא כז):

(31) או בן יגח. צן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או צן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נזיקין פ"א):

(32) אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא שם): שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, צין שהוא שזה אלף וזו, צין שאינו שזה אלף דינר. והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוגיא"א:

(33) וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגלוי: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להציא כורה אחר כורה שהוא חייב (צבא קמא נא). ולא יכסנו. הא אם כסהו פטור, וצופר צרשות הרצים דבר הכתוב (שם ג): שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, שכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וחיה כשור, שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך, אף כאן כל בהמה וחיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שם ג):

(34) בעל הבור. צעל התקלה, אף על פי שאין הבור שלו, שעשאו צרשות הרצים, עשאו הכתוב צעליו להתחייב עליו צנזקיו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרצות שזה כסף ואפילו סוצין (שם ז), (והא דכתיב מיתב שדהו וכתב רש"י שהניקין מן העידיה, תיכך צגמי צפרק קמא דצבא קמא רב הונא צריה דרבי יהושע, דזהו אם צא לצבות קרקע, אבל מטלטלי כל מילי

<p>35 And if one man's ox hurt another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide.</p>	<p>וְכִי-יִגָּף שׁוֹר-אִישׁ אֶת-שׁוֹר רֵעֵהוּ וּמָת וּמָכְרוּ אֶת-הַשֹּׁר הַחַי וַחֲצֹו אֶת-כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת-הַמָּת יַחֲצִיּוּ:</p>	<p>וְכִי-יִגָּף שׁוֹר-אִישׁ אֶת-שׁוֹר רֵעֵהוּ וּמָת וּמָכְרוּ אֶת-הַשֹּׁר הַחַי וַחֲצֹו אֶת-כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת-הַמָּת יַחֲצִיּוּ:</p>
<p>36 Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own.</p>	<p>אוֹ אֶתִּידַע אֲדֹרִי תוֹר נָגַח הוּא מֵאֲתָמְלִי וּמִדְקֻמוֹהִי וְלֹא נִטְרִיה מִרִּיה שְׁלָמָא יִשְׁלִים תוֹרָא חֲלָף תוֹרָא וּמִיתָא יְהִי דִילִיה:</p>	<p>אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְמָוֵל שְׁלָשָׁם וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעֲלָיו שְׁלָם יִשְׁלָם שׁוֹר תַּחַת הַשֹּׁר וְהַמָּת יִהְיֶה-לּוֹ: (ס)</p>
<p>37 If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep.</p>	<p>אֲדֹרִי יִגְנוֹב גֹּבֵר תוֹר אוֹ אֲמָר וְיִכְסְנִיה אוֹ יִזְבְּנִיה חֲמִשָּׁא תוֹרִין יִשְׁלִים חֲלָף תוֹרָא וְאַרְבַּע עָנָא חֲלָף אֲמָרָא:</p>	<p>כִּי יִגְנוֹב-אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׂה וַיַּטְבְּחוּ אוֹ מָכְרוּ חֲמִשָּׁה בָקָר יִשְׁלָם תַּחַת הַשֹּׁר וְאַרְבַּע-צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה:</p>
<p>XXII If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.</p>	<p>אִם בְּמַחְתָּרְתָּא יִשְׁתַּכַּח גִּנְבָּא וַיִּתְמַחִי וַיָּמוּת לִית לִיה דָּם:</p>	<p>אִם-בְּמַחְתָּרֶת יִמָּצָא הַגִּנֵּב וַהֲכָה וּמָת אֵין לוֹ דָּמִים:</p>

מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא): והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנזלה ונוטלה בדמים, ומשלים לו המזיק עליה תשלומי נזקו (מכילתא פ"א צבא קמא י:):

(35) וְכִי יִגְדֹּף. ידחוף, בֵּין בְּקֶרְנָיו, בֵּין בְּגִפּוֹ, בֵּין בְּרַגְלָיו, בֵּין שֶׁנִּשְׁכּוּ בְּשִׁנָּיו, כּוֹלֵן כְּלָל נְגִיפָה הֵם, שְׂאִין נְגִיפָה אֲלֵה לָשׁוֹן מִכֶּה: שׁוֹר אִישׁ. שׁוֹר שֶׁל אִישׁ: וּמִכְרָו אֶת הַשּׁוֹר וְגו'. בְּשׂוֹם הַכְּתוּב מִדְּבַר, שׁוֹר שׁוּה מֵאֲתִים שֶׁהֵמִית שׁוֹר שׁוּה מֵאֲתִים, בֵּין שֶׁהִנְצִלָה שׁוּה הִרְבֵּה בֵּין שֶׁהָיָה שׁוּה מַעֲט, כְּשֶׁנוֹטֵל זֶה חָזִי וְחָזִי הֵמֵת וְזֶה חָזִי הָיָה וְחָזִי הֵמֵת, נִמְאָל כָּל אֶחָד מִפְּסִיד חָזִי נֹזֵק שֶׁהִזִּיקָה הֵמִיתָה, לִמְדוּ, שֶׁהֵמֵת מִשְׁלֵם חָזִי נֹזֵק, שֶׁמֶן הַשּׁוֹיִן אֲתָה לִמְד לִשְׁאִינִן שׁוֹיִן, כִּי דִין הֵמֵת לִשְׁלֵם חָזִי נֹזֵק לֹא פְחוּת וְלֹא יוֹתֵר. אִלּוּ יִכּוֹל אֶף בְּשִׁאִינִן שׁוֹיִן בְּדַמְיָהּ כִּשֶׁהֵן חַיִּים אֲמֵר הַכְּתוּב וְחֹזֵר אֵת שְׁנֵיהֶם, אֵם אֲמַרְתָּ כֵן, פַּעֲמִים שֶׁהִמְזִיק מִשְׁתַּכֵּר הִרְבֵּה, כְּשֶׁהִנְצִלָה שׁוּה לִימְכַר לַעֲבוֹד כּוֹכָבִים הִרְבֵּה יוֹתֵר מִדְּמִי שׁוֹר הַמְזִיק, וְאִי אִפְשָׁר שִׁיאֲמַר הַכְּתוּב שֶׁהָיָה הַמְזִיק נִשְׁכָּר, אִלּוּ פַעֲמִים שֶׁהִנְזִיק נוֹטֵל הִרְבֵּה יוֹתֵר מִדְּמִי נֹזֵק שִׁלֵּם, שֶׁחָזִי דְּמִי שׁוֹר הַמְזִיק שׁוּה יוֹתֵר מִכָּל דְּמִי שׁוֹר הַנִּיזֹק, וְאֵם אֲמַרְתָּ כֵן הִרִי חֵם חֲמוֹר מִמוּעַד. עַל כִּרְחֹק לֹא דִבֵּר הַכְּתוּב אֲלֵה בְּשׁוֹיִן, וְלִמְדָךְ שֶׁהֵמֵת מִשְׁלֵם חָזִי נֹזֵק, וּמֵן הַשּׁוֹיִן תִּלְמוּד לִשְׁאִינִן שׁוֹיִן, שֶׁהִמְשַׁתֵּלֵם חָזִי נֹזֵק, שֶׁמֶן לוֹ אֵת הִנְצִלָה, וְהֵם שִׁפְחוּ דְּמִי בְּשִׁצִיל הֵמִיתָה נוֹטֵל חָזִי הִפְחֹת וְהוֹכֵךְ. וְלִמָּה אֲמֵר הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וְלֹא אֲמֵר יִשְׁלֵם חָזִי, לִלְמַד שְׂאִין הֵמֵת מִשְׁלֵם אֲלֵה מִגּוּפוֹ, וְאֵם נִגַּח וּמֵת אֲחִ"כ, אִין הַנִּיזֹק נוֹטֵל אֲלֵה הִנְצִלָה, וְאֵם אֵינִי מַגַּעַת לְחָזִי נֹזֵק יִפְסִיד. אִלּוּ שׁוֹר שׁוּה מִנֵּה שֶׁנִּגַּח שׁוֹר שׁוּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת זֶז, אִינוּ נוֹטֵל אֲלֵה אֵת הַשּׁוֹר, שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּיב הֵמֵת לְחַיֵּיב אֵת בְּעִלְיוֹ לִשְׁלֵם מֵן הָעֲלִיָּה (בְּצֵל קָמָא טו:):

(36) או בודע. או לא היה חס, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמוול שלשום, הרי שלש נגימות: שלם ישרם שור. נזק שלם: והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישרים המזיק עד שיסתלם ניזק כל נזקו:

(37) חמשה בקר וגר. אמר ר' יוחנן זבן זכאי, חס המקום על כבודן של בריית, שור שהולך ברגליו, ולא נתצוה צו הגנה לנושאו על כחפו, משלם חמשה, שה שנושאו על כחפו, משלם ארבעה, הואיל ונתצוה צו. אמר רבי מאיר, צא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שצטלו ממלאכתו, חמשה, שה שלא צטלו ממלאכתו, ארבעה: תחת השור תחת השנה. שגאן הכחוב לומר, שאין מדת תשלומי ד' וה' ניהגת אלא בשור ושה בלבד (שם סז):

(1) אם במחירת. כשהיה חותמת הצית: אין לו דמים. אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה, אם צא להרג השכם להרגו, וזה להרג צא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנטולין ממנו צפניו ושוקק, לפיכך, על מנת כן צא, שאם יעמוד צעל הממון כנגדו, יהרגו (סנהדרין עב.).

<p>2 If the sun be risen upon him, there shall be bloodguiltiness for him—he shall make restitution; if he have nothing, then he shall be sold for his theft.</p>	<p>אם עֵינָא דְסִחְדִּיא נִפְלַת עֲלוּהִי דְמָא לִיה שְׁלָמָא יִשְׁלִים אִם לִית לִיה וְיִזְדָּבֵן בְּגִנְבָתִיה:</p>	<p>אם-זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לֹא שְׁלָם יִשְׁלֵם אִם-אֵין לוֹ וְנִמְכָּר בְּגִנְבָתוֹ:</p>	<p>2</p>
<p>3 If the theft be found in his hand alive, whether it be ox, or ass, or sheep, he shall pay double.</p>	<p>אם אֲשֶׁתְּחָבֵא תִשְׁתַּכַּח בִּידֵיה גְּנוּבָתָא מִתּוֹר עַד חֲמֹר עַד אֲמֹר אֲנֹן חֲיִין עַל חַד תִּרְיִן יִשְׁלִים:</p>	<p>אם-הַמָּצָא תִמָּצֵא בְיָדוֹ הַגֵּנֶבֶת מִשּׁוֹר עַד-חֲמֹר עַד-שֶׁה חַיִּים שְׁנַיִם יִשְׁלֵם: (ס)</p>	<p>3</p>
<p>4 If a man cause a field or vineyard to be eaten, and shall let his beast loose, and it feed in another man's field; of the best of his own field, and of the best of his own vineyard, shall he make restitution.</p>	<p>אֲרִי יוֹכִיל גְּבֵר חֲקַל אוֹ כְּרָם וְיִשְׁלַח יָת בְּעִירֵיה וְיִיכּוֹל בְּחֲקַל אַחֲרָן שְׂפָר חֲקֵלִיה וּשְׂפָר כְּרָמִיה יִשְׁלִים:</p>	<p>כִּי יִבְעֶר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כְרָם וְיִשְׁלַח אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעֶר בְּשָׂדֶה אַחֲרֵי מִיטֵב שָׂדֶהּ וּמִיטֵב כְּרָמָו יִשְׁלֵם: (ס)</p>	<p>שלישי</p>
<p>5 If fire break out, and catch in thorns, so that the shocks of corn, or the standing corn, or the field are consumed; he that kindled the fire shall surely make restitution.</p>	<p>אֲרִי יִתְפַּק נֹר וְיִשְׂכַּח כּוֹבִין וְיִיכּוֹל גְּדִישִׁין אוֹ קָמָא אוֹ חֲקַל שְׁלָמָא יִשְׁלִים דְּאֲדִלִּיק יָת דְּלִיקָתָא:</p>	<p>כִּי-תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה שְׁלָם יִשְׁלֵם הַמִּבְעֵר אֶת-הַבִּעֻרָה: (ס)</p>	<p>5</p>
<p>6 If a man deliver unto his neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double.</p>	<p>אֲרִי יִתֵּן גְּבֵר לַחֲבֵרִיה כֶּסֶף אוֹ מְנִין לְמִטְר וְיִתְּנֵבּוֹן מִבֵּית גּוֹבְרָא אִם יִשְׁתַּכַּח גְּנוּבָא יִשְׁלִים עַל חַד תִּרְיִן:</p>	<p>כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כְּלִים לְשֹׁמֵר וְגִנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגֵּנֶב יִשְׁלֵם שְׁנַיִם:</p>	<p>6</p>

(2) אם זרחח השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם צרור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו צא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החותר לגנוב ממון הבן, צידוע שרחמי האב על הבן ואינו צא על עסקי נפשות (מכילתא פי"ג, סנהדרין עב). דברים לו. כחי הוא חשוב, ורציחה היא אם יהרגנו בעל הבית: שלם ישלם. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שתרגם אם עינא דסחדיא נפלת עלוהי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מנאחור עדים קודם שצא בעל הבית, וכשצא בעל הבית נגדו התרו צו שלא יהרגהו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה צא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל הממון:

(3) אם המצא תמצא בידו. צרשותו, שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, צין שיש צו רוח חיים צין שאין צו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שֶׁה על שְׁלֵמָה על פֶּל אֲצָדָה וגו' יִשְׁלֵם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: חיים שניים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

(4) כי יבער. את בעירה. ובער. כולם לשון צהמה, כמו אֲנַקְנוּ וְצִיעֵרְנוּ (במדבר כ, ד): כי יבער. יולך צהמותיו בשדה וכרם של צביר, ויזיק אותם באחת משתי אלו, או בשלוש צעירה, או צביעור, ופירשו רבותינו (בבא קמא ז:), ושלח הוא נזקי מדרכ כף רגל, ובער הוא נזקי השן האוכלת ומצערת: בשדה אחר. בשדה של איש אחר: מיטב שדהו ישלם. שמין את הנזק, ואם צא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממיטב שדותיו, אם היה נזקו סלע, יתן לו שוה סלע מעידית שיש לו. למדך הכתוב, שהנזקין שמין להם צעידית (שם ו:):

(5) כי תצא אש. אפילו מעצמה: ומצאה קוצים. קרדו"נש צלע"ו: ונאכל גדיש. שליחה צקוים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוצרת צקרקע: או השדה. שליחה את נירו, ואריך לניר אותה פעם שניה: שלם ישלם המבעיר. אף על פי שהדליק בתוך שלו, והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמנאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תנא ותזיק: (6) וגנב מבית האיש. לפי דבריו (שם סג:): אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שניים לצעלים:

<p>7 If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.</p>	<p>אם לא ישתכח גנבא ויתקרב מריה דביתא לקדם דיינא אם לא אושיט ידיה במא דמסר ליה חבריה:</p>	<p>7 אם-לא ימצא הגנב ונקרב בעל-הבית אל-האלהים אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו:</p>
<p>8 For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.</p>	<p>על כל פתגם דחוב על תור על חמר על אמר על פסו על כל אבידתא דיימר ארי הוא דין לקדם דיינא ייעול דין תרוניהון דיתבון דיינא ישרים על חד תרין לחבריה:</p>	<p>8 על-כל-דבר-פשע על-שור על-חמור על-שה על-שלמה על-כל-אבדה אשר יאמר כיהוא זה עד האלהים יבא דבר-שניהם אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו: (ס)</p>
<p>9 If a man deliver unto his neighbour an ass, or an ox, or a sheep, or any beast, to keep, and it die, or be hurt, or driven away, no man seeing it;</p>	<p>ארי יתן גבר לחבריה חמר או תור או אמר וכל בעירא למטר ומית או אתבר או אשתבי לית דחוי:</p>	<p>9 כיהיתן איש אל-רעהו חמור או-שור או-שה וכל-בהמה לשמר ומת או-נשבר או-נשבה אין ראה:</p>
<p>10 the oath of the LORD shall be between them both, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods; and the owner thereof shall accept it, and he shall not make restitution.</p>	<p>מומתא דיי תהי בין תרוניהון אם לא אושיט ידיה במא דמסר ליה חבריה ויקביל מריה מניה מומתא ולא ישרים:</p>	<p>10 שבעת יהיה תהיה בין שניהם אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישרם:</p>

(7) אם לא ימצא הגנב. וצא השומר הזה שהוא צעל הצית: ונקרב. אל הדיינין, לדון עס זה, ולישבע לו שלא שלח ידו לשלו:

(8) על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשזועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פיה העדים: ישרם שנים לרעהו. למדך הכתוב, שהטוען צפקדון לומר גנב הימני, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים. שכן דרשו רבותינו, ונקרב צעל הצית אל האלהים, קריצה זו שזועה היא, אחת אומר לשזועה או אינו אלא לדין, שכיון שצא לדין וכפר לומר גנבה, מיד יתחייב כפל אם באו עדים שהוא צידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שצעת ה' פקיה בין שניהם אם לא שלח ידו, מה להלן שזועה אף כאן שזועה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אצלך, עד הדיינין יצא דבר שניהם ויחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שזועה אלא אם כן הודה במקצת, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר גנב ממני (פס קו):

(9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (בבא מציעא צד:): לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שכתוב וגונב מבית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית. לשבועה. למדת שפוטש עצמו בשבועה זו, ופרשה זו אמורה בשומר שכר. לפיכך אינו פטור אם גנבה, כמו שכתוב אם גנב יגנב מעמו ישרם. אבל על האונס. כמו מות מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על ידי לסטים. ואין רואה. יעיד דבר:

(10) שבעת ה' תהיה. ישבע שכן הוא כדצרינו, והוא לא שלח זה יד להשתמש זה לעצמו, שאם שלח זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים: ולקח בעליו. השזועה: ולא ישרם. לו השומר כלום:

II	But if it be stolen from him, he shall make restitution unto the owner thereof.	וְאִם-גָּנַב מֵעַמּוֹ יִשְׁלַם וְאִם אֶת־גָּנְבָא יתְגַנִּיב מֵעַמִּיהָ לְבַעְלָיו:
12	If it be torn in pieces, let him bring it for witness; he shall not make good that which was torn.	אִם-טָרַף יִטָּרֵף יִבְאֶהוּ עַד הַטָּרְפָה לֹא יִשְׁלַם: (פ)
13	And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution.	וְכִי-יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ-מֵת בְּעָלָיו אֵין-עִמּוֹ שְׁלֵם יִשְׁלַם:
14	If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire.	אִם-בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יִשְׁלַם אִם-שָׂכִיר הוּא בָּא בְּשָׂכְרוֹ: (ס)
15	And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife.	וְכִי-יִפְתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֲרֻשָּׁה וְשָׁכַב עִמָּה מְהֵרָה יִמְהַרְנֶה לָּו לְאִשָּׁה:
16	If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.	אִם-מָאֵן יִמָּאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לֹו כֶּסֶף יִשְׁקַל כְּמִהָרָה לְמִתְנָה לִיהָ כֶּסֶףא יִתְקוּל הַבְּתוּלָת: (ס)
17	Thou shalt not suffer a sorceress to live.	מְכַשֶּׁפָה לֹא תַחֲיֶה: חֲרָשָׁא לֹא תַחֲיֶה:
18	Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.	כָּל-שֹׁכֵב עִם-בְּהֵמָה מוֹת כָּל דֹּשָׁכּוֹב עִם בְּעִירָא יוּמָת: (ס)

(12) אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: יבאהו עד. יציא עדים שנטרפה צאונם ופטור: הטרפה לא ישלם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפת חתול ושוועל ונמיה משלם, טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כתיב ומת או נשבר או נשזה, מה מיתה שאין יכול להציל, אף שזר ושניה שאין יכול להציל:

(13) וכי ישאל. צא ללמדך על השואל שחייב צאונסין: בעליו אין עמו. אם בעליו של שור אינו עם השואל צמלאכתו (צבא מניעא שס):

(14) אם בעליו עמו. צין שהוא צאותה מלאכה צין שהוא צמלאכה אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת שצורה ומתה (שס נה): אם שכיר הוא. אם השור אינו שאל אלא שכור, צא בשכרו ליד השוכר הזה ולא בשאלה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשחמם, ואין לו משפט שואל להסתחייב צאונסין. ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו צו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר כשומר חנם, רבי יהודה אומר כשומר שכר: (15) וכי יפתה. מדבר על לבה עד ששומעת לו, וכן תרגומו וארי ישדל. שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי: ממהר ימהרנה. יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו, שכותב לה כחובה וישאנה:

(16) כמהרה הבתולות. שהוא קצוב חמשים כסף אצל התופס את הבתולה ושוכב עמה צאונס, שנאמר ונקטן קאיש העקב עמָה לאצרי הנערה חמשים קָסָף (דברים כב, כט):

(17) מכשפה לא תחיה. אלא תומת צבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדבר הכתוב צהווה, שהנשים מזויות מכשפות (סנהדרין סז):

(18) (ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. צסקילה, רוצע כנרצעת, שכתוב צהן דמיהם צס):

19	He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed.	זָבַח לֵאלֹהִים יִחָרֵם בְּלִתִּי לִיהוָה לְבָדּוֹ:	דִּידְבַח לְטַעֲוֹת עֲמִמָּא יִתְקַטֵּל אֱלֹהִין לְשָׁמָא דִּי בְּלַחֲדוּתָּהּ:
20	And a stranger shalt thou not wrong, neither shalt thou oppress him; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא-תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:	וְלִגְיורָא לֹא תוֹנֵן וְלֹא תַעֲיָקוּן אֲרִי דִּיִּירִין הָיוּתוּן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:
21	Ye shall not afflict any widow, or fatherless child.	כָּל-אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן:	כָּל אַרְמָלָא וְיָיתָם לֹא תַעֲנוּן:
22	If thou afflict them in any wise—for if they cry at all unto Me, I will surely hear their cry—	אִם-עָנָה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם-צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשַׁמְעֵה צַעֲקָתוֹ:	אִם עֲנָא תַעֲנִי יִתִּיה אֲרִי אִם מְקַבֵּל יִקְבֵּל קְדָמִי קְבֵּלָא אֲקַבֵּל קְבִילִיתִיה:
23	My wrath shall wax hot, and I will kill you with the sword; and your wives shall be widows, and your children fatherless.	וַחֲרָה אַפִּי וְהִרְגָתִי אֶתְכֶם בַּחֶרֶב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֲלֵמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יָתוֹמִים: (פ)	וְיִתְקַף רוּגְזִי וְאֶקְטֹל יִתְכוּן בַּחֶרֶב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֲלֵמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יָתוֹמִין:
24	If thou lend money to any of My people, even to the poor with thee, thou shalt not be to him as a creditor; neither shall ye lay upon him interest.	אִם-כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת-עַמִּי אֶת-הָעֹנִי עִמָּךְ לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה לֹא-תִשְׁיָמוֹן עָלָיו גִּשְׁךְ:	אִם כֶּסְפָּא תַּוּוּף בְּעַמִּי לְעֹנִיָּא דְּעַמָּךְ לֹא תִהִי כְּנֹשָׂא לֹא תִשּׁוּן עָלֵיהּ חִיבּוּלָא:

(19) לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד צנ"י), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וצ"ת וה"א המשמשות בראש התיבה, אם נקודה בחטף, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, בחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש, כל מלכים במשמע, וכן לאלהים כל אלהים במשמע, אפילו קודש, אבל כשהיא נקודה פתח, כמו למלך, למדבר, לעיר, (פתח וקמ"ץ ענין אחד בענין זה, וגם יש לומר בדרך אחר כמ"ס דקדוקי רש"י יעויין זו) נודע באיזה מלך מדבר, וכן לעיר נודע באיזה עיר מדבר, וכן לאלהים לאותן שהזרתם עליהם במקום אחר. כיוצא בו אין קמ"ץ באלהים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לינקד פתח: יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמרה זו מיתה במקום אחר והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו' (דברים יז, ה), אלא לפי שלא פירש על איזה עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות במיתה, בא ופירש לך כאן וזבח לאלהים יחרם, לומר לך, מה זביחה עבודה הנעשית בפנים לשמים, אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהם עבודות בפנים, וחיביצין עליהם לכל עבודת אלילים, בין שדרכה לעבדה בכך בין שאין דרכה לעבדה בכך, אבל שאר עבודות, כגון המכבד והמרבץ והמגפף והמנשק, אינו במיתה אלא באזרה:

(20) וגר לא תונה. אונאת דברים, קונטרס ליר"ר בלע"ז (הענין) כמו והחלפתי את מונקת את צעק (ישעיה מט, כו): ולא תלחצנו. בגזילת ממון: כי גרים הייתם. אם הניחו, אף הוא יכול להנותק, ולומר לך אף אתה מגרים באת, מוס שצך אל תאמר לחברך. כל לשון גר, אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם:

(21) כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב בהווה, לפי שהם תשושי כח ודבר מנוי לענותם:

(22) אם ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גזם ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשיכם וגו', זהו אם כעוק יעק, אבל באם לא יעק לא פירש, וק"ל) כמו לָקַח כָּל הָרֶג קֵין (בראשית ד, טו), גזם ולא פירש ענשו, אף כאן אם ענה תענה אותו, לשון גזם, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אם כעק יעק אלו וגו':

(23) והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אחכם, איני יודע שנשיכם אלמנות וזניכים יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שיהיו הנשים צרות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והזנים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מתו אם נשבו:

25	If thou at all take thy neighbour's garment to pledge, thou shalt restore it unto him by that the sun goeth down;	אם משכונא תסב כסותא דחברך עד מיעל שמשא תתיבניה ליה:	אם-תחבל תחבל שלמת רעה עד-בא השמש תשיבנו לו:	25
26	for that is his only covering, it is his garment for his skin; wherein shall he sleep? and it shall come to pass, when he crieth unto Me, that I will hear; for I am gracious.	ארי היא כסותיה בלחודה היא תותביה למשכיה במא ישכוב ויהי ארי יקבל קדמי ואקביל קבילתיה ארי חננא אנא:	כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו במה ישפב והיה כייצעק אלי ושמעתי כייחנן אני: (ס)	26
27	Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.	דינא לא תקיל ורבא בעמך לא תלוט:	אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר:	רביעי
28	Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.	בפורך ודמך לא תאחר בוכרא דבנך תפריש קדמי:	מלאתך ודמך לא תאחר בכור בניה תתן-לי:	28
29	Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.	כן תעביר לתורך לענך שבעא יומין יהי עם אמה ביומא תמינאה תפרישניה קדמי:	כך-תעשה לשרך לצאנך שבעת ימים יהיה עם-אמו ביום השמיני תתנו-לי:	29

(24) אם כסף תלוה את עמי. רצי ישמעאל אומר, כל אס ואס שצחורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן: את עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עני ועשיר, עני קודם. עני עירך ועני עיר אחרת, עני עירך קודמין (בצא מניעא עא.). וזה משמעו, אס כסף תלוה, את עמי תלוה קודם לעוזד גילולים, ולאיזה מעמי, את העני, ולאיזה עני, לאותו שעמך. (ד"א את העני, שלא תנהוג בו מנהג ציון כהלוה שהוא עמי. את העני עמך. הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני): לא תהיה לו כנשה. לא תצבענו בחזקה, אס אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלוינו, אלא כאילו לא הלוינו, כלומר, לא תכלימהו: נשך. רבית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חצורה קטנה כרגלו ואינו מרגיש, ופתאום הוא מצנצץ ונופח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

(25) אם חבול תחבל. כל לשון חבלה אינו משכון צשעת הלוהה, אלא שממשכנין את הלוה כשמיגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקב"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אללי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשצ טול והשצ): עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד בא השמש, וכבוא השמש תחזור ותטלנו עד שיבא בקר של מחר, ובכסות יוס הכתוב מדבר שאין צריך לה צלילה (מכילתא פי"ט):

(26) כי הוא כסותה. זו טלית: שמלתו. זו חלוק: במה ישכב. לרבות את המצע:

(27) אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לזכרת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.):

(28) מלאתך. חוצה המוטלת עליך כשתמלא תבואתך להצטל, והם זכורים: ודמך. התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע: לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשתן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לזכורים, ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי. לפדותו צחמש סלעים מן הכהן, והלא כבר צוה עליו במקום אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה זכור אדם לאחר לי יום פודהו, שנאמר ופדיוני מצן חדש תפדוה (במדבר יח, טו), אף זכור בהמה דקה מטפל צו לי יוס, ואחר כך נותנו לכהן:

(29) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאס צא למחר את קרבנו, לא ימחר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חוצה לצו זיוס, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני וְהָלָא יָקָה (ויקרא כב, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פי"ט), וכן

30	And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.	וְאַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבֶשֶׁר בְּשָׂדֶה טֶרֶף לֹא תֹאכְלוּ לִכְלָב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ: (ס)	30
XXIII	Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.	לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שְׁוֹא אֶל־תַּשֵּׁת יְדֶךָ עִם־רָשָׁע לְהוֹיֵת עַד חָמָס: לֹא תִקְבִּיל שִׁמְעַ דְּשָׁקֶר לֹא תִשְׁוִי יָדְךָ עִם חַיִּיבָא לְמַהוּי לִיָּה סְהִיד שָׁקֶר:	XXIII
2	Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;	לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים לַרָּעַת וְלֹא־תִעֲנֶה עַל־רֹב לְנִטֹּת אַחֲרֵי רַבִּים לְחַטֹּת: לֹא תִהְיֶה בְּתֵר סִגְיֵי לֹא־בִּשְׁמָע וְלֹא תִתְמַנֶּה מִלֹּא־לִפָּא מֵא דְּבַעֲיָנָךְ עַל דִּינָא בְּתֵר סִגְיֵי שְׁלִים דִּינָא:	2
3	neither shalt thou favour a poor man in his cause.	וְדָל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבּוֹ: (ס) וְעַל מִסְפִּינָא לֹא תִרְחִים בְּדִינָה:	3
4	If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.	כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אִיבֶךָ אוֹ חֲמֹרוֹ תֵּעָה הֶשֶׁב תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ: (ס) אֲרִי תִפְגַּע תּוֹרָא דְּשִׁנְאָךְ אוֹ חֲמֹרִיהָ דְּטַעִי אֶתְבָּא תְּחִיבֵנָהּ לִיָּה:	4

משמעו, וזיום השמיני אתה ראוי ליתנו לי:

(30) ואנשי קודש תהיון לי. אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי: ובשר בשדה טרפה. אף צבית כן, אלא שדבר הכתוב צהווה (מכילתא פ"ב), מקום שדרך צהמות ליטרף, וכן פי צֶדֶקָה מְאָה (דברים כב, כז), וכן אֶשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לְיָלֵה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יוס, אלא שדבר הכתוב צהווה. (ואונקלוס תרגם) ושער דתליש מן חיוא חיתא, צער שנתלש על ידי טרפת זאב או ארי (או) מן חיה כשרה או מצהמה כשרה צחייה: לכלב תשליכון אתו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו צנצלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמוותרת בכל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, שנאמר וְלָכֵן לֹא יִקְרָךְ קָלָב לְשָׁנו (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"ב):

(1) לא תשא שמע שוא. כתרגומו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דברי צעל דין עד שיצא צעל דין חצירו: אל תשת ירך עם רשע. הטוען את חצירו תציעת שקר, שהצטיחהו להיות לו עד חמס: (2) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש צמקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושב צהן על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחובה צהכרעת דיין אחד (סנהדרין ז, ב), וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטעם הדין על פיהם לחובה, וצדיני נפשות הכתוב מדבר. ואמנע המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שצבית דין, לפיכך מתחילין צדיני נפשות מן הצד, לקטנים שצהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רבותינו כן פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעת. לחייב מיתה צשציל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנטות מדצרו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו צו כן. אחרי רבים להטות. ויש רבים שאתה נוטה אחריהם, ואימתי, צומן שהן שנים המכריעין צמחייבין יותר מן המזכין. ומשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אבל היה עמם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחובה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דצעיך על דינא, ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לצד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמתו. ואני אומר ליצבו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענו על הריב דבר הנוטה אחרי אותו רבים להטות את המשפט מאמתו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי צנאר הרבים: (3) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו צדין ולומר, דל הוא אזכנו ואכצדנו:

<p>5 If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him.</p>	<p>אֲרִי תַחֲזִי חֲמֹרָא דְסִנְאָךְ רְבִיעַ תַּחֲזִית טוּעֲנִיָּה וְתַתְּמִנֵּעַ מִלְמַשְׁקַל לִיהּ מִשְׁבָּק תִּשְׁבֹּק מָא דְבִלְבָּךְ עֲלוּזִי וְתַפְרִיק עִמָּיהּ:</p>	<p>5 כִּי-תִרְאֶה חֲמֹר שֶׁנֶּאֱדָר רִבִּי תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחִדְלָתָ מֵעֲזֹב לוֹ עֲזֹב תֵּעֲזֹב עִמּוֹ: (ס)</p>
<p>6 Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause.</p>	<p>לֹא תַצְלִי דִין מִסְכִּינָךְ בְּדִינָיָהּ:</p>	<p>חמישי לֹא תִטֶּה מִשְׁפֹּט אֲבִינֶךָ בְּרִיבּוֹ:</p>
<p>7 Keep thee far from a false matter; and the innocent and righteous slay thou not; for I will not justify the wicked.</p>	<p>מִפְתָּנָמָא דְשִׁקְרָא הָוִי רַחֲקִי וְדִנְכִי וְדִנְפִק דְכִי מִן דִּינָא לֹא תִקְטֹל אֲרִי לֹא אֲזַכִּי חֲיִיבָא:</p>	<p>7 מִדְּבַר-שִׁקֶּר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל-תִּהְרֹג כִּי לֹא-אֲצַדִּיק רָשָׁע:</p>
<p>8 And thou shalt take no gift; for a gift blindeth them that have sight, and perverteth the words of the righteous.</p>	<p>וְשׁוּחָדָא לֹא תִקְבִּיל אֲרִי שׁוּחָדָא מַעֲוֵר עֵינֵי חֲסִידִין וּמִקְלָקִיל פְּתָגְמִין תִּרְצִין:</p>	<p>8 וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחֵד יַעֲוֶר פְּקָחִים וַיְסַלֵּף דְּבָרֵי צַדִּיקִים:</p>
<p>9 And a stranger shalt thou not oppress; for ye know the heart of a stranger, seeing ye were strangers in the land of Egypt.</p>	<p>וּלְגֵיזְרָא לֹא תַעֲיִקוּן וְאַתּוֹן יַדְעִתּוֹן יֵת נַפְשָׁא דְגֵיזְרָא אֲרִי דִיִּירִין הָוִיתּוֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>9 וְגַר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יַדְעִתֶּם אֶת-נַפְשׁ הַגֵּר כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>10 And six years thou shalt sow thy land, and gather in the increase thereof;</p>	<p>וְשִׁית שְׁנִין תִּזְרַע יֵת אֲרָעֶךָ וְתִכְנֹשׁ יֵת עַלְלָתָהּ:</p>	<p>10 וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת-אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ:</p>

(5) כי תראה חמור שונאך וגר. הרי כי משמש כלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתורנו, שמה תראה חמורו רובץ תחת משאו: וחדלת מעזוב לו. בחמיה: עזב תעזב עמו. עזיזה זו לשון עזרה, וכן עזר ופזר (מלכים-א יד, י), וכן ויעזבו ירושלמים עד החומה (נחמיה ג, ח), מלאכה עפר לעזוב ולסייע את חוזק החומה. כינא זו, כי תאמר בלגך רבים הג' וים האלה ממני וגו' (דברים ז, יז), שמה תאמר כן, בחמיה, לא תירא מהם. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כינא, זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או בהמת עובד כוכבים ומשאו של ישראל (צבא מניעא לז:), וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמשקל ליה, מליטול משאוי ממנו:

(6) אבינך. לשון אובה, שהוא מדולדל ואבז לכל טובה (שם קיא):

(7) ונקי וצדיק אל תהרג. מנין ליוצא מבית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרגו, ואף על פי שאינו צדיק, שלא נטדק צבית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומנין ליוצא מבית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לבית דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה צדיק הוא, שננטק צבית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו צדינו אם יאל מידך זכאי, יש לי שלוחים הרצה להמיתו צמיתה שנתחייב זה:

(8) ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא תטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם צמורה ונוטל שוחד, סוף שמתרף דעתו עליו, וישתכח תלמודו, ויכה מאור עיניו (מכילתא פ"כ): ויסלף. כמרגמו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המאודקים, משפטי אמת, וכן מרגמו פתגמין תריצין, ישרים:

(9) וגר לא תלחץ. בהרצה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (צבא מניעא נט:): את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוחמים אותו:

(10) ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לבית, כמו ואספתו אל פוך ציקך (דברים כב, ז):

<p>but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.</p>	<p>והשביעית תשמיטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה בן-תעשה לברמך לזיתך:</p> <p>ושביעיתא ותרטשנה ויכלון מספיני עמך ושארדון תיכול חית ברך בן תעביד לברמך לזיתך:</p>	<p>והשביעית תשמיטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה בן-תעשה לברמך לזיתך:</p>
<p>Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed.</p>	<p>ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחרמך וינפש בן-אמתך וזגר:</p> <p>ששת יומין תעביד עובדך וביומא שביעא תנוח בדיל דינח תורך ותמך וישקוט בר אמתך וגירך:</p>	<p>ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחרמך וינפש בן-אמתך וזגר:</p>
<p>And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth. .</p>	<p>ובכל דאמרת לכון תסתמרון ושום טעות עממא לא תדכרון לא ישמע על פומכון:</p> <p>ובכל דאמרת לכון תסתמרון ושום טעות עממא לא תדכרון לא ישמע על פומכון:</p>	<p>ובכל אשר-אמרת אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על-פיך:</p>
<p>Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.</p>	<p>תלת זמנין תיחגון קדמי בשתא:</p> <p>תלת זמנין תיחגון קדמי בשתא:</p>	<p>שלוש רגלים תחג לי בשנה:</p>
<p>The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;</p>	<p>ית חגא דפטיר'א תטר שב'א יומין תיכול פטירא קמא דפסידתך לזמן ירחא דאביבא ארי ביה נפקתא ממצרים ולא יתחזון קדמי ריקנין:</p> <p>ית חגא דפטיר'א תטר שב'א יומין תיכול פטירא קמא דפסידתך לזמן ירחא דאביבא ארי ביה נפקתא ממצרים ולא יתחזון קדמי ריקנין:</p>	<p>את-חג המצות תשמר שב'ע ימים תאכל מצות פאשר צויתך למועד חדש האביב כי-בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם:</p>

- (11) תשמיטנה. מעבודה: ונטשתה. מאכילה אחר זמן הביעור. דבר אחר תשמיטנה, מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשתה, מלוצל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אציון למאכל חיה, מה חיה אוכלת בלא מעשר, אף אציונים אוכלים בלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"כ): בן תעשה לברמך. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלזן, כמו שאמר למעלה הימנו תזרע את ארצך:
- (12) וביום השביעי תשבת. אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה (שס), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהג זה שבת בראשית: למען ינוח שורך וחרמך. תן לו נייח, להחיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחשנו בתוך הבית, אמרת, אין זה נייח אלא זער: בן אמתך. צעזד הערל הכתוב מדבר (שס): וזגר. זה גר תושב:
- (13) ובכל אשר אמרת אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו (יל"ש שנה, בשם המכילתא): לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי צד עצודת אלילים פלונית (סנהדרין סג:), או תעמוד עמי ביום עצודת אלילים פלונית. דבר אחר ובכל אשר אמרת אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עצודת אלילים כנגד כל המצוות כולם, והנזהר זה כשומר את כולן: לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישבע לך בעצודת אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך:
- (14) רגלים. פעמים, וכן פי הדיקני זה שלש רגלים (במדבר כב, כח):
- (15) חדש האביב. שהתבואה מתמלאת זו באביב. אביב לשון אב, בכור וראשון לצל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשתבאו לראות פני ברגלים, הביאו לי עולות (חגיגה ז).

16	<p>and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.</p>	<p>וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיךָ וְחַג הַחֲצִידָא בְּכוּרֵי עֹבְדֶיךָ וְחַג הַתְּזָרַע בְּשָׂדֶךָ וְחַג הָאָסֶף בְּמַסְפָּה דְּשָׂתָא בְּמִכְנֻשְׁךָ יֵת עֹבְדֶיךָ מִן חֶקְלָא:</p>	16
17	<p>Three times in the year all thy males shall appear before the Lord God.</p>	<p>שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל- זְכוּרְךָ אֶל-פְּנֵי הָאֵלֹהִים יְהוָה:</p>	17
18	<p>Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.</p>	<p>לֹא תִזְבַּח עַל-חֶמֶץ דָּם-זִבְחִי וְלֹא-יָלִין חֵלֶב-חֲגִי עַד-בֹּקֶר:</p>	18
19	<p>The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not see a kid in its mother's milk.</p>	<p>רִישׁ בְּכוּרֵי אֶרֶץ תִּיתִי לְבֵית מִקְדָּשְׁךָ דִּינִי אֱלֹהֶיךָ לֹא תִכְלֹן בָּשָׂר בַּחֲלָב:</p>	19
20	<p>Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared.</p>	<p>הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלַח מִלְּאָךְ לִפְנֶיךָ לְשֹׁמְרֶךָ בְּדַרְךְךָ וְלְהַבְרִיאֲךָ אֶל- הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי:</p>	20
21	<p>Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.</p>	<p>אִסְתָּמַר מִן קֳדְמוֹתַי וְקָבִיל לְמִימְרֵיהָ לֹא תִסְרִיב לְקַבְּלֶיהָ אֲרִי לֹא יִשְׁבּוּק לְחוֹבִיכוֹן אֲרִי בְּשֵׁם מִימְרֵיהָ:</p>	21

(16) וְהָגַדְתָּ לְבָנֶיךָ. הוא חג שצועות: בכורי מעשיך. שהוא זמן הצאת זכורים, ששתי ההלכה הצאית צענרת, היו מחירין החדש למנחות ולהצאת זכורים למקדש, שנאמר וַיִּזְוּם הַצִּבּוּרִים וגו' (במדבר כה, כו): וְהָגַדְתָּ לְבָנֶיךָ. הוא חג הסוכות: באספך את מעשיך. שכל ימות החמה החצוזה מתייעשת בשדות, וצנח אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים: (17) שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים וגו'. לפי שהענין מדבר בשביעית, הוֹלֵךְ לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"ב:)

כל זכורך. הזכרים שנק:

(18) לֹא תִזְבַּח עַל חֶמֶץ וְגוֹי. לֹא תִשְׁחַט אֶת הַפֶּסַח בַּיּוֹד צְנִיטָן עַד שֶׁתִּצְעַר הַחֶמֶץ (מְכִילָתָא שֶׁס פֶּסַחִים סג): וְלֹא יִלִּין חֶלֶב חָגִי וְגוֹי. חוּץ לַמִּזְבֵּחַ: עַד בֹּקֶר. יָכוֹל אֵף עַל הַמַּעֲרָכָה יִפְסֹל צִינֵיהּ, תַּלְמוּד לומר עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כֹּל הַלֵּילָה (ויקרא 1, 3): וְלֹא יִלִּין. אֵין לֵינָה אֵלָּא בַעֲמֻד הַשֶּׁחַר, שְׁנֵאמַר עַד צָהֳרָיִם, אֲבָל כֹּל הַלֵּילָה יָכוֹל לְהַעֲלוֹתוֹ מִן הָרֶפֶסָה לַמִּזְבֵּחַ:

(19) ראשית בכורי אדמתך. אף השביעית חייבת בצבורים, לכך נאמר אף כאן בכורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לתוך שדהו, רואה תאנה שצברה, כורך עליה גמי לסימן ומקדישה. ואין בכורים אלא משבעת המינין האמורין במקרא אֶרֶץ חֲסֵדָה וְשִׁעְרָהּ וגו' (דברים ח, ח): אף עגל וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון וולד רך, ממה שאמה מואל בכמה מקומות בתורה שכחזר גדי והולך לפרש אחריו עזים, כגון אֶלְכִי אֶשְׁלַח אֶדְי עֲזִים (בראשית לח, יז), אֶת אֶדְי הָעֲזִים (שם כ), שְׁנֵי אֶדְי עֲזִים (שם כז, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש צמשמע. ובג' מקומות נכחז בתורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור בשול (חולין קטו:):

(20) הנה אנכי שולח מלאך. כאן נמצא שרשור שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם כי לא תִּעֲלֶה עִקְרָךְ (שמות לג, ג): אשר הכנותר. אשר זמנתי לחת לכם, וזה פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינתי כזר, מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים שזית המקדש של מעלה, מכיון כנגד בית המקדש של מטה:

<p>22 But if thou shalt indeed hearken unto his voice, and do all that I speak; then I will be an enemy unto thine enemies, and an adversary unto thine adversaries.</p>	<p>כִּי אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹלִי וְעָשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאִיבֹתַי אֶת־אֹיְבֶיךָ וְצָרָתִי אֶת־צָרְרֶיךָ וְאֶעֱשֶׂי לָדְמַיִקוֹן לָךְ׃</p>	<p>22 כִּי אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹלִי וְעָשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאִיבֹתַי אֶת־אֹיְבֶיךָ וְצָרָתִי אֶת־צָרְרֶיךָ׃</p>
<p>23 For Mine angel shall go before thee, and bring thee in unto the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Canaanite, the Hivite, and the Jebusite; and I will cut them off.</p>	<p>אֲרִי יְהוָה מִלְּאֲכִי קֹדֶמָּה וְיַעֲלֶנֶךָ לְנֹת אֲמֹרִי וְחִתִּי וְכַנְעָנִי וְחִוִּי וְיְבוּסִי וְהַכְחַדְתִּי׃</p>	<p>23 כִּי־יֵלֶךְ מִלְּאֲכִי לִפְנֶיךָ וְהִבְיֵאךָ אֶל־הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַכְנַעֲנִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וְהַכְחַדְתִּי׃</p>
<p>24 Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars.</p>	<p>לֹא תִסְגֹּד לְטִעֲוֹתֵהוֹן וְלֹא תִפְלַחְנֵן וְלֹא תַעֲבִיד כְּעֹבְדֵיהֶן אֲרִי פֹגֵרָא תִפְגְּרֵנָן וְתִבְרָא תִתְבַּר קִמְתֵּיהֶן׃</p>	<p>24 לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיָּהֶם כִּי הָרַסְתָּ תִהְרָסֻם וְשִׁבְרָתְשִׁבְרָם מִצְבֹּתֵיהֶם׃</p>
<p>25 And ye shall serve the LORD your God, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee.</p>	<p>וְתִפְלַחוּן קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֵכֶן וְיִבְרֶיךָ יִתְּ מִכֶּלֶךְ וְיִתְּ מִשְׁתָּה וְאֶעֱדִי מַרְעִין מִבֵּינֶךָ׃</p>	<p>25 וְעַבַדְתֶּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיִבְרַךְ אֶת־לֶחֶמְךָ וְאֶת־מִימֶיךָ וְהִסְרֹתִי מִחֲלָה מִקִּרְבְּךָ׃ (ס)</p>
<p>26 None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.</p>	<p>לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעֵקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת־מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא׃</p>	<p>26 לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעֵקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת־מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא׃</p>
<p>27 I will send My terror before thee, and will discomfit all the people to whom thou shalt come, and I will make all thine enemies turn their backs unto thee.</p>	<p>יִתְּ אִימָתִי אֲשַׁלַּח קֹדֶמָּה וְאֶשְׁגִּישׁ יָדְךָ כָּל עַמָּא דְּאַתְּ אָתִי לְאִגְחָא בְּהוֹן קִרְבָּא וְאֶמְסַר יָדְךָ כָּל בְּעָלֵי דְּבִבְךָ קֹדֶמָּה מִחֲזֵרֵי קִדְלָא׃</p>	<p>27 אֶת־אִימָתִי אֲשַׁלַּח לִפְנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תִּבָּא בָּהֶם וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ אֵלֶיךָ עֶרְף׃</p>

(21) אל תמר בו. לשון המראה, כמו פֶּשֶׁר יִמְרָה קָת פִּיךָ (יהושע א, יח): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד זכך, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליט, ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף בו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם רבו, מטטרו"ן בגימטריא שדי:

(22) וצרת. כתרגומו ואעיק:

(24) הרס תהרסם. לאותם אלהות: מצבותיהם. אבנים שהם מציבין להשתחוות להם:

(26) לא תהיה משכלה. אם תעשה רצוני: משכלה. מפלט נפלים או קוצרת את צניה, קרויה משכלה:

(27) והמותי. כמו והממתי, ותרגומו ואשגש. וכן כל תיבה שפועל שלה כפול אות אחרונה, כשתהפוך לדבר בלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפוס"ם, כגון והמותי, מגזרת וְהָמַס גִּלְגַּל עֲגָלָה (ישעיה כח, כח). וְסָפַרְתִּי, מגזרת וְסָבַב בֵּית הָאֵל (שמואל א ז, טו). דְּלוֹתִי, מגזרת דְּלוּ וְסָרְבוּ (ישעיה יט, ו). עַל פְּסִיס חֲקִיתִךָ (שם מט, טז), מגזרת חֲקִי לָב (שופטים ה, טו). קָת מִי רָצוֹתִי (שמואל א יב, ג), מגזרת רָצַץ עֲזַב דְּלִים (איוב כ, יט). והמתרגס והמותי, ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היתה, אין ה"א שלה צפת"ח, ולא מ"ם שלה מודגשת, ולא נקודה מלאפוס"ם. אלא וְהָמַתִּי (צירי) כגון וְהָמַתְּ אֶת הָעָם הַזֶּה (במדבר יד, טו), והמ"ו מודגשת לפי שתצא במקום צ' מו"ן, האחת נגשרת לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת כמו אמרתי, חטאתי, עשיתי. וכן ונתתי, התי"ו מודגשת, שהיא צאה במקום שמים, לפי שהיה

<p>28 And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.</p>	<p>וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִיטִּי מִלְּפָנֶיךָ וְאֶשְׁלַח ית ערעיתא קדמך ותגריף ית חואי ית כנענאי וית חטאי מן קדמך:</p>	<p>28 וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִיטִּי מִלְּפָנֶיךָ:</p>
<p>29 I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee.</p>	<p>לֹא אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׂמֹמָה וּרְבֵבָה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:</p>	<p>29 לֹא אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׂמֹמָה וּרְבֵבָה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:</p>
<p>30 By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.</p>	<p>זָעִיר וְזָעִיר אֶתְּרִיכְנוּ מִן־קִדְמוֹתָ עַד דְּחִסְגִּי וְתַחֲסִין ית ארעא:</p>	<p>30 זָעִיר וְזָעִיר אֶתְּרִיכְנוּ מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְּרֹחַ וְנַחֲלִיתָ אֶת־הָאָרֶץ:</p>
<p>31 And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.</p>	<p>וְאֲשִׁי ית תחומך מימא דסוף ועד ימא דפלשתאי וממדברא עד פרת ארי אמסר בידכון ית יתבי ארעא ותתריכנו מן קדמך:</p>	<p>31 וְשֵׁתִי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד־הַנָּהָר כִּי אֶתֶּן בְּיָדְכֶם אֶת־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשָׁתֶמוּ מִפְּנֶיךָ:</p>
<p>32 Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.</p>	<p>לֹא תִגְזֹר לָהֶוּן וּלְטִעֻתָּהוֹן קִים:</p>	<p>32 לֹא־תִכְרֹת לָהֶם וּלְאֱלֹהֵיהֶם בְּרִית:</p>
<p>33 They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.</p>	<p>לֹא יִשְׁבּוּ בְּאַרְצְךָ דְּלִמָּא יַחֲטִיאוּ אֹתָךְ לִי כִי תַעֲבֹד אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לָךְ לִמְקַשׁ: (פ)</p>	<p>33 לֹא יִשְׁבּוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן־יַחֲטִיאוּ אֹתָךְ לִי כִי תַעֲבֹד אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לָךְ לִמְקַשׁ: (פ)</p>
<p>XXIV And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;</p>	<p>וּלְמֹשֶׁה אָמַר סָק לְקֹדֶם יי אֶת וְאַהֲרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִין מִסְּבֵי יִשְׂרָאֵל וְתִסְגְּדוּן מֵרָחֵק:</p>	<p>XXIV וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־יְהוָה אֹתָהּ וְאַהֲרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרָחֵק:</p>

זריך שלשה חו"ן, שמים ליסוד כמו ציוס פת ה' (יהושע י, יז), מפת אלהים היא (קהלת ג, יג), והשלישית לשמוש: עורף. שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפס:

(28) הצרעה. מין שרץ העוף, והיתה מכה אומם צעיניהם, ומטילה זהם ארס והם מתים. והצרעה לא עברה את הירדן (סוטה לו.). והחתי והכנעני. הם ארץ סיחון ועוג, לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי, אף על פי שהוא מעבר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה (שס), על שפת הירדן עמדה וזרקה זהם מרה:

(29) שממזה. ריקנית מזני אדם, לפי שאתם מעט ואין כנס כדי למלאות אותה: ורבה עליך. ותרצה עליך:

(30) עד אשר תפרה. תרצה, לשון פרי, כמו פרו ורצו:

(31) ושתי. לשון השמה, והמיו מודגשת מפני שצאה תחת שמים, שאין שימה בלא תי"ו, והאחת לשמוש: עד הנהר. פרת: וגרשתמו. ותגרשם:

(33) כי תעבד וגו'. הרי אלו כי משמשין במקום אשר, וכן בכמה מקומות, וזהו לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש, וגם מזניו בהרצה מקומות אס משמש בלשון אשר, כמו ואס פקריז מנחם צפורים (ויקרא ז, יד), שהיא חוצה:

(1) ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, ובד' בסיון נאמרה לו עלה:

- 2 and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.' וַיִּגַּשׁ מֹשֶׁה לַבְּדֹל אֶל־יְהוָה וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ: 2
- 3 And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.' וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה: 3
- 4 And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel. וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֶּם בַּבֹּקֶר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֹּה לְשִׁבְעִים שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל: 4
- 5 And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD. וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים: 5
- 6 And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar. וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶׁם בְּאֵזִנֹת זָרָק עַל־הַמִּזְבֵּחַ: 6
- 7 And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.' וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹ הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע: 7
- 8 And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.' וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל־הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: 8

(2) ונגש משה לבדו. אל הערפל:

(3) ויבא משה ויספר לעם. נזכרים: את כל דברי ה'. מלות, פרישה, והגזלה: ואת כל המשפטים. ז' מלות שנזכרו בני נח, ושבת, וכבוד אב ואם, ופריה אדומה, ודינין, שנייתנו להם צמרה (מכילתא בחדש פ"ג):

(4) ויכתוב משה. מצרשית ועד מתן תורה, וכתב מלות שנזכרו צמרה (סס): וישכם בבקר. צמשה צמיון:

(5) את נערי. הצבורות:

(6) ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך צא וחלקו: באגנות. שמי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אבותינו לצרית במילה וטבילה והזאת דמים, שאין הזאה בלא טבילה:

(7) ספר הברית. מצרשית ועד מתן תורה, ומלות שנזכרו צמרה:

9 Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel;	וַיַּעֲלֵם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִין מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל:	9 וַיַּעֲלֵם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:
10 and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness.	וַיַּחֲזוּ יְת יְקָר אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל וַתַּחֲזֹת כְּפֻרְסֵי יְקָרִיָּה כְּעֹבֵד אֲבָן טָבָא וּכְמַחְזֵי שָׁמַיָּא לְכִרְיָו:	10 וַיַּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבֶנֶת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:
11 And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God, and did eat and drink.	וְלִדְבָרְבֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָוָה נִקָּא וַחֲזֹו יְת יְקָרָא דִּי וַהֲוּוּ חָדָן בְּקֹרְבָנֵיהוֹן דְּאַתְקַבְּלוּ כְּאֵלֹו אֲכָלִין וְשָׁתִין:	11 וְאֶל-אַצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדֹו וַיַּחֲזֹו אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)
12 And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'	וַיֹּאמֶר יְי לְמֹשֶׁה סֵק לְקָדְמִי לְטוֹרָא וְהָוִי תַּמָּן וְאַתִּין לָךְ יְת לֹחֵי אֲבָנָא וְאוֹרִיתָא וְתַפְשִׁידָתָא דְכְּתָבִית לְאַלְפִיהוֹן:	12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הַהֲרָה וְהִיחֵר-שָׁם וְאַחֲנָה לָךְ אֶת-לַחַת הָאֲבָן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרָתָם:
13 And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God.	וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁלֹמֹשֶׁה וַיַּעֲלֵם מֹשֶׁה לְטוֹרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוֹהֵי יְקָרָא דִּי:	13 וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתֹו וַיַּעֲלֵם מֹשֶׁה אֶל-הַר הָאֱלֹהִים:
14 And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'	וְלִסְבִּיָּא אָמַר אוֹרִיכוּ לָנָא חָכָא עַד דְּנָתִיב לְוַתְכוֹן וְהָא אַהֲרֹן וְחֹור עִמָּכֹון מִן דְּאִית לֵיה דִּינָא יִתְקַרֵּב לְקַדְמֵיהוֹן:	14 וְאֶל-הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ-לָנוּ בָּזָה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֹן וְחֹור עִמָּכֶם מִי-בְּעַל דְּבָרִים יִגֵּשׁ אֲלֵהֶם:

(8) ויזרוק. ענין הזאה, ותרומתו וזרק על מדבחה לכפר על עמא:

(10) ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והזינו ונתחייצו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואציהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם קמתאננים וגו' ותבער צם אש ה' ותאכל בקצה המצנה, בקצינים שזמנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו שעת השעבוד, לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדים במעשה לצנים: וכעצם השמים לטהר. משגאלו היה אור וחדוה לפניו: וכעצם. כתרומתו לשון מראה: לטהר. לשון צרור וללול:

(11) ואל אצילי. הם נדב ואציהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בצבגס, מתוך אכילה ושתיה, כך מדרש תנחומא (זהעלות ט"ו). ואונקלוס לא תרגם כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומאציליה קראתיך (ישעיה מא, ט), ויאכל מן הרוח (במדבר יא, כה), שש אמות אצילה (יחזקאל מא, ח): (12) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ' יוס: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש מאות ושלוש עשרה מאות בכלל עשרת הדברות הן. ורבינו סעדיה פירש בצורה שישקד, לכל דבור ודבור מאות התלויות בו:

(13) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרצ עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם יועל משה לנדב אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעבב שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם בצרעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:

15	And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.	וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הָהָר וַיִּכֶס העֲנַן אֶת-הָהָר:	מפטייר
16	And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.	וַיֵּשְׁכֶן כְּבוֹד-יְהוָה עַל-הָהָר סִינַי וַיִּכְסֶהוּ הָעֲנַן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעֲנַן:	
17	And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.	וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה כַּאֲשֶׁר אָכַל בָּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	
18	And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֲנַן וַיַּעַל אֶל-הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָרָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: (פ)	ק"מ פסוקים

The Haftarah is Jeremiah 34:8 – 34:22 & 33:25 – 33:26 on page 219. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 233. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 233. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 236

XXV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:	תרומה
2	'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.	דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֹנוּ לָבוֹת תִּקְחוּ אֶת-תְּרוּמָתִי:	
3	And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;	וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת:	

(14) ואל הזקנים אמר. צלחמו מן המחנה: שבו לנו בזה. והתעבזו כאן עם שאר העם במחנה, להיות נכונים לשפוט לכל איש ריבו: חור. צנה של מרים היה, ואציו כלצ צן יפנה, שנאמר וַיִּקַּח לוֹ כֶּלֶב אֵת אֶפְרָת וַיִּלְד לוֹ אֵת חור (דברי הימים-א, ג, יט), אפרת זו מרים, כדאיחא צסוטה (יא:): מי בעל דברים. מי שיש לו דין: (16) ויכסוהו הענן. רבותינו חולקים בדבר (יומא ד. טז), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עזרת יוס מתן מורה. רש"י יט): ויכסוהו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה. ויש אומרים, ויכסוהו הענן למשה וימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו בתחלת מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שם): (18) בתוך הענן. ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקד"ה למשה שציל ("א חופה) צחוכו: (2) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי: תרומה. הפרשה, יפישו לי מממונס נדצה: ידבנו לבו. לשון נדצה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט צלע"ז (געשענק) תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת צקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש צלה פקודי, ואחת תרומת המזבח צקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרצנות צבור, ואחת תרומת המשכן, נדצת כל אחד ואחד שהתנדבו. י"ג דברים האמורים צענין, כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לצבגיה כהונה כשמדקדק צהם:

4	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וְתַכְלֶלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:	וְתַכְלֶלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:
5	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:
6	oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	שֶׁמֶן לַמָּאֵר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:	שֶׁמֶן לַמָּאֵר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:
7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אֲבִנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֵּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:	אֲבִנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֵּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:
8	And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.	וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי שְׁכִנְתִּי בִּינִיהֶוֶן:	וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי שְׁכִנְתִּי בִּינִיהֶוֶן:
9	According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.	כְּכֹל דֶּאֱנָא מֵחֹזֵי יְתֵד יֵת דְּמוֹת מִשְׁכְּנָא וְיֵת דְּמוֹת כָּל מְנוּחֵי וְכֵן תַּעֲבֹדוּ:	כְּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרְאָה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנֹת כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס)

- (3) זָהָב וּכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת וְגו'. כָּלֵס צֵאוּ צִנְדָּה אִישׁ אִישׁ מֵה שֶׁנִּדְּבָו לָבוּ, חוּץ מִן הַכֶּסֶף שֶׁבֶּא צְוָה, מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל לְכָל אֶחָד. וְלֹא מֵזִינוּ בְּכָל מִלְּאֲכַת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוֹרֵךְ שֶׁס כֶּסֶף יוֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמַר וְכָסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה וְגו' דָּקָע לְגִלְגֵּלֹת וְגו' (שְׁמוֹת ל"ח, כו"ז), וְשֶׁאֵר הַכֶּסֶף הַבֵּא שֶׁס צִנְדָּה, עֲשֹׂאִיה לְכָלִי שֶׁרָת:
- (4) וְתַכְלֶלֶת. כָּמֹר לָבוֹעַ דָּדָס חֲלוּזִין (מִנְחוֹת מ"ד), וְלָבוֹעַ יֶרֶק: וְאַרְגָּמָן. כָּמֹר לָבוֹעַ מִמִּין לָבוֹעַ שֶׁשֶׁמו אֲרָגְמָן: וְשֵׁשׁ. הוּא פֶשֶׁת (יִצְמוֹת ד'): וְעִזִּים. נוֹאָה שֶׁל עִזִּים, לִכְךָ תִּרְגַּס אוֹנִקְלוֹס וּמַעֲצֵי, הַבֵּא מִן הָעִזִּים, וְלֹא עִזִּים עֲלָמָן, שֶׁתִּרְגַּסוּ שֶׁל עִזִּים עֲזִיזָה:
- (5) מֵאֲדָמִים. לָבוֹעַת הִיוּ אֲדָמִים לְאַחֵר עֲבוּדִין: תַּחֲשִׁים. מִין חִיָּה, וְלֹא הִיָּתָה אֵלָּא לְשַׁעָה (שְׁבַת כ"ח), וְהִרְצָה גִּוּוֹנִים הִיוּ לָהּ, לִכְךָ מִתְּרַגַּס סָקֻגָּא, שֶׁשׁ וּמִתְּפָאֵר בְּגִוּוִין שֶׁלוֹ (ש"ס): וְעֵצֵי שִׁטִּים. וּמֵאִין הִיוּ לָהֶם בְּמִדְבָּר, פִּירֵשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא (תְּרֻמָּה ט'), יַעֲקֹב אֲבִינוּ כָּפֶה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לָבוֹעַ מִשְׁכָּן בְּמִדְבָּר, וְהִבִּיא אֲרָזִים לְמִנְרִים וְנִטְעָם, וְזֹה לָבוֹעַ לִיטֵלֵם עִמָּהֶם כְּשִׁינֵאֻם מִמִּנְרִים:
- (6) שֶׁמֶן לְמֵאֹר. שֶׁמֶן זֵיתִין לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד: בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. שֶׁנַּעֲשֶׂה לְמִשְׁחָה כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּשְׁכָּן לְקִדְשׁוֹ, וְהוֹרֵכּוּ לוֹ בְּשָׂמִים, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ כִּי תִשָּׂא: וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים. שֶׁהִיוּ מִקְטִירִין בְּכָל עֶרֶב וּבֹקֶר, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּזֹאתָה תִּלְוָה. וְלִשְׁוֹן קִטְרוֹת, הַעֲלֹאת קִטְרוֹר וְתִמְרוֹת עֵשֶׂן:
- (7) אֲבִנֵי שֹׁהַם. שִׁחִים הוֹרֵכּוּ שֶׁס, לְלוֹרֵךְ הַאֲפֹד הָאֲמֹר בְּזֹאתָה תִּלְוָה: מִלֵּאִים. עַל שֶׁס שְׁעוֹשִׁין לָהֶם בְּזֹהַב מוֹשֵׁב כְּמִין גֹּמֵא, וְנוֹתֵנִין הָאֲבִין שֶׁס לְמִלְּאוֹת הַגֹּמֵא, קְרוּיִים אֲבִנֵי מִלְּאוֹים, וּמִקֹּדֶם הַמוֹשֵׁב קְרוּי מִשְׁצָנוֹת: לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן. אֲבִנֵי הַשֶּׁהֶם לְאַפֹּד וְאֲבִנֵי הַמִּלְּאוֹים לְחֹשֶׁן. וְחֹשֶׁן וְאַפֹּד מְפֹרָשִׁים בְּזֹאתָה תִּלְוָה, וְהֵם מִיֵּי תַכְשִׁיט:
- (8) וְעִשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ. וְעִשׂוּ לְשִׁמִּי בֵּית קְדוֹשָׁה:
- (9) כְּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרְאָה אוֹתְךָ. כֹּאן, אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן (מִנְחוֹת כ"ט). הַמִּקְרָא הוּא מְחֻבֵּר לְמִקְרָא שֶׁלְמַעֲלֵה הַיָּמִינוּ, וְעִשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ כְּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרְאָה אוֹתְךָ: וְכֵן תַּעֲשׂוּ. לְדִוְרוֹת (סְנֵהֲדִרִין ט"ז), שְׁבֻעוֹת י"ד), אֵם יֵאָדָּד אֶחָד מִן הַכִּלִּים אוֹ כִּשְׁתַּעֲשׂוּ לִי כְּלֵי בֵּית עוֹלָמִים, כְּגוֹן שׁוֹלְחָנוֹת וּמִנְדִּיּוֹת וְכִיּוֹרוֹת וּמִכֻּנוֹת שֶׁשֶׁהָ שְׁלָמָה, כְּתִבְנִית אֵלּוֹ תַעֲשׂוּ אוֹתָם. וְאֵם לֹא הִיָּה הַמִּקְרָא מְחֻבֵּר לְמִקְרָא שֶׁלְמַעֲלֵה הַיָּמִינוּ, לֹא הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב וְכֵן תַּעֲשׂוּ, אֵלָּא כֵן תַּעֲשׂוּ, וְהִיָּה מִדְּבָר עַל עֲשִׂיַּת אֵלּוֹ מוֹעֵד וְכִלָּיו:

10	And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעֲבֹדוּן אֲרוֹנָא דְּאֶעֱי שְׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אוּרְכִיָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתְיָיָה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיָּה:	וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אַמְתִּים וַחֲצִי אַרְכּוֹ וְאַמְתָּה וַחֲצִי רְחִבּוֹ וְאַמְתָּה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:	ישראל
11	And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יְתִיה דְּהַב דְּכִי מְגִין וּמִבְרָא תַחֲפִינִיָּה וְתַעֲבִיד עֲלוּהִי זִיר דְּדָהַב סָחוּר סָחוּר:	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תַּצְפֵּנּוּ וַעֲשִׂיתָ עָלָיו זֶרֶזָהָב סָבִיב:	11
12	And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְתַפִּיד לִיָּה אַרְבַּע עֲזָן דְּדָהַב וְתַתִּין עַל אַרְבַּע זַוְיָתִיה וְתַרְתִּין עֲזָן עַל סְטָרִיה חֹד וְתַרְתִּין עֲזָן עַל סְטָרִיה תַּנְיָנָא:	וַיַּצְקֶתָ לָּו אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:	12
13	And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְתַעֲבִיד אֲרִיחֵי דְּאֶעֱי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתִהוֹן דְּהַבָּא:	וַעֲשִׂיתָ בָּדִי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:	13
14	And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.	וְתַעִיל יָת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטָרֵי אֲרוֹנָא לְמַטַּל יָת אֲרוֹנָא בְּהוֹן:	וְהִבַּאתָ אֶת-הַבָּדִים בְּטַבַּעֲת עַל צִלְעֹת הָאֲרוֹן לְשֵׂאת אֶת-הָאֲרוֹן בָּהֶם:	14
15	The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it.	בְּעִזְקָת אֲרוֹנָא יִהְיוּ אֲרִיחָא לֹא יַעֲדוּן מִנֶּיהָ:	בְּטַבַּעֲת הָאֲרוֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ:	15
16	And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee.	וְתַתִּין בְּאֲרוֹנָא יָת סִדְרוּתָא דְּאֶתִּין לָךְ:	וְנָתַתָּ אֶל-הָאֲרוֹן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:	16

(10) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקריין (שריין שראנק) יושב על שוליו: (11) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בללאל, צ' של זהב וא' של עץ (יומא עב:), וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתוחים למעלה, נתן של עץ צחור של זהב, ושל זהב צחור של עץ, וקפה שפתו העליונה בזהב, נמצא מצופה מבית ומחוץ: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי, עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:

(12) ויצקת. לשון הסכה כתרומתו: פעמותיו. כתרומתו וזויות העליונות סמוך לכפורת היו נחושים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחבו של ארון, והצדים נחושים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הצדים אמתים וחצי בין צד לצד, שיהיו שני בני אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות (נח:): צפרק שמי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שצמחלת המקרא, ופירש לך היכן היו, והו"ו זו יתירה היא, ופתרוננו כמו שמי טבעות, ויש לך לישהנה כן, ושמי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. נדו:

(13) בדי. מוטות:

(15) לא יסורו ממנו לעולם (יומא עב:).

(16) ונתת אל הארון. כמו בארון: העדת. התורה, שהיא לעדות ביני וביניכם שזיתי אתכם מלאת הכמוצות בה:

17	And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וַעֲשִׂיתָ כִּפְּרֹת זָהָב טָהוֹר וְתַעֲבִיד כְּפוֹרֶתָא דְדָהָב דְּכִי תִרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אִירְכָה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתִיָה:	שני ועשית כפרת זהב טהור ותעבד כפורתא דדהב דכי תרתין אמין ופלגא אירכה ואמתא ופלגא פותיה:
18	And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover.	וְתַעֲבִיד תְּרִין כְּרוּבִין דְדָהָב נְגִיד תַּעֲבִיד יִתְהוֹן מִתְרִין סְטָרֵי כְּפוֹרֶתָא:	18 ועשית שנים כרבים זהב נגיד תעבד תרתין מתרין סטרי כפורתא:
19	And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof.	וְעִבִיד כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְפָא וְכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְפָא מִן כְּפוֹרֶתָא תַּעֲבִידוֹן יֵת כְּרוּבָא עַל תְּרִין סְטָרוֹהִי:	19 ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה מן הכפרת תעשו את הכרבים על שני קצותיו:
20	And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be.	וַיְהוֹן כְּרוּבָא פְּרִיסִין גְּדַפְיָהוֹן לְעִילָא מְטָלִין בְּגַדְפִּיהוֹן עַל כְּפוֹרֶתָא וְאַפִּיהוֹן חַד לְקָבִיל חַד לְקָבִיל כְּפוֹרֶתָא יְהוֹן אַפֵּי כְּרוּבָא:	20 והיו הכרבים פרשי כנפיהם למעלה סכים בכנפיהם על הכפרת ופניהם איש אל אחיו אל הכפרת יהיו פני הכרבים:
21	And thou shalt put the ark-cover above upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee.	וְתַתִּין יֵת כְּפוֹרֶתָא עַל אֲרוֹנָא מְלֵעִילָא וּבְאֲרוֹנָא תַתִּין יֵת סְהִדוּתָא דְאֶתִּין לָךְ:	21 ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדת אשר אתן אליך:

(17) כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עובי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוביה, פירשו רבותינו שהיה עוביה טפח (סוכה ה.).

(18) כרבים. דמות פראוף מינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשה צפני עצמם ותחצרו צראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה צורפים שקורין שולדירי"ץ, אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפורת, והכה צפטיש וצקורנס באמצע, וראשין צולטין למעלה, וזייר הכרובים בצליטת קצותיו: מקשה. צמד י"ץ צלע"ז כמו דא לְדָא נָקָשׁ (דניאל ה, ו): קצות הכפורת. ראשי הכפורת:

(19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפורת. עצמה תעשה את הכרובים, זהו פירוש של מקשה תעשה אותם, שלא תעשה צפני עצמם ותחצרו לכפרת:

(20) פורשי כנפיהם. שלא תעשה כנפיהם שוככים, אלא פרושים וגבוהים למעלה אלל ראשיהם, שיהא י' טפחים צחלל שצין הכנפים לכפורת, כדאימא צסוכה (ה:):

(21) ואל הארון תתן את העדת. לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שצא ללמד שצדודו ארון לצדו צלל כפורת, יתן מחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר וישן את העדת אל הארון (שמות מ, כ), ואחר כך וישן את הכפרת על הארון מלמעלה:

<p>And there I will meet with thee, and I will speak with thee from 22 above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel.</p>	<p>וְנִוְעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל- בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>	<p>22 וְנִוְעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל- בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)</p>
<p>And thou shalt make a table of 23 acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פֶּתוּרָא דְאֵעִי שְׁטִין תְּרֵתִין אַמָּין אֹרְכֶיהָ וְאַמָּתָא פּוּתֶיהָ וְאַמָּתָא וּפְלָגָא רּוּמֶיהָ:</p>	<p>23 וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אַרְבֹּו וְאַמָּה רְחֵבּוּ וְאַמָּה וְחָצִי קָמָתּוּ:</p>
<p>And thou shalt overlay it with pure 24 gold, and make thereto a crown of gold round about.</p>	<p>וְתַחֲפִי יִתִּיה דְּהָב דְּכִי וְתַעֲבִיד לִיה זִיר דְּדְהָב סָחוּר סָחוּר:</p>	<p>24 וְצָפִיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לּו זֶר זָהָב סָבִיב:</p>
<p>And thou shalt make unto it a 25 border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לִיה גְּדִנְפָא רּוּמֶיהָ פּוּשְׁקָא סָחוּר סָחוּר וְתַעֲבִיד זִיר דְּדְהָב לְגְדִנְפִיה סָחוּר סָחוּר:</p>	<p>25 וְעָשִׂיתָ לּו מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶר-זָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:</p>
<p>And thou shalt make for it four 26 rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדְהָב וְתַתִּין יֵת עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא דְּלְאַרְבַּע רְגְלוֹהִי:</p>	<p>26 וְעָשִׂיתָ לּו אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רְגְלָיו:</p>
<p>Close by the border shall the rings 27 be, for places for the staves to bear the table.</p>	<p>לְקַבִּיל גְּדִנְפָא יְהוּיִן עֲזָקְתָא אֲתֵרָא לְאַרְיֵחָא לְמַטֵּל יֵת פֶּתוּרָא:</p>	<p>27 לְעִמֹּת הַמִּסְגֶּרֶת תַּתְּיִין הַטַּבַּעֲתֵי לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת- הַשֻּׁלְחָן:</p>

(22) וְנִוְעַדְתִּי: כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד, שאצא שם לדבר אליך: ודברתי איתך מעל הכפורת. וצמקום אחר הוא אומר, ויִדְּבַר ה' אֵלָיו מֵאֶחָל מוֹעֵד לְאֹמֶר (ויקרא א, א), זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כחוצים מכחישים זה את זה, צא הכחוצ השלישי והכריע ביניהם, ויצא משה אֵל אֶחָל מוֹעֵד וישמע אֵת הקול מדְבַר אֵלָיו מֵעַל הַפֶּתַח וגו' (צמדצו ז, פט), משה היה נכנס למשכן, וכיון שצא בחוץ הפתח, קול יורד מן השמים לצין הכרוצים, ומשם יוצא ונשמע למשה צאהל מועד: ואת כל אשר אצווה אותך אל בני ישראל. הרי וי' זו יתירה וטפלה, וכמוהו הרבה צמקרא, וכה תפתר, ואת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצווה אותך, אל בני ישראל הוא: (23) קומתו. גוצה רגליו עם עוצי השלחן (פסחים קט: וצתוס' שם ד"ה אמתא): (24) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים: (25) מסגרת. כתרִגומו גְּדִנְפָא, ונחלקו חכמי ישראל צדצר, יש אומרים למעלה היתה סביב לשולחן, כמו לצוזין צצשפת שולחן שרים, ויש אומרים למטה היתה תקועה, מרגל לרגל צצרצ רוחות השולחן, ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה: (27) לעמת המסגרת תהיין הטבעות. צרגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו צמים להכניס בהן הדסים: לבתים. לצורך צמים: לבדים. כתרִגומו לְאַתְרָא לְאַרְיֵחָא:

28 And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them.	וְתַעֲבִיד יֵת אַרְיֵינָא דְאֵעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יִתְהוֹן דְּהִבָּא וִיהוֹן נְטָלִין בְּהוֹן יֵת פְּתוּרָא:	28 וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשְׂאָבָם אֶת־הַשֻּׁלְחָן:
29 And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them.	וְתַעֲבִיד מִגִּסְוֵהִי וּבִזְכוֹהִי וְקִסְוֵתִיהָ וּמִכִּילָתֶיהָ דִּיתְנַסְדָּ בְּהוֹן דְּהִבָּא דְכִי תַעֲבִיד יִתְהוֹן:	29 וְעָשִׂיתָ קְעָרָתָיו וְכַפֹּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
30 And thou shalt set upon the table showbread before Me always.	וְתַתִּין עַל פְּתוּרָא לַחִים אֲפִיָּא קְדָמִי תְדִירָא:	30 וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד: (פ)
31 And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, shall be of one piece with it.	דְכִי וְתַעֲבִיד מִנְרֵתָא דְדִהִבָּא דְכִי נְגִיד תַּחֲעֲבִיד מִנְרֵתָא שְׂדֵה וְקִנָּה פְּלִידָהא חֲזִירָהא וְשׁוֹשְׁנָהא מִנָּה יְהוֹן:	שלישי 31 וְעָשִׂיתָ מִנְרֵת זָהָב מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) הַמְנוֹרָה יִרְכָּה וְקִנָּה גְבִיעֶיהָ כַּפֹּתֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמָּנָה יִהְיוּ:

(28) ונשא בם. לשון נפעל, יהיה נשא צם את השלחן:
 (29) ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוזה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לזדי הבית מזה ומזה, נותן ארכו לרחצו של שולחן, וכחליו וקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן בזיכין שנותנין זהם לבונה, ושחים היו לשני קומאי לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָתַתָּ עַל הַמִּצְבֵּחַ לֶצֶנָה זָכָה (ויקרא כד, ז): וקשותיו. הן כמין חללי קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומצדילין צין לחם ללחם, כדי שחכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסור"א: ומנקיותיו. תרגומו ומְקִילָתֶיהָ, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארץ, וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוצלים ששה (הרא"ש גורם חמשה) פזולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שצין לחם ללחם סמוכין על אותן פזולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישצרו, ולשון מְקִילָתֶיהָ, סובלותיו, כמו גְלִילָתִי הָכִיל (ירמיה ו, יא). אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות זז.), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותם ומחזיקים אותם שלא ישצרו. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותם שלא יתעפשו, אבל אונקלוס שתרגם מְקִילָתֶיהָ, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן צמקום אחר הוא אומר וְאֵת קִשּׁוֹת הַנֶּסֶךְ (במדבר ד, ז), וזה זה, יוסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם:

(30) לחם פנים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו, מפורשים צאמור אל הכהנים:
 (31) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשה חוליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך הנורפים שקורין שולדיר"ך, אלא כולה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקורנס וחותך בכלי האומנות, ומפריד הקנים חילך וחילך: מקשה. תרגומו נְגִיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכלן ולכאן בהקשת הקורנס, ולשון מקשה מכת קורנס, צמד"ן בלע"ז כמו דָּא לְדָא נְקָשָׁן (דניאל ה, ו): תיעשה המנורה. מאליה (תנחומא דהעלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט.), אמר לו הקב"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא שם): ירכבה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה בצאמט הירך, וזקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין צוק, לזקוף השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירג"ם, ואלו עשוין מזהב, ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן זהם הכתוב, ולא היו זה אלא לנוי: כפתריה. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין

- 32 And there shall be six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candle-stick out of the other side thereof;
- 33 three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.
- 34 And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.
- 35 And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.
- וּשְׁשֶׁה קָנִים יֵצְאוּ מִצְדֵּיהָ וְשֵׁתָא קִנִּין נִפְקִין מִסְטָרְהָא
שְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְּהָא מִצְדָּהּ תִּלְתָּא קִנֵּי מִנְּרִתָּא מִסְטָרְהָא
הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְּהָא מִצְדָּהּ הַשֵּׁנִי:
שְׁלֹשָׁה גְבַעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְהָ תִּלְתָּא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָא
הָאֶחָד כַּפְתֹּר וּפְרָח וּשְׁלֹשָׁה חֵד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן וְתִלְתָּא
גְבַעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְהָ הָאֶחָד כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָא חֵד
כַּפְתֹּר וּפְרָח בֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן בֵּן לְשֵׁתָא קִנִּין
הַיֵּצְאִים מִן הַמִּנְרָה: דִּנְפָקִין מִן מִנְרִתָּא:
וּבַמִּנְרָה אַרְבַּעָה גְבַעִים וּבַמִּנְרָתָא אַרְבַּעָה כְּלִידִין
מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: מְצִירִין חֲזוּרָהּ וְשׁוֹשְׁנָהּ:
וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קִנִּין
וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ דְּמִנְהָ וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קִנִּין
וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהָ דְּמִנְהָ וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קִנִּין
לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן הַמִּנְרָה: מְצִירָהּ:

למנורות שלפני השרים, וקורין להם פימל"ש, ומנין שלהם כחצו צפרשה כמה כפתורים צולטין ממנה וכמה חלק שצין כפתור לכפתור: ופרחיה. ליורין עשוין צה כמין פרחין: ממנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת השעת, ולא יעשה לצדס וידציקס:

(32) יוצאים מצדיה. לכאן ולכאן, צאלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגובהה של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים:

(33) משקדים. כמרגומו, מציירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין גיאל"ר: ושלשה גבעים. צולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה:

(34) ובמנרה ארבעה גבעים. גגופה של מנורה היו ארבעה גביעים, אחד צולט צה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מצידיה: משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נב:), אין ידוע אם גביעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה:

(35) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו צמלכת המשכן (מנחות כח:), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר עד יִרְכָּה עד פְּרָחָה (במדבר ח, ז), וטפחיים חלק, וטפח שצו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו צקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתיירו שם ג' טפחים, שצבם ג' גביעים וכפתור ופרח, נמצאו גביעים כ"ב, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים, ו' בששת הקנים, וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו במנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד בג' טפחים העליונים עם ג' הגביעים, ותשעה פרחים היו לה, ו' לששת הקנים, שנאמר צקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור בפרשת

36	Their knops and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.	כַּפְתֵּרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמִּנְהָ יִהְיוּ כִּלְהָ מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר: כִּוְלָה נְגִידָא חֲדָא דְדָהָב דְּכִי:	36
37	And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.	וַעֲשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וַהֲעִלָּהָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ וְהָאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ: וְתַעֲבִיד יָת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָא וְתִדְלִיק יָת בּוֹצִינְהָא וַיְהִי מִנְהֵרִין לְקַבִּיל אִפְהָא:	37
38	And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.	וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּתֶיהָ זָהָב דְּכִי: וּצִיבְתָּהָא וּמַחְתֵּיתָהָ דְדָהָב	38
39	Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.	כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה: כֶּכֶרָא דְדָהָב דְּכִיָּא יַעֲבִיד יָתָהּ יָת כָּל מְנִיָּא הָאֵלִין:	39
40	And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.	וּרְאָה וַעֲשֶׂה בְתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־ אֵתָהּ מָרְאָה בְּהָרִ: (ס) וַחֲזִי וַעֲבִיד בְּדַמּוּתָהּ דְּאֵתָהּ מִתַּחֲזִי בְּטוֹרָא:	40
XXVI	Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.	וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֹשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְיָת מִשְׁכָּנָא תַעֲבִיד עֹשֶׂר יְרִיעֵן דְּבוּיָן שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָרִי צִוְרֵת כְּרוּבִין עוֹבֵד אוּמָן תַעֲבִיד יָתָהּ:	XXVI

זהעלומת, עד ירכה עד פרחיה. ואם תדקדק צמשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמנינם איש איש במקומו: (37) את נרותיה. כמין זיכין שנותנין צמחן והפחילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששם הנרות שצראשי הקנים היוצאים מזדיה, מוסצים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשדללקם מאירים על עבר פניה, מוסב אורם אל זד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה: (38) ומלקחיה. הם הלצחים העשויין ליקח זהם הפחילה מחוך השמן, לישבן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים זהם קריוס מלקחים. וצִיבְתָּהָ שחרגס אונקלום, לשון צבת, טוליי"ש צלע"ו ומחתותיה. הם כמין זיכין קטנים, שחותה זהן את האפר שצנר צקר צקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפחילות שדלקו הלילה וכצו, ולשון מחסה פויישד"א צלע"ו כמו לַחֲפֹת אֵשׁ מִקֹּד (ישעיה ל, יד): (39) ככר זָהָב טָהוֹר. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין זה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' זהובים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים: (40) וראיה ועשה. ראה כאן צהר צבנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה צמעשה המנורה, עד שהראה לו הקצ"ה מנורה של אש: אשר אתה מראה. כמרגמו דִּלְאָם מִתְחַזֵּי צְטוּרָא, אילו היה נקוד מראה צפת"ה, היה פתרונו אמה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתרונו דאח מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה): (1) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחיצות מחוך לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משור ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט וחוט, אחד של פשתים, וג' של זמר, וכל חוט וחוט כפול, הרי ד' מינין כשהן שזרין יחד כ"ד כפלים לחוט (בריימא דמלאכת המשכן): כרובים מעשה חשב. כרובים היו מציירין זהם בצריגתן, ולא צריקמה שהוא מעשה מחט, אלא בצריגה צשני כותלים, פרוץ אחד מכאן ופרוץ אחד מכאן, ארי מנד זה וגשר מנד זה, כמו שאורגין חגורות של משי שזרין צלע"ו פייש"א

<p>2 The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.</p>	<p>אֹרְכָא דִּירִיעָתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתִמְנֵי אַמִּין וּפְתִילָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יִרְיעָתָא:</p>	<p>2 אֲרָךְ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרֹחֶב אַרְבַּע בָּאַמָּה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הִירִיעָת:</p>
<p>3 Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.</p>	<p>חֲמִישׁ יִרְיעֹן וְיִהְיוּ מְלֻפְּפִין חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יִרְיעֹן מְלֻפְּפִין חֲדָא עִם חֲדָא:</p>	<p>3 חֲמִשׁ הִירִיעֹת תִּהְיוּ חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֶתָּה וְחֲמִשׁ יִרְיעֹת חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֶתָּה:</p>
<p>4 And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.</p>	<p>וְתַעֲבִיד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סִפָּתָא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי וְכֵן תַּעֲבִיד בְּסִפָּתָא דִּירִיעָתָא בְּסִטָּרָא בֵּית לֹפִי תִּנְיָנָא:</p>	<p>4 וְעָשִׂיתָ לָלֶאֱת תְּכֵלֶת עַל שֵׁפֶת הִירִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּחֲבֶרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשֵׁפֶת הִירִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>5 Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בִּירִיעָתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בְּסִטָּרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תִּנְיָנָא מְכוּוֹן עֲנוּבִיָּא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>	<p>5 חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּקְצֶה הִירִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית מִקַּבִּילֹת הַלָּלֶאֱת אִשָּׁה אֶל־אַחֶתָּה:</p>

(3) תהיין חוברות. תופרן במחט 20 צד 20, חמש לצד וחמש לצד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה, וצדד שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בבראשית, וַיִּפְגְּשׁ אִישׁ אִשׁ אֵלָּא קָטוּ (שמות כה, כ):

(4) לולאות. לל"ש בלע"ז וכן תרגם אוגלוס ענינו, לשון ענינה: מקצה בחוברת. צאונה יריעה שצדוף החזור. קצונת חמשת היריעות קרויה חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. צאונה יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוברת:

(5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הצדלתן זו מזו, וכמדון יריעה זו כן יהא צדדיתה, כשתפרוש חוברת אלל חוברת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו, וזהו לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשחבר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ', וכן החוברת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגבה חמימה, וכן ללפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הלפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצעות הרי עשר, ובמקומם אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שעוציים אמה, נשתיירו ט"ז אמה, ח' ללפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות, עשרים אמה לחוברת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שצמערב, ואמה לכסות עוצי העמודים שצמורח, שלא היו קרשים צמורח אלל ד' (צד"י יסן חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי צוהן שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן שצמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מלאתי בצרייתא דמסכת מדות, אבל במסכת שבת (פרק הורק"ל:), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, וט' אמות תלויים אחורי המשכן, והכתוב בפרשה זו מסייענו ונתת את הפרוכת תחת הקרשים, ואם כדברי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרשים ולמערב אמה:

<p>6 And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וְחִבַּרְתָּ אֶת־הַיְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֶתָּה בַּקְרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד׃</p>	<p>6 וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וְחִבַּרְתָּ אֶת־הַיְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֶתָּה בַּקְרָסִים וְהָיָה הַמִּשְ�כָּן אֶחָד׃</p>
<p>7 And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃</p>	<p>7 וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל־הַמִּשְ�כָּן עֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃</p>
<p>8 The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.</p>	<p>אֹרְכָּא דִירֵיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפְתִילָא אַרְבַּע אַמִּין דִירֵיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עֶשְׂרֵי יְרִיעֹן׃</p>	<p>8 אֹרְכָּו הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לַעֲשֵׂתִי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת׃</p>
<p>9 And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.</p>	<p>וְחִבַּרְתָּ חֲמִשׁ יְרִיעֹן לְחֹד וְשֵׁשׁ יְרִיעֹן לְחֹד וְתִיעוֹף יְרִיעָתָא שְׁתִּיתִיתָא לְקַבִּיל אַפִּי מִשְׁכָּנָא׃</p>	<p>9 וְחִבַּרְתָּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לִבָּד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לִבָּד וְכַפַּלְתָּ אֶת־הַיְרִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל׃</p>
<p>10 And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סִפְתָּא דִירֵיעָתָא חֲדָא בְּסִטְרָא בֵּית לוֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סִפְתָּא דִירֵיעָתָא דְּבֵית לוֹפִי תִנְיִנָא׃</p>	<p>10 וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לִלְאָת עַל שִׁפְת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֵרַת וְחֲמִשִּׁים לִלְאָת עַל שִׁפְת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרַת הַשְּׁנִיָּת׃</p>
<p>11 And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פּוֹרְפִין דְּנָחֶשׁ חֲמִשִּׁין וְתַעֲלִיל יְרִיעָתָא בְּעֲנוּבֵיָא וְחִבַּרְתָּ יְרִיעָתָא וְהָיָה חֵד׃</p>	<p>11 וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת־הַקְרָסִים בְּלִלְאָת וְחִבַּרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד׃</p>
<p>12 And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.</p>	<p>וְסִרְחָא דִּיתִיר בִּירֵיעָת מִשְׁכָּנָא פְּלִגְנוֹת יְרֵיעָתָא דִּיתִירָא תִסְרַח עַל אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא׃</p>	<p>12 וְסִרְחַ הָעֶדְף בִּירֵיעַת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֶדְפָּת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן׃</p>

- (6) קרסי זהב. פירמיל"ש זלע"ז ומכניסין ראשן אחד זלולאות שמוצרת זז, וראשן אחד זלולאות שמוצרת זז, ומחזרין זכהן;
- (7) יריעות עזים. מנוזה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות;
- (8) שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו, היא האמה התחתונה צנקן האדן, שהאדנים גבהן אמה;
- (9) וכפלת את היריעה הששית. העודפת זאלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי, וכפול על המסך שצמורח כנגד הפתח, דומה לכלה נזועה המכוסה צעיף על פניה;
- (12) וסרח העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו

<p>And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.</p>	<p>וְהָאֹמֶה מִזֶּה וְהָאֹמֶה מִזֶּה בַּעֲדָךְ בְּאַרְבֵּי יָרִיעֵת מִשְׁכַּנָּא יְהִי סָרוּחַ עַל-צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסְתּוֹ:</p>	<p>וְהָאֹמֶה מִזֶּה וְהָאֹמֶה מִזֶּה בַּעֲדָךְ בְּאַרְבֵּי יָרִיעֵת הָאֹהֶל יְהִי סָרוּחַ עַל-צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסְתּוֹ:</p>
<p>And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד חוּפָאָה לְמִשְׁכַּנָּא דְּמִשְׁכֵּי דְּכָרִי מְסוּמָקִי וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגָּנָא מִלְּעֵילָא:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מִלְּמַעְלָה: (פ)</p>
<p>And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד יֵת דְּפִיָּא לְמִשְׁכַּנָּא דְּאֻעֵי שְׁטִין קִימִין:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ אֶת-הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:</p>
<p>Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.</p>	<p>עֶשֶׂר אַמּוּן אֹרְכָא דְּדִפָּא וְאַמָּתָא וּפְלָגוֹת אַמָּתָא פּוֹתִיא דְּדִפָּא חֹד:</p>	<p>עֶשֶׂר אַמּוֹת אָרְךְ הַקְּרֶשׁ וְאַמָּהּ וַחֲצִי הָאֹמֶה רָחֵב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:</p>
<p>Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle.</p>	<p>שְׁתֵּי יָדוֹת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד תִּרְיִן צִירִין לְדִפָּא חֹד מְשׁוּלְבִין חֹד לְקַבִּיל חֹד כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>שְׁתֵּי יָדוֹת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל-אֶחָתָהּ כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קְרֶשֶׁי הַמִּשְׁכָּן:</p>

שנאמר בהן לאהל על המשכן, וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג, שמא הילול ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה יתירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשאר שתי אמות רוחב חזיה, עודף על רוחב התחתונות: תסרה על אחורי המשכן. לכסות צ' אמות שהיו מגולות בקרשים: אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח במזרח שהן פניו, ואפון ולדרום קרויין צדדין, לימין ולשמאל:

(13) והאמה מזה והאמה מזה. לפון ולדרום: בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לפון ולדרום, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה:

(14) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דברי רבי נחמיה. ולדברי רבי יהודה, מכסה אחד היה חצי של עורות אילים מאדמים וחצי של עורות תחשים:

(15) ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכן. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת, צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעתיד הקצ"ה לזאת אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מוזמנים בידכם, הוא שיסד הצבלי צפוט שלו, טס מטע מוזקזים קורות בחינו ארזים, שנזכרו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. אישטנצ"ש צלע"ז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים, להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:

(16) עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רוחב. למדנו, ארכו של משכן ל' קרשים שיהיו צלפון וצדדרום מן המזרח למערב, ל' אמה:

(17) שתי ידות לקרש האחד. היה חורף את הקרש מלמטה בצמנעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והחריץ חצי רוחב הקרש בצמנעו, (רצונו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רוחב אמה, נמצא חצי רוחב הקרש שצמנעו הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י צהדיא צ' הזורק (שבת דף ט"ז): שהחריץ בצמנעו רחב חצי אמה, והיה חורף רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רוחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית

18 And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward:	וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַקָּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן וְתַעֲבִיד יָת דַּפְּיָא לַמִּשְׁכָּנָא עֲשָׂרִים קָרֶשׁ לַפֶּאֶת נִגְבָּה דְּפִין לְרוּחַ עִיבֵר דְּרוּמָא:	18 וְעֲשִׂיתָ אֶת־הַקָּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲשָׂרִים קָרֶשׁ לַפֶּאֶת נִגְבָּה תִּימָנָה:
19 And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	וְאַרְבָּעִין סְמָכִין דְּכֶסֶף תַּעֲבִיד תַּחְתֹּת עֲשָׂרִין דַּפֵּין תְּרִין סְמָכִין תַּחְתֹּת דַּפָּא חַד לְתַרְיִן צִירוּהִי וְתַרְיִן סְמָכִין תַּחְתֹּת דַּפָּא חַד לְתַרְיִן צִירוּהִי:	19 וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקָּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֹׁתֵי יְדָתָיו וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֹׁתֵי יְדָתָיו:
20 and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפֶּאֶת צְפֹנָא עֲשָׂרִים קָרֶשׁ:	20 וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפֶּאֶת צְפֹנָא עֲשָׂרִים קָרֶשׁ:
21 And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִין סְמָכִיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרִין סְמָכִין תַּחְתֹּת דַּפָּא חַד וְתַרְיִן סְמָכִין תַּחְתֹּת דַּפָּא חַד:	21 וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:
22 And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	וְלִירְבָּתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה וְלִסְפֵי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבִיד שֵׁתָּא דַּפֵּין:	22 וְלִירְבָּתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה שֵׁשָׁה קָרָשִׁים:
23 And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	וְשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמִּקְצֵעַ וְתַרְיִן דַּפֵּין תַּעֲבִיד לְזוּיֹת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:	23 וְשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמִּקְצֵעַ הַמִּשְׁכָּן בִּירְבָּתָיִם:
24 And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.	וְיִהְיוּ תַּאֲמִם מִלְמַטָּה וְיִחַדּוּ יִהְיוּ תַּמִּים עַל־רֵאשֻׁוֹ אֶל־הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֶּן יִהְיֶה לְשְׁנֵי הַמִּקְצֵעַ יִהְיוּ:	24 וְיִהְיוּ תַּאֲמִם מִלְמַטָּה וְיִחַדּוּ יִהְיוּ תַּמִּים עַל־רֵאשֻׁוֹ אֶל־הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֶּן יִהְיֶה לְשְׁנֵי הַמִּקְצֵעַ יִהְיוּ:

אמה. ודוק היטב ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבה אמה, ויושבים רזופים מ' זה אלל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרוצות משלשה לדיהן, רוחב החרץ כעובי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת שני האדנים שיפסיקו ציניהם, וזהו שנאמר ויהיו תאמים מלמטה, שימרוץ את לדי הידות כדי שימחצרו הקרשים זה אלל זה: משולבבות. עשויות כמין שליזות סולם, מוצדלות זו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליצה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה ללד פנים וזו משוכה ללד חוץ בעובי הקרש שהוא אמה, ומרגום של ידות זירין, לפי שדומות לזירי הדלת הנכנסים בחורי המפתח:

(18) לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כמרגומו לרוח עיצר דרומא:

(22) ולירבתי. לשון סוף, כמרגומו ולספיי. ולפי שהפתח צמורח קרוי מורח פנים והמערב אחוריס, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב:

(23) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע פשוט מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמה קרשים צסדר אחד הן, אלא שאלו השטים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזו והאמה מזו, באות כנגד אמות עובי קרשי המשכן הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מצחוץ שוה:

(24) ויהיו תאמים מלמטה. כל הקרשים תאמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ציניהם להרחיקן

<p>25 Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board.</p>	<p>ויהיו תַּמְנֵינָא דְּפִין וְסֻמְכֵיהוֹן דְּכֶסֶף שְׁתַּת עֶשֶׂר סֻמְכֵין תַּרְיִין סֻמְכֵין תַּחַת דְּפָא חַד וְתַרְיִין סֻמְכֵין תַּחַת דְּפָא חַד:</p>	<p>25 וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרְשִׁים וְאַדְנִיָּהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:</p>
<p>26 And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,</p>	<p>וְתַעֲבִיד עֲבָרֵי דְאֶעִי שְׁטִין חֲמִשָּׁה לְדָפִי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא חַד:</p>	<p>26 וְעָשִׂיתָ בָּרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד:</p>
<p>27 and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward;</p>	<p>וְחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפִי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנְיִנָא וְחֲמִשָּׁה עֲבָרִין לְדָפִי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא לְסוּפְהוֹן מִעֶרְבָא:</p>	<p>27 וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִם לְקָרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִם לְקָרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן לִבְרֻכָּתִים יָמָּה:</p>
<p>28 and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.</p>	<p>וְעֲבָרָא מְצִיעָאָה בְּגוּ דְּפִיָּא מַעֲבֵר מִן סִפֵּי לְסִפֵּי:</p>	<p>28 וְהַבָּרִיחַ הַתִּיכָן בְּתוֹךְ הַקָּרְשִׁים מִבֶּרֶחַ מִן־הַקְּצֵה אֶל־הַקְּצֵה:</p>

זו מזו, זהו שפרשתי, שיהיו יצרי הידות חרוטים מזדיהן, שיהא רוחב הקרש צולט לצדיו חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאלו, ונמצאו תואמים זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב, חרוץ לרחבו צעזיו כנגד חרין של ד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ציניהם: ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כמו עוזי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קצועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת צעזי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכתב היה טבעת צעזי קרש, רואה לומר צעזי קרש המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוברים: כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף צפון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות:

(25) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות, נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שניה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחוץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליבות סולם המובילות זו מזו, ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליבה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים (שמות לו, ל), וחוץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונחתן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה הנעתי למעלה בסדר המקראות:

(26) בריחם. כתרומתו עֲבָרִין, ובלע"ז אֲשִׁפְרִישׁ חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן. אלו ה', ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מזד זה וזה נכנס בטבעת מזד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין צעזים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, וזהו שנאמר בתוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שצפון ושבדרום, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שבמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת נח:):

29	And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.	וְאֶת־הַקֶּרָשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵּיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחָם וְצִפִּית אֶת־הַבְּרִיחִם זָהָב:	וְיִת דָּפִיָּא תַּחְפִּי דְהָבָא וְיִת עֲזָקְתָּהוּן תַּעֲבִיד דְהָבָא אֶתְרָא לְעַבְרִיא וְתַחְפִּי יִת עַבְרִיא דְהָבָא:
30	And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.	וְהִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמֹשֶׁפֶטוֹ אֲשֶׁר הָרְאִיתָ בְּהָרִ: (ס)	וְתִקִּים יִת מִשְׁכְּנָא כְּהִלְכָתֶיהָ דְאֵתְחִיזָא בְּטוֹרָא:
31	And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.	וְעָשִׂית פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה חָשֵׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרָבִים:	וְתַעֲבִיד פְּרוּכְתָא דְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצַבְעֵ זְהוּרֵי וּבּוּץ שִׁזִּיר עוֹבֵד אוֹמֵן יַעֲבִיד יִתָּה צוֹרֵת כְּרוֹבִין:
32	And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.	וְנִתְּתָהּ אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי שָׁטִים מְצֻפִּים זָהָב וְוִיָּהֶם זָהָב עַל־אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף:	וְתִתִּין יִתָּה עַל אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי שָׁטִין מְחוּפֵן דְהָבָא וְוִיָּהוּן דְהָבָא עַל אַרְבָּעָה סְמִכִין דְכֶסֶף:
33	And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.	וְנִתְּתָהּ אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקֶּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים:	וְתִתִּין יִת פְּרוּכְתָא תַּחוֹת פּוֹרְפִיָּא וְתַעֲיִל לְתַמָּן מִגִּוֵּי לְפְרוּכְתָא יִת אֲרוֹנָא דְסִתְרוּתָא וְתַפְרִישׁ פְּרוּכְתָא לְכוּן בֵּין קוֹדֶשׁא וּבֵין קֹדֶשׁא קֹדֶשׁא:
34	And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.	וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים:	וְתִתִּין יִת כִּפּוֹרֶתָא עַל אֲרוֹנָא דְסִתְרוּתָא בְּקֹדֶשׁ קֹדֶשׁא:

(29) בתים לבריהם. הטבעות שמעשה זה יהיו צמים להכניס בהן הצריחים: וצפית את הבריהם זהב. לא שהיה הזהב מדונק על הצריחים, שאין עליהם שום כפוי, אלא בקרש היה קובע כמין צ' פיפיות של זהב כמין צ' סדקי קנה חלול, וקובען אלל הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לחוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמלא הצריחים מצופים זהב כשהן תחובין בקרשים, והצריחים הללו מצחוץ היו בולטות. הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים:

(30) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו: הראית בהר. קודם לכן, שאני עמיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:

(31) פרוכת. לשון מחיצה הוא, ובלשון חכמים פרגוד, דבר המבדיל בין המלך ובין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, בכל חוט וחוט ו' חוטין: מעשה חושב. כבר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והצירוף שמשני עצריה אינן דומין זה לזה: כרבים. צירוף של צריות יעשה זה.

(32) ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים תקועים בתוך ד' אדנים, ואונקליות קבועין בהן, עקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן, ורחבה י' אמות כגבהן של קרשים, פרוסה בשליש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמלא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנִתְּתָה אֶת הַפָּרֹכֶת סָפַת הַקֶּרָסִים, המחצרים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחב החוצרת כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלמה צבאי שלישי המשכן, והחוצרת השנית כסתה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים:

<p>And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.</p>	<p>וְשַׁמַּתָּ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְנָרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע הַמִּזְשָׁן תִּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תַּתָּן עַל־צֶלַע צָפוֹן:</p>	<p>וְשַׁמַּתָּ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְנָרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע הַמִּזְשָׁן תִּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תַּתָּן עַל־צֶלַע צָפוֹן:</p>
<p>And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מִסָּךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיָשׁ מִשְׁזֹר מַעֲשֵׂה רָקִים:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מִסָּךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיָשׁ מִשְׁזֹר מַעֲשֵׂה רָקִים:</p>
<p>And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לַמִּסָּךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיָּהֶם זָהָב וְיִצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לַמִּסָּךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיָּהֶם זָהָב וְיִצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>
<p>And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֹת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשַּׁת אַמּוֹת אָרְדָּ וְחֲמִשַּׁת אַמּוֹת רָחֵב רְבֹעַ יְהִי הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֹת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשַּׁת אַמּוֹת אָרְדָּ וְחֲמִשַּׁת אַמּוֹת רָחֵב רְבֹעַ יְהִי הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ:</p>
<p>And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמָּנֹה תִּהְיֶינָה קַרְנֵיהֶם וְצָפִיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמָּנֹה תִּהְיֶינָה קַרְנֵיהֶם וְצָפִיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>
<p>And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ סִירֵּיהֶם לְדִשְׁנָוָם וְיָעִיּוּ וּמִזְרָקֵיהֶם וּמִזְלָגֵיהֶם וּמַחְתֵּיהֶם לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ סִירֵּיהֶם לְדִשְׁנָוָם וְיָעִיּוּ וּמִזְרָקֵיהֶם וּמִזְלָגֵיהֶם וּמַחְתֵּיהֶם לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>

(35) ושמת את השלחן. שלחן צנפון, משוך מן הכותל הצפוני שמי אמות ומחצה, ומנורה דדרוס, משוכה מן הכותל הדרומי שמי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נתון כנגד אור שצין שלחן למנורה, משוך קמעא כלפי המזרח, וכולם נתונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות:

(36) ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שֶׁכֶף צָעֵדו (איוב א, י), לשון מגין: מעשה רוקם. הנורות עשויות זו מעשה מחט, כפרצוף של עזר זה כך פרצוף של עזר זה: רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ומרגומו עוצד צִיָּר, ולא עוצד ציור. מדת המסך כמדת הפרוכת י אמות על י אמות:

(1) ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפט סובב ולמעלה (זבחים נט):

(2) ממנו תהיין קרנותיו. שלא יעשם לצדם ויחצרו צו: וצפית אותו נחושת. לכפר על עזות מזבח, שנאמר ומִזְרָקָה נְחֹשֶׁת (ישעיה מח, 7):

(3) סירותיו. כמין יורות: לדשנו. להסיר דשנו למוכה, והוא שתרגס אונקלוס לְמַסְפֵּי קְטָמִיָּה, לספות הדשן לתוכס, כי

<p>4 And thou shalt make for it a grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לָּוּ מִכָּבֶר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת וְתַעֲבִיד לִיהָ סָרְדָּא עֹבֵד מִצְדָּתָא דְנַחֲשָׁא וְתַעֲבִיד עַל מִצְדָּתָא אַרְבַּע עֲזָקָן דְנַחֲשָׁא עַל אַרְבַּעָא סְטְרוֹהִי:</p>	<p>4 וְעָשִׂיתָ לָּוּ מִכָּבֶר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נָחֶשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל-הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבָּעֹת נָחֶשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:</p>
<p>5 And thou shalt put it under the ledge round the altar beneath, that the net may reach halfway up the altar.</p>	<p>וְנִתְּנָה אֹתָהּ תַּחַת כִּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיָּתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי הַמִּזְבֵּחַ:</p>	<p>5 וְנִתְּנָה אֹתָהּ תַּחַת כִּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיָּתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>6 And thou shalt make staves for the altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד אֲרִיחָא לְמִדְבָּחָא אֲרִיחֵי דְאֵעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתִהוֹן נַחֲשָׁא:</p>	<p>6 וְעָשִׂיתָ בָּדִים לְמִזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצַפִּיתָ אֹתָם נָחֶשֶׁת:</p>
<p>7 And the staves thereof shall be put into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.</p>	<p>וְהִוָּבֵא אֶת-בְּדָיו בְּטַבָּעֹת וְהָיוּ הַבָּדִים עַל-שְׁתֵּי צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׂאֵת אֹתוֹ:</p>	<p>7 וְהִוָּבֵא אֶת-בְּדָיו בְּטַבָּעֹת וְהָיוּ הַבָּדִים עַל-שְׁתֵּי צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׂאֵת אֹתוֹ:</p>

יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש בנין וסמירה כמו וּפְשָׁרֶשׁ שְׁרָשִׁי (תהלים פ, י), אָוִיל מִשְׁרִישׁ (איוב ה, ג), וחלופו, וּבְקָל בְּצוּרָתִי שְׁרָשׁ (שם לא, יב). וכמוהו בְּסַעֲפִיָּה פְרִיָּה (ישעיה יז, ו), וחלופו מִסְעָף פְּאֲרָה (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וְזֶה הָאֶחָד עֲלָמוֹ (ירמיה ג, יז), שבר עֲלָמִי. וכמוהו וַיִּסְקְלֵהוּ בְּאֶבְנִים (מלכים א כא, יג), וחלופו סְקָלוּ מִאֶבֶן (ישע' סב, י), הסירו אבניה, וכן וַיַּעֲקֹרֵהוּ וַיִּסְקְלֵהוּ (שם ה, צ). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע"ז אֲדַשְׁדַּר"ר ויעיר. כתרומתו, מגרפות שוטל זהם הדשן, והן כמין כסוי קדירה של מחכת דק, ולו בית יד, ובלע"ז ויד"ל ומזרקותיו. לקבל זהם דם הזבחים: ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה זהם בצצר ונחשבים צו, ומתהפכין זהן על גחלי המערכה שיהא ממחר שריפתו, ובלע"ז קרוניג"ש ובלשון חכמים נגוריות: ומזלגותיו. בית קבול יש להם, לטול זהן גחלים מן המזבח לשאחם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחתות, כמו לְקַחֹת אֵשׁ מִקִּיד (ישעיה ל, יד), לשון שאיבת אש ממקומה, וכן הַיִּסְסָה אֵשׁ אֵשׁ בְּחִיקוֹ (משלי כו, כז): לבל כלילי: כמו כל כליו:

(4) מכבר. לשון כברה שקורין קריצ"ש (זיעצ) כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס, וכה פתורו, ועשית לו מכבר נחושט מעשה רשת:

(5) כרכב המזבח. סובב, כל דבר המקיף סביב צגגול קרוי כרכב, כמו ששינו צהכל שוחטין (חולין כה), אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעשין חריצין עגולין בקרשי דפני החיצות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה בדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה, אבל סובב להלוך הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפני מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סב). איזהו כרכוב, צין קרן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלוך רגלי הכהנים, שתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו, וסירץ המתרחץ, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישתרגו, זה שצדופן לנוי היה, ומתחתיו הלבישו המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להצדיל צין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא באמצעו. וכש שהיו עולין צו, אף על פי שלא פירשו צענין זה, כבר שמענו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי, ולא תעלה זמעות, לא תעשה לו מעלות בזבש שלו אלא בזבש חלק, למדנו שהיה לו כבש. כך שנינו במכילתא (בחדש פ"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתו, והכבש היה בדרום המזבח, מובדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שצדו, כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הכבש אלא י' אמות, כך מלאכי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סב): למדנו מן המקרא:

(7) בטבעות. צארבע טבעות שנעשו למכבר:

8	Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.	8 נָכוֹב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתְךָ בְּהָר הַזֶּה יַעֲבֹדוּן:
9	And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.	9 וְעָשִׂיתָ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפָּאֵת נֹגֵב־תֵּימָנָה קִלְעִים לַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בְּאֵמָה אַרְדָּ לַפָּאֵה הָאֶחָת:
10	And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver.	10 וְעַמֻּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְנִחְשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
11	And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	11 וְכֵן לַפָּאֵת צָפוֹן בְּאֶרֶךְ קִלְעִים מֵאָה אַרְדָּ וְעַמֻּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִחְשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:
12	And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.	12 וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפָּאֵתִים קִלְעִים חֲמִשִּׁים אֵמָה עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה:
13	And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.	13 וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפָּאֵת קֶדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֵמָה:

(8) נכוֹב לוחות. כתרומתו תליל לוחין, לוחות עני שטים מכל זד והחלל באמצע, ולא יאה כולו עץ אחד, שיהא עצי ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:

(9) קלעים. עשוין כמין קלעי ספינה נקצים נקצים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרומתו סך דין כתרומתו של מכצר המתורגס סך דל לפי שהן מנוקצין ככזרה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה:

(10) ועמודיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ, והעמודים תקועין לתוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכן ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קצוע צו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביבו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, וחולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להניב דלתות שקורין גוני"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחיצות הסדר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם בראשם, ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מנינו צפילגש בגבעה, וְעָמָו לְמַד שְׁמוֹרִים שְׁבוּשִׁים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים:

(13) לפאת קדמה מזרח. פני המזרח קרוי קדס, לשון פנים, אחור, לשון אחורים, לפיכך המזרח קרוי קדס שהוא פנים, ומערב קרוי אחור, כמו דתרגס אונקלוס ה'ס הַאֲחֻרָן (דברים יא, כד), ימא מערבא: חמושים אמה. אותן נ' אמה לא היו סחומים כולם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן לכתף השנייה, נשאר רחב חלל הפתח בנתיים כ' אמה, וזהו שנאמר וְלָשַׁעַר הָאֶחָד מִקֶּדֶם עֲשָׂרִים אֵמָה, וילון למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח:

14 The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְחֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קִלְעִים לְכַתֵּף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: וְחֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה אַמִּין סָרְדֵי לְעֵבְרָא עַמֻּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסֻמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:	14 וְחֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קִלְעִים לְכַתֵּף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:
15 And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְלַכַּתֵּף הַשֵּׁנִית חֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: וְלַכַּתֵּף הַשֵּׁנִית חֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה סָרְדֵי עַמֻּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסֻמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:	15 וְלַכַּתֵּף הַשֵּׁנִית חֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:
16 And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.	וְלַתְּרֵעַ דֶּרְתָּא פְּרָסָא עֶשְׂרִין אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה רֶקֶם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבָּעָה: וְלַתְּרֵעַ דֶּרְתָּא פְּרָסָא עֶשְׂרִין אַמִּין דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְצִיֵּב זָהָרִי וּבּוּץ שִׁזִּיר עוֹבֵד צִיִּיר עַמֻּדֵיהוֹן אַרְבָּעָא וְסֻמְכֵיהוֹן אַרְבָּעָא:	16 וְלַשַּׁעַר הַחֲצָר מִסָּדוּ עֶשְׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה רֶקֶם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבָּעָה:
17 All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.	כָּל-עַמֻּדֵי הַחֲצָר סָבִיב מִחֻשָּׁקִים כָּסָף וְוִיהֶם כָּסָף וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: כָּל עַמֻּדֵי דֶּרְתָּא סָחֹר סָחֹר מְכַוְּשִׁין כָּסָף וְוִיהוֹן כָּסָף וְסֻמְכֵיהוֹן דְּנְחָשָׁא:	מפטיר 17 כָּל-עַמֻּדֵי הַחֲצָר סָבִיב מִחֻשָּׁקִים כָּסָף וְוִיהֶם כָּסָף וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:
18 The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.	אֹרְכָא דֶּרְתָּא מֵאָה אַמִּין וּפְתִיָּא חֲמִשִּׁין בְּחֻמְשִׁין וְרוּמָא חֲמִישׁ אַמִּין דְּבוּץ שִׁזִּיר וְסֻמְכֵיהוֹן דְּנְחָשָׁא: אֹרְכָא דֶּרְתָּא מֵאָה וְנִחְבּוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֻמְשִׁים וְקִמָּה חֲמִישׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:	18 אֹרֶךְ הַחֲצָר מֵאָה בְּאַמָּה וְנִחְבּוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֻמְשִׁים וְקִמָּה חֲמִישׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:
19 All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.	לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדָתָיו וְכָל-יִתְדֵת הַחֲצָר נְחֹשֶׁת: (ס) לְכָל מְנִי מִשְׁכָּנָא בְּכָל פּוֹלְחָנִיה וְכָל סְבוּהֵי וְכָל סְפֵי דֶּרְתָּא דְּנְחָשָׁא:	19 לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדָתָיו וְכָל-יִתְדֵת הַחֲצָר נְחֹשֶׁת: (ס)

(14) עמודיהם שלשה. חמש אמות זין עמוד לעמוד, זין עמוד שצראש הדרוס העומד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שצמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב:

(17) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש וויין וחשוקים ואדני נחשת אלא לזפון ולדרום, אבל למזרח ולמערב לא נאמר וויין וחשוקים ואדני נחשת, לכך צא ולמד כאן:

(18) ארך החצר. הזפון והדרום שמן המזרח למערב מאה צאמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שצמזרח היתה מרובעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו צפפת נ' החיצונים של אורך החצר, נמצאו קלו צחמשים הפנימיים, וכלה ארכו לסוף ל', נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו זין הקלעים שצמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות צאמנע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריוח לזפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כג:). וקומוה חמש אמות. גובה מחילות החצר, והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחושת. להציא אדני המסך, שלא נאמר לא נאמרו אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה בעיני שלכך חזר ושנאן:

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13 on page 221. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 233. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 240. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 233.

<p>20 And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.</p>	<p>וְאֵת תִּפְקִיד יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְבּוּן לָךְ מִשַּׁח זֵיתָא דְּכִיָּא כְּתִישָׁא לְאַנְהִירָא לְאֵדְלָקָא בּוֹצִינְיָא תְּדִירָא:</p>	<p>וְאֵתָה תְּצַוֶּהוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָקִחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כִּתִּית לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:</p>
<p>21 In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.</p>	<p>בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא מִבְּרָא לְפָרוּכְתָּא דְּעַל סִהְדוּתָא יִסְדֵּר יִתִּיה אֶהְרֹן וּבְנֵיהִי מִרְמָשָׁא עַד צִפְרָא קָדָם יי קִים עָלֵם לְדִרְהוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>בְּאֶהֱל מוֹעֵד מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת אֲשֶׁר עַל-הָעֵדוּת יַעֲרֶף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבְנָיו מֵעֶרֶב עַד-בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֹשֶׁת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)</p>
<p>XXVIII And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.</p>	<p>וְאֵת קָרִיב לוֹתֵף יֵת אֶהְרֹן אֶחָיו וְיֵת בְּנוֹהִי עִמִּיה מִגֹּז בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְשָׁא קִדְמֵי אֶהְרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:</p>	<p>XXVIII וְאֵתָה הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת-אֶהְרֹן אֶחָיו וְאֶת-בְּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ-לִי אֶהְרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:</p>
<p>2 And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאֶהְרֹן אֶחָיו וְלִתְּוִשְׁבָּתָא:</p>	<p>2 וַעֲשִׂית בְּגָדֵי-קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחָיו לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:</p>
<p>3 And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֵת תַּמְלִיל עִם כָּל חֲכִימֵי לְבָא דְּאַשְׁלִימִית עִמָּהוֹן רוּחַ חֲכָמָא וְיַעֲבִדוּן יֵת לְבוּשֵׁי אֶהְרֹן לְקִדְשׁוּתִיה לְשִׁמְשָׁא קִדְמֵי:</p>	<p>3 וְאֵתָה תְּדַבֵּר אֶל-כָּל-חֲכָמֵי-לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חָכְמָה וַעֲשׂוּ אֶת-בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקִדְשׁוֹ לְכַהֲנוֹ-לִי:</p>

(19) לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן. שֶׁהֵיוּ צָרִיכִין לְהַקְמִתוֹ וּלְהוֹרְדוֹתוֹ, כְּגוֹן מִקְצוֹת לְתַקְוַת יִתְדוֹת וְעַמּוּדִים: יִתְדוֹת. כְּמִין נִגְרִי נְחוֹשֶׁת עֲשׂוּיִין לִירִיעוֹת הָאֵהָל וּלְקַלְעֵי הַחֹזֶק, קְשׁוּרִים צְמִירִים סָבִיב צְמִיץ צְשָׁפוּלִיהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִהְיֶה הָרוּחַ מַגְבִּיהֶתָּן, וְאִינִי יוֹדֵעַ אִם תְּחַזְּקִין צָאֵרָךְ, אִם קְשׁוּרִין וְתַלְוּיִין וְכוּצָדָן מִכְצִיד שְׁפוּלֵי הִירִיעוֹת שֶׁלֹּא יוֹעִיז בְּרוּחַ, וְאֹמֵר אֲנִי, שֶׁשֶּׁמֶן מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם תְּקוּעִין צָאֵרָךְ, לִכְךָ נִקְרָאוּ יִתְדוֹת, וּמִקְרָא זֶה מִסִּיעֵנִי, אֲחֵל צֵל יִלְעָן צֵל יִסַּע יִסְלַקְיוּ לְנֶזֶחַ (יִשְׁעִיהֵם לֵג, כ):

(20) זָךְ. צֵלֵי שְׁמֵרִים, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנְיָנוּ צְמִנְחוֹת (פ), מִגְרָגְרוֹ בְּרָאשׁ הָיִית וְכו': כִּתִּית. הַזִּיתִים הֵיחָה כּוֹתֵשׁ צְמִנְחֶשֶׁת וְאִינוּ טוֹחֲנִין בְּרִיחִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה צוֹ שְׁמֵרִים, וְאַחֵר שֶׁהוֹצִיא טָפָה רֹאשׁוֹנָה, מִכְּנִיסָן לְרִיחִים וְטוֹחֲנִין, וְהַשְׁמֵן הַשְּׁנִי פָסוּל לְמִנְחָה וְכוּשֶׁר לְמִנְחוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר כִּתִּית לְמֵאֹר, וְלֹא כִתִּית לְמִנְחוֹת: לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד. מְדַלֵּיק עַד שֶׁתִּהְיֶה שְׁלֵהֶבֶת עוֹלָה מֵאֲלִיָּה (שִׁבְתָּ כֹּהֵן): תָּמִיד. כָּל לַיְלָה וְלַיְלָה קְרוֹי תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁאִתָּה אֹמֵר עֲלֵת שְׁמִיד (צְמִדָּר כֹּהֵן, ו), וְאִינִי אֵלֶּא מִיּוֹם לַיּוֹם. וְכֵן צְמִנְחָת חֲזִיתִין נֶאֱמַר תָּמִיד (וִיקְרָא ו, יג), וְאִינִי אֵלֶּא מִסְּפָרָה צִדְקָה וּמִסְּפָרָה צִדְקָה, אֲבָל תָּמִיד הָאֹמֵר צִלְחָם הַפְּנִים, מִשְׁבַּת לְשִׁבְתָּ הוּא:

(21) מֵעֶרֶב עַד בּוֹקֶר. תָּן לָהּ מִדְחָה שֶׁתִּהְיֶה דוֹלֶקֶת מֵעֶרֶב עַד צוֹקֶר, וְשִׁיעֲרוֹ חֲכָמִים חֲזִי לֹוֹג לְלִילֵי טַבַּח הָאֲרוּכִין, וְכֵן לְכָל הַלֵּילוֹת, וְאִם יוֹמֵר אֵין צָכָן כְּלוֹם:

(1) וְאֵתָה הִקְרַב אֵלֶיךָ. לְאַחֵר שֶׁתִּגְמֹר מִלֵּאכֶת הַמִּשְׁכָּן:

<p>And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֵלֶּיךָ יִשְׁמְשׁוּ הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֻּד וְיִמְעִיל וְכִתְנֹת תְּשֻׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֶט וְעֹשֶׂי בִגְדֵי-קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶתִיד וְלִבְנָיו לְכַהֲנוֹ-לִי:</p>	<p>וְאֵלֶּיךָ יִשְׁמְשׁוּ הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֻּד וְיִמְעִיל וְכִתְנֹת תְּשֻׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֶט וְעֹשֶׂי בִגְדֵי-קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶתִיד וְלִבְנָיו לְכַהֲנוֹ-לִי:</p>
<p>And they shall take the gold, and the blue, and the purple, and the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְאֵנִי יִסְבוּן יָת דְּהָבָא וְיָת תְּכֵלָא וְיָת אֲרָגֹנָא וְיָת צִבְעָה וְהוֹרֵי וְיָת בּוּצָא:</p>	<p>וְהֵם יִקְחוּ אֶת-הַזָּהָב וְאֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאֲרָגָמָן וְאֶת-תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ: (פ)</p>
<p>And they shall make the ephod of gold, of blue, and purple, scarlet, and fine twined linen, the work of the skilful workman.</p>	<p>וְיַעֲבֹדוּן יָת אִפֻּדָא דְּהָבָא תְּכֵלָא וְאַרְגֻּמָּנָא צִבְעָה וְהוֹרֵי וּבִיץ שִׁזְרַע עוֹבֵד אוֹמֵן:</p>	<p>וְעֹשֶׂי אֶת-הָאֶפֻּד זָהָב וְתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חָשָׁב:</p>

(3) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו בכהונה על ידי הבגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא, שנטריא"ה בלע"ז

(4) חושן. תכשיט כנגד הלז: ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מלאתי בצרייתא פירוש תבניתו, ולזי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחצו כרוחצ גז איש, כמין סינר שקורין פורזי"נט שחגורות השורות כשוככות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְדוּד חָגוֹר אֶפֻּדָא (שמואל-ב' ו', יד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין זו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר וַיִּשֶׁן עָלָיו אֶת הָאֶפֻּד (ויקרא ח', ז) ואחר כך וַיִּסְגֹּר אֹתוֹ בְּתֵשֶׁבֶת הָאֶפֻּד (שם), ותרגם אונקלוס בְּהִמְנֵן אֶפֻּדָא, למדנו שהחשז הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד, וכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאופדו ומקשטו זו, כמו שנאמר ויאפד לו זו (שם), והחשז הוא חגור שלמעלה הימנו, והכתפות קבועות זו. ועוד אומר לי לזי, שיש ראהי שהוא מין לבוש, שתרגם יונתן ודוד חגור אפוד צד, פְּרָדוּט דְּצוֹן, ותרגם כמו כן מעילין, פְּרָדוּטִין, במעשה תמר אחות אבשלום, פי כן תְּלַבֵּשׁ צִנּוֹת הַמֶּלֶךְ הַבְּתוּלָה מְעִילִים (שמואל-ב' יג', יח): ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לבשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון: תשבץ. עשוין משצות לנוי, והמשצות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושז קביעת אצנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר באבני האפוד מִשְׁצֹת זָהָב, ובלע"ז קוראין אותו קשטוני"ש מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות, ומתרגמין פוֹבְּעִין (עיין יומא כה:). ואבנט. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתו, וַיִּשֶׁן עָלָיו אֶת הַבְּתֻלָה וַיִּסְגֹּר אֹתוֹ בְּתֵשֶׁבֶת וַיִּלְבֹּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמְּעִיל וַיִּשֶׁן עָלָיו אֶת הָאֶפֻּד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:

(5) והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הבגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הבגדים: (6) ועשו את האפוד. אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פריקים וישנה הקורא בצרופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא זו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוככות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאחיליו, רחצו כמדת רוחצ גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשז מחובר בראשו על פני רחצו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור זו, והכתפות מחוברות בחשז, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחוריה הבהן לשני קצות רחצו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אצל אורגו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השם קבועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשצות נחוות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עבותות הזהב מחוברות בשתי טבעות שבחשן בשני קצות רחצו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשצות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאליות תקועין במשצות שבכתף שמאל, נמצא החשן חלוי במשצות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו התחתון המחובר בחשז, טבעות

<p>7 It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together.</p>	<p>תָּרִין כְּתָפִין מִלְּפָנָיִם יִהְיוּ לָיָהּ עַל תָּרִין סִטְרוֹהֵי וְיִתְלַפֵּף:</p>	<p>7 שְׁתֵּי כְתֻפֹת חִבְרֹת יִהְיֶה־לָּהּ אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבְרָ:</p>
<p>8 And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p>	<p>וְהָמִין תְּקוּנִיָּה דְעֻלּוֹהֵי כְּעוֹבְדִיָּה מִנִּיָּה יְהִי דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָב וּבִזְיָ שְׁזִיר:</p>	<p>8 וְחָשֵׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשָׂהּוּ מִמָּנּוּ יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:</p>
<p>9 And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel:</p>	<p>וְתִסֵּב יֵת תְּרִיתִין אֲבְנֵי בִירָלָא וְתִגְלֹף עֲלֵיהֶן שְׁמֵהֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>9 וְלָקַחְתָּ אֶת־שְׁתֵּי אֲבִנֵי־שֹהַם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>10 six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth.</p>	<p>שְׁתֵּא מִשְׁמֵהֶתְהוֹן עַל אֲבָנָא חֲדָא וְיֵת שְׁמֵהֶן שְׁתֵּא דְּאַשְׁתָּארוּ עַל אֲבָנָא תְּנִיחָא כְּתוֹלְדָתְהוֹן:</p>	<p>10 שְׁשֶׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשְּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֶבֶן הַשְּׁנִית כְּתוֹלְדָתָם:</p>
<p>11 With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold.</p>	<p>עוֹבֵד אוּמָן אֶבֶן טָבָא כְּתָב מִפְּרֵשׁ כְּגִלְף דְּעֻזְקָא תִּגְלֹף יֵת תְּרִיתִין אֲבָנֵא עַל שְׁמֵהֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקַעַן מְרֻמָּצָן דְּדָהָב תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:</p>	<p>11 מַעֲשֶׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן פְּתוּחֵי חֹתָם תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָבִים עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבָּת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>

החשן אל מול טבעות האפוד שוכנים זה על זה, ומרכסן כפתיל תכלת תחצו צטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשך האפוד, ולא יהא נד ונצל, הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. חמשה מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקין, וקולצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בצבע שני, וכן בצבע, שכל המינין חוטן כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזור את כולם כאחד, נמצא חוטן כפול כ"ח, וכן מפורש במס' יומא (עב.). ולמד מן המקרא הוה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות (את פחילי הזהב) בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין: מעשה חושב. כבר פרשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין לזרז שני עצריהם דומות זו לזו:

(7) שתי כחפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשך האפוד היא החגורה, ולמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו מחוצרות בחשך שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כחף וכחף, וזקפן על שתי כחפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חצורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כחפיו, ושתי אבני שהם קצועות זהב, אחת בכל אחת: אל שני קצותיו. אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האצילים שקורין קוד"ש, שנאמר לא יקָרוּ צִיָּע (יחזקאל מד, יח), אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממחניהם, אלא כנגד אציליהם: וחבר. האפוד עם אותן שתי כחפות האפוד יחצר אותם במחט למטה בחשך, ולא יארגס עמו, אלא אורגס לצד ואחר כך מחצרים:

(8) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקסטו: אשר עליו. למעלה בשפת הסינר היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושך ומחמשת מינין, כך אריגת החשך מעשה חושך ומחמשת המינים: במנוי יהיה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לצד ויחצרו:

(10) כתולדותם. כסדר שגולד, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השנייה, גד אשר יששכר זבולן יוסף, ובימינן מלך, שכן הוא כתוב במקום תולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:

(11) מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אבנים. חרש זה, דבוק הוא למיזה שלחחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו,

<p>12 And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.</p>	<p>וּתְשִׂי יָת תְּרֵתֵינִי אֲבִנֵי עַל כַּתְּפֵי אֵפֹדָא אֲבִי דְיוֹכְרָנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשָּׂא אֶהְרֹן יָת שְׁמֵיהֶן עַל-שְׁתֵּי קָדָם יְיָ עַל תְּרֵין כַּתְּפוֹהֵי לְדְיוֹכְרָנָא:</p>	<p>12 וְשִׂמְתָּ אֶת-שְׁתֵּי הָאֲבִנִים עַל כַּתְּפֵת הָאֵפֹד אֲבִי זָכָרֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹתֵם לְפָנַי יְהוָה עַל-שְׁתֵּי כַתְּפָיו לְזָכָרֹן: (ס)</p>
<p>13 And thou shalt make settings of gold;</p>	<p>וְתַעֲבִיד מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב:</p>	<p>שני וְעָשִׂיתָ מְשֻׁבָּצֵת זָהָב:</p>
<p>14 and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.</p>	<p>וְתַרְתִּין תְּפִין דְּדָהָב דְּכִי מְתַחְמֵן תַּעֲבִיד יְתֵהוּן עוֹבָד גְּדִילוֹ וְתַתִּין יָת תְּפִינָא גְּדִילָתָא עַל מְרֻמָּצָתָא:</p>	<p>14 וּשְׁתֵּי שַׁרְשְׁרֹת זָהָב טָהוֹר מְגַבְּלֹת תַעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה עֶבֶת וְנִתְּתָה אֶת-שַׁרְשְׁרֹת הָעֶבֶת עַל-הַמְּשֻׁבָּצֹת: (ס)</p>
<p>15 And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חֲשֹן דִּינָא עוֹבָד אוֹמֵן כְּעוֹבָד אֵיפֹדָא תַעֲבִיד נִיָּה דְּהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצַבֵּעַ זָהָרִי וּבוּץ שִׁזִּיר תַעֲבִיד יְתִיָּה:</p>	<p>15 וְעָשִׂיתָ חֲשֹן מְשֻׁפָּט מַעֲשֵׂה חֵשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד תַעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר תַעֲשֶׂה אֹתוֹ:</p>
<p>16 Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.</p>	<p>מְרֻבַּע יְהִי עֵיף זֶרֶתָא אוֹרְפֵיָה וְזֶרֶתָא פוֹתִיָּה:</p>	<p>16 רְבֹעַ יְהִיָּה כְּפֹל זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ:</p>
<p>17 And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;</p>	<p>וְתַשְׁלִים בֵּיהּ אֲשֵׁלָמוֹת אֲבָנָא אֲרַבְּעָא סְדָרִין דְּאֶבֶן טָבָא סְדָרָא קַדְמָאָה סִמְקֹן יֶרְקֵן וּבִרְקֵן סְדָרָא חֹד:</p>	<p>17 וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֶבֶן אֲרַבְּעָה טוּרִים אֶבֶן טוּר אֲדָמָה פִּטְדָה וּבִרְקֵת הַטּוּר הָאֶחָד:</p>

וכן קרש עזים נטה קו (ישעיה מד, יג), חרש של עזים. וכן קרש צנל מעצד (שם יצ), כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חותם. כתר גומא פסג מפסג פגלף דעזקא, חרוטות האותיות בתוכן, כמו שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כחצ ניכר ומפורש: על שמות. כמו צממות: מסבות משבצות. מוקפות האזנים צמסצות זהב, שעושה מושצ האזן זוהצ כמין גומא למדת האזן, ומשקעה צמסצות, נמלאת המשצות סובצת את האזן סביב, ומחצר המשצות ככתפות האפוד:

(12) לזכרון. שיהא רואה הקצה את השצטים כחוצים לפניו, ויזכור לדקתם: (13) ועשית משבצות. מיעוט משצות שמים, ולא פירש לך עמה צפרשה זו אלא מקצת זרכן, וצפרשת החשן גומר לך פירושן:

(14) שרשרות זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גצול החשן תעשה אותם: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקצים וכפלים כחותן שעושין לצורות, אלא כחותן שעושין לעצדקקאות שקורין אינשינשייר"ש (רוכפאס) (בינה כצ): ונתתה את שרשרות. של עבותות העשויות מעשה עבות על משצות הללו. ולא זה הוא מקום נוואת עשייתן של שרשרות ולא נוואת קביעותן, ואין תעשה האמור כאן לשון זווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון זווי, אלא לשון עמיד, כי צפרשת החשן חוזר ומזוהו על עשייתן ועל קביעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת כורך המשצות שזוה לעשות עס האפוד, וכחצ לך זאת, לומר לך המשצות הללו יזקקו לך, לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תתנס על המשצות הללו:

(15) חושן משפט. שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר משפט, שמזכר דבריו והצטחתו אמת, דרישנמ"ט צלע"ו שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אס עונש מיתה אס עונש מכות אס עונש ממון, וזה משמש לשון צירור דברים, שמפרש ומזכר דבריו: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין:

(16) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר וְהָיוּ עַל לִבְ אֶהְרֹן, תלוי ככתפות האפוד הצאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן צפרשרות וטבעות, כמו שמפורש בענין:

18	and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;	וְהַטֹּר הַשֵּׁנִי נֶפֶךְ סַפִּיר וְיַהֲלֹם וְסַבְּתָלָוִם וְסַדְרָא תַּנִּינָא אִזְמַרְגָּדִין שְׁבִיזִי	18
19	and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;	וְהַטֹּר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוּ וְסַדְרָא תְּלִיתָאָה קַנְפִּירִי טַרְקִינָא וְעִין עֵגְלָא וְאַחֲלָמָה	19
20	and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.	וְהַטֹּר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ וְשֹהַם וְיָשָׁפָה מְשַׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם וְסַדְרָא רַבִּיעָאָה כְּרוֹם יָמָא וּבִזְרָלָא וּפְנִתִירִי מְרַמְצָן בְּדָהָב יִהְיוּ בְּאַשְׁלֻמֵּיהוֹן	20
21	And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים תְּהִיֶּינּוּ עַל-שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל-שֵׁמוֹ תְּהִיֶּינּוּ לְשֵׁנֵי עֶשֶׂר שְׁבָטִים וְאַבְנֵי יִהְיוּ עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּרֵמָה עֶשְׂרִי עַל שְׁמֹתָהוֹן כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגֻלָּף דְּעִזְקָא גָבַר עַל שְׁמִיָּה יִהְיוּ לְתַרִּי עֶשֶׂר שְׁבָטִין	21
22	And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׂרֶשֶׁת גְּבֻלַּת מַעֲשֵׂה עֶבֶת זָהָב טָהוֹר וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּכִין מְתַחֲמֵן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּדָהָב דְּכִי	22
23	And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּרֵתִין עִזְקָן דְּדָהָב וְתַתִּין יֵת תְּרֵתִין עִזְקָתָא עַל תְּרִין סַטְרֵי חוֹשְׁנָא	23
24	And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹתֵי הַזָּהָב וְתַתִּין יֵת תְּרֵתִין גְּדִילָן דְּדָהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת אֶל-קְצוֹת עִזְקָתָא בְּסַטְרֵי חוֹשְׁנָא	24

(17) ומלאות בו. על שם שהאזנים ממלאות גומות המשצות הממוקנות להן, קורא אותן כלשון מלואים:
(20) משבצים זהב. יהיו הטורים במלואותם, מוקפים משצות זהב צעומק שיעור שיתמלא בעוצי האזן, וזה לשון במלואותם, כשיעור מלוי עציין של אזנים יהיה עומק המשצות, לא פחות ולא יותר:
(21) איש על שמו. כסדר תולדותם סדר האזנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם:
(22) על החושן. צבציל החשן, לקצעם בצבעותיו, כמו שמפורש למטה בענין: שרשת. לשון שרשי אילן, המאחזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחזין לחשן, שבהם יהיה תלוי באפוד, והן שמי שרשרות האמורות למעלה בענין המשצות, ואף שרשרות פחר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהרי"ש יתירה, כמו מ"ם שצשלשום, ומ"ם שצריקס, ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת כלשון עבדות כשלשלת כלשון משנה: גבלת. הוא מגבולות האמור למעלה, שתתקעם בצבעות שיהיו בגבול החשן, וכל גבול לשון קצה, אשומי"ל צלע"ז מעשה עבות. מעשה קליעה:
(23) על החושן. לצורך החושן, כדי לקצעם צו. ולא יתכן לומר שמהם תחלת עשייתן עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שמי הטבעות, והלא כבר נתונים צו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא, ועשית על קצות החשן שמי טבעות זהב, ואף ששרשרות צריך אותה לפתור כן: על שני קצות החושן. לשמי פאות שכנגד הצואר לימנית ולשמאלית הצאים מול כתפות האפוד:
(24) ונתתה את שתי עבותות הזהב. הן שרשרות גבולות הכמוצות למעלה, ולא פירש מקום קצוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא מוחזק אותן בטבעות, ומדע לך שהן הן הראשונות, שהרי צפרשת אלה פקודי לא הוכפלו:

- 25 And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.
- 26 And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.
- 27 And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.
- 28 And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.
- וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת וְיָת תַּרְתִּין גְּדִילָן דָּעַל תַּרְתִּין תַּתָּן עַל-שְׁתֵּי הַמְּשַׁבְּצוֹת וְנִתְּנָה עַל-כְּתָפוֹת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פָּנָיו:
- וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְשָׂמַתְּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שִׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד (בַּסַּפְרִי סִפְרָד וְאִשְׁכֵּנִי הָאֶפֶד) בְּיָתָהּ:
- וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנִתְּנָה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְּתָפוֹת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לַעֲמֹת מִחֲבֵרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:
- וְיִרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבָּעָתוֹ אֶל-טַבָּעַת הָאֶפֶד בַּבִּתָּיל תַּכְלֹת לַהֲיוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד:
- וְיַחֲדוּן יָת חוֹשֶׁנָּא מַעֲזָקֵתִיהָ לַעֲזָקַת אִיפֹדָא בְּחוּטָא דְּתַכְּלִיתָא לְמַהֲנִי עַל הַמֶּנֶן אִיפֹדָא וְלֹא יִתְפָּרַק חוֹשֶׁנָּא מֵעַלְנִי אִיפֹדָא:

(25) ואת שתי קצות. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובות למעלה בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את זרען ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות התחברות בטבעות החשן לימין ולשמאל אלל הנזאר, שני ראשי שרשרות הימנית חוקע במשצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתחתה. המשצות על כתפות האפוד, אחת צו ואחת צו, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחמונה הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכך הולך עוד צ' טבעות לתחיתו, כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשצות בעצר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעצר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

(26) על שני קצות החושן. הן שתי פאותיו התחמונה לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנין, האחד שיתנס בשני קצות של תחיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לזואר הוא, והאפוד נתון על מתניו, ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעצר החושן שכלפי החוץ, אלא בעצר שכלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העצר הוא לזד האפוד, שחשצ האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכצין עליו:

(27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשצות נתונות צראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות נזה ליתן צראשן השני שהוא מחוצר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחצרתו, סמוך למקום חצורן צאפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחצרת לעומת החגורה, ואלו נתונים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשצ האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונותן פחיל תכלת צאותן הטבעות וטבעות החשן, ורוכסן צאותו פחיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמצא מיושצ על המעיל יפה: ממוול פניו. בעצר החיוון:

(28) וירכסו. לשון חצור, וכן מִרְכָּסִי אִישׁ (תהלים לא, כא), חצורי חצרי רשעים. וכן וְהִרְכָּסִים לְנִקְשָׁה (ישעיה מ, ד),

<p>29 And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually. .</p>	<p>29 וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ בָּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:</p>
<p>30 And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.</p>	<p>30 וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּיִּם וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהָרֹן בָּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: (ס)</p>
<p>31 And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.</p>	<p>שלישי וְעָשִׂיתָ אֶת־מְעִיל הָאֶפֹּד כָּלִיל תְּכֵלֶת:</p>
<p>32 And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.</p>	<p>32 וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שְׂפָה וְהָיָה לָפָיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כָּפִי תַּחֲרָא וְהָיָה־לּוֹ לֹא יִקְרַע:</p>
<p>33 And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:</p>	<p>33 וְעָשִׂיתָ עַל־שׁוּלָיו רִמְנוֹי תְּכֵלֶת וְאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל־שׁוּלָיו סָבִיב וּפַעֲמָנֵי זָהָב בְּתוֹכָם וְדָהָב בֵּינֵיהֶן סָחֹר סָחֹר:</p>

הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שצניניהם אלא בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לזקעת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפוד. להיות החשן דבוק אל חשב האפוד: ולא יזח. לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא כדברי דונש בן לברט:

(30) האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג:). ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁלַל לוֹ צִמְשֵׁפֶט הָאֲוִירִים (במדבר כז, כא): את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

(31) את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה: כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו: (32) והיה פי ראשו. פי המעיל צגצהו, הוא פתיחת צית הנאמר: בתוכו. כתרגומו פָּסִיל לְגִינָה, כפול לחוכו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא צמחט: כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם כפול לחוכו: לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורעו עובר בלאו, שזה ממנין לאוין שצמחורה, וכן לא יִצַּח החשן, וכן לא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ (שמות כה, טו), הנאמר צדי הארון:

(33) רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים בצמח תרגולת: ופעמוני זהב. זגין עם עִנְזָלִין שצמחוס: בתוכם סביב. צניניהם סביב, צין שני רמונים פעמון אחד, דבוק ותלוי בשולי המעיל:

<p>34 a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about.</p>	<p>וְגָא דְדִהָבָא וְרִמּוֹנָא זָנָא דְדִהָבָא וְרִמּוֹנָא עַל שְׂפוּלֵי מְעִילָא סָחוּר סָחוּר:</p>	<p>34 פֶּעַמָּן זָהָב וְרִמּוֹן פֶּעַמָּן זָהָב וְרִמּוֹן עַל־שׁוּלֵי הַמְעִיל סָבִיב:</p>
<p>35 And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not.</p>	<p>וַיְהִי עַל אַהֲרֹן לְשִׁמְשָׁא וַיִּשְׁתַּמַּע קִלְיָה בְּמִיעֲלִיָּה לְקִידָשָׁא לְקִדְם יְיָ וּבְמִפְקִיָּה וְלֹא יָמוּת:</p>	<p>35 וַיְהִי עַל־אַהֲרֹן לְשֶׁרֶת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאוֹתָיו וְלֹא יָמוּת: (ס)</p>
<p>36 And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וְתַעֲבִיד צִיצָא דְדִהָב דְּכִי וְתַגְלוֹף עֲלוּהִי כְּתָב מִפְּרֵשׁ קֹדֶשׁ לֵי:</p>	<p>36 וַעֲשִׂיתָ צִיצִי זָהָב טָהוֹר וּפְתַחְתָּ עָלָיו פְּתוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>
<p>37 And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be.</p>	<p>וְתַשִּׁי יְתִידָה עַל חוּטָא דְּתַכִּילְתָּא וַיְהִי עַל מְצַנְפְתָּא לְקַבִּיל אַפִּי מְצַנְפְתָּא יְהִי:</p>	<p>37 וְשִׂמְתָּ אֹתוֹ עַל־פִּתְּיֵל תְּכֵלֶת וַיְהִי עַל־הַמְצַנְפֹּת אֶל־מוֹל פְּנֵי־הַמְצַנְפֹּת יְהִיָּה:</p>
<p>38 And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.</p>	<p>וַיְהִי עַל בֵּית עֵינֹהִי דְאַהֲרֹן וַיִּשְׁוֹל אַהֲרֹן יַת עֲוֹנוֹת קִידָשִׁיא דִּיקְדָּשׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְּנַת קִידָשִׁיהוֹן וַיְהִי עַל בֵּית עֵינֹהִי תְּדִירָא לְרַעְנָא לְהוֹן קֹדֶם יְיָ:</p>	<p>38 וַיְהִי עַל־מִצַּח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־עֹנֵן הַקֹּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְּנַת קִדְשֵׁיהֶם וַיְהִי עַל־מִצַּחוֹ תָּמִיד לְרַצּוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:</p>

(34) פעמון זהב ורמון וגר. פעמון זהב ורמון אכלו:
 (35) ולא ימוט. מכלל לאו אחת שומע הן, אם יהיו לו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הצגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים:
 (36) ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ' אצבעות, מקיף על המצח מאוזן לאוזן (סוכה ה:):
 (37) על פתיל תכלת. ובמקום אחר הוא אומר, ויָשִׁנוּ עָלָיו פִּתְּיֵל תְּכֵלֶת (שמות לט, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המצנפת, ולמטה הוא אומר והיה על מצח אהרן, ובשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט:), שיערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפלין, למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש, ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המצח, והציץ מלמטה, והפתילים היו בנקבים, ותלויין בו בשני ראשים וצאמצעו, ששה בג' מקומות הללו, פתיל מלמעלה אחד מבחוץ ואחד מצפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, ונמצאו בין אורך הטס ופתילי ראשו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי השנים, והולך על פני רוחב הראש מלמעלה, נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת, והיה נתון הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מצחו, ונתקיימו כל המקראות, פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המצנפת מלמעלה:
 (38) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו ממשמעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים: את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרב צטומאה, כמו ששנינו (מנחות כה), אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כבר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: והיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם, אפילו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה, ולדברי האומר עודהו על מצחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מצחו תמיד, למלמד שממשמש בו בעודו על מצחו, שלא יסיח דעתו ממנו:

<p>39 And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְשִׁבְצָתָּ הַכֹּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעִשִּׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵת תַּעֲשֶׂה וְהָמֵן תַּעֲבִיד עֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>39 וְשִׁבְצָתָּ הַכֹּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעִשִּׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵת תַּעֲשֶׂה וְהָמֵן תַּעֲבִיד עֹבֵד צִיִּיר:</p>
<p>40 And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.</p>	<p>וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲבִיד כֹּתֶנֶת וְעִשִּׂיתָ לָהֶם אַבְנֵיטִים וּמִגְבְּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:</p>	<p>40 וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כֹּתֶנֶת וְעִשִּׂיתָ לָהֶם אַבְנֵיטִים וּמִגְבְּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:</p>
<p>41 And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת-אַהֲרֹן אֶחָיֶד וְאֶת-בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת-יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכַהֲנוּ לִי:</p>	<p>41 וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת-אַהֲרֹן אֶחָיֶד וְאֶת-בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת-יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכַהֲנוּ לִי:</p>
<p>42 And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.</p>	<p>וַעֲשֶׂה לָהֶם מְכַנְסֵי-בָד לְכִסּוֹת בָּשָׂר עֲרוֹהָ מִמִּתְנִים וְעַד-יָרְכִים יִהְיוּ:</p>	<p>42 וַעֲשֶׂה לָהֶם מְכַנְסֵי-בָד לְכִסּוֹת בָּשָׂר עֲרוֹהָ מִמִּתְנִים וְעַד-יָרְכִים יִהְיוּ:</p>
<p>43 And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.</p>	<p>וְהָיוּ עַל-אַהֲרֹן וְעַל-בָּנָיו בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ בְּקֹדֶשׁ וְלֹא-יָשְׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>	<p>43 וְהָיוּ עַל-אַהֲרֹן וְעַל-בָּנָיו בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ בְּקֹדֶשׁ וְלֹא-יָשְׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>
<p>XXIX And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,</p>	<p>וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>	<p>XXIX וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>

(39) ושבצת. עשה אותם משצצות, וכולם של שש:
(40) ולבני אהרן תעשה כתנת. ארבעה צגדים הללו ולא יותר, כתונת, ואבנט, ומגבעות היא מצנפת, ומכנסים הכתוצים למטה צפרסה:
(41) והלבשת אותם את אהרן. אותם האמורין צאהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכתונת תשבץ, מצנפת, ואבנט, וליץ, ומכנסים, הכתוצים למטה כולס: ואת בניו אתו. אותם הכתוצים צהם: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו צשמן המשחה: ומלאת את ידם. כל מלוי ידיים לשון חנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק צו מאותו יום והלאה, וצלשון לע"ז, כשממנין אדם על פקודת דבר, נותן השליט צידו צית יד של עור שקורין גוואל"טו, ועל ידו הוא מחזיקו צדבר, וקורין לאותו מסירה וויר"סטי, והוא מלוי ידיים:
(42) ועשה להם. לאהרן ולצניו: מכנסי בד. הריח' צגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט:
(43) והיו על אהרן. כל הצגדים האלה, על אהרן הראויין לו: ועל בניו. האמורין צהם: בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחסר צגדים, צמיתה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכצ צו:

<p>and unleavened bread, and cakes 2 unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.</p>	<p>וּלְחֶם מִצּוֹת וּחֻלֵּת מִצָּה בְּלִילֵת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחֵים בַּשֶּׁמֶן סֵלֶת חֲטִים דְּחִטִּין תַּעֲבִיד יְתָהוֹן:</p>	<p>וּלְחֶם מִצּוֹת וּחֻלֵּת מִצָּה בְּלִילֵת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחֵים בַּשֶּׁמֶן סֵלֶת חֲטִים דְּחִטִּין תַּעֲבִיד יְתָהוֹן:</p>
<p>And thou shalt put them into one 3 basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בַּסֵּל וְאֶת־הַפָּר וְאֶת שְׁנֵי הָאֵילִם:</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בַּסֵּל וְאֶת־הַפָּר וְאֶת שְׁנֵי הָאֵילִם:</p>
<p>And Aaron and his sons thou shalt 4 bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.</p>	<p>וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחֲצָתָם אֹתָם בַּמַּיִם:</p>	<p>וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחֲצָתָם אֹתָם בַּמַּיִם:</p>
<p>And thou shalt take the garments, 5 and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת־הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־הַכֹּהֶנֶת וְאֶת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת־הָאֵפֹד וְאֶת־הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֵפֹד:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת־הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־הַכֹּהֶנֶת וְאֶת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת־הָאֵפֹד וְאֶת־הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לּוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֵפֹד:</p>
<p>And thou shalt set the mitre upon 6 his head, and put the holy crown upon the mitre.</p>	<p>וְתָשִׁית מִצְנֶפֶתָ עַל רִישָׁהּ וְתָתִין יָת כִּלְיָא דְקֹדֶשָׁא עַל מִצְנֶפֶתָ:</p>	<p>וְשִׁמַּתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־גִּזְרֵי הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת:</p>
<p>Then shalt thou take the anointing 7 oil, and pour it upon his head, and anoint him.</p>	<p>וְתִסַּב יָת מִשְׁחָא דְרְבוּתָא וְתָרִיק עַל רִישָׁהּ וְתָרְבִי יְתִיה:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל־רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ:</p>
<p>And thou shalt bring his sons, and 8 put tunics upon them.</p>	<p>וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כֹּהֲנֹת:</p>	<p>וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כֹּהֲנֹת:</p>

(1) לקח. כמו קח, ושמי גזרות הן, אחת של קיסה ואחת של לקיסה, ולהן פתרון אחד: פר אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פר:

(2) ולחם מצות וחלת מצת ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין, רבוכה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות היא הקרויה למטה צענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן צרוב כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין באים עשר עשר חלות (מנחות עו). בשמן. כשהן קמח, יולק צהן שמן וכוללן (שם עה). משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יוגית שהיא עשויה כנו"ן שלנו (שם):

(3) והקרבת אותם. אל חצר המשכן ציוס הקמח:

(4) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:

(5) ואפדת. קשט ומקן הסגולה והסינר סביבותיו:

(6) גזר הקדש. זה הציץ: על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שצראשו הקשורין שלשמן מאחורי העורף, הוא נותן על המצנפת כמין כובע:

(7) ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יוגית, נותן שמן על ראשו, ובין ריסי עיניו, ומחברן באצבעו:

<p>9 And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.</p>	<p>וְתִזְרִיז יִתְּהוּן הַמִּינִין אֹהֶלֶן וּבְנֵיהֶי וְתִתְּקִין לָהֶן קוֹבְעִין וְתִהְיֶה לָהֶן כְּהוֹנָתָא לְקִים עֲלֵם וְתִקְרִיב קוֹדֶבְנָא דְאֹהֶלֶן וְקוֹדֶבְנָא דְבְנֵיהֶי:</p>	<p>9 וְחִגְרְתָּ אֹתָם אֲבָנִט אֹהֶלֶן וּבְנֵיו וְחִבְשֶׁת לָהֶם מִגְבַּעַת וְהָיְתָה לָהֶם כְּהֻנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֵּאתָ יָד־אֹהֶלֶן וַיִּד־בְּנָיו:</p>
<p>10 And thou shalt bring the bullock before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.</p>	<p>וְתִקְרִיב יֵת תּוֹרָא לְקִדְם מִשְׁכַּן זְמָנָא וְיִסְמְדוּ אֹהֶלֶן וּבְנֵיהֶי יֵת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ תּוֹרָא:</p>	<p>10 וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמַךְ אֹהֶלֶן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:</p>
<p>11 And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וְתַכּוֹס יֵת תּוֹרָא קִדְם יֵי בִתְרַע מִשְׁכַּן זְמָנָא:</p>	<p>11 וְשַׁחֲטָה אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:</p>
<p>12 And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.</p>	<p>וְתִסַּב מִדָּמָא דְתּוֹרָא וְתִתִּין עַל קַרְנֵי מִדְבָּחָא בְּאַצְבָּעֶךָ וְיֵת כָּל דָּמָא תִשְׁפּוֹךְ לִיסוּדָא דְמִדְבָּחָא:</p>	<p>12 וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֵי הַמִּזְבֵּחַ בְּאַצְבָּעֶךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפּוֹךְ אֶל־יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>13 And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.</p>	<p>וְתִסַּב יֵת כָּל תְּרִבָּא דְחִפֵּי יֵת גִּנָּא וְיֵת חִצְרָא דְעַל כְּבִדָּא וְיֵת תְּרִתִּין כּוֹלִין וְיֵת תְּרִבָּא דְעַל־יהֶן וְתִסִּיק לְמִדְבָּחָא:</p>	<p>13 וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת־הַקֶּבֶד וְאֶת הַיִּתְרֹת עַל־הַכְּבֵד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיתָן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>14 But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.</p>	<p>וְיֵת בָּשָׂר תּוֹרָא וְיֵת מִשְׁפִּיה וְיֵת אוֹכְלִיה תּוֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאתָא הוּא:</p>	<p>14 וְאֶת־בָּשָׂר הַפָּר וְאֶת־עֹרֹו וְאֶת־פָּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאת הוּא:</p>
<p>15 Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.</p>	<p>וְיֵת דְּכָרָא חֵד תִּסַּב וְיִסְמְכוּ אֹהֶלֶן וּבְנֵיהֶי יֵת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ דְּכָרָא:</p>	<p>15 וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֶלֶן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:</p>

- (9) והיתה להם. מלוי ידים זה לכהונת עולם: ומלאות. על ידי הדצרים האלה: יד אהרן ויד בניו. צמילוי ופקודת הכהונה:
- (11) פתח אהל מועד. צחצר המשכן שלפני הפתח:
- (12) על קרנות. למעלה, צקרנות ממש (וצחיס נג.). ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח. כמין צליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):
- (13) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א: ואת היתרת. הוא טרפשא דכדגא שקורין איבר"ש (ראטהפלייש): על הכבד. אף מן הכבד יטול עמה (ת"כג, ד):
- (14) תשרף באש. לא מנינו חטאת חילוה נשרפת אלא זו:

<p>16 And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar.</p>	<p>וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ אֶת־דְּמֹו וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְתָפַס יָת דְּכָרָא וְתִסַּב יָת דְּמִיָּה וְתִזְרוֹק עַל מִדְּבַחָא סָחוּר:</p>	<p>16 וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ אֶת־דְּמֹו וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:</p>
<p>17 And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head.</p>	<p>וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח לְנִתְחָיו וְרִחַצְתָּ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנִתְתָּ עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ: וְיָת דְּכָרָא תַפְלִיג לְאַבְרוֹהִי וְתַחֲלִיל גְּוִיָּה וּכְרָעֵיהִי וְתַתִּין עַל אַבְרוֹהִי וְעַל רִישָׁהּ:</p>	<p>17 וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח לְנִתְחָיו וְרִחַצְתָּ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנִתְתָּ עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ:</p>
<p>18 And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל וְהַמִּזְבֵּחַה עֹלָה הִוא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹוֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה הִוא:</p>	<p>18 וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל וְהַמִּזְבֵּחַה עֹלָה הִוא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹוֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה הִוא:</p>
<p>19 And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.</p>	<p>וְלִקַּחְתָּ אֶת הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסָמְךָ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:</p>	<p>19 וְלִקַּחְתָּ אֶת הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסָמְךָ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:</p>
<p>20 Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about.</p>	<p>וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ מִדְּמוֹ וְנִתְתָּה עַל־תְּנוּךְ אָזְן אֹהֲרָן וְעַל־תְּנוּךְ אָזְן בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בִּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בִּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:</p>	<p>20 וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ מִדְּמוֹ וְנִתְתָּה עַל־תְּנוּךְ אָזְן אֹהֲרָן וְעַל־תְּנוּךְ אָזְן בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בִּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בִּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:</p>
<p>21 And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him.</p>	<p>וְתָפַס מִן דְּמָא דְעַל מִדְּבַחָא וּמִמַּשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְתִדִּי עַל אֹהֲרָן וְעַל לְבוּשׁוֹהִי וְעַל בְּנוֹהִי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עֲמִיָּה וְיִתְקַדֵּשׁ הִוא וּלְבוּשׁוֹהִי וּבְנוֹהִי וּלְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עֲמִיָּה:</p>	<p>21 וְלִקַּחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִמַּשְׁחַת הַמִּשְׁחָה וְהִזִּיתָ עַל־אֹהֲרָן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקִדֵּשׁ הִוא וּבְגָדָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ:</p>

(16) וזרקת. כללי, אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון מתנה באמצע אלא חטאת בלבד, אבל שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא אמצע, שמתן דמם מחזי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכבש, אלא עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (זבחים נג:), שאין סביב אלא צ' מתנות שהן ארבע, האחת בקרן וזית זו, והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילך ואילך, נמצא הדם נתון צד' רוחות סביב, לכך קרוי סביב: (17) על נתחיו. עם נתחיו, וספ על שאר הנתחים: (18) ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איצרים שעל האש: (20) תנוך. הוא הסחוס ("כ"מילואים כ"א), גדר האמנעי שבתוך האוזן, שקורין טנדור"ס: בהן ידם. הגודל, ובפרק האמנעי:

<p>Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;</p>	<p>וּלְקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֹלֶב וְהָאֵלֶּיָּה וְאֶת־הַחֲלָבֹה הַמִּכְסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־יִתְרַת הַכִּבְדֹּי וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֲלָב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן וְאֶת־שׁוֹק הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלְאִים הוּא:</p>	<p>22</p>
<p>and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.</p>	<p>וּכְפָר לֶחֶם אֶחָת וְחֹלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִקִּיק אֶחָד מִסֵּל הַמִּצֹּת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:</p>	<p>23</p>
<p>And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.</p>	<p>וּשְׁמַתְּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:</p>	<p>24</p>
<p>And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וּלְקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְשַׁרְתָּ הַמִּזְבֵּחַה עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לִיהוָה:</p>	<p>25</p>
<p>And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.</p>	<p>וּלְקַחְתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלְאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנַּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ לְמִנְחָה:</p>	<p>26</p>

(22) החלב. זה חלב הדקים או הקיזה (חולין מט:). והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בויקרא (ג, ט) שנאמר לַעֲמֹת הָעֵצָה יִסְרְקָהּ, מקום שהכליות יוערות, ובאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריצה אלא צבצב וכבשה ואיל, אצל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצינו הקטרה בשוק הימין עס האמורים, אלא זו בלבד: כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהושלם בכל. מגיד הכחוצ שהמלואים שלמים, ששמיים שלום למזבח, ולעוצד העבודה, ולצעלים לכך אני מצריכו החזה, להיות לו לעוצד העבודה למנה, וזה משה ששימש צמלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם צעלים, כמפורש צענין: (23) וכבר לחם. מן החלות: וחלת לחם שמן. ממין הרבוצה: ורקי. מן הרקיקין אחד, מעשר שבכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הבא עס זבח נקטרת, אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עס חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד: (24) על כפי אהרן וגור והנפת. שניהם עסוקין בתנופה, הצעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף, וזוהו היו אהרן ובניו צעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומציא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעבדת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעבדת טללים רעים (מנחות טז.). (25) על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאש נתן: לה. לשמו של מקום:

<p>And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.</p>	<p>וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־חֻזֵּה הַתְּנוּפָה וְאֶת־שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הִנֵּף וְאֲשֶׁר הִוָּרֵם מֵאֵילִל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו׃</p>	<p>27 וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־חֻזֵּה הַתְּנוּפָה וְאֶת־שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הִנֵּף וְאֲשֶׁר הִוָּרֵם מֵאֵילִל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו׃</p>
<p>And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.</p>	<p>וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְקִיָּם עֹלָם מִן־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרִי אֶפְרָשׁוּתָא הוּא וְאֶפְרָשׁוּתָא יְהִי מִן־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְכַּסְתָּ קוֹדְשִׁיהוֹן אֶפְרָשׁוּתָהוֹן קָדָם׃</p>	<p>28 וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶקֶד עֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא וְתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה׃</p>
<p>And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.</p>	<p>וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמִלֵּאֲבָם אֶת־יָדָם׃</p>	<p>29 וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמִלֵּאֲבָם אֶת־יָדָם׃</p>
<p>Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים יִמְוִן יִלְבָּשׁוּן כְּהֵנָּא תַּחֲתוֹתָי מִבְּנוֹתֵי דִּייעוֹל לְמִשְׁכַּן זְמָנָא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשׁ׃</p>	<p>30 שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ׃</p>
<p>And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place.</p>	<p>וְאֵת אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלַת אֶת־בָּשָׂרוֹ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ׃</p>	<p>31 וְאֵת אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלַת אֶת־בָּשָׂרוֹ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ׃</p>
<p>And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בָּשָׂר הָאֵיל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃</p>	<p>32 וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בָּשָׂר הָאֵיל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃</p>

(27) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'. קדשם לדורות, להיות נהגת תרומתם והנפתם בחזה ושוק של שלמים, אצל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולבניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והצאה, וינטלי"ר צלע"ז: הורם. לשון מעלה ומוריד:

(28) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. החזה ושוק הזה:

(29) לבניו אחרייו. למי שצא בגדולה אחרייו: למשחה. להסגל צהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נפתים למפקה (צמדכר יח, ח), אל תגעו צמשיקי (תהלים קה, טו): ולמלא בם את ידם. על ידי הנגדים הוא מתלבש צכהונה גדולה:

(30) שבעת ימים. רשופין: ילבשם הכהן. אשר יקום מצניו תחתיו לכהונה גדולה, כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד. אותו כהן המוכן להכנס לפני ולפנים ציום הכפורים, וזהו כהן גדול, שאין עצודת יום הכפורים כשרה אלא צו (יומא עג.). תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול צן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו (ת"כ ו, טו): הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראינו, כל לשון כהן, לשון פועל עוצד ממש, לפיכך ניגון קציר נמשך לפניו:

(31) במקום קדש. צחר אהל מועד, שהשלמים הללו קדשי קדשים היו:

(32) פתח אהל מועד. כל המצר קרוי כן:

- 33 And they shall eat those things
wherewith atonement was made, to
consecrate and to sanctify them;
but a stranger shall not eat thereof,
because they are holy.
- 34 And if aught of the flesh of the
consecration, or of the bread,
remain unto the morning, then
thou shalt burn the remainder with
fire; it shall not be eaten, because it
is holy.
- 35 And thus shalt thou do unto Aaron,
and to his sons, according to all
that I have commanded thee; seven
days shalt thou consecrate them.
- 36 And every day shalt thou offer the
bullock of sin-offering, beside the
other offerings of atonement; and
thou shalt do the purification upon
the altar when thou makest
atonement for it; and thou shalt
anoint it, to sanctify it.
- 37 Seven days thou shalt make
atonement for the altar, and
sanctify it; thus shall the altar be
most holy; whatsoever toucheth the
altar shall be holy.
- וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כִּפֹּר בָּהֶם
לְמַלֵּא אֶת־יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם וְזָר
לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם:
- וְאִם־יִנָּתַר מִבֶּשֶׂר הַמִּלֻּאִים
וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֹּקֶר וְשִׁרְפָתָהּ
אֶת־הַנּוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל
כִּי־קֹדֶשׁ הוּא:
- וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כָּכָה
כָּל־אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֶתְּכָה שִׁבְעַת
יָמִים הַמִּלֻּאִ יָדָם:
- וּפָר חֲטָאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־
הַכֹּהֲנִים וְחֲטָאתָ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
בְּכַפֹּרֶת עָלָיו וּמִשְׁחַת אֹתוֹ
לְקַדְּשׁוֹ:
- שִׁבְעַת יָמִים תִּכְפֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ
קָדֹשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ
יִקְדָּשׁ: (ס)

(33) ואכלו אותם. אהרן וזניו, לפי שהם צעליהם: אשר כפר בהם. להם כל זרות ומיעוץ: למלא את ידם. צאיל ולחם הללו: לקדש אתם. שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה: כי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם:

(35) ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכתוב וכל לעכז, שאם חסר דבר אחד מכל האמור צענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים, ועצודתם פסולה: אתכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא וגר. צענין הזה וצקצנות הללו בכל יום:

(36) על הכפורים. צעציל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ומיעוץ, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם, אין לי אלא דבר הבא צעצילם, כגון האילים והלחם, אבל הבא צעציל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח, לא שמענו, לכך הוצרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המזבח הוצרך, שמה התנדב איש דבר גזול צמלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. וקדשי, לשון מתנת דמים הנתונים באצבע קרוי חטוי: ומשחת אותו. בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יוני:

(37) והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע צמזבח יקדש, אפילו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו צקדש, כגון הרובע והנרצע, ומוקצה, ונעצד, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראוייה אף כל ראוייה (ת"כ ו, ב. זכאים פג:), שנראה לו כזר ונפסל משאג לעזרה, כגון הלן, והיוצא, והטמא, ושנשחט צמחצבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, וכיוצא בהן:

<p>38 Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.</p>	<p>וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ וּדְיִן דְּתַעֲבִיד עַל מִדְּבָחָא אֶמְרִין בְּנֵי שָׁנָא תָרִין לְיוֹמָא תְּדִירָא:</p>	<p>שְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד:</p>
<p>39 The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.</p>	<p>וְיֵת אֶמְרָא חַד תַּעֲבִיד בְּצַפְרָא וְיֵת אֶמְרָא תְּנִינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֵשָׁא:</p>	<p>39 אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:</p>
<p>40 And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.</p>	<p>וְעֶשְׂרֹנָא סוּלְתָא דְּפִיל בְּמִשַּׁח כְּתִישָׁא רַבְעוֹת הִינָּא וְנִסְכָּא רַבְעוֹת הִינָּא חֲמֻרָא לְאֶמְרָא חַד:</p>	<p>40 וְעֶשְׂרֵן סֹלֶת בִּלְוִל בְּשֶׁמֶן כֶּתִית רַבַּע הַחֵיץ וְנִסְךְ רַבִּיעֵת הַחֵיץ יַיִן לִכְבֹּשׂ הָאֶחָד:</p>
<p>41 And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וְיֵת אֶמְרָא תְּנִינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמֵשָׁא כְּמִנְחַת צַפְרָא וְכִנְסָכָה תַעֲבִיד לָהּ לְאַחַקְבֵּלָא בְּרַעְנָא קוּרְבָנָא קֹדֶם יְיָ:</p>	<p>41 וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וְכִנְסָכָה תַעֲשֶׂה-לָּהּ לִבְיֹת נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה:</p>
<p>42 It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.</p>	<p>עֲלֹת תְּדִירָא לְדָרִיכֹן בְּתַרְע מִשְׁכַּן זִמְנָא קֹדֶם יְיָ דְּאִזְמִין מִימְרֵי לָכוֹן תִּמְן לְמַלְלָא עִמָּךְ תִּמְן:</p>	<p>42 עֲלֹת תָּמִיד לְדָרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֹעֲדֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:</p>
<p>43 And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.</p>	<p>וְאִזְמִין מִימְרֵי תִמְן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַתְקַדֵּשׁ בִּיקְרִי:</p>	<p>43 וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בְּכְבוֹדִי:</p>

(40) ועשרון סולת. עשירית האיפה, מ"ג ציאים וחומש ציאה: בשמן כתית. לא לחוצה נאמר כתית, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסול למנחות, תלמוד לומר כאן כתית, ולא נאמר כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתית, שאף הטחון צרחיים כשר בהן (מנחות פו.): רבע ההין. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששנינו במסכת סוכה (מח.), שני ספלים של כסף היו צראש המזבח, ומנוקבים כמין שני חוטמין דקים, נותן היין לחוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם, ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לשיתין צמזבח צית עולמים, וצמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ:

(41) לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים בתחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עֲלֶה וּמִנְחָה (ויקרא כג, לו):

(42) תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנתיים: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לצא. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקד"ה מדבר עם משה משהווקס המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַפֶּתַח (שמות כה, כג). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:

(43) ונועדתי שמוה. אתועד עמם צדצור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם: ונקדש. המשכן: בכבודי. שחשבה שכינתו צו. ומדרש אגדה, אל תקרי צכצודי אלא צמכודי, צמכודים שלי, כאן רמז לו מיתת בני אהרן ציוס הקמתו, והוה שאמר משה הוא אֲשֶׁר דָּבָר ה' לֵאמֹר צִקְרָצִי אֶקְדֵּשׁ (ויקרא יג, ג), והיכן דָּבָר, ונקדש צכצודי:

44 And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.	וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶקְדֹּשׁ לְכַהֵן לִי:	44 וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶקְדֹּשׁ לְכַהֵן לִי:
45 And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.	וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:	45 וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:
46 And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.	וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּצִיֵּא אֶת־הֶעָרָץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)	46 וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּצִיֵּא אֶת־הֶעָרָץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)
XXX And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.	וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר קֹטֶרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:	שביעי וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר קֹטֶרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:
2 A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.	אֹמֶת אֶרְכּוֹ וְאֹמֶת רָחְבּוֹ רְבֹעַ יְהִיָּה וְאֹמֶתַיִם קַמּוֹתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֵיהֶם:	2 אֹמֶת אֶרְכּוֹ וְאֹמֶת רָחְבּוֹ רְבֹעַ יְהִיָּה וְאֹמֶתַיִם קַמּוֹתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֵיהֶם:
3 And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גֻּזּוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קַרְנֵיהֶם וְעָשִׂיתָ לָּו זָר זָהָב סָבִיב:	3 וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גֻּזּוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קַרְנֵיהֶם וְעָשִׂיתָ לָּו זָר זָהָב סָבִיב:
4 And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.	וְשָׂתִי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לָּו מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל־שְׁתֵּי צִלְעֵיהֶם תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהֶמָּה:	4 וְשָׂתִי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לָּו מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל־שְׁתֵּי צִלְעֵיהֶם תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהֶמָּה:
5 And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:	5 וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:

- (46) לשכני בחוכם. על מנת לשכון אני צחוכס:
 (1) מקטר קטורת. להעלות עליו קטור עשן סמים:
 (3) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה ככל חנייתם: זר זהב. סימן הוא לכתר כהונה:
 (4) צלעותיו. כאן הוא לשון זיוות כתר גומו, לפי שנאמר על שני צדיו, על שתי זיוותיו שצנני צדיו: והיה. מעשה הטענות האלה: לבתים לבדים. לכל בית מהיה הטענת לצד:

<p>And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee.</p>	<p>וְתָתִין יְתִיה קֹדֶם פְּרוּכָתָא דְּעַל אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא קֹדֶם כְּפֹרֶתָא דְּעַל סִהְדוּתָא דְּאַזְמִין מִימְרֵי לָךְ תִּמְן:</p>	<p>וְנִתְּנָה אֶת־לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֹעֲדָה לָךְ שָׁמָּה:</p>	<p>6</p>
<p>And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresseth the lamps, he shall burn it.</p>	<p>וַיִּקְטֹר עָלוֹהֵי אֹהֶרֶן קִטְרֶת בִּוּסְמִין בַּצֹּפֶר בַּצֹּפֶר בְּאַתְקִנּוּתִיהָ יֵת בּוֹצִינְיָא יִקְטִירֶנָּה:</p>	<p>וַהֲקִטִּיר עָלָיו אֹהֶרֶן קִטְרֶת סִמִּים בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרֹת יִקְטִירֶנָּה:</p>	<p>7</p>
<p>And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations.</p>	<p>וּבְאַדְלָקוֹת אֹהֶרֶן יֵת בּוֹצִינְיָא בֵּין שְׁמֵשָׁא יִקְטִירֶנָּה קִטְרֶת בִּוּסְמִין תְּדִירָא קֹדֶם יי לְדָרִיכוֹן:</p>	<p>וּבְהַעֲלֹת אֹהֶרֶן אֶת־הַנֵּרֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירֶנָּה קִטְרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>	<p>מפטיר</p>
<p>Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon.</p>	<p>לֹא תִסְקִין עָלוֹהֵי קִטְרֶת בִּוּסְמִין נֹכְרָאִין וְעֹלֹתָא וּמִנְחָתָא וְנִסְכָּא לֹא תִנְסַכּוּן עָלוֹהֵי:</p>	<p>לֹא־תַעֲלוּ עָלָיו קִטְרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנִסֵּךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו:</p>	<p>9</p>
<p>And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD.</p>	<p>וַיִּכְפֹּר אֹהֶרֶן עַל קַרְנֹתֶיהָ חֹדָא בְּשֵׁטָא מִדָּם חַטָּאת כְּפֹרִיָא חֹדָא בְּשֵׁטָא יִכְפֹּר עָלוֹהֵי לְדָרִיכוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הוּא קֹדֶם יי:</p>	<p>וַיִּכְפֹּר אֹהֶרֶן עַל־קַרְנֹתָיו אֶחָת בְּשֵׁנָה מִדָּם חַטָּאת הַכֹּפָרִים אֶחָת בְּשֵׁנָה יִכְפֹּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קֹדֶשִׁים הוּא לִיהוָה: (פ)</p>	<p>קא פסוקים</p>

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27 on page 223. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 240.

<p>And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימֵר:</p>
---	---

- (6) לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת. שֶׁמֶא חֲאֵמֶר מִשּׁוֹךְ מִכְנֵגֶד הָאֲרוֹן לִכְפֹּן אוֹ לְדִרוֹס, חֲלָמוּד לֹמֵר לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת, מִכּוּוֹן כְּנֵגֶד הָאֲרוֹן מִצְחוֹן:
- (7) בְּהִיטִיבוֹ. לְשׁוֹן נָקִי הַצּוֹיֵכִין שֶׁל הַמְּנוּרָה מִדֶּשֶׁן הַפִּתִּילוֹת שֶׁנִּשְׁרָפוּ צִלִּילָה, וְהִיא מֵמִיבֵן כָּל צֶקֶר וְצֶקֶר: הַנִּדְרוֹת. לֹא־יֵשׁ צֵלִע״ו, וְכֵן כָּל נִדְרוֹת הָאֲמוּרוֹת צִמְנוּרָה, חוּץ מִמִּקּוֹם שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁסֶּה עֲלָהָה, שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַדִּלְקָה:
- (8) וּבַהֲעֹלוֹת. כְּשִׁידְלִיקֶס לַהֲעֹלוֹת לַהֲצַחֵן: יִקְטִירֶנָּה. כָּל יוֹם, פֶּרֶס מִקְטִיר שְׁחִירִית, וּפֶרֶס מִקְטִיר בֵּין הָעֶרְצִים:
- (9) לֹא תַעֲלוּ עָלָיו. עַל מִזְבֵּחַ זֶה: קִטְרֶת זָרָה. שׁוֹם קִטְרוֹרֶת שֶׁל נִדְבָה, כּוֹלֵן זִרְוֹת לוֹ חוּץ מִזֹּו: וְעֹלָה וּמִנְחָה. וְלֹא עֹלָה וּמִנְחָה. עֹלָה שֶׁל צִהְמָה וְעוֹף, וּמִנְחָה הִיא שֶׁל לֶחֶם:
- (10) וַיִּכְפֹּר אֹהֶרֶן. מִתֵּן דְּמִים: אֶחָת בְּשֵׁנָה. צִוִּים הַכֹּפָרִים, הוּא שֶׁנֶּאֱמַר צֹחֲרֵי מוֹת וְיִקָּא אֵל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וְיִקְדֹּשׁ עָלָיו (וַיִּקְרָא טו, יח): חַטָּאת הַכֹּפָרִים. הֵם פֶּר וְשֹׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכֹּפָרִים, הַמְּכַפְּרִים עַל טוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ וּקְדָשִׁין: קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים. הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ לְדִצְרִים הֵלְלוּ צִלְצֵל, וְלֹא לְעִזְבוֹהָ אַחֲרָה:

<p>12 When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them.</p>	<p>כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יְהִי בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם: 12</p> <p>אֲרִי תִקְבִּיל יֵת חֹשֶׁבֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְיָהוֹן וְיִתְּנוּ גֹבֶר פִּזְרוֹן נִפְשֵׁיהֶם קָדֶם יְיָ כִּד תִּמְנֶי יִתְּהוֹן וְלֹא יִהְיֶה מוֹתָא כִּד תִּמְנֶי יִתְּהוֹן:</p>
<p>13 This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD.</p>	<p>זֶהוּ יִתְּנוּ כָל־הָעֹבֵר עַל־הַפִּקּוּדִים מִחֻצֵּי הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֻצֵּי הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: 13</p> <p>דִּין יִתְּנוּ כָּל דֹּעֲבֵר עַל מִנְיָא פִּלְגוֹת סֶלְעָא בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא עֶשְׂרִין מְעִין סֶלְעָא פִּלְגוֹת סֶלְעָא אֲפֻרְשׁוּתָא קָדֶם יְיָ:</p>
<p>14 Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.</p>	<p>כָּל הָעֹבֵר עַל־הַפִּקּוּדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: 14</p> <p>כָּל דֹּעֲבֵר עַל מִנְיָא מִבֶּן עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלִילָא יִתֵּן אֲפֻרְשׁוּתָא קָדֶם יְיָ:</p>
<p>15 The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls.</p>	<p>הָעָשִׁיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעֹט מִמִּחֻצֵּי הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: 15</p> <p>דִּעֲתִיר לֹא יִסְגִי וְדַמְסָפִין לֹא יִזְעַר מִפִּלְגוֹת סֶלְעָא לְמִתֵּן יֵת אֲפֻרְשׁוּתָא קָדֶם יְיָ לְכַפֵּרָא עַל נַפְשָׁתְכוֹן:</p>

(12) כי תשא. לשון קבלה כתרומה, כשתחפון לקבל כסוס מנינם לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע, וְדָבָר זֶה עֲלֵיהֶם, כמו שמיני צימי דוד:

(13) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל חֶשֶׁר יִעָצֵר שֶׁמֶת הַשֶּׁקֶל (ויקרא כז, לב), וכן שֶׁעֶזְרָה הָאֵלֹהִים עַל יְדֵי מוֹנֶה (ירמיה לג, יג): מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצבתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין בצרפת ערכין ושדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן בשמואל (א, ז, לו) יצוא לְהַשְׁפִּיט לֹא לְאִגֻּרֹת פֶּסַח וְכֹפֶר לָקֶס: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' זוזים, והזוז מתחלתו חמש מעות, אלא צאו והוסיפו עליו שמות, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה':

(14) מבין עשרים שנה ומעלה. למדך כאן, שאין פחות מבין עשרים יוצא לצבא, ונמנה בכלל אנשים:

(15) לכפר על נפשותיכם. שלא תנגפו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשותיכם, לפי שרמו להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו צנדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאת הכתר, שנאמר וְקָסָף פְּקוּדֵי הָעֶדָה מֵאֶת פֶּקֶד (שמות לח, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר וַיְהִי מֵאֶת פֶּקֶד הַקָּסָף וגו' (שם שם, כז). והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, וְהָיָה זֶה לְחֹשֶׁבֶן הָעֶדָה הַשְּׁנִי (במדבר א, ח), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרצנות לצבור של כל שנה ושנה, והשוו זהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרצנות לכפרה הם צאים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר כָּל מְרִיס תְּרוּמַת פֶּסַח וְנִחֻשֶׁת (שמות לה, כד), ולא היתה יד כלם שוה זה, אלא איש איש מה שנדדו לזו:

<p>And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.' 16</p>	<p>וְלִקְחֹתָ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפְרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: (פ)</p>	<p>16</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses, saying: 17</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:</p>	<p>17</p>
<p>'Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, whereat to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein. 18</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ כִּיֹּור נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרִחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:</p>	<p>18</p>
<p>And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat; 19</p>	<p>וַיִּרְחֲצוּ אֹהֶלֶן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:</p>	<p>19</p>
<p>when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD; 20</p>	<p>בְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּרְחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ לְהִקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה:</p>	<p>20</p>

(16) ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת, שננטו למנותם בתחלת נדבחת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס זהם מגפה, כמו שנאמר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם (שמות לב, לה), משל לנאץ החציצה על צעליה שנפל זה דבר, ומפסק, אמר לו לרועה בצקשה ממך, מנה את לאני ודע כמה נותרו זהם, להודיע שהיא חציצה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר זו בַּקָּדָה לַחֲדָשׁ הַשָּׁנָה (במדבר א, ב), והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר בַּיּוֹם הַחֲדָשׁ בְּרִאשׁוֹן בַּקָּדָה לַחֲדָשׁ פָּקִידִים וגו' (שמות מ, ז), ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר וַיְהִי מֵאֵת פָּכֶר הַקָּסָף לְזָקָת וגו' (שם לח, כו), הא למדת, ששמים היו, אחת בתחלת נדבחת אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וג' אלפים וה' מאות וי', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף זו נאמר כן, וַיְהִי כֹל הַפָּקֶדִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחֶמֶשׁ (במדבר א, מו), והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנייה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אצל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שליציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ג), ונבנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה, שנחשדה שנה באחד בניסן, אצל שנות האנשים מונין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמנאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנחלצה המקום לישראל לסלוח להם וננטו על המשכן, והשני באחד באייר: על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו זו:

(18) כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים צפיהם מים: וכנו. כתרומתו צְסִיָּה, מושב מתוקן לכיור: לרחצה. מושב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור מִשְׁוֹךְ קמעא, ועומד כנגד אור שצין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר וְאֵת מִצָּחַ הָעֹלָה שָׁם פָּתַח מִשְׁוֹךְ אֹהֶל מוֹעֵד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שנויה צוּחִים (נט):

(19) את ידיהם ואת רגליהם. צבת אחת היה מקדש ידי ורגליו, וכך שנינו צוּחִים (יע), כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

<p>21 so they shall wash their hands and their feet, that they die not; and it shall be a statute for ever to them, even to him and to his seed throughout their generations.'</p>	<p>וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא יִזְרְעוּ לְדֹרֹתָם: (פ)</p>	<p>ע"כ בחול</p>
<p>22 Moreover the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:</p>	<p>22 וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>
<p>23 'Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,</p>	<p>וְאַתָּה סֹב לָךְ בּוֹסְמִין רִישָׁא מִירָא דְכִנָּא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה וְקִנְמֹן בֶּשֶׂם פְּלִגְוִיתָיָה מִתְקַל מֵאֲתָן וְחֲמִשִּׁין וְקִנִּי בּוֹסְמָא מִתְקַל מֵאֲתָן וְחֲמִשִּׁין:</p>	<p>23 וְאַתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רִאשׁ מִרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמֹן בֶּשֶׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם וְקִנְיָה־בֶּשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם:</p>
<p>24 and of cassia five hundred, after the shekel of the sanctuary, and of olive oil a hin.</p>	<p>וְקִצְיֶעֱתָא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה בְּסֻלְעֵי קוֹדֶשָׁא וּמִשַּׁח זֵיתָא מְלִי הֵינָא:</p>	<p>24 וְקִדְּהָ חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זֵיתֵי הָיִן:</p>
<p>25 And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יְתִיָּה מִשַּׁח רַבּוּת קוֹדֶשָׁא בּוֹסֵם מְבוֹסֵם עוֹבֵד בּוֹסְמֵנוּ מִשַּׁח רַבּוּת קוֹדֶשָׁא יְהִי:</p>	<p>25 וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מְשַׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקַח מְרַקַּחַת מַעֲשֶׂה רֶקַח שֶׁמֶן מְשַׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:</p>
<p>26 And thou shalt anoint therewith the tent of meeting, and the ark of the testimony,</p>	<p>וְתַרְבִּי בִיָּה יַת מִשְׁכַּן זִמְנָא וַיֵּת אֲרוֹנָא דְסִתְרוּתָא:</p>	<p>26 וּמִשַּׁחַת בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת:</p>
<p>27 and the table and all the vessels thereof, and the candlestick and the vessels thereof, and the altar of incense,</p>	<p>וַיֵּת פִּתּוּרָא וַיֵּת כָּל מְנוּחֵי וַיֵּת מְנִרְתָּא וַיֵּת מְנִהָא וַיֵּת מִדְּבָחָא דְקִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא:</p>	<p>27 וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמְנִרָה וְאֶת־כָּלֶיהָ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֶת:</p>

(20) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עזודת אלילים: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שבתורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אחת שומע הן: אל המזבח. החיטין, שאין כאן ציאת אהל מועד אלא בחצר:

(21) ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש צמוצח ואינו רחוך ידיים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

(23) בשמים ראש. חסודים: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש צו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעך, לכך הוצרך לומר קנמן צסס, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הצאתו תהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אם כן למה נאמר צו חטאין, גזרת הכתוב היא להציאו לחטאין, להרבות צו צ' הכרעות, שאין שוקלין עין צעין, וכך שנויה צכריות (ה): וקנה בושם. קנה של צסס, לפי שיש קנים שאינן של צסס, הוצרך לומר צסס: חמשים ומאתים. סך משקל כולו:

(24) וקדה. שם שורש עשצ, וצלשון חכמים קציעה: הין. י"ב לוגין, ונחלקו צו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, צו שלקו את העקרין, אמר לו ר' יהודה, והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראוים צמים שלא יצלעו את השמן, ואחר כך הציף עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין:

(25) רוקח מרקהת. רוקח שם דצר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו רגע הים (ישעיה נא, טו), וכמו לוקע דאָרְךְ (שם מצ, ה), שהטעם למטה, וכל דצר המעורב צבצירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת: רקה מרקהת. רקה העשוי על ידי אומנות וטערוצות: מעשה רוקח. שם האומן צבצר:

(26) ומשחת בו. כל המשיחות כמין ב"ף יונית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר:

28	and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ: וְיִתְּ מִדְּבַחַּא דְעֹלָתָא וְיִתְּ כָּל מְנוּחֵי וְיִתְּ כִּיּוֹרָא וְיִתְּ בְּסִיסָהּ:
29	And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.	וְקִדְשָׁתָם אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קִדָּשִׁים כָּל־הַנִּגָּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: וְהַקִּדִּישׁ יִתְּהוּן וְיִתְּהוּן קִדָּשׁ קוֹדֶשִׁין כָּל דִּקְרַב בָּהוּן יִתְקַדֵּשׁ:
30	And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדְשָׁתָם אֹתָם לְכַהֵן לִי: וְיִתְּ אַהֲרֹן וְיִתְּ בְּנוֹהֵי תַרְבִּי וְהַקִּדִּישׁ יִתְּהוּן לְשִׁמְשָׁא קִדָּמִי:
31	And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations.	וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שִׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם: וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לְמִימֵר מִשַּׁח רַבּוֹת קוֹדֶשָׁא יְהִי דִין קִדָּמִי לְדִרְיֹכּוֹן:
32	Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you.	עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ וּבְמַתְכֵנָתוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם: עַל בֶּשֶׂרָא דְאַנְשָׁא לֹא יִתְסָךְ וּבְדַמּוּתֶיהָ לֹא תַעֲבֹדוּן כְּוִתִּיהָ קוֹדֶשָׁא הוּא קוֹדֶשָׁא יְהִי לְכּוֹן:
33	Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people.	אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶר וְנִגְרַת מֵעַמּוֹ: (ס) גִּבֹר דִּיבָסִים דְּכֹוֹתִיהָ וְדִוְתִין מְנִיהָ עַל חִילוּנִי וְיִשְׁתַּיְצִי מֵעַמִּיהָ:
34	And the LORD said unto Moses: 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָמִים נָטָף וְיִשְׁחָלֶת וְחִלְבֹנָה סָמִים וְלִבְנָה זָכָה בְּבֹד יִהְיֶה: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סֹב לָךְ בּוֹסְמִין נְטוּפָא וְשׁוּפְרָא וְחִלְבֹנָתָא בּוֹסְמִין וְלִבְנָתָא דְכִיתָא מִתְקַל בְּמִתְקַל יְהִי:

(29) וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגוי, כל הראוי לכלי שרת, משנכנס לתוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל ציוצא, ולניה, וטבול יוס, ואינו נפדה לזאת לחולין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלימה אצל מזבח, מתוך שנאמר כל הנגע צמץ יקדש (שמות כט, לז), שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, תלמוד לומר כצעים, מה כצעים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתורגס לשון רצוי, לפי שאין צורך משיחתם אלא לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתו, ושאר משיחות, כמו ריקקין משוחין ונראשית שמינים ימשחו (עמוס ו, ו), לשון ארמית בהן כלשון עזרית:

(31) לדרתיתכם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לבא (הוריות יא:): זה. בגימטריא תריסר לוגין הוו: (32) לא ייסך. בשני יודיין, לשון לא יפעל, כמו למען ייטב לך (דברים ו, יח): על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עזמו: ובמתכנתו לא תעשו כמדהו. צמץ סממניו, לא תעשו אחר כמוהו צמץ סממניו הללו, לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או רצה סממניו לפי מדת הין שמן, מותר, ואף העשוי צמץ סממניו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלא הרוקח (כריתות ה:). ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו מתכנת הלצנים, וכן צמץ סממניו, של קטורות:

(33) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זר. שאינו צורך כהונה ומלכות: (34) נטף. הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, ובלע"ז גומ"א (גוממא), והצרי קורין לו טרי"אקה (טהעריאקה): ושחלת. שורש צס, חלק ומזהיר כשפורן, ובלשון המשנה קרוי כפורן, וזהו שתרסס אונקלוס וטופקא:

<p>35 And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד יְתָה קְטֹרֶת בּוֹסְמִין בּוֹסֶם עוֹבֵד בּוֹסְמִינוּ מְעֻרָּב דְּכִי לְקוֹדֶשָׁא:</p>	<p>35 וַעֲשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקַח מַעֲשֶׂה רֶקַח מִמֶּלֶךְ טָהוֹר קָדֹשׁ:</p>
<p>36 And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy.</p>	<p>וַתִּשְׁחָק מִמֶּנָּה הִדֵּק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֶנֶּה לָךְ שָׁמָּה קָדֹשׁ קְדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:</p>	<p>36 וַתִּשְׁחָקֵת מִמֶּנָּה הִדֵּק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֶנֶּה לָךְ שָׁמָּה קָדֹשׁ קְדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:</p>
<p>37 And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.</p>	<p>וְקְטֹרֶת בּוֹסְמִין דְּתַעֲבִיד בְּמַתְכַּנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם קוֹדֶשָׁא תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:</p>	<p>37 וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכַּנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם קָדֹשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:</p>
<p>38 Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.</p>	<p>גִּבֹּר דִּיעֲבִיד דְּכִנְתָּהּ לְאַרְחָא בַּהּ וַיִּשְׁתַּיֵּצִי מֵעַמִּיהָ:</p>	<p>38 אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמוֹתָהּ לְהָרִיחַ בָּהּ וַיִּכְרֹת מֵעַמּוֹ: (ס)</p>
<p>XXXI And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיִּמְלִל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:</p>	<p>XXXI וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:</p>
<p>2 'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;</p>	<p>חֲזִי דְרַבִּיתִּי בְּשׁוֹם בְּצַלְאֵל בֶּר אֹרִי בֶר חוּר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:</p>	<p>2 רְאֵה קָרָאתִי בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אֹרִי בֶן־חוּר לְמִטַּה יְהוּדָה:</p>
<p>3 and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship,</p>	<p>וַאֲשָׁלִימִית עִמּוּיָה רוּחַ מִן קָדָם יי בְּחָכְמָהּ וּבְסוּכְלָתָנָהּ וּבְמִדָּע וּבְכָל־מְלָאכָה:</p>	<p>3 וַאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָהּ וּבְתַבּוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:</p>

וחלבנה. צסם שריחו רע, וקורין לו גלז"נא (גאלנאן) ומנאה הכתוב צין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל צעינינו לזרף עמנו באגודת תעניותינו ותפלתנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: סמים. אחרים: ולבונה זכה. מכאן למדו רבותינו (כריתות ו:): "א סממנין נאמרו לו למשה צסיני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלצנה ג', הרי ה', סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולצונה, הרי י"א. ואלו הן, הנרי, והאפורן, החלצנה, והלצונה, מור, וקציעה, שזולת נרד, וכרכוס, הרי ח', שהשזולת ונרד אחד שהנרד דומה לשזולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. צורית כרשינה אינו נקטר, אלא צו שפין את האפורן ללצנה שמהא נאה: בד בבד יהיה. אלו הארצעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל צמשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו, הנרי והאפורן והחלצנה והלצונה משקל שצעים שצעים מנה. ולשון צד, נראה צעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה:

(35) ממלח. כתרמומו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה, ואומר אני שדומה לו ויִרְאֹה הַמְּלָכִים (יונה א, ה), מְלָכִין וְחֻלְיָהּ (יחזקאל כז, כז), על שם שמהפכין את המים צמשוטות כשמהיגים את הספינה, כאדם המהפך צכף ציזים טרופות לערבן עם המים, וכל דצר שאלס רוצה לערב יפה יפה, מהפכו צאצע או צבון: ממולח טהור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:

(36) ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת שצכל יוס ויוס שעל מוצח הפנימי שהוא צאהל מועד: אשר אועד לך שמה. כל מועדי דצור שאקצע לך, אני קוצעם לאותו מקום:

(37) במתכנתה. צמנין סממניה: קדש תהיה לך לה'. שלא תעשנה אלא לשמי:

(38) להריח בה. אכל עושה אתה צמתכנתה משלך כדי למכרה ללצור:

(2) קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את צלאל:

4	to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	4 לחשב מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת: לאלפא אומונון למעבד בדהבא ובכסףא ובנחשא:
5	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.	5 ובחרשת אבן למלאה ובחרשת עץ לעשות בכל-מלאכה: ובאומנות אבן טבא לאשלמא ובנגרות אעא למעבד בכל עבדא:
6	And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:	6 ואני הנה נתתי אתו אהליאב בן-אחיסמך למטה-דן ובלב כל-חכם-לב נתתי חכמה ועשו את כל-אשר צויתך: ואנא הא יהבית עמיה ית אהליאב בר אחיסמך לשבטא דדן ובלב כל חכמי לבא יהבית חכמתא ויעבדון ית כל דפסידתך:
7	the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;	7 אתו אהל מועד ואת-הארן לעדת ואת-הכפרת אשר עליו ואת כל-כלי האהל: ית משכן זמנא וית ארונא לסהדותא וית כפורתא דעלוהי וית כל מני משכנא:
8	and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;	8 ואת-השלחן ואת-כליו ואת-המנרה הטהרה ואת-כל-כליה ואת מזבח הקטרת: וית פתורא וית מנוהי וית מנרתא דכיתא וית כל מנחא וית מדבחא דקטרת בוסמיא:
9	and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;	9 ואת-מזבח העלה ואת-כל-כליו ואת-הכיור ואת-כנו: וית מדבחא דעלתא וית כל מנוהי וית כיורא וית בסיסיה:
10	and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;	10 ואת בגדי השרד ואת-בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת-בגדי בגיו לכהן: וית לבושי שמושא וית לבושי קודשא לאהרן כהנא וית לבושי בנוהי לשמשא:

(3) בחכמה. מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמד: ובתבונה. מציין דבר מלצו מתוך דברים שלמד: ובדעת. רוח הקדש:

(4) לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשב:

(5) ובחרשת. לשון אומנות, כמו פקש פקש (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה בפירושן, שאומן אבנים קרוי אומן, וחרש עץ קרוי נגר: למלאה. להושיבה צמסצות שלה צמלואה, לעשות המסצות למדת מושב האבן ועוציה:

(6) ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לב שצבס, וכל אשר נתתי צו חכמה, ועשו את כל אשר צויתך:

(7) ואת הארון לעדות. לצורך לוחות העדות:

(8) הטהורה. על שם זה טהור:

(10) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שצבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אללם ואת צבגי הקדש לאהרן הכהן ואת צבגי בניו לכהן, אלא אלו צבגי השרד הם, צבגי התכלת והארגמן וחולעת שני האמורים צפרשת מסעות, ונתנו עלי צבג פקלית (צמדבר ד, יז). ונתנו עלי צבג ארזמן (שם יג), ונתנו עלי צבג פקלית (שם ח), ונראין דברי, שנאמר ואת-הארגמן ואת-החולעת השני עשו צבגי שךד לשבת פקדש (שמות לט, א), ולא הוזכר שם עממס, ואם צבגי כהונה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או חולעת שני בלא שם: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כתרומתו לזושי שמושא, ואין לו דמיון צמקרא, ואני אומר שהוא לשון ארמי, כתרומתו של קלעים ותרומתו של מכזר,

- and the anointing oil, and the
 11 incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'
- And the LORD spoke unto Moses,
 12 saying:
- 'Speak thou also unto the children
 13 of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.
- Ye shall keep the sabbath therefore,
 14 for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.
- Six days shall work be done; but on
 15 the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.
- Wherefore the children of Israel
 16 shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.
- וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת-קִטְרֶת
 11 הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּכָל אֲשֶׁר-
 צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: (פ)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
 12 וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימַר:
- וְאָתָּה דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 13 לֵאמֹר אֲךָ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ
 כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם
 לְדַרְתֵּיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה
 מְקַדְּשְׁכֶם:
- וְשַׁמְרֹתֶם אֶת-הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ
 14 הוּא לָכֶם מַחְלִלָיָה מוֹת יוֹמָת
 כִּי כָל-הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה
 וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב
 עַמִּי:
- שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה
 15 וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן
 קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל-הָעֹשֶׂה
 מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת
 יוֹמָת:
- וְשַׁמְרוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשַּׁבָּת
 16 לַעֲשׂוֹת אֶת-הַשַּׁבָּת לְדַרְתָּם
 בְּרִית עוֹלָם:

שהיו ארוגים במחט, עשויים נקצים נקצים, לל"דין זלע"ז (שלינגווערק):

(11) ואת קטורת הסמים לקדש. לזרך הקטרת ההיכל שהוא קדש:

(13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואמה, אף על פי שהפקדתיך לזוהם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שזהו רדופין וזריזין בזריות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אחין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא צינינו שצחרתי בכם, בהגחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות זה, כי אני ה' מקדשכם:

(14) מות יומת. אם יש עדים והתראה: ונכרתה. בלא התראה: מחלליה. הנוהג זה חול בקדושה:

(15) שבת שבתון. מנוח מרגוע ולא מנוח עראי: (שבת שבתון. לך כפלו הכחוז, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר בו שבת שבתון הוא לך (ויקרא כג, לז), אסור בכל מלאכה, אבל יום טוב לא נאמר בו כי אם ציוס הראשון שבתון וציוס השמיני שבתון (שם, לט), אסורים בכל מלאכת עבודה, ומותרים במלאכת אוכל נפש:) קדש לה. שמירת קדושה לשמי וצממות:

17 It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.

17 בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ: (ס)

18 And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.

18 וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לְחֹת הָעֵדוּת לְחֹת אֲבָן פְּתָיִים בָּאֲצָבָע אֱלֹהִים:

XXXII And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'

XXXII וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בִשֵּׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הַהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ וַעֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדָעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

(17) וינפש. כתרגומו ונח, וכל לשון נופש הוא לשון נפש, שמשיב נפשו ונשימתו בהרגיעו מטורח המלאכה, ומי שכחוצ צו לא ייעץ ולא ייגע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו במאמר הכתיב מנוחה לעצמו, לשגור האוזן מה שהיא יכולה לשמוע:

(18) ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לזווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ב"ז נתמוז נשתצרו הלוחות, וציוס הכפורים נתראה הקצ"ה לישראל, ולמחרת התחילו נגדצת המשכן והוקס באחד נציוסן. (ז"ע טובא, דילמא הכל כסדר, וזווי הקצ"ה למשה היה בארצעים ימים הראשונים, טרם עשות העגל, וקודם רדתו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרואים להקצ"ה, וכן הוא צהדיא צוזהר ויקהל, אשר על כן צווי הקצ"ה כתיב מאת כל איש, דהיינו גס ערב רב, כמו שדרשו רבותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה צציווי אמר לישראל, קחו מאתכם דייקא, ולא מערב רב, לפי שהם גרמו צנוקין וק"ל): ככלתו, כתיב חסר, שנמסרה לו תורה צמתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה צזמן מועט כזה. דבר אחר, מה כלה מתקשטת צכ"ד קשטין, הן האמורים צספר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכם צריך להיות צקי צכ"ד ספרים: לדבר אחר. החקים והמשפטים צצואלה המשפטים: לדבר אחר. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרין ושובין את ההלכה שניהם יחד: לחת. לחת כתיב, שהיו שמהן שוות:

(1) כי בשש משה. כתרגומו לשון איחור, וכן צשש קצצו (שופטים ה, כח), ויחילו עד צוש (ש, ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארצעים יום אני צא צתוך ו' שעות, כצצורים הם צארות יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלמים, ארצעים יום וילינו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי צו' צציון עלה, נמאל יום ארצעים צשצעה עשר צצתמו, ציו' צא השטן וערבצ את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערצוציא, לומר ודאי מת משה לכך צא ערצוציא לעולם, אמר להם מת משה צכבר צאו שש שעות ולא צא וכו', כדאיתא צמסכת שצת (פט). ואי אפשר לומר שלא טעו אללא ציוס המעוין, צין קודם חלות צין לאחר חלות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וינשקומו מן הקצת ויעלו עלות: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרצה איוו להם: כי זה משה האיש. צמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו צצוויר רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה צה, עתה צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:

- 2 And Aaron said unto them: 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'
- 3 And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.
- 4 And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'
- 5 And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'
- 6 And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.
- וַיֹּאמֶר אֶל־הֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנִתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי: לָנוֹתִי:
- וַיִּתְּפְּרוּ כָל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן:
- וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלִינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
- וַיֵּצֵא אַהֲרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנָיו וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה מָחָר:
- וַיִּשְׁכְּבוּ מִמָּחָרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּי וַיִּקְמְדוּ לְצַחֵק: (פ)

(2) באזני נשיכם. אמר אהרן כלכו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמה יתעבז הדבר, ובתוך כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל עצמם: פרקו. לשון לווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו צרכו מגזרת צרך: (3) ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלו מאזניהם נמלאו הם מפורקים מנומיהם, דישקריי"ר בלע"ז (ענטלאזטעט): את נזמי. כמו מנומי, כמו קלאתי את העיר (שמות ט, כט), מן העיר: (4) ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו והמטפחות והפריטים (ישעיה ג, כז), ויצר פקדים פקד פקדתי את העיר (שמות ט, כט), מן העיר: (5) וירא אהרן. שהיה צו רוח חיים, שנאמר צמציני שור אכל עש (תהלים קו, כ), וראה שהצליח מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחות לגמרי: ויבן מזבחה. לדחות: ויאמר חג לה' מחר. ולא היום, שמה יבא משה קודם שיעבדוהו, וזה פשוטו. ומדרשו בויקרא רבה (י, ג), דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון בינה) מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה צי הסרחון ולא בהם, ועוד ראה ואמר, אם הם בונים את המזבח, זה מביא זרור וזה מביא אבן ונמצאת מלאכתן עשויה צבת אחת, מתוך שאני בונה אותו ומתעלל במלאכתו, צין כך וצין כך משה צא: חג לה'. כלכו היה לשמים, בטוח היה שיבא משה ויעבדו את המקום: (6) וישכימו. השטן זרזם כדי שיחטאו: לצחק. יש במשמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לזקק צי (בראשית לט, יז),

<p>And the LORD spoke unto Moses: 7 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly;</p>	<p>וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ־רָד 7 כִּי שָׁחַת עַמֶּךָ אֲשֶׁר הֵעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>they have turned aside quickly out of the way which I commanded 8 them; they have made them a molten calf, and have worshipped it, and have sacrificed unto it, and said: This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>סָרוּ מִהֵרָ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר 8 צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֹגֶל מִסֶּכֶה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לּוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לּוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֱלוּנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'I 9 have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי 9 אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קָשֶׁה־ עֲרָף הוּא:</p>
<p>Now therefore let Me alone, that 10 My wrath may wax hot against them, and that I may consume them; and I will make of thee a great nation.'</p>	<p>וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וַיַּחֲרֹאֲפִי 10 בָהֶם וַאֲכַלֶּם וְאָעִשָׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:</p>
<p>And Moses besought the LORD his 11 God, and said: 'LORD, why doth Thy wrath wax hot against Thy people, that Thou hast brought forth out of the land of Egypt with great power and with a mighty hand?</p>	<p>וַיַּתַּל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו 11 וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יַחֲרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:</p>
<p>Wherefore should the Egyptians 12 speak, saying: For evil did He bring them forth, to slay them in the mountains, and to consume them from the face of the earth? Turn from Thy fierce wrath, and repent of this evil against Thy people.</p>	<p>לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר 12 בְּרָעָה הוֹצִיאָם לְהָרֹג אֹתָם בְּהָרִים וּלְכַלֹּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמֶּךָ:</p>

ושפיכות דמים, כמו שנאמר יקומו גא הנערים וישחקו לפגניו (שמואל"ב ז, יד), אף כאן נהרג חור:
(7) וידבר. לשון קושי הוא, כמו וידבר אסם קשות (בראשית מז, ז): לך רד. רד מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא
בשצילם (ברכות לז), באותה שעה נחנדה משה מפי בית דין של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערצ
רצ שקבלת מעמך וג' יירחם, ולא נמלכת זי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:
(9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפם לגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע:
(10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי
בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמו"ר מז, י):
(11) למח ד' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם צחכם, גבור צגבור:
(12) והנחם. התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:

<p>Remember Abraham, Isaac, and Israel, Thy servants, to whom Thou didst swear by Thine own self, and saidst unto them: I will multiply your seed as the stars of heaven, and all this land that I have spoken of will I give unto your seed, and they shall inherit it for ever.'</p>	<p>זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרֻכָּה אֶת־זֶרְעֶכֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֶן לְזֶרְעֶכֶם וְנָחֳלוּ לָעַלְמִם:</p>	<p>13</p>
<p>And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people.</p>	<p>וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הַרְעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: (פ)</p>	<p>14</p>
<p>And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written.</p>	<p>וַיָּפֶן וַיֵּרָד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים:</p>	<p>15</p>
<p>And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables.</p>	<p>וְהַלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהַמְּכָתֵב מְכָתֵב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל־הַלַּחַת:</p>	<p>16</p>
<p>And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.'</p>	<p>וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בָּרָעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בְּמַחֲנֶה:</p>	<p>17</p>
<p>And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוּת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוּת חֲלוּשָׁה קוֹל עֲנוּת אֲנָכִי שִׁמְעִי:</p>	<p>18</p>

(13) זכור לאברהם. אם עצרו על עשרת הדצרות, אזרהם אזיהם נחנסה צעשר נסיונות ועדיין לא קבל שכר, תנהו לו ויאלו עשר צעשר: לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך צאור כשדים, אם להריגה, זכור ליצחק שפלט נוארו לעקידה, אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואם אינן נזולין בזכותן, מה אחת אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול, ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך צעשת כעסך, קל וחומר לכסא של רגל אחד (צרכות לב). אשר נשבעת להם כך. לא נצבעת להם צדצר שהוא כלה, לא צשמים ולא צארך, לא צהרים ולא צגצעות, אלא כך, שאתה קיים וצצועתך קיימת לעולם, שנאמר צי נצצעי נאם ה' (צראשית כב, טז), וליצחק נאמר, וצקיימותי את השצעה אשר נצצעי לצצקהם אציד (שם כו, ג), וליעקב נאמר אצי אל שצדי צרה וצצה (שם לה, יא), נצצע לו צאל שדי: (15) משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (צצת קד):

(16) מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא צצודו עשאן. צצר אחר, כאדם האומר לחצרו כל עסקיו של פלוני צמלאכה פלונית, כך כל שעשועיו של הקצ"ה צמורה: חרות. לשון חרט וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטלי"ר צלע"ו (איינשניידען):

(17) ברעה. צהריעו, שהיו מריעים ושמחים וצחקים:

(18) אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גצורים הצועקים נצחון, ולא קול חלשים שצועקים וי, או ניסה:

<p>19 And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount.</p>	<p>וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֶל וּמַחֲלֵת וַיִּחַר-אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלְּחָת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: טוֹרָא:</p>	<p>19 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֶל וּמַחֲלֵת וַיִּחַר-אַף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלְּחָת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: טוֹרָא:</p>
<p>20 And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.</p>	<p>וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיִּזֶר עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁקוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>20 וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיִּזֶר עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁקוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>21 And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי-הִבֵּאתָ עָלֵיו חַטָּאת גְּדוֹלָה:</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מַה עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי-הִבֵּאתָ עָלֵיו חַטָּאת גְּדוֹלָה:</p>
<p>22 And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל-יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲתָּה יָדַעְתָּ אֶת-יַדְעֵת יְת עָמָא אַרִי בְּרַע הוּא:</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל-יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲתָּה יָדַעְתָּ אֶת-יַדְעֵת אֶת-יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲתָּה יָדַעְתָּ אֶת-יַדְעֵת יְת עָמָא אַרִי בְּרַע הוּא:</p>
<p>23 So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ לִי עֲבִיד לָנָא דְחָלָן דִּיהִכֹּן קִדְמָנָא אַרִי דִּין מֹשֶׁה גִּיבְרָא דְאַסְקָנָא מְאֻרְעָא דְמַצְרַיִם לֹא יָדַעְנָא מָא הָוָה לִיה:</p>	<p>23 וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי-יָזַח מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה-הָיָה לוֹ:</p>
<p>24 And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפָּקְדוּ וַיִּתְּנוּ-לִי וַאֲשַׁלְכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:</p>	<p>24 וַיֹּאמֶר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפָּקְדוּ וַיִּתְּנוּ-לִי וַאֲשַׁלְכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:</p>
<p>25 And when Moses saw that the people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies—</p>	<p>וַיֵּרָא מֹשֶׁה יְת עָמָא אַרִי בְּטִיל הוּא אַרִי בְּטִילָנוּן אַהֲרֹן לְאַסְבּוּתָהוֹן שׁוּם בִּישׁ לְדָרִיהוֹן:</p>	<p>25 וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי-פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:</p>

קול ענות. קול חרופין וגדופין, המענין את נפש שומעין כשנאמרין לו: (19) וישלך מידו וגר. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המלות, אמרה תורה כל זן נכר לא יאכל צו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואחננה להם: תחת ההר. לרגלי ההר:

(20) ויזר. לשון נפון, וכן יזרה על נוה גפרית (איז ית, טו), וכן פי חָס מִזְרָה קָשָׁת (משלי א, יז), שזרין זה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נחמין לצדקס כסוטות, שלש מימות נדונו שם, אס יש עדים והתראה, צסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין, עדים בלא התראה, במגפה, שנאמר ויגף ה' את העם, לא עדים ולא התראה, בהדרוקן (יומא סו:), שצדקס המיס ונצו צטניהם:

(21) מזה עשה לך העם. כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תביא עליהם חטא זה:

(22) כי ברע הוא. דרך רע הם הולכין ממיד, ובנסיונות לפני המקום:

(24) ואמר להם. דבר אחד, למי זה צד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי: ואשלכהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה, ויאל:

<p>26 then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD'S side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.</p>	<p>וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִן דִּחְלִיא דִּי יִתּוֹן לִוְיִי וְאַתְּנִישּׁוּ לִוְיָהּ כָּל בְּנֵי לֵוִי:</p>	<p>26 וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִן דִּחְלִיא דִּי יִתּוֹן לִוְיִי וְאַתְּנִישּׁוּ לִוְיָהּ כָּל בְּנֵי לֵוִי:</p>
<p>27 And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ-חֶרֶבוֹ עַל-יָרְכוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אָחִיו וְאִישׁ-אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ-אֶת-קָרְבוֹ:</p>	<p>27 וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ-חֶרֶבוֹ עַל-יָרְכוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אָחִיו וְאִישׁ-אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ-אֶת-קָרְבוֹ:</p>
<p>28 And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לֵוִי כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בְּיוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:</p>	<p>28 וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לֵוִי כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בְּיוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:</p>
<p>29 And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְרִיבוּ יָדֵיכֶם יוֹמָא דִּין קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ אֲרִי גֹבֵר בְּבָרִיָּהּ וּבְאַחֻוּי וּלְאַיְתָאָה עָלֵיכֶם יוֹמָא דִּין בִּרְכָן:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מִלְּאֵי יָדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בִּבְנוֹ וּבְאָחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בִּרְכָה:</p>
<p>30 And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'</p>	<p>וַהֲיָה בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעַמָּא אַתּוֹן חֲבַתּוֹן חוּבָא רַבָּא וְכַעַן אֶסֶק לְקָדָם יְיָ מָאָם אַכְפָּר עַל חוּבֵיכֶם:</p>	<p>30 וַיְהִי מִמָּחָרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חֲטָאתָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֶעֱלֶה אֶל-יְהוָה אוֹלִי אַכְפְּרָה בְּעַד חֲטֹאתֵכֶם:</p>
<p>31 And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.</p>	<p>וַתֵּב מֹשֶׁה לְקָדָם יְיָ וַיֹּאמֶר בְּכַעַן חָב עַמָּא הַדִּין חוּבָא רַבָּא וְעַבְדוּ לַהוֹן דִּחְלָן דְּדָהָב:</p>	<p>31 וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר אָנָּה חֲטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאתָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב:</p>

- (25) פרוע. מגולה, נתגלה שמנו וקלנו, כמו ופרע את ראש האשה (צמדזר ה, יח): לשמצה בקמיהם. להיות להם הדצר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:
- (26) מי לדי אלי. יבא אלי: בני לוי. מכאן שכל השצט כשר (יומא שס):
- (27) כה אמר וגו'. והיכן אמר, וזה לאלהים יתקם (שמות כז, יט), כך שנויה צמכילתא (פסחא פ"ז): אחיו. מאמו, והוא ישראל:
- (29) מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, דצר זה תחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא ידו צנו ובאחיו:
- (30) אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם, להצדיל צניכס וצין החטא:
- (31) אלהי זהב. אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: ברכות לז.). משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את צנו ומקשטו, ותולה לו כים צווארו ומעמידו צפתח בית זונות, מה יעשה הצן שלא יחטא (ברכות שס):

<p>32 Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'</p>	<p>וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם־ אֵין מַחְנִי נָא מִסִּפְרֶךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ: וְכֵן אִם שִׁבַּקְתָּ לְחֹבִיָּהוֹן וְאִם לֹא מַחְנִי כֵן מִסִּפְרֶךָ דְּכַתְבָּתָּ:</p>	<p>32 וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם־ אֵין מַחְנִי נָא מִסִּפְרֶךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:</p>
<p>33 And the LORD said unto Moses: 'Whosoever hath sinned against Me, him will I blot out of My book.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִן דָּחַב קִדְמִי אֶמְחִינֶיהָ מִסִּפְרִי: וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה מִן דָּחַב קִדְמִי אֶמְחִינֶיהָ מִסִּפְרִי:</p>	<p>33 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִן דָּחַב קִדְמִי אֶמְחִינֶיהָ מִסִּפְרִי: וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה מִן דָּחַב קִדְמִי אֶמְחִינֶיהָ מִסִּפְרִי:</p>
<p>34 And now go, lead the people unto the place of which I have spoken unto thee; behold, Mine angel shall go before thee; nevertheless in the day when I visit, I will visit their sin upon them.'</p>	<p>וְעַתָּה לֵךְ וְנִתְּה אֶת־הָעָם אֶל־ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מַלְאָכִי יֵלֵךְ לִפְנֶיךָ וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפְקַדְתִּי עֲלֵהֶם חַטָּאתָם: וְכֵן אֵיזִיל דְּבַר יְת עָמָא לְאַתְרָא דְּמִלְלִית לָךְ הָא מַלְאָכִי יְהִי קִדְמָךְ וּבְיוֹם אֶסְעֲרוּתִי וְאֶסְעֵר עֲלֵיהֶן חֹבִיָּהוֹן:</p>	<p>34 וְעַתָּה לֵךְ וְנִתְּה אֶת־הָעָם אֶל־ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מַלְאָכִי יֵלֵךְ לִפְנֶיךָ וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפְקַדְתִּי עֲלֵהֶם חַטָּאתָם:</p>
<p>35 And the LORD smote the people, because they made the calf, which Aaron made.</p>	<p>וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן: וּמָחָא יי יְת עָמָא עַל דְּאַשְׁתַּעֲבָדוּ לְעֵגֹל דְּעַבַד אַהֲרֹן:</p>	<p>35 וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן: וּמָחָא יי יְת עָמָא עַל דְּאַשְׁתַּעֲבָדוּ לְעֵגֹל דְּעַבַד אַהֲרֹן:</p>
<p>XXXIII And the LORD spoke unto Moses: 'Depart, go up hence, thou and the people that thou hast brought up out of the land of Egypt, unto the land of which I swore unto Abraham, to Isaac, and to Jacob, saying: Unto thy seed will I give it—</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ עֲלֵה מִזֶּה אֶתְּה וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־ הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְוָרְעָה אֶתְנַנָּה: וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה אֵיזִיל סָק מִכָּא אֶת וְעָמָא דְּאַסִּיקְתָּא מֵאֶרֶעא דְּמִצְרַיִם לְאַרְעָא דְּקִימִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִימַר לְבָנֶךָ אֶתְנַנָּה:</p>	<p>XXXIII וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ עֲלֵה מִזֶּה אֶתְּה וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־ הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְוָרְעָה אֶתְנַנָּה:</p>
<p>2 and I will send an angel before thee; and I will drive out the Canaanite, the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite—</p>	<p>וְשַׁלַּחְתִּי לִפְנֶיךָ מַלְאָךְ וְגֵרְשִׁיתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: וְאֶשְׁלַח קִדְמָךְ מַלְאָךְ וְאֶתְרִיף יְת כְּנַעֲנָאִי אֲמֹרִיאִי וְחִתָּאִי וּפְרִזָּאִי חִוָּאִי וַיְבוּסָאִי:</p>	<p>2 וְשַׁלַּחְתִּי לִפְנֶיךָ מַלְאָךְ וְגֵרְשִׁיתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:</p>
<p>3 unto a land flowing with milk and honey; for I will not go up in the midst of thee; for thou art a stiffnecked people; lest I consume thee in the way.'</p>	<p>אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ כִּי לֹא אֵעָלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עַם־קָשֶׁה־עֲרֹף אַתָּה פֶּן־אֶכְלֶךָ בַּדֶּרֶךְ: לְאַרְעָא דְּחֶלֶב וּדְבַשׁ אֲרִי לֹא אֶסְלִיק שְׁכִינָתִי מִבִּינְךָ אֲרִי עִם קָשִׁי קָדָל אֶת דְּלִמָּא אֶשְׁיַצִּינְךָ בְּאוֹרְחָא:</p>	<p>3 אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ כִּי לֹא אֵעָלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עַם־קָשֶׁה־עֲרֹף אַתָּה פֶּן־אֶכְלֶךָ בַּדֶּרֶךְ:</p>

- (32) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרצה: מספרך. מכל המורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים:
- (34) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך אלל דבור במקום אליך, וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכים-א ז, יט): הנה מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו'. עשה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עס שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל:
- (35) ויגוף ה' את העם. מיחה זידי שמים, לעדים צלל התראה:
- (1) לך עלה מזה. ארץ ישראל גבוה מכל הארצות, לכן נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עלה: אתה והעם. כאן לא אמר ועמך:
- (2) וגרשתי את הכנעני וגו'. ששה אומות הן, והגרשתי עמד ופנה מפניהם מאליו:

- 4 And when the people heard these evil tidings, they mourned; and no man did put on him his ornaments.
- 4 וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרָּע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׂתוּ אִישׁ עֲדָיו עָלָיו:
- And the LORD said unto Moses: 'Say unto the children of Israel: Ye are a stiffnecked people; if I go up into the midst of thee for one moment, I shall consume thee; therefore now put off thy ornaments from thee, that I may know what to do unto thee.'
- 5 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֹמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עַם־קָשֶׁה־עֹרֶף רָגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלִּיתִיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעַלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ:
- 6 And the children of Israel stripped themselves of their ornaments from mount Horeb onward.
- 6 וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדֵיהֶם מִהָר הַחֹרֵב:
- Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.
- 7 וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וַנִּטְהֶה לּוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וַקְרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וַהֲיָה כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:
- 8 And it came to pass, when Moses went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.
- 8 וַהֲיָה כַּצָּאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וַיִּנָּצְבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֶלָה:

(3) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה. וכשכניתי צקצכס ואחס ממרים צי, מרצה אני עליכם זעם: אבלך. לשון כליון:

(4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדיו. כחרים שניתנו להם צחורצ כשאמרו נעשה ונשמע (שבת פח):

(5) רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך. אם אעלה צקצצק ואחס ממרים צי צקציות ערפכס, אזעוס עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר צָי קָמַעַט רָגַע עַד יַעֲצֹר זָעַם (ישעיה כו, כ), ואכלה אחכס, לפיכך טוֹב לָכֵס שֶׁאֶשְׁלַח מִלֶּאךְ: ועתה. פורענות זו תלקו מיד, שמורידו עדיכס מעליכס: ואדעה מֵה אֶעֱשֶׂה לָךְ. צפקודת שאר העון, אני יודע מה שצלצי לעשות לך:

(6) את עדים מהר חורב. את העָדִי שהיה צידס מהר חורב:

(7) ומשה. מאותו עון והללה. יקח את האהל. לשון הווה הוא, לוקח אהלו וגוטהו מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרב מנודה לתלמיד: הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אֵךְ רְחוֹק יְהִיֶּה צִינִיקָס וַצִּינוּ קָלִיפִּס: אִמָּה צִמְדָּה (יהושע ג, 7): וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למצקשי תורה: כל מבקש ה'. מכאן למצקש פני זקן, כמקבל פני שכינה: יצא אל אהל מועד. כמו יוצא. דבר אחר והיה כל מצקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חצריהם אומרים להם הרי הוא צאהלו של משה:

9 And it came to pass, when Moses entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.	וַהֲיָה כִּבְּאֵ מֹשֶׁה הָאֹהֶלָה יֵרֵד עִמּוּד הָעֲנָן וְעַמּוּד הָאֹהֶל יֵרֵד עִם מֹשֶׁה:	9 וַהֲיָה כִּבְּאֵ מֹשֶׁה הָאֹהֶלָה יֵרֵד עִמּוּד הָעֲנָן וְעַמּוּד הָאֹהֶל יֵרֵד עִם מֹשֶׁה:
10 And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.	וְחָזַן כָּל עַמָּא יְת עַמּוּדָא דְעֲנָנָא קָאִים בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא וְקִימִין כָּל עַמָּא וְסִגְדִין גְּבֵר בְּתַרְע מִשְׁכְּנֵיהּ:	10 וְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עַמּוּד הָעֲנָן עִמּוּד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתָּחוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ:
II And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.	וּמִמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה מִמְּלַל עִם מִמְּלַל כְּמָא דִּימְלִיל גּוֹבְרָא עִם חֲבֵרִיָּה וְתַאֲיִב לְמִשְׁרִיתָא וּמִשְׁוִמְשְׁנִיָּה יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון עוֹלִימָא לָא עָדִי מִגּוֹ מִשְׁכָּנָא:	II וְדִבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון זָעֵר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)
12 And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.	וַאֲמַר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ חֲזִי דְאַתָּא אָמַר לִי אֲסִיק יְת עַמָּא הָדִין וְאַתָּה לֹא אוֹדַעְתָּנִי יְת דְּתַשְׁלַח עָמִי וְאַתָּה אֲמַרְתָּ רַבִּיתִךְ בְּשׁוֹם וְאַף אֲשַׁכְּחָא רַחֲמִין קְדָמִי:	שלישי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֵתָּה אָמַר אֵלַי הֵעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמָּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי:

(8) והיה. לשון הווה: כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושבין עד שנתכסה מהם: והביטו אחרי משה. לשבח, אשר ילוד אשה שכן מוצטח שהשכינה תכנסם אחרי לפתח אהליו:
(9) ודבר עם משה. כמו ומדבר עם משה. תרגומו ומתמלל עם משה, שהוא כבוד השכינה, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ו, פט), ואינו קורא מדבר אליו, כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר בינו לבין עצמו, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט:
(10) והשתחוו. לשכינה:

(11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו, היה שז משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשצעה עשר בתמוז נשתצרו הלוחות (תענית כח:), וזי"ח שרף את העגל ודן את החוטאים, וזי"ט עלה, שנאמר ויהי ממחרת ויאמר משה אל ה' (שמות לז, ל), ועשה שם ארבעים יום וצקש רחמים, שנאמר ואתנפל לפני ה' וגו' (דברים ט, יח), ובראש חדש אלול נאמר לו ועלית בצקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר בהם ואלנכי עמדתי צהר פְּמִים הֶרְאִשְׁנִים וגו' (שם י, ו), מה הראשונים בראון אף האחרונים בראון, אמור מעתה, אמנעיים היו צבעם. ב' צחשירי נתרצה הקד"ה לישראל בשמחה וצלצ שלם, ואמר לו למשה קלקטי פֶּדְרִיךְ, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל לזוותן על מלאכת המשכן, ועשהו עד אחד צניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מאהל מועד: ושב אל המחנה. תרגומו וסָב לְמִשְׁרִיתָא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וחזן, ונצבו וקיימין. והביטו, ומסתכלין. והשתחוו, וסִגְדִין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישוב אל המחנה, אמר לו אני צבעם ואתה צבעם, אם כן מי יקרבם:

(12) ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דברך, אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו', ואשר אמרת לי הגה אלנכי שלם מלאך (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ בה: ואתה אמרת ידעתך בשם. הכרתיך מאשר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הגה אלנכי דא אלך דעב הענן וגו' וגם דא יאמינו לעולם (שם יט, ט):

- 13 Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'
 ועתה אם־נא מצאתי חן בעיניך הודיעני נא את־דרךך ואדעך למען אמצא־חן בעיניך וראה כי עמך תגוי הזה:
 14 And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.'
 ויאמר פני ילכו והנחתני לך:
 15 And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.'
 ויאמר אליו אם־אין פניך הלכים אל־תעלנו מזה:
 16 For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth?'
 ובמהו יודע אפוא כי־מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מכל־העם אשר על־פני האדמה: (פ)
 17 And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.'
 ויאמר יי למשה אף ית פתגמא הדין דמלילתא אעביר ארי אשפחתא רחמין קדמי ורביהך בשום:
 18 And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.'
 ויאמר הראני נא את־כבודך:
 19 And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.'
 ויאמר אני אעביר כל־טובי על־פניך וקראתי בשם יהוה לפניך ותגתי את־אשר אחן ורחמתי את־אשר ארחם:

(13) ועתה. אם אמרת שמצאתי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שבראתה נותן למוצאי חן בעיניך: ואדעך למען אמצא חן בעיניך. ואדע בזו מדת תגמוליך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך, ופתרון למען אמצא חן, למען אכיר כמה שבר מציאת חן: וראה כי עמך תגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעזוב, ראה כי עמך הם מקדם, ואם זהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (ז), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם באתי:

(14) ויאמר פני ילכו. כתרומתו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו ופניך הלכים בקרב (שמואל ב' יז, יא):

(15) ויאמר אליו. זו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:

(16) ובמה יודע אפוא. יודע מציאת חן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עובדי אלילים: ונפלינו אני ועמך. ונהיה מובדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' צין מקנה ישראל וגו' (שמות ט, ז):

(17) גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתי עוד על עובדי אלילים אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון ואלו דבר יגב (איוב ד, ז), שומעים על ידי שליח:

(18) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:

20	And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.'	וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוֹל לִמְחֹזֵי יַת אַפִּי שְׁכִינְתִּי אֲרִי לֹא יִחְזִינִי אִנְשָׁא וַיִּתְקַיֵּים:	וַיֹּאמֶר לֹא תִכּוֹל לִרְאֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי:	20
21	And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.	וַיֹּאמֶר יְיָ הֵא אֶתֶר מְתוּשֵׁן קִדְמִי וְתִתְעַתֵּד עַל טֶנֶּקְרָא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֵתִי וְנִצַּבְתָּ עַל-הַצּוּר:	21
22	And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.	וַיְהִי בְּמַעְבַּר יָקָרִי וְאַשְׁוִינֶךָ בְּמַעְרַת טֶנֶּקְרָא וְאֶגִּין בְּמִימְרִי עָלֶיךָ עַד דְּאֶעְבֵּר:	וְהָיָה בְּעֶבֶר כַּבְדִּי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁפְתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד-עֲבָרִי:	22
23	And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.'	וְאֶעֱדִי יַת דְּבַרְתִּי יָקָרִי וְתִחְזִי יַת דְּבַתְרִי וְדִקְדָּמִי לֹא יִתְחַזֵּן:	וְהִסְרֹתִי אֶת-כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת- אֲחֵרִי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ: (פ) (ספֿק פֿרשָׁה סְתוּמָה בְּכֹתֶר אֲרַם צוּבָה)	23
XXXIV	And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה פֶּסֶל לֶךְ תִּרְוֶן לְוִחִי אֲבִנָּא קִדְמָאִי וְאִכְתּוּב עַל לְוִחִיא יַת פְּתוּנְמִיא דְּהָווּ עַל לְוִחִיא קִדְמָאִי דְּתִבְרַתָּא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פֶּסֶל- לֶךְ שְׁנֵי-לַחֹת אֲבָנִים כְּרֵאשֵׁינִים וְכַתְּבְתִּי עַל-הַלַּחֹת אֶת- הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלַּחֹת הַרְאשֵׁינִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:	חמשי

(19) ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שתרצה כצודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רואה ונרין ללמדך סדר חפלה, שכשנזכרת לזקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אחת שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הנור, ואחתי לפון צמעה: וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר צקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא כלים: ורחומי את אשר אהון. אותן פעמים שארשה לחון: ורחמתי. עת שאחפון לרחם. עד כאן לא הצטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו הנה קנתי צרתי, הצטיחו שאין חוזרות ריקם (שס):

(20) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני: (21) הנה מקום אתי. זהר אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לזרכך שאטמינך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שתרצה, וז פשוטו. ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני במקום, שהקצ"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:

(22) בעבור כבודי. כשאעזור לפניך: בנקרת הצור. כמו העיני הַלְגָּשִׁים הָהֵם פְּנֵקֶר (צמדצר טז, יד), יקרוץ עקצי נסל (משלי יז), אָנִי קָרָתִי וְשִׁתִּיתִי מֵיִם (ישעיה לז, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הנור: ושכותי כפי. מכאן שנחנה רשות למחבלים לחבל (ת"כ פ' ויקרא), ותרגומו וְאֶגִּין צְמִימִרִי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו נרין לסוכך עליו בכף ממש:

(23) והסרתי את כפי. וְאֶעֱדִי יַת דְּבַרְתִּי יָקָרִי, כשתסתלק הנהגת צודי מנגד פניך, ללכת משם ולהלן: וראית את אחריו. הראהו קשר של תפילין:

(1) פסל לך. הראהו מחצב סנפירינן מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נחשער משה הרצה: פסל לך. אחת שצרת הראשונות, אחת פסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין אינה אשתך, צדק המלך ומאז שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה, אמר לו שושבינה, כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך,

<p>2 And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.</p>	<p>וְהָיָה נִכּוֹן לִבְקָרְךָ וְעָלִיתָ בִּבְקָרְךָ אֶל־הָהָר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הַהָרָה׃</p>	<p>2 וְהָיָה נִכּוֹן לִבְקָרְךָ וְעָלִיתָ בִּבְקָרְךָ אֶל־הָהָר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הַהָרָה׃</p>
<p>3 And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.'</p>	<p>וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יִירָא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאן וְהַבָּקָר אֶל־יִרְעוּ אֶל־מִוֶּלֶת הָהָר הַהוּא׃</p>	<p>3 וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יִירָא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאן וְהַבָּקָר אֶל־יִרְעוּ אֶל־מִוֶּלֶת הָהָר הַהוּא׃</p>
<p>4 And he hewed two tables of stone like unto the first; and Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.</p>	<p>וַיַּסֵּס לִדְוָי אֲבִנִּים כְּמֹדֵי הַבְּרִית וַיִּשָּׂא מֹשֶׁה בְּיָדָיו תְּרֵינִי לִדְוָי אֲבִנִּים׃</p>	<p>4 וַיַּסֵּס לִדְוָי אֲבִנִּים כְּמֹדֵי הַבְּרִית וַיִּשָּׂא מֹשֶׁה בְּיָדָיו תְּרֵינִי לִדְוָי אֲבִנִּים׃</p>
<p>5 And the LORD descended in the cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.</p>	<p>וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְּצֵב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה׃</p>	<p>5 וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְּצֵב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה׃</p>
<p>6 And the LORD passed by before him, and proclaimed: 'The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;</p>	<p>וַיַּעֲבֹר יְיָ שְׁכִינְתּוֹ עַל אַפְוָהוּ וַיִּקְרָא יְיָ אֱלֹהִים רַחֲמָנָא וְרַחֲמָנָא מְרַחֵם רַגִּז וּמְסֻבִּי לְמַעַבְדֵּי טָבוֹן וְקָשׁוֹט׃</p>	<p>6 וַיַּעֲבֹר יְהוָה ׀ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה ׀ יְהוָה אֱלֹהִים רַחֲמָנָא וְרַחֲמָנָא מְרַחֵם וְרַחֲמָנָא מְרַחֵם וְרַחֲמָנָא מְרַחֵם׃</p>
<p>7 keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto the third and unto the fourth generation.'</p>	<p>נֹטֵר טִיבוֹ לְאַלְפֵי דְרִין שְׁבִיב לְעוֹנֵן וְלַמְרֹד וּלְחֹבוּבִין סְלַח לְדַחֲבִין לְאַדְרִיתִּיהּ וְלִדְלָא תִּיבִין לֹא מִזְבִּי מִסַּעַר חֹבִי אֲבָקוֹן עַל בְּנֵי וְעַל בְּנֵי בְנֵי מְרַדִּין עַל דֵּר תְּלִיתָא וְעַל דֵּר רְבִיעִיא׃</p>	<p>7 נֹטֵר (בספרי תימן נֹטֵר בְּנִי רַחֲמָנָא) חֶסֶד לְאַלְפִים נִשָּׂא עֲוֹן וְפָשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְחָה לֹא יִנָּקֶה פֶקֶדוֹ עֲוֹן אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים׃</p>

אחַה קרעת אַחַה, אַחַה קנה לה נייר אַחַה ואני אַחַה לה כַּתָּב יָדִי, כֵּן הַמֶּלֶךְ זֶה הַקֶּבֶץ, הַשְּׂפָחוֹת אֵלּוֹ עַרְצֵי רַב, וְהַשְּׂוֹשְׁבִין זֶה מִשָּׁה, אֲרוֹסָתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶץ אֵלּוֹ יִשְׂרָאֵל, לִכְךָ נֹאמַר פֶּסֶל לָךְ׃

(2) נִכּוֹן. מִזְמֵן׃

(3) וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ. הַרְשָׁאוֹת עַל יְדֵי שֶׁהֵיוּ צִתּוּאוֹת וְקוֹלוֹת וְקִלּוֹת, שְׁלֹטָה בָּהֶן עֵין רְעָה, אֵין לָךְ יִפָּה מִן הַנִּינְעוֹת׃

(5) וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'. מִתְרַגְּמִין וַיִּקְרָא בְּשֵׁם אֱלֹהֵי׃

(6) יְיָ יְיָ. מִדַּת רַחֲמִים הִיא, אַחַת קוֹדֵם שִׁחְטָא, וְאַחַת לְאַחַר שִׁחְטָא וַיִּשׁוּב (רֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹ): אֵל. אֵף וְ מִדַּת רַחֲמִים, וְכֵן הוּא אֹמֵר, אֵלֵי אֵלֵי לְמַעַן עֲצָפְנִי (תְּהִלִּים כג, ז), וְאֵין לוֹמַר לְמַדַּת הַדִּין לְמַעַן עֲצָפְנִי, כֵּךְ מִנְּאֻמִּי בְּמִכְלֵתָא (שִׁירָה פ"ג): אֲרֵךְ אַפִּים. מֵאֲרִיךְ אִפּוֹ, וְאֵינוֹ מִמַּהֵר לִיפְרַע, שְׂמֵא יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה: וְרַב חֶסֶד. לְאַרְכִּים חֶסֶד, שְׂאִין לְהַם זְכוּיֹת כֹּל כֵּךְ: וְאַמֶּת. לְשֹׁלֵם שְׂכָר טוֹב לְעוֹשֵׁי רְצוֹנוֹ׃

8 And Moses made haste, and bowed his head toward the earth, and worshipped.	וַיַּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדַּ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ:	8 וַיַּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדַּ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ:
9 And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O Lord, let the Lord, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiffnecked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance.'	וַיֹּאמֶר אִם-נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ-לֹד־נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עַם-קָשָׁה-עֲרָף הוּא וְסָלַחְתָּ לְעֹנְגָנוּ וּלְחַטֹּאתֵינוּ וּנְחַלְתָּנוּ:	9 וַיֹּאמֶר אִם-נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ-לֹד־נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עַם-קָשָׁה-עֲרָף הוּא וְסָלַחְתָּ לְעֹנְגָנוּ וּלְחַטֹּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:
10 And He said: 'Behold, I make a covenant; before all thy people I will do marvels, such as have not been wrought in all the earth, nor in any nation; and all the people among which thou art shall see the work of the LORD that I am about to do with thee, that it is tremendous.	וַיֹּאמֶר הָא אֲנִי גֹזֵר קִים קֶדֶם כָּל-עַמָּה אֲעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הָעֻמִּים וְרָאָה כָל-הָעָם אֲשֶׁר-אַתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִזְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:	10 וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִי כֹרֵת בְּרִית נִגְדָה כָּל-עַמָּה אֲעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הָעֻמִּים וְרָאָה כָל-הָעָם אֲשֶׁר-אַתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִזְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:
11 Observe thou that which I am commanding thee this day; behold, I am driving out before thee the Amorite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.	טָר לָךְ יְת דַּאֲנָא מִפְּקֻדָּה יוֹמָא דִּין הָאֲנָא מִתְּרִיד מִן גִּדְמָךְ יְת אַמּוֹרָאִי וְכַנְעֲנָאִי וְחִתָּאִי וְפְרִזָּאִי וְחִוִּיאִי וְיִבּוּסָאִי:	11 שְׁמֹר-לָךְ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּנְךָ הַיּוֹם הַנִּנִּי גֹרֵשׁ מִפְּנֵיךְ אֶת-הָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְּבוּסִי:
12 Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.	אִסְתָּמַר לָךְ דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִים לְיִתִּיב אֶרְעָא דְאַתָּה עֹלִיל עֲלֶיהָ דְלִמָּא יְהִי לְתַקְלָא בֵּינָךְ:	12 הַשְׁמֹר לָךְ פֶּן-תִּכְרֹת בְּרִית לְיֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עֲלֶיהָ פֶּן-יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:
13 But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.	אַרִּי יְת אִיגֻרֵיהֶון תִּתְּרֶעֶון וְיִת קִמְתֵּיהֶון תִּתְּבִרֶון וְיִת אֲשִׁירֵיהֶון תִּקְצֹצֶון:	13 כִּי אֶת-מִזְבְּחֵתָם תִּתְּצֶון וְאֶת-מַצְבְּתָם תִּשְׁבִּרֶון וְאֶת-אֲשֵׁרֵיו תִּכְרֹתֶון:

(7) נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדסים שאדם עושה להכעיס: ונקזה לא ינקזה. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.). מנקה הוא לשצים ולא ינקזה לשאינן שצים: פוקד עון אבות על בנים. כשאוחזים מעשה אבותיהם זידיהם, שכבר פירש במקרא אחר לשונאי: ועל רביעי, נמנעת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שצמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים:

(8) וימהר משה. כשראה משה שכניה עוצרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו:

(9) ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהצטחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עס קשה עורף הוא וימרו בך, ואמרת על זאת פן אלכלך דרךך, אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי במקום אס: ונחלחנו. ותחנונו לך לנחלה (ס"א שמתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא צקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכנתך על האומות עובדי אלילים:

(10) כורת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, שמהיו מוצדלים צו מכל האומות עובדי אלילים, שלא תשרה שכנתך עליהם:

(11) את האמורי וגו'. ו' אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:

14	For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;	אֲרִי לֹא תִסְגֹּד לְשֵׁעוֹת עַמִּי אֲרִי יי קִנָּא שְׁמִיה אֵל קִנָּא הוּא:	כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֶרְכִּי יִהְיֶה קִנָּא שְׁמוֹ אֵל קִנָּא הוּא:	14
15	lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;	דְּלִמָּא תִּגְזֹר קִיָּם לְיִתִּיב אֶרְעָא וַיִּשְׁעוּ בְּתַר שְׁעוֹתֵהוֹן וַיִּדְבַּחוּ לְשֵׁעוֹתֵהוֹן וַיִּקְרוּן לָךְ וְיִכּוֹל מִדְּבַחֵיהוֹן:	פֶּן־תִּכְלֹת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְזָנּוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וַיִּבְחֹו לְאֱלֹהֵיהֶם וַיִּקְרָא לָךְ וְאָכְלָת מִזִּבְחֹו:	15
16	and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.	וְתִסָּב מִבְּנֹתֵהוֹן לְבָנֶךָ וַיִּשְׁעוּ בְּנֹתֵהוֹן בְּתַר שְׁעוֹתֵהוֹן וַיִּשְׁעוּ יֵת בָּנֶךָ בְּתַר שְׁעוֹתֵהוֹן:	וְלִקְחָתָּ מִבְּנֹתֵי לְבָנֶיךָ וְזָנּוּ בְּנֹתֵי אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בְּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:	16
17	Thou shalt make thee no molten gods.	דְּחָלוֹ דְּמִתְקָא לֹא תַעֲבִיד לָךְ:	אֱלֹהֵי מִסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ:	17
18	The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.	יֵת חֲנֹא דְּפִטִּירָא תִּטַּר שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטִּירָא דְּפִשִׁידְתָּךְ לְזִמְן יִרְחָא דְּאַבִּיבָא אֲרִי בִּירְחָא דְּאַבִּיבָא נִפְקָתָא מִמִּצְרַיִם:	אֶת־תֵּג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד תֵּדֵשׁ הָאָבִיב כִּי בַתֵּדֵשׁ הָאָבִיב יֵצְאתָ מִמִּצְרַיִם:	18
19	All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.	כָּל פֶּתַח וּלְדָא דִּילִי הוּא וְכָל בְּעִירָךְ תִּקְדִּישׁ דְּכָרִין בְּכוֹר תּוֹר וְאֹמֶר:	כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה:	19
20	And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.	וּבִיכְרָא דְּחִמְרָא תִּפְרוּק בְּאִמְרָא וְאִם לֹא תִפְרוּק וְתִקְפִּיהַּ כָּל בּוֹכְרָא דְּבָנֶךָ תִּפְרוּק וְלֹא יִתְחַזּוּן קִדְמִי רִיקָנִין:	וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנֶי רִיקָם:	20

(13) אשריו. הוא אילן שעוזדים אותו:

(14) קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנאחשו ופורע מעוזביו:

(15) ואכלת מזבח. כסבור אתה שאין עונש צאכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתו, שמתוך כך אתה צא ולוקח מבנותיו לבניך (עבודה זרה ח.).

(18) חדש האביב. חדש הצפור, שהמצואה מתזכרת בציטולה:

(19) כל פטר רחם לי. צאדם: וכל מקנך תזכר וגו'. וכל מקנך אשר תזכר בפטר שור ושה, אשר יפטור וזכר את רחמה. פטר. לשון פמיסה, וכן פוטור מים ראשית מלון (משלי יז, יד). חיי"ו של תזכר לשון נקבה היא, מוסב על היולדת:

(20) ופטר חמור. ולא שאר בהמה טמאה: תפדה בשוה. נותן שוה לכהן, והוא חולין ביד כהן, ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים: וערפחו. עורפו בקופיץ, הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יופסד ממנו: כל בכור בניך תפדה. חמשה סלעים פדיונו קלוב, שנאמר ופדיון מִצֵּן חֶדֶשׁ פִּקְדָה (במדבר יח, טז): ולא יראו פני ריקם. לפי פשוטו של מקרא, דבר בפני עזמו הוא, ואינו מוסב על הבכור, שאין מצוות בכור ראיית פנים, אלא אזהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריקם, מזה עליכם להביא עולת ראיית פנים. ולפי מדרש ברייתא, מקרא יתר הוא, ומופנה לגזרה שיה, ללמד

<p>21 Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבְיוֹמֵי הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶשׁ וּבְקָצִיר תִּשְׁבֹּת:</p>	<p>21 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבְיוֹמֵי הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶשׁ וּבְקָצִיר תִּשְׁבֹּת:</p>
<p>22 And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.</p>	<p>וְחַג שָׁבֻעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּכּוֹרֵי קָצִיר חֲטִיִּם וְחַג הָאָסִיף תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה:</p>	<p>22 וְחַג שָׁבֻעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּכּוֹרֵי קָצִיר חֲטִיִּם וְחַג הָאָסִיף תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה:</p>
<p>23 Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.</p>	<p>תֵּלֶת זְמַנִּין בְּשָׁנָה יִתְחַזֵּן כָּל דְּכוּרָךְ קֹדֶם רַבּוֹן עָלְמָא יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>23 שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בְּשָׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זְכוּרְךָ אֶת-פָּנֵי הָאֱלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>24 For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.</p>	<p>אֲרִי אֶתְרִיד עַמִּינִן מִן קִדְמָךְ וְאֶפְתִּי יַת תְּחוּמֶיךָ וְלֹא יִחְמִיד אִנֶּשׁ יַת אֶרְעֶךָ בְּמִסְקָךְ לְאַתְחַזֶּנָּה קֹדֶם יי אֱלֹהֶיךָ תֵּלֶת זְמַנִּין בְּשָׁנָה:</p>	<p>24 כִּי-אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת-גְּבֻלָּךְ וְלֹא-יִחְמַד אִישׁ אֶת-אֶרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לְרֹאוֹת אֶת-פָּנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בְּשָׁנָה:</p>
<p>25 Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.</p>	<p>לֹא תִכּוֹס עַל חֲמִיעַ דָּם פִּסְחִי וְלֹא יִבִּיתוּן לְצִפְרָא תְּרֵבִי נִכְסֵת חֲגָא דְּפִסְחָא:</p>	<p>25 לֹא-תִשְׁחַט עַל-חֶמֶץ דָּם-זִבְחִי וְלֹא-יָלִין לִפְקֹר זֶבַח חַג הַפִּסַּח:</p>
<p>26 The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk.'</p>	<p>רִישׁ בְּכוּרֵי אֶרְעֶךָ תִּבְרִי לְבֵית מִקְדָּשְׁךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ לֹא תִכְלֹן בֶּשֶׂר בַּחֲלָב:</p>	<p>26 רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשֹׁל גִּדִּי בַחֲלָב אִמּוֹ: (פ)</p>

על הענקתו של עבד עברי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין, כפדיון צדור, צמסכת קדושין (יז):

(21) בחריש ובקציר תשבות. למה נזכר חריש וקציר, יש מרבותיו ואומרים (ראש השנה ט), על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היואל למואל שביעית, ללמדך שמוסיפין מחול על הקדש, וכך משמעו, שש ימים תעבד וציוס השביעית תשבות, ועבודת ו' הימים שהתרחי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין לרד לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר שך לא תזקע וגו' (ויקרא כה, ד). ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהוזכר בו לומר לך, מה חריש רשות אף קציר רשות, יאל קציר העומר שהוא מזוה, ודוחה את השבת:

(22) בכורי קציר חטים. שאתה מציא צו שתי הלחם מן החטים. בכורם שהיא מנחה ראשונה הצאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העומר הצאה צפסח, מן השעורים היא: וחג האסיף. צומן שאתה אוסף תצאחך מן השדה לצית. אסיפה זו לשון הכנסה לצית, כמו וַאֲסַפְתוּ אֶל פֶּתַח צִיטָךְ (דברים כב, צ): תקופת השנה. שהיא צחזרת השנה, צחלחל השנה הצאה: תקופת. לשון מסירה והקפה:

(23) כל זכורך. כל הזכרים שצך. הרצה מזות צחורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שצחם, ועל מנין עשה שצחם:

(24) אוריח. כחגומו וספך, וכן סחל קש (דברים כ, לא), וכן ויורש את סחמרי (צמדצר כא, לב), לשון גירושין: והרחבתי את גבולך. ואתה רחוק מצית הצחירה, ואינך יכול לראות לפני תמיד, לכך אני קוצב לך שלשה רגלים הללו:

(25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזורה לשוחט, או לזורק, או לאחד מצני צחורה (פסחים סג): ולא ילין. כחגומו, אין לינה מועלת צראש המוצח, ואין לינה אלא צעמוד השחר: זבח חג הפסח. אמוריו, ומכאן אתה למד לכל הקטר חלצים ואצרים:

<p>27 And the LORD said unto Moses: 'Write thou these words, for after the tenor of these words I have made a covenant with thee and with Israel.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתֹב לְךָ ית פִתְגָמֵי הָאֱלֹהִים אֲרִי עַל מִימֶר פִתְגָמֵי הָאֱלֹהִים גְּזֵרִית עִמָּךְ קִים וְעַם יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב־ לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּיו הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>28 And he was there with the LORD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words.</p>	<p>וַהֲיָה תָמָן קָדָם יְיָ אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלֹת לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיָּא לֹא שָׁתָי וּכְתַב עַל לוחֵיָא ית פִתְגָמֵי קִימָא עֲשָׂרָא פִתְגָמִין:</p>	<p>וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יּוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־תַּלְחֹת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:</p>
<p>29 And it came to pass, when Moses came down from mount Sinai with the two tables of the testimony in Moses' hand, when he came down from the mount, that Moses knew not that the skin of his face sent forth abeams while He talked with him.</p>	<p>וַהֲיָה כִּד נָחַת מֹשֶׁה מִטּוֹרָא דְּסִינִי וַתְּרִין לוחֵי דְסִהְדוּתָא בִּידָא דְמֹשֶׁה בְּמִיחַתִּיה מִן טוֹרָא וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע אֲרִי סְגִי זִיו יְקָרָא דְאַפּוּהִי בְּמַלְלוּתִיה עֲמִיה:</p>	<p>וַיְהִי בְּרִדַּת מֹשֶׁה מִתֵּר סִינִי וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בִּיד־מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־ יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ:</p>
<p>30 And when Aaron and all the children of Israel saw Moses, behold, the skin of his face sent forth beams; and they were afraid to come nigh him.</p>	<p>וַחֲזָא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ית מֹשֶׁה וְהָא סְגִי זִיו יְקָרָא דְאַפּוּהִי וַדְּחִילוּ מִלֹּאֲתַקְרָבָא לְוִתִּיה:</p>	<p>וַיֵּרָא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וַהֲנֶה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשַׁת אֱלֹהֵי:</p>
<p>31 And Moses called unto them; and Aaron and all the rulers of the congregation returned unto him; and Moses spoke to them.</p>	<p>וַקָּרָא לְהוֹן מֹשֶׁה וַתָּבוּ לְוִתִּיה אַהֲרֹן וְכָל רִבְרִבָּא בְּכִנְשָׂא וּמַלְלִיל מֹשֶׁה עֲמַהוֹן:</p>	<p>וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשֻׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:</p>
<p>32 And afterward all the children of Israel came nigh, and he gave them in commandment all that the LORD had spoken with him in mount Sinai.</p>	<p>וַבְּתֵר בֵּן אַתְקֵרְבוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפְסִידוֹנוֹן ית כָּל דְּמַלְלִיל יְיָ עֲמִיה בְּטוֹרָא דְּסִינִי:</p>	<p>וַאֲחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְּוּם אֶת כָּל־אִשְׁר דְּבֵר יְהוָה אִתּוֹ בְּהֵר סִינִי:</p>

(26) ראשית בכורי אדמתך. משצעת המינין האמורים שצבח ארנך, ארנך סוף ופערך ונפן וגו' (דברים ח, ח), ודבש, הוא דבש חמרים: לא תבשל גדי. אזהרה לזכר וולד, ושלשה פעמים כחוצ צחורה, אחד לאכילה, ואחד להגאה, ואחד לאיסור צישול (חולין קטו): גדי. כל וולד רך צמשמע, ואף עגל וכבש, ממה שהולך לפרש צכמה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סחם כל יונקים צמשמע: בחלב אמו. פרט לעוף, שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן החורה אלא מדברי סופרים: (27) את הדברים האלה. ולא אחת רשאי לכחוצ תורה שצנל פה: (28) ויהי ברדת משה. כשהציא לוחות אחרונות ציום הכפורים: כי קרן. לשון קרנים, שהאור מזהיק וצולט כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני הוד, רצונו אמרו מן המערה, שנתן הקצ"ה ידו על פניו, שנאמר ופָּתַי כְּפִי (שמות לג, כב): (29) וייראו מגשת אליו. צא וראה כמה גדולה כחה של עזירה, שעד שלא פשטו ידיהם צעצירה מהו אומר, ומרָאָה קָצוֹד ה' פָּאָש אֶקְלֹת צָרָאָש הָרָא לְעִינֵי צָנִי יִשְׂרָאֵל (שמות כד, יז), ולא יראים ולא מודעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתעים ומודעזעים: (30) הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הווה הוא כל הענין הזה:

<p>And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face.</p>	<p>וַיִּכְלַ מֹשֶׁה מִדְּבַר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסּוּהָ וַיֵּהָב עַל אַפּוֹתָי בֵּית אָפִי:</p>	<p>מפטיר 33</p>
<p>But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded.</p>	<p>וּבִבְּא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּסֹּר אֶת־הַמִּסּוּהָ עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יְצָוהוּ:</p>	<p>34</p>
<p>And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him.</p>	<p>וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנֵי מֹשֶׁה וְהַשִּׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמִּסּוּהָ עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: (ס)</p>	<p>קלט פסוקים</p>

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39 on page 225. Sepharadim read I Kings 18:20 – 18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244.

<p>And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them.</p>	<p>וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֲתָם:</p>	<p>ויקהל XXXV</p>
<p>Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְהִי לָכֹון קוּדְשָׁא שְׁבָא שְׁבַתָּא קָדָם יְיָ כָּל דְּיַעֲבִיד בְּיֹהֵא יִתְקַטֵּל:</p>	<p>2</p>
<p>Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'</p>	<p>לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: (פ)</p>	<p>3</p>

(32) ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים ישבו ללדדין, נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם, נמלא ציד כל העם א', ציד הזקנים ב', ציד בני אהרן שלשה, ציד אהרן ארבעה וכו', כדאיתא בעירובין (נד:):

(33) ויתן על פניו מסוה. כתרומתו צית אפי, לשון ארמי הוא בגמרא קוי לצא (כתובות סב:), ועוד בכתובות (ס.), הוה קא מסוה לאפה, לשון הצטה, היה מסתכל זה, אף כאן מסוה, בגד הניתן כנגד הפרצוף ובית העינים, ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל, ובשעה שהמקום נדבר עמו עד לאתו, ובאמתו ילא בלא מסוה:

(34) ודבר אל בני ישראל. וראו קרני ההוד בפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

(35) והשיב משה את המסוה על פניו עד באו לדבר אתו. וכשצא לדבר אתו נוטלו מעל פניו:

(1) ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים צידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ומרגמו ואקגש:

(2) ששת ימים. הקדים להם אזרת שבת לנווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:

4	And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְכָל כְּנַשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְכָל כְּנַשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְכָל כְּנַשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:
5	Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD'S offering: gold, and silver, and brass;	קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל נָדִיב לְבָבוֹ וַיָּבִיֵּאתָ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנַחְשָׁא:	קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל נָדִיב לְבָבוֹ וַיָּבִיֵּאתָ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנַחְשָׁא:	קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל נָדִיב לְבָבוֹ וַיָּבִיֵּאתָ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנַחְשָׁא:
6	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:	וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:	וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:
7	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:
8	and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:	וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:	וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:
9	and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מַלְאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:	וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מַלְאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:	וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מַלְאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:
10	And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:	וְכָל-חָכֶם-לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:	וְכָל-חָכֶם-לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:	וְכָל-חָכֶם-לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:
11	the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;	אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶת-אֹהֶלָו וְאֶת-מִכְסָּהוּ אֶת-קַרְסָיו וְאֶת-קַרְשָׁיו אֶת-בְּרִיחָיו אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אֲדָנָיו:	אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶת-אֹהֶלָו וְאֶת-מִכְסָּהוּ אֶת-קַרְסָיו וְאֶת-קַרְשָׁיו אֶת-בְּרִיחָיו אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אֲדָנָיו:	אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶת-אֹהֶלָו וְאֶת-מִכְסָּהוּ אֶת-קַרְסָיו וְאֶת-קַרְשָׁיו אֶת-בְּרִיחָיו אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אֲדָנָיו:
12	the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;	אֶת-הָאָרֶן וְאֶת-בְּדָיו אֶת-הַכַּפֹּרֶת וְאֶת-פָּרְכַת הַמָּסָךְ:	אֶת-הָאָרֶן וְאֶת-בְּדָיו אֶת-הַכַּפֹּרֶת וְאֶת-פָּרְכַת הַמָּסָךְ:	אֶת-הָאָרֶן וְאֶת-בְּדָיו אֶת-הַכַּפֹּרֶת וְאֶת-פָּרְכַת הַמָּסָךְ:
13	the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;	אֶת-הַשְּׁלֵחָן וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:	אֶת-הַשְּׁלֵחָן וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:	אֶת-הַשְּׁלֵחָן וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:

(3) לא תבערו אש. יש מרצותינו אומרים, הצערה ללאו ינאח, ויש אומרים לחלק ינאח (סנהדרין לה; יצמות ו):

(4) זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכם:

(5) נדיב לבו. על שם שלצו נדצו קרוי נדיב לב. כזר פירשתי נדצת המשכן ומלאכתו במקום נואחם:

(11) את המשכן. יריעות התחמושות הנראות בתוכו קרוים משכן: את אהלו. היא אהל יריעות עזים העשוי לגג:

ואת מכסהו. מכסה עורות אילים והתחשים:

(12) ואת פרוכת המסך. פרוכת המחינה. כל דצר המגין בין למעלה בין מכנגד קרוי מסך וכך, וכן שָׁכַף צִעָלו (איוב

א, ו), הנני שָׁכַף אֶת דְּרָפֶךְ (הושע ז, ח):

14	the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;	וְיִתְּ מִנְרֵתָא דְאֶנְהוּרִי וְיִתְּ מִנְהָא וְיִתְּ בּוֹצִינְהָא וְיִתְּ מִשְׁחָא דְאֶנְהוּרֵתָא:	14 וְאֶת־מִנְרֵת הַמָּאֹר וְאֶת־כְּלֵיהֶּ וְאֶת־נִרְתִּיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:
15	and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	וְיִתְּ מִדְּבַחַת דְּקִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא וְיִתְּ אֲרִיחֹהִי וְיִתְּ מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְיִתְּ קִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא וְיִתְּ פֶרֶסָא דְתֵרָעָא לְתֵרַע מִשְׁכָּנָא:	15 וְאֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֹת וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קִטְרֵת הַסִּמִּים וְאֶת־מִסְךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן:
16	the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	יִתְּ מִדְּבַחַת דְּעִלְתָּא וְיִתְּ סִרְדָּא דְנִחָשָׁא דִּילִיָּה יִתְּ אֲרִיחֹהִי וְיִתְּ כָּל מְנוּחֵי יִתְּ פִיּוּרָא וְיִתְּ בְּסִיסָהּ:	16 אֶתֹּ מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ:
17	the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;	יִתְּ סִרְדֵי דִרְתָּא יִתְּ עִמּוּדֹהִי וְיִתְּ סִמְכָהּא וְיִתְּ פֶרֶסָא דְתֵרַע דִּרְתָּא:	17 אֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עִמּוּדֵי וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מִסְךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:
18	the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;	יִתְּ סִבֵּי מִשְׁכָּנָא וְיִתְּ סִבֵּי דִרְתָּא וְיִתְּ אֲטוּיָהוֹן:	18 אֶת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֵת הַחֹצֵר וְאֶת־מִוִּתְרֵיהֶם:
19	the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.'	יִתְּ לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשָׁא יִתְּ לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא וְיִתְּ לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא:	19 אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשִׁרְתָּ בִּקְדֹשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:
20	And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.	וַיִּנָּפְקוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֶדֶם מֹשֶׁה:	20 וַיֵּצְאוּ כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:
21	And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD'S offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments. .	וְאֵתוּ כָּל גִּבֵּר דְּאִתְרַעֵי לִבִּיהּ וְכָל דְּאִשְׁלִימֵת רוּחִיהּ עֲמִיהּ אִיתִּיאוּ יִתְּ אִפְרִשׁוּתָא קֶדֶם יי לַעֲבִידֵת מִשְׁכָּן זִמְנָא וְלִכְל פּוֹלְחָנִיהּ וְלִלְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא:	21 וַיָּבֹאוּ כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׁאָו לִבּוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְמַלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל־עֲבֹדָתוֹ וְלִבְגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:

(13) לחם הפנים. כזר פירשתי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין תיבה פרוזה:

(14) ואת כליה. מלקחים ומחמות: נרותיה. לזויני"ש בלע"ז, צזיכים שהשמן והפחילות נתונים בהן: ואת שמן המאור. אף הוא צריך חכמי לב, שהוא משונה משאר שמנים, כמו שמפורש בזמנחות (פז), מגרגרו צראש הזית, והוא כתיב ויך:

(15) מסך הפתח. וילון שלפני המזרח, שלא היו שם קרשים ולא יריעות:

(17) את עמודיו ואת אדניה. הרי חזר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה: ואת מסך שער החצר. וילון פרוש לזד המזרח עשרים אמה אמצעיות, של רוחב החצר שהיה חמשים רחב, וסתומין הימנו לזד לפון ט"ו אמה, וכן לדרום, שנאמר וקמט עשרה אמה קלעים לקמט (שמות כז, יד):

(18) יתדות. למקוע ולקשור בהם סופי היריעות בצרץ, שלא ינועו צרות: מיתריהם. חבלים לקשור:

(19) בגדי השרד. לכסות הארון והשלמן והמנורה והזבחות בשעת סילוק מקעות:

<p>And they came, both men and women, as many as were 22 willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּל־ נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנָזָם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל-כֶּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת אֲרָמוֹת דָּהָב קָדָם יי: וְזָהָב לַיהוָה:</p>	<p>22 וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּל־ נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנָזָם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל-כֶּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת אֲרָמוֹת דָּהָב קָדָם יי: וְזָהָב לַיהוָה:</p>
<p>And every man, with whom was 23 found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them.</p>	<p>וְכָל גֹּבֵר דָּאֲשֶׁתְּכַח עֲמִיה תְּכֵלֶא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָב וְבוּץ וּמַעֲזֵי וּמַשְׁכֵּי דְדִכְרֵי מִסְמְקֵי וּמַשְׁכֵּי סִסְגֻנָא אֵיתִיאוּ:</p>	<p>23 וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ: אֵיתִיאוּ:</p>
<p>Every one that did set apart an 24 offering of silver and brass brought the LORD'S offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.</p>	<p>כָּל דְּאָרִים אֲרָמוֹת כֶּסֶף וְנֹחֵשׁ אֵיתִיאוּ ית אֲפֻרָּשׁוּתָא קָדָם יי: וְכָל דָּאֲשֶׁתְּכַח עֲמִיה אֲעִי שִׁטִּין לְכָל עֲבִידַת פּוֹלְחָנָא אֵיתִיאוּ:</p>	<p>24 כָּל-מֵרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנֹחֵשׁ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל־ אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל-מְלָאכֶת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:</p>
<p>And all the women that were 25 wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְכָל אִתְתָּא חֲכִימַת לְבָא בִּידָהָא עֲזָלָא וּמִיתָן כַּד עֲזָלָא ית תְּכֵלֶא וְית אֲרָגָמָא ית צִבְעֵי זָהָב וְית בּוּצָא:</p>	<p>25 וְכָל-אִשָּׁה חֲכֵמַת-לֵב בִּידָהָא טָווּ וַיָּבִיאוּ מִטָּוָה אֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן אֶת-תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ:</p>
<p>And all the women whose heart 26 stirred them up in wisdom spun the goats' hair.</p>	<p>וְכָל נָשִׂיא דָּאֲתִרְעֵי לְבָהוֹן עֲמִהוֹן בְּחֻכְמָא עֲזָלָן ית מַעֲזָא:</p>	<p>26 וְכָל-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֲתָנָה בְּחֻכְמָה טָווּ אֶת-הָעִזִּים:</p>
<p>And the rulers brought the onyx 27 stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;</p>	<p>וּרְבָרְבִיא אֵיתִיאוּ ית אֲבָנֵי בוֹרְלָא וְית אֲבָנֵי אֲשֶׁלְמוּתָא לְשֻׁקָא בְּאִפּוּדָא וּבְחֻשָּׁנָא:</p>	<p>27 וְהַנָּשָׂאִם הֵבִיאוּ אֶת אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבָנֵי הַמְּלָאִים לְאַפּוֹד וְלַחֹשֶׁן:</p>

(22) על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויבאו האנשים ואתו גִּבְרִיא, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומִיָּתָן, ורצה לומר שהביאו חו וזם בעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו את העזים): חח. הוא תכשיט של זהב עגול, נתון על הזרוע, והוא הנמִיד: וכומז. כלי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה, ורבותינו פירשו שם כומו, כאן מקום זמה:

(23) וכל איש אשר נמצא אֹתוֹ. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כולם הביאו: (26) טוו את העזים. היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים היו טווין אותם (שבת נט:). (27) והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכה המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו לצור מה שמתנדבים, ומה שמחסרין לנו משלימין אותו, כיון שהשלימו לצור את הכל, שנאמר וְהַמְלֵאכָה הִקְפָּה דָּקִים (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני הזהב וגו', לכך התנדבו בחנוכה המזבח בתחלה, ולפי שנחשלו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב:

28	and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.	וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשָּׁמֶן לְמָאֹר וְלִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:	וַיִּתּוּ בִּסְמָא וַיִּתּוּ מִשְׁחָא לְאַהֲרֹנָה וּלְמִשַּׁח רַבּוּתָא וְלִקְטֹרֶת בִּסְמִיָּא:
29	The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.	כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לִבָּם אָתָם לְהָבִיא לְכָל־הַמְלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נֹדָבָה לַיהוָה: (פ)	כָּל גִּבּוֹר וְאִתָּא דְאַתְרֵי לְבָהוֹן עֲמַהוֹן לְאִיתָאָה לְכָל עֲבִידָא דְפִקִּיד יי לְמַעַבַד בִּידָא דְמִשָּׁה אִיתִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל נֹדְבָתָא קָדָם יי:
30	And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בֶּשֶׂם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹור לְמִטָּה יְהוּדָה:	וַאֲמַר מֹשֶׁה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲזוּ דְרַבִּי יי בְּשׁוּם בְּצַלְאֵל בֶּר אוּרִי בֶר חֹור לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:
31	And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship.	וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתִבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:	וְאִשְׁלִים עִמִּיהּ רוּחַ מִן קָדָם יי בְּחָכְמָא בְּסוּכְלָתָנוּ וּבְמַדְעָא וּבְכָל עֲבִידָא:
32	And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת:	וּלְאַלְפָא אֲמִנֹן לְמַעַבַד בְּדָהָבָא וּבְכֶסֶף וּבַנְּחָשָׁא:
33	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.	וּבַחֲרֹשֶׁת אָבֶן לְמִלָּאָה וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכֶת מַחֲשָׁבֹת:	וּבְאִמְנוֹת אָבֶן טָבָא לְאַשְׁלֵמָא וּבְנִגְרוֹת אֲעָא לְמַעַבַד בְּכָל עֲבִידַת אִמְנוֹן:
34	And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.	וְהָיוּרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאֶהֱלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָן:	וּלְאַלְפָא יְהִיב בְּלִבִּיהּ הוּא וְאֶהֱלִיאָב בֶּר אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְדָן:
35	Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.	כָּל־מְלָאכֶת חֻמַּת־לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכֶת חֲרָשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקִם בְּתִכְלֹת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׂשׁ וְאַרְגָּם עֹשֵׂי כָל־מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת:	אִשְׁלִים עֲמַהוֹן חֲפִימוֹת לְבָא לְמַעַבַד כָּל עֲבִידַת נִגַר וְאִמְנוּ וְצִיִּיר בְּתִכְלָא וּבְאַרְגָּמָא בְּצִבְעָא זְהוּרִי וּבְבוּצָא וּמְחִי עֲבִידֵי כָל עֲבִידָא וּמְלָפֵי אִמְנוֹן:

(30) חור. צנה של מרים היה:

(34) ואהליאב. משצט דן, מן הירודין שצצטטים, מצני השפחות, והשוהו המקום לצללל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השצטטים, לקיים מה שנאמר ולא נצר שע לפני דל (איוב לד, יט):

<p>XXXVI And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.'</p>	<p>וַיַּעֲבִיד בְּצִלְאֵל וְאֶהֱלִיאֵב וְכָל גִּבֹּר חַכִּים לָבָא דִּיהֵב יִי חֲכֻמָּתָא וְסוּכְלָתְנוּתָא בְּהוֹן לְמַדַּע לְמַעֲבֵד יֵת כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחֵן קוֹדֶשָׁא לְכָל דְּפָקִיד יִי:</p>	<p>XXXVI וַעֲשֵׂה בְצִלְאֵל וְאֶהֱלִיאֵב וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֻמָּה וּתְבוּנָה בְּחֻמָּה לַדַּעַת לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה:</p>
<p>2 And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.</p>	<p>וַקְרָא מֹשֶׁה לְבְצִלְאֵל וְלֶאֱהִלִיאֵב וְלָכָל גִּבֹּר חַכִּים לָבָא דִּיהֵב יִי חֲכֻמָּתָא בְּלִבִּיהּ כָּל דְּאִתְרַעֵי לִבִּיהּ לְמַקְרַב לַעֲבִידַתָּא לְמַעֲבֵד יֵתָּה:</p>	<p>2 וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצִלְאֵל וְאֶל-אֶהֱלִיאֵב וְאֶל כָּל-אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכֻמָּה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאוֹ לִבּוֹ לְקַרְבָּה אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:</p>
<p>3 And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.</p>	<p>וַנְּסִיבוּ מִן קֳדָם מֹשֶׁה יֵת כָּל אִפְרָשׁוּתָא דְּאִיתִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבִידַת פּוֹלְחֵן קוֹדֶשָׁא לְמַעֲבֵד יֵתָּה וְאַנּוּן מִיֵּתֵן לִיהּ עוֹד נְדָבָתָא בְּצַפֵּר בְּצַפֵּר:</p>	<p>3 וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בִּבְקָר בִּבְקָר:</p>
<p>4 And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.</p>	<p>וְאֵתוּ כָּל חַכְמֵיָא דְּעֹבְדֵי יֵת כָּל עֲבִידַת קוֹדֶשָׁא גִבֹּר גִּבֹּר מַעֲבִידֵיהּ דְּאַנּוּן עֲבָדִין:</p>	<p>4 וַיָּבֹאוּ כָּל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הִמָּה עֹשִׂים:</p>
<p>5 And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'</p>	<p>וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה לְמִימַר מִסְּגֵן עֻמָּא לְאִיתְּתָא מִסַּת פּוֹלְחָנָא לַעֲבִידַתָּא דְּפָקִיד יִי לְמַעֲבֵד יֵתָּה:</p>	<p>5 וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לְמְלָאכֶת אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:</p>
<p>6 And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.</p>	<p>וּפָקִיד מֹשֶׁה וַאֲעֹבְרוּ כְּרוֹז בְּמִשְׁרִיתָא לְמִימַר גִּבֹּר וְאִתָּא לֹא יַעֲבֹדוּן עוֹד עֲבִידַתָּא לְאִפְרָשׁוֹת קוֹדֶשָׁא וּפִסַּק עֻמָּא מִלְּאִיתְּתָא:</p>	<p>6 וַיִּצְו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל-יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא הָעָם מִהֵבִיא:</p>
<p>7 For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.</p>	<p>וַעֲבִידַתָּא הָיְתָה מִסַּת לְכָל עֲבִידַתָּא לְמַעֲבֵד יֵתָּה וַיִּתֶּרֶת:</p>	<p>7 וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דִּימָּה לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ס)</p>

(5) מדי העבודה. יומר מכדי לזרן העבודה:

(6) ויכלא. לשון מניעה:

<p>8 And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman made he them.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כָל חֲכִימֵי לֵבָא בְעַבְדֵי עֲבִידְתָּא יֵת מִשְׁכְּנָא עֲשֵׂר יִרְעֵן דְּבִינָא שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זְהוּרֵי צוּרַת פְּרוּבִין עוֹבֵד אוּמָן עֲבַד יִתְהוֹן:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כָל־חֲכָם־לֵב בְּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת־הַמִּשְׁכָּן עֲשֶׂר יִרְעֵת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֶׂה חֹשֵׁב עָשָׂה אֹתָם: רציעי</p>
<p>9 The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.</p>	<p>אֹרְכָא דִּירְעֵתָא חֲדָא עֲשָׂרִין וְחֲמִנֵי אַמִּין וּפְתִילָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירְעֵתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יִרְעֵתָא:</p>	<p>9 אֹרֶךְ הַיִּרְעֵה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאָמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאָמָה הַיִּרְעֵה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הַיִּרְעֵת:</p>
<p>10 And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.</p>	<p>וּלְפִיָּהּ יֵת חֲמִישׁ יִרְעֵן חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יִרְעֵן לְפִיָּהּ חֲדָא עִם חֲדָא:</p>	<p>10 וַיַּחֲבֵר אֶת־חֲמִשׁ הַיִּרְעֵת אֶחָת אֶל־אֶחָת וְחֲמִשׁ יִרְעֵת חֲבֵר אֶחָת אֶל־אֶחָת:</p>
<p>11 And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.</p>	<p>וַעֲבַד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סִפְתָּא דִּירְעֵתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי כֵן עֲבַד בְּסִפְתָּא דִּירְעֵתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי תְּנִינָא:</p>	<p>11 וַיַּעַשׂ לִלְאֵת תַּכְלֶת עַל שִׁפְת׃ הַיִּרְעֵה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּמַּחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בַּשֵּׁפֶת הַיִּרְעֵה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>12 Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בִּירְעֵתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד בְּסִטְרָא דִּירְעֵתָא דְּבֵית לֹפִי תְּנִינָא מַכְוֵן עֲנוּבֵיָּא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>	<p>12 חֲמִשִּׁים לִלְאֵת עָשָׂה בִּירְעֵה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לִלְאֵת עָשָׂה בִּקְצֶה הַיִּרְעֵה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מִקְבִּילַת הַלְּאֵת אֶחָת אֶל־אֶחָת:</p>
<p>13 And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.</p>	<p>וַעֲבַד חֲמִשִּׁין פּוֹרְפִין דְּדָהָב וּלְפִיָּהּ יֵת יִרְעֵתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפּוֹרְפֵיָּא וְהָיָה מִשְׁכְּנָא חֶדֶד:</p>	<p>13 וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַיַּחֲבֵר אֶת־הַיִּרְעֵת אֶחָת אֶל־אֶחָת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (פ)</p>
<p>14 And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.</p>	<p>וַעֲבַד יִרְעֵן דְּמַעְזֵי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכְּנָא חֲדָא עֲשָׂרִי יִרְעֵן עֲבַד יִתְהוֹן:</p>	<p>14 וַיַּעַשׂ יִרְעֵת עֲזִים לְאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂתֵי־עֶשְׂרֶה יִרְעֵת עָשָׂה אֹתָם:</p>

(7) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההנאה היתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולומר: והותר. כמו והקצד את לצו (שמות ט, יא), והפות את מוֹאָז (מלכים-ב ג, כד):

<p>15 The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.</p>	<p>אֹרְכָא דִּירִיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וְאַרְבַּע אַמִּין פְּוִתָּיא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרֵי יָרִיעִין:</p>	<p>15 אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחֵב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:</p>
<p>16 And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.</p>	<p>וְלִפְיָהּ יָת חֲמִישׁ יָרִיעִין לְחֹד וְיָת שֵׁשׁ יָרִיעִין לְחֹד:</p>	<p>16 וַיַּחְבֵּר אֶת־חֲמִשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד:</p>
<p>17 And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.</p>	<p>וַעֲבַד עֲנֻבִין חֲמִשִּׁין עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹאֲפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנֻבִין עַבַּד עַל סַפְתָּא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹאֲפִי תִּנְיָנָא:</p>	<p>17 וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת חֲמִשִּׁים עַל שַׁפֹּת הַיְרִיעָה הַקִּיצְנָה בַּמַּחְבֵּרֹת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה עַל־שַׁפֹּת הַיְרִיעָה הַמַּחְבֵּרֹת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>18 And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.</p>	<p>וַעֲבַד פּוּרְפִין דְּנָחֹשׁ חֲמִשִּׁין לְלַפְּסָא יָת מִשְׁכְּנָא לְמַהוּי חָד:</p>	<p>18 וַיַּעַשׂ קָרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת־הָאֹהֶל לְהִיֵּת אֶחָד:</p>
<p>19 And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.</p>	<p>וַעֲבַד חוּפָאָה לְמִשְׁכְּנָא דְּמִשְׁכֵּי דְּכָרִי מְסֻמָּי וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא מְלֻעִילָא:</p>	<p>19 וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֶרְת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֶרְת תַּחֲשִׁים מְלֻמְעָלָה: (ס)</p>
<p>20 And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.</p>	<p>וַעֲבַד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא דְּאָעִי שְׁטִין קִימִין:</p>	<p>חמ"ט וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:</p>
<p>21 Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.</p>	<p>עֲשָׂר אַמּוֹת אֹרְכָא דְּדִפָּא וְאַחַת אַמָּה וּפְלִגּוּת אַמָּתָא פְּוִתָּיא דְּדִפָּא חָד:</p>	<p>21 עֲשָׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקְּרֶשׁ וְאַמָּה וְחִצֵּי הָאֲמָה רָחֵב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד:</p>
<p>22 Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.</p>	<p>תְּרִין צִירִין לְדִפָּא חָד מְשׁוּלְבִין חָד לְקַבִּיל חָד בְּן עַבַּד לְכָל דְּפִי מִשְׁכְּנָא:</p>	<p>22 שְׁתֵּי יָדָת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלְּבֹת אֶחָת אֶל־אֶחָת בֶּן עָשָׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:</p>
<p>23 And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.</p>	<p>וַעֲבַד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא עֲשָׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבַר דְּרוּמָא:</p>	<p>23 וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲשָׂרִים קְרָשִׁים לַפָּאָת נֹגֵב תִּימָנָה:</p>
<p>24 And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.</p>	<p>וְאַרְבַּעִין סְמְכִין דְּכֶסֶף עַבַּד תַּחַת עֲשָׂרִין דְּפִין תְּרִין סְמְכִין תַּחַת דִּפָּא חָד לְתִרְיָן צִירוּהִי וְתִרְיָן סְמְכִין תַּחַת דִּפָּא חָד לְתִרְיָן צִירוּהִי:</p>	<p>24 וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:</p>

25	And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,	וּלְצִלְעַת הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיָּתָה לַפָּאֵת צִפּוֹן עָשָׂה עֶשְׂרִים קָרְשִׁים: וּלְסֹטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנּוּנָא לְרוּחַ צִפּוֹנָא עֶבֶד עֶשְׂרִין דְּפִין:
26	and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבַּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד: וְאַרְבַּעִין סֻמְכִין תַּחַת דְּפָא חָד וְתַרְוֵין סֻמְכִין תַּחַת דְּפָא חָד:
27	And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.	וּלְיִרְכַּתִּי הַמִּשְׁכָּן יָמָה עָשָׂה שֵׁשָׁה קָרְשִׁים: וּלְסִיפֵי מִשְׁכָּנָא מְעַרְבָא עֶבֶד שֵׁשָׁא דְּפִין:
28	And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;	וּשְׁנֵי קָרְשִׁים עָשָׂה לַמַּקְצֵעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכַתָּיִם: וְתַרְוֵין דְּפִין עֶבֶד לְזוּיָת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:
29	that they might be double beneath, and in like manner they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.	וְהָיוּ תּוֹאמֵם מְלֻמָּטָה וְיִחְדּוּ יְהִיוּ תַּמִּים אֶל-רֹאשׁוֹ אֶל- הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֵּן עָשָׂה לְשִׁנֵּיהֶם לְשְׁנֵי הַמַּקְצֵעַת: וְהָיוּ מְכֻנִּין מִלְּרַע וּכְחֻדָא הָיוּ מְכֻנִּין בְּרִישֵׁיהוֹן בְּעִזְקָתָא חֻדָא בֵּן עֶבֶד לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּין זָוִין:
30	And there were eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.	וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרְשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשָׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד: וְהָיוּ תַּמְנֵי דְּפִין וְסֻמְכֵיהוֹן דְּכֶסֶף שִׁתַּת עָשָׂר סֻמְכִין תַּרְוֵין סֻמְכִין תַּחַת דְּפָא חָד:
31	And he made bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וַיַּעַשׂ בָּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי צִלְעַת-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת: וְעֶבֶד עֲבָרֵי דְּאֵעֵי שִׁטִּין חֲמִשָּׁא לְדִפֵּי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא חָד:
32	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.	וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִם לְקָרְשֵׁי צִלְעַת- הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיָּתָה וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִם לְקָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכַתָּיִם יָמָה: וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדִפֵּי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנּוּנָא וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדִפֵּי מִשְׁכָּנָא לְסוּפְהוֹן מְעַרְבָא:
33	And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other.	וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּרִיחַ הַתִּיכּוֹן לְבִלְתִּי בִּתְוֹךְ הַקָּרְשִׁים מִן-הַקְּצֵה אֶל- הַקְּצֵה: וְעֶבֶד יָת עֲבָרָא מְצִיעָאָה לְאֻעְבָּרָא בְּגוֹ דְּפִיא מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:
34	And he overlaid the boards with gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.	וְאֶת-הַקָּרְשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת-טֹבַעְתָּם עָשָׂה זָהָב בְּתִים לְבָרִיחִם וַיִּצָּרֶף אֶת-הַבָּרִיחִם זָהָב: וַיִּתְּ דְּפִיא חֲפָא דְּהָבָא וַיִּתְּ עִזְקָתְהוֹן עֶבֶד דְּהָבָא אֶתְרָא לְעֲבָרֵיא וְחֲפָא יָת עֲבָרֵיא דְּהָבָא:

35 And he made the veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with the cherubim the work of the skilful workman made he it.	וַיַּעַבְדֵּן יֵת פְּרוּכָתָא דְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה זָהָבִי וּבֹיץ שְׂזִיר עֹבֵד אֹמֶן עֹבֵד יֵתָ צוֹרֵת כְּרוֹבִין:	35 וַיַּעַשׂ אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים:
36 And he made thereunto four pillars of acacia, and overlaid them with gold, their hooks being of gold; and he cast for them four sockets of silver.	וַיַּעַבְדֵּן לָהּ אַרְבַּעָא עֲמוּדֵי שִׁטִּין וַחֲפָנִין דְּהָבָא וְנִיהוֹן דְּהָבָא וְאַתִּידָּ לְהוֹן אַרְבַּעָא סְמִכִין דִּכְסָף:	36 וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעָה עֲמוּדֵי שִׁטִּים וַיִּצְפֹּם זָהָב וְנִיָּהֶם זָהָב וַיִּצֶק לָהֶם אַרְבַּעַת אֲדָנִי־כֶסֶף:
37 And he made a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours;	וַיַּעַבְדֵּן פָּרֹסָא לְתַרְע מִשְׁכָּנָא דְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה זָהָבִי וּבֹיץ שְׂזִיר עֹבֵד צִיר:	37 וַיַּעַשׂ מָסָךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֶקֶם:
38 and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.	וַיֵּת עֲמוּדֵיהִי חֲמִשָּׁה וַיֵּת נִיְהוֹן וַחֲפֵי רִישֵׁיהוֹן וַכְּבוּשִׁיהוֹן דְּהָבָא וְסִמְכֵיהוֹן חֲמִשָּׁה דִּנְחָשָׁא:	38 וְאֶת־עֲמוּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־נִוְיָהֶם וְצִפָּה רִאשֵׁיהֶם וַחֲשֻׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: (פ)
XXXVII And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.	וַיַּעַבְדֵּן בְּצַלְאֵל יֵת אֲרוֹנָא דְאֵעִי שִׁטִּין תַּרְתִּין אֹמֶן וּפְלָגָא אוֹרְכִיהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹרְתִיהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רּוּמִיהָ:	XXXVII וַיַּעַשׂ בְּצַלְאֵל אֶת־הָאָרֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וַחֲצִי אֲרָכּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:
2 And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.	וַחֲפָהי דְּהָב דְּכִי מְגִי וּמִבְרָא וַעֲבַד לִיהָ זִיר דְּדְּהָב סָחוֹר וַעֲבַד סָחוֹר:	2 וַיִּצְפֹּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶר זָהָב סָבִיב:
3 And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְאַתִּידָּ לִיהָ אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדְּהָב עַל אַרְבַּע זְוִיָּתֶיהָ וְתַרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטָרִיהָ חֵד וְתַרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטָרִיהָ תַּנְיָנָא:	3 וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הָאַחַת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:
4 And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַיַּעַבְדֵּן אֲרִיחֵי דְאֵעִי שִׁטִּין וַחֲפָא יֵתָהוֹן דְּהָבָא:	4 וַיַּעַשׂ בָּדִי עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֹף אֹתָם זָהָב:
5 And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.	וְאַשִׁיל יֵת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטָרֵי אֲרוֹנָא לְמַטֵּל יֵת אֲרוֹנָא:	5 וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בְּטַבַּעֲת עַל צִלְעַת הָאָרֹן לְשֵׂאת אֶת־הָאָרֹן:

(1) ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

<p>6 And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.</p>	<p>וַיַּעַבְדְּ כַפֹּרֶתָא דְּדָהָב דְּכִי תַרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אֵירְכִיָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתִיָּה:</p>	<p>6 וַיַּעַשׂ כַּפֶּרֶת זָהָב טְהוֹר אַמְתִּים וַחֲצִי אַרְכָּהּ וְאַמָּה וַחֲצִי רָחְבָּהּ:</p>
<p>7 And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:</p>	<p>וַיַּעַבְדְּ תַרְוִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד עֲבַד יִתְהוֹן מִתַּרְוִין סְטָרֵי כַפֹּרֶתָא:</p>	<p>7 וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה וַיַּעַשׂ אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֶּרֶת:</p>
<p>8 one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.</p>	<p>כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא וְכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא מִן כַּפֹּרֶתָא עֲבַד יִתְ כְּרוּבִיא מִתַּרְוִין סְטָרוּהִי:</p>	<p>8 כְּרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֶּרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִים מִשְׁנֵי (כ' קְצוּוֹתוֹ) [ק' קְצוּוֹתֵינוּ]:</p>
<p>9 And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.</p>	<p>וְהָיוּ כְּרוּבִיא פְּרִיסִין גְּדַפְיָהוֹן לְעִילָא מְטָלָן בְּגַדְפִּיהוֹן עַל כַּפֹּרֶתָא וְאַפִּיהוֹן חַד לְקַבִּיל חַד לְקַבִּיל כַּפֹּרֶתָא הָיוּ אַפֵּי כְּרוּבִיא:</p>	<p>9 וַיְהִיו הַכְּרֻבִים פִּרְשֵׁי כַנָּפִים לְמַעַלָּה סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֶּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֶּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים: (פ)</p>
<p>10 And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.</p>	<p>וַיַּעַבְדְּ יִת פְּתוּרָא דְּאַעִי שְׁטִין תַרְתִּין אַמִּין אֵירְכִיָּה וְאַמְתָּא פּוּתִיָּה וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רֹמִיָּה:</p>	<p>10 וַיַּעַשׂ אֶת־הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמְתִּים אַרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קְמָתוֹ:</p>
<p>11 And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.</p>	<p>וַחֲפָא יְתִיָּה דְּדָהָב דְּכִי וַעֲבַד לִיה זִיר דְּדָהָב סְחֹר סְחֹר:</p>	<p>11 וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טְהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב:</p>
<p>12 And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.</p>	<p>וַעֲבַד לִיה גְּדַנְפָא רֹמִיָּה פּוּשְׁפָא סְחֹר סְחֹר וַעֲבַד זִיר דְּדָהָב לְגְּדַנְפִּיה סְחֹר סְחֹר:</p>	<p>12 וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶרֶז זָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:</p>
<p>13 And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.</p>	<p>וְאַתִּיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדָהָב וַיַּהֲב יִת עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זַוִּיתָא דְּלֶאֱרַבַּע רִגְלוּהִי:</p>	<p>13 וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפְּאֹת אֲשֶׁר לְאֶרְבַּע רִגְלָיו:</p>
<p>14 Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table.</p>	<p>לְקַבִּיל גְּדַנְפָא הֹוָּא עֲזָקְתָא אֶתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטֵּל יִת פְּתוּרָא:</p>	<p>14 לְעֹמֵת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲת בְּתֵימָם לְבָדִים לְשֹׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:</p>
<p>15 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table.</p>	<p>וַעֲבַד יִת אַרְיִחָא דְּאַעִי שְׁטִין וַחֲפָא יִתְהוֹן דְּהָבָא לְמַטֵּל יִת פְּתוּרָא:</p>	<p>15 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב לְשֹׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:</p>

<p>16 And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יֵת מִנְיָא דְּעַל פְּתוּרָא יֵת מְגִסוּהִי וְיֵת בְּזוּכֹהִי וְיֵת מְכִילְתִּיהָ וְיֵת קְסוּתָא דִּיתְנַסְדָּ בְּהוֹן דְּדָהֵב דְּכִי:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל־ הַשֻּׁלְחָן אֶת־קַעְרָתָיו וְאֶת־ כַּפְתָּיו וְאֶת מְנַקֵּיתָיו וְאֶת־ הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: (פ)</p>
<p>17 And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת מְנִרְתָּא דְּדָהֵב דְּכִי נְגִיד עֲבַד יֵת מְנִרְתָּא שְׂדָה וְקִנָּה פְּלִידָהּ חֲזוּרָהּ וְשׁוֹשְׁנָהּ מִמֶּנָּה הוּא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּנֹרֶה זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה עָשָׂה אֶת־הַמְּנֹרֶה יִרְכָּה וְקִנָּה גְבִיעֶיהָ כַּפְתֵּירֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה הָיוּ:</p>
<p>18 And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;</p>	<p>וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קֲנֵי מְנֹרֶה מִצְדָּהּ הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קֲנֵי מְנֹרֶה מִצְדָּהּ הַשֵּׁנִי:</p>	<p>וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קֲנֵי מְנֹרֶה מִצְדָּהּ הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קֲנֵי מְנֹרֶה מִצְדָּהּ הַשֵּׁנִי:</p>
<p>19 three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>תְּלָתָא כְּלִידִין מִצִּירִין בְּקִנָּא חֲדָ חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן וְתְלָתָא כְּלִידִין מִצִּירִין בְּקִנָּא חֲדָ חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן כֵּן לְשֵׁתָא קֲנֵין דְּנִפְקִין מִן מְנִרְתָּא:</p>	<p>שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפְתֵּר וּפְרָח וְשְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנָּה אֶחָד כַּפְתֵּר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמְּנֹרֶה:</p>
<p>20 And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof;</p>	<p>וּבְמְנִרְתָּא אַרְבַּעָא כְּלִידִין מִצִּירִין חֲזוּרָהּ וְשׁוֹשְׁנָהּ:</p>	<p>וּבְמְנֹרֶה אַרְבַּעָה גְבָעִים מְשְׁקָדִים כַּפְתֵּירֶיהָ וּפְרָחֶיהָ:</p>
<p>21 and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.</p>	<p>וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קֲנֵין דְּמִנָּה וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קֲנֵין דְּמִנָּה וְחֲזוּר תַּחַת תְּרִין קֲנֵין דְּמִנָּה לְשֵׁתָא קֲנֵין דְּנִפְקִין מִנָּה:</p>	<p>וְכַפְתֵּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֵּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֵּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִמֶּנָּה:</p>
<p>22 Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.</p>	<p>חֲזוּרִיהוֹן וְקִנֵּיהוֹן מִמֶּנָּה הוּא כּוּלָּה נְגִידָא חֲדָא דְּדָהֵב דְּכִי:</p>	<p>כַּפְתֵּירֶיהֶם וְקִנָּתָם מִמֶּנָּה הָיוּ כּוּלָּה מִקְשָׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר:</p>
<p>23 And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָה וְצִיבְתָּהּ וּמַחְתֵּיתָהּ דְּדָהֵב דְּכִי:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתָהּ זָהָב טָהוֹר:</p>
<p>24 Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.</p>	<p>כַּכֵּר זָהָב דְּדָהֵבָא דְּכִיָּא עֲבַד יֵתָהּ וְיֵת כָּל מִנְהָא:</p>	<p>כַּכֵּר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כְּלֵיהָ: (פ)</p>

<p>25 And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.</p>	<p>וַיַּעַבְדֵּה יֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֵת בּוּסְמִיָּא דְאָעִי שְׁטִין אִמְתָּא אֹרְכִיָּה וְאַמְתָּא פּוּתְיָיָה מְרַבַּע וְתַרְתִּין אֲמִין רֹמִיָּה מְנִיָּה הָנֹאֵה קְרִנּוּהִי:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אֹמֶה אָרְכוֹ וְאַמֶּה רָחְבוֹ רְבֹוע וְאַמְתֵּי־קָמְתּוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קְרִנָּתָיו:</p>	<p>25</p>
<p>26 And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.</p>	<p>וַחֲפָא יִתִּיה דְּהַב דְּכִי יֵת אֲגָרִיָּה וְיֵת פּוּתְלוּהִי סְחֹר סְחֹר וְיֵת קְרִנּוּהִי וַעֲבַד לִיה זִיר דְּדִהַב סְחֹר סְחֹר:</p>	<p>וַיִּצָּף אֹתּוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גָּזוֹ וְאֶת־קִירֵתּוֹ סָבִיב וְאֶת־קְרִנָּתָיו וַיַּעַשׂ לָזֶר זָהָב סָבִיב:</p>	<p>26</p>
<p>27 And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.</p>	<p>וְתַרְתִּין עֲזָקִין דְּדִהַב עֲבַד לִיה מְלָרַע לְזִירִיָּה עַל תַּרְתִּין זְוִיָּתִיה עַל תַּרְיִן סְטְרוּהִי לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטֵּל יִתִּיה בְּהוֹן:</p>	<p>וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת זָהָב עָשָׂה־לָּוּ מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעֹתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבִתִּים לְבָדִים לִשְׂאת אֹתוֹ בָּהֶם:</p>	<p>27</p>
<p>28 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת אֲרִיחָא דְאָעִי שְׁטִין וַחֲפָא יִתְהוֹן דְּהָפָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב:</p>	<p>28</p>
<p>29 And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת מִשְׁחָא דְרְבוּתָא קוּדְשָׁא וְיֵת קִטְרֶת בּוּסְמִיָּא דְכִי עוֹבֵד בּוּסְמִנּוּ:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קָדֵשׁ וְאֶת־קִטְרֶת הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶח: (ס)</p>	<p>29</p>
<p>XXXVIII And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת מִדְּבָחָא דְעֻלְתָּא דְאָעִי שְׁטִין חֲמִישׁ אֲמִין אֹרְכִיָּה וְחֲמִישׁ אֲמִין פּוּתְיָיָה מְרַבַּע וְתַלְת אֲמִין רֹמִיָּה:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אֹמֶת אָרְכוֹ וְחֲמֵשׁ אֹמֶת רָחְבוֹ רְבֹוע וּשְׁלֹשׁ אֹמֶת קָמְתּוֹ:</p>	<p>סציעי (רציעי)</p>
<p>2 And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.</p>	<p>וַעֲבַד קְרִנּוּהִי עַל אַרְבַּע זְוִיָּתִיה מְנִיָּה הָנֹאֵה קְרִנּוּהִי וַחֲפָא יִתִּיה נְחָשָׁא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ קְרִנָּתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ קְרִנָּתָיו וַיִּצָּף אֹתוֹ נְחָשֶׁת:</p>	<p>2</p>
<p>3 And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת כָּל מְנִי מִדְּבָחָא יֵת פְּסָכִיתֵירוּתָא וְיֵת מַגְרוּפִיתָא וְיֵת מְזִרְקִיָּא יֵת צִנּוּרִיתָא וְיֵת מַחְתִּיתָא כָּל מְנוּהִי עֲבַד נְחָשָׁא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְזִרְקֹת אֶת־הַמְזִלְגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו עָשָׂה נְחָשֶׁת:</p>	<p>3</p>
<p>4 And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.</p>	<p>וַעֲבַד לְמִדְּבָחָא סְרָדָא עוֹבֵד מַצְדָּתָא דְנְחָשָׁא תַּחַת סוּבִיבִיָּה מְלָרַע עַד פְּלִגִּיָּה:</p>	<p>וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְפָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחָשֶׁת תַּחַת כַּרְכָּבוֹ מִלְמַטָּה עַד־חֲצָיו:</p>	<p>4</p>

5 And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.	וַיִּצֶק אַרְבַּע טַבַּעֲתַת בְּאַרְבַּע וְאַחֲדָן אַרְבַּע עֶזְקֵן בְּאַרְבַּע זְוִיָּתָא לְסִרְדָּא דְנַחֲשָׁא אֶתְרָא לְאַרְיָחָא:	5 וַיִּצֶק אַרְבַּע טַבַּעֲתַת בְּאַרְבַּע הַקְּצוֹת לְמַכְבֵּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לְבָדִים:
6 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.	וַיַּעַשׂ יֵת אַרְיָחָא דְאֵעִי שְׁטִין וַחֲפָא יְתֵהוּן נַחֲשָׁא:	6 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם נַחֲשָׁת:
7 And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.	וַיַּעֲמִיל יֵת אַרְיָחָא בְּעִזְקָתָא עַל סִטְרֵי מַדְבָּחָא לְמַטְל יְתִיה בַּהוֹן חֲלִיל לְוַחֲיִן עֶבֶד יְתִיה:	7 וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בְּטַבַּעֲתַת עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נָבוֹב לְחַת עֹשֶׂה אֹתוֹ: (ס)
8 And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.	וַיַּעַבֵּד יֵת כִּיּוֹרָא דְנַחֲשָׁא וְיֵת בְּסִיסִיָּה דְנַחֲשָׁא בְּמַחֲזוֹת נְשִׂיאָא דְאֶתְנִן לְצִלְאָה בְּתֵרַע מִשְׁכַּן זְמָנָא:	8 וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נַחֲשָׁת וְאֶת כְּנוֹ נַחֲשָׁת בְּמִרְאֹת הַצִּבְאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס)
9 And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.	וַיַּעַבֵּד יֵת דְרֵתָא לְרוּחַ עֵיבֵר דְרוּמָא סִרְדֵי דְרֵתָא דְבוּץ שְׂזִיר מָאָה אַמִּין:	9 וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לְפָאֲתוֹ נָגֵב תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מָאָה בְּאַמָּה:
10 Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.	עַמּוּדֵיהוֹן עֶשְׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֶשְׂרִין דְנַחֲשָׁא וְגַי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:	10 עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֶשְׂרִים נַחֲשָׁת וְגַי הָעַמּוּדִים וַחֲשִׁיקֵיהֶם כֶּסֶף:
11 And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְלָרוּת צִפּוֹנָא מָאָה אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֶשְׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֶשְׂרִין דְנַחֲשָׁא וְגַי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:	11 וְלִפְאֲתַת צִפּוֹן מָאָה בְּאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֶשְׂרִים נַחֲשָׁת וְגַי הָעַמּוּדִים וַחֲשִׁיקֵיהֶם כֶּסֶף:

(7) נבוב לוחות. נבוב הוא חלול, וכן ועציו ארבע ארבעות נבוב (ירמיה נב, כא): נבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל באמצע:

(8) במראות הצבאות. צנות ישראל היו בידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לדעת המשכן, והיה מואם משה בהן, מפני שעשויים ליצר הרע, אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חציבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים לצבאות רבות צמרים, כשהיו בעליהם יגיעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכליות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה צמרה, ומשדלתו צמרים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מביאות לבעליהם לידי תאוה, ונוקקות להם, ומתעצרות ויולדות שם, שנאמר פסח הפסח עורקתיך (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר צמראות הצבאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שבתוכו למי שקנה לה בעלה ונסתרה, ומדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שבעים ככר וגו' ויעש זה וגו', וכיור וכו' לא הזכירו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אונקלוס דַּמְקִינַת נְשִׂאָה, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש בלע"ז (שפיעגל), וכן מצינו בישיעה (ג, כג), וְהַגְלִינִים, מתרגמין וּמְקִינִתָא: אשר צבאו. להביא נדבחו:

<p>12 And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.</p>	<p>וּלְפֶתֶחַ הַמִּזְרָח מֵעֶרְבָא סָרְדֵי חֲמִשִּׁין אֲמִין עֲמוּדֵיהוֹן עֶשְׂרָא וּסְמָכֵיהוֹן עֶשְׂרָא וְנִי עֲמוּדֵיָא וּכְבוּשֵׁיהוֹן כֶּסֶף:</p>	<p>12 וּלְפֶתֶחַ הַמִּזְרָח מֵעֶרְבָא סָרְדֵי חֲמִשִּׁין בְּאֵמָה עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרֵה וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרֵה וְנִי הָעֲמֻדִים וְחֻשְׁבֵּיהֶם כֶּסֶף:</p>
<p>13 And for the east side eastward fifty cubits.</p>	<p>וּלְפֶתֶחַ הַמִּזְרָח קִדְמָא מִדְּנֶחָא חֲמִשִּׁין אֲמִין:</p>	<p>13 וּלְפֶתֶחַ הַמִּזְרָח מִזְרָחָה חֲמִשִּׁין אֲמָה:</p>
<p>14 The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>סָרְדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אֲמִין לְעֶבְרָא עֲמוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וּסְמָכֵיהוֹן תְּלָתָא:</p>	<p>14 קְלָעִים חֲמִשֶׁ-עֶשְׂרֵה אֲמָה אֶל-הַפֶּתַח עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>
<p>15 And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>וּלְעֶבְרָא הַנִּינָא מִכָּא וּמִכָּא לְתַרְע דְּרִתָּא סָרְדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אֲמִין עֲמוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וּסְמָכֵיהוֹן תְּלָתָא:</p>	<p>15 וּלְפֶתַח הַשְּׂנִית מִזָּה וּמִזָּה לְשַׁעַר הַחֲצָר קְלָעִים חֲמִישׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>
<p>16 All the hangings of the court round about were of fine twined linen.</p>	<p>כָּל סָרְדֵי דְּרִתָּא סָחֹר סָחֹר דְּבוּץ שִׁזִּיר:</p>	<p>16 כָּל-קְלָעֵי הַחֲצָר סָבִיב שֵׁשׁ מִשְׁזָר:</p>
<p>17 And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.</p>	<p>וּסְמָכֵיָא לְעֲמוּדֵיָא דְּנֶחָשָׁא וְנִי עֲמוּדֵיָא וּכְבוּשֵׁיהוֹן כֶּסֶף וְחַפְוֵי רִישֵׁיהוֹן כֶּסֶף וְאֲנֹן מְכַבֵּשִׁין כֶּסֶף כָּל עֲמוּדֵי דְּרִתָּא:</p>	<p>17 וְהָאֲדָנִים לְעֲמֻדִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעֲמֻדִים וְחֻשְׁבֵּיהֶם כֶּסֶף וְצַפְוֵי רָאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כָּל עֲמֻדֵי הַחֲצָר:</p>
<p>18 And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.</p>	<p>וּפְרָסָא דְּתַרְע דְּרִתָּא עֹבֵד צִיִּיר דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה זָהָבִי וְבוּץ שִׁזִּיר וְעֶשְׂרִין אֲמִין אֹרְכָא וְרֹמָא בְּפֻתֵיָא חֲמִישׁ אֲמִין לְקַבִּיל סָרְדֵי דְּרִתָּא:</p>	<p>מפטיר וּמִסְדַּי שַׁעַר הַחֲצָר מַעֲשֶׂה רָקִים תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר וְעֶשְׂרִים אֲמָה אֶרֶךְ וְקוֹמָה בְּרֹחַב חֲמִשׁ אַמּוֹת לְעֹמֶת קְלָעֵי הַחֲצָר:</p>
<p>19 And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver.</p>	<p>וְעֲמוּדֵיהוֹן אַרְבַּעָא וּסְמָכֵיהוֹן אַרְבַּעָא דְּנֶחָשָׁא וְנִייהוֹן כֶּסֶף וְחַפְוֵי רִישֵׁיהוֹן וּכְבוּשֵׁיהוֹן כֶּסֶף:</p>	<p>19 וְעֲמוּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבָּעָה נְחֹשֶׁת וְנִייהֶם כֶּסֶף וְצַפְוֵי רָאשֵׁיהֶם וְחֻשְׁבֵּיהֶם כֶּסֶף:</p>
<p>20 And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass.</p>	<p>וְכָל סָבִיב לְמִשְׁכָּנָא וּלְדְּרִתָּא סָחֹר סָחֹר דְּנֶחָשָׁא:</p>	<p>קכג וְכָל-הַיְתָדוֹת לְמִשְׁכָּן וּלְחֲצָר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס)</p>

(18) לעמת קלעי החצר. כמדמ קלעי החצר.

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50 on page 229. Sepharadim read I Kings 7:13 – 7:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 248.

- These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.
- 21 אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן הַמִּשְׁכָּן אֲלֵי מִוּנֵי מִשְׁכְּנָא מִשְׁכְּנָא הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:
- 22 וּבִצְלָאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר וְלִמְטָה יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
- 23 וְאִתּוֹ אֶהֱלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לִמְטָה־דָן חֲרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׂשׁ: (ס)
- 24 כָּל־הַזָּהָב הָעָשׂוּי לַמִּלְאכָה בְּכָל מִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תָּשַׁע וְעֶשְׂרִים כֶּכֶר וְשֵׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:
- 21 אֵלֵּי מוֹנֵי מִשְׁכְּנָא מִשְׁכְּנָא הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:
- 22 וּבִצְלָאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר וְלִמְטָה יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
- 23 וְאִתּוֹ אֶהֱלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לִמְטָה־דָן חֲרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׂשׁ:
- 24 כָּל־הַזָּהָב הָעָשׂוּי לַמִּלְאכָה בְּכָל מִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תָּשַׁע וְעֶשְׂרִים כֶּכֶר וְשֵׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

(21) אלה פקודי. צפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עצודתו: המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנחמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל: משכן העדות. עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם: עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עצודה המסורה ללויים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור בפרשת נשא (במדבר ד): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עצודה שעליו:

(22) ובצלאל בן אורי וגר עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקב"ה בפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואהלו ואחר כך הכלים, הא מיירי לענין ציווי לפועל איך יפעול כסדר, ותמנא בפרשת כי תשא ראה קראתי בשם צלאל וגו', הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אבל לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועיין בתוספות פרק ה' ה' (ברכות נה).) ואם תאמר מנלן שמשה רבינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב בפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאב וגו', וקרא מה שדיצר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינו דהיה מצוה להם בהיפוך. ודוק היטב. אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר משה, צלל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

(24) ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה בפרטו כל השקלים שפחותין במנינם מג' אלפים, שאין מגיעין לככר:

<p>25 And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:</p>	<p>וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: וְכֶסֶף מִנִּינֵי כְנֻשָּׁתָא מֵאָה כְּפָרִין וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאָה וּשְׁבַעִין וַחֲמִישׁ סָלְעִין בְּסָלְעֵי קוֹדֶשָׁא:</p>
<p>26 a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.</p>	<p>26 בָּקַע לְגִלְגָּלֶת מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֶבֶר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְיִמְעָלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלְף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:</p> <p>תִּקְלָא לְגוֹלְגוּלְתָא פְּלִגּוּת סָלְעָא בְּסָלְעֵי קוֹדֶשָׁא לְכָל דְּעֵבֵר עַל מִנִּינָא מִבֶּר עֶסְרִין שָׁנִין וְלַעֲיֵלָא לְשִׁית מֵאָה יִתְלָתָא אֲלָפִין וַחֲמִישׁ מֵאָה וַחֲמִשִּׁין:</p>
<p>27 And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.</p>	<p>27 וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצִקֹּת אֵת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנֵי הַפִּלֻכֶּת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֶדָן:</p> <p>וַהֲוָה מֵאָה כְּפָרֵי כֶסֶף לְאַחַקָא יֵת סְמְכֵי קוֹדֶשָׁא וְיֵת סְמְכֵי פְרוּכְתָא מֵאָה סְמְכִין לְמֵאָה כְּפָרִין כֶּכֶרָא לְסְמְכָא:</p>
<p>28 And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.</p>	<p>28 וְאֶת־הָאֶלְף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים וָחֹמֶשׁ לָעֲמוּדֵי־אֵלֶּיָם וַצִּפָּה רִאשֵׁיהֶם וַחֲשַׁק אֹתָם:</p> <p>וְיֵת אֶלְף וּשְׁבַע מֵאָה וּשְׁבַעִין וַחֲמִישׁ עֶבֶד וָוִין לְעֲמוּדֵי־אֵלֶּיָם וַחֲפִי רִישֵׁיהוֹן וְכַפִּישׁ יִתְהוֹן:</p>
<p>29 And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.</p>	<p>29 וַנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כֶּכֶר וְאַלְפִים וָאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל: וַנְחֹשׁ אֲרָמוּתָא שְׁבַעִין כְּפָרִין וַתְּרִין אֲלָפִין וָאַרְבַּע מֵאָה סָלְעִין:</p>
<p>30 And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,</p>	<p>30 וַיַּעַשׂ בָּהֶּ אֶת־אֲדָנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לּוֹ וְאֵת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p> <p>וַעֲבַד בָּהּ יֵת סְמְכֵי תִרְעַ מִשְׁכָּן וּמִנָּא וְיֵת מִדְּבַחָא דְנִחְשָׁא וְיֵת סְרָדָא דְנִחְשָׁא דִילִיָּהּ וְיֵת כָּל מִנֵּי מִדְּבַחָא:</p>

ישראל

(26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגו'. כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בספר צמדצר, ואף עתה צמדצת המשכן כך היו, ומנין חללי השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חלצין הרי הן ג' מאות, אלף שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חלצין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים:

(27) לצקת. כתרומתו ללצקת: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולהן ז' אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כתיב בהם:

(28) וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שצולן כתיב וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף:

31 and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.

וַיֵּת סִמְכֵי דִרְתָּא סָחוּר סָחוּר
וַיֵּת סִמְכֵי תִרְעָה דִרְתָּא וַיֵּת
כָּל סְבִי מִשְׁכָּנָא וַיֵּת כָּל סְבִי
דִרְתָּא סָחוּר סָחוּר:

וְאֶת־אֲדֹנָי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֶת־
אֲדֹנָי שַׁעַר הַחֲצֵר וְאֶת כָּל־
יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל־יִתְדֹת
הַחֲצֵר סָבִיב:

XXXIX And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.

וּמִן תְּכֵלֶּה וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָה וְזָהָרִי עֲבָדוּ לְבוּשֵׁי שְׂמֹשֵׂא לְשֹׂמֵשֵׂא בְּקֹדֶשׁא וְעֲבָדוּ יְתֵּ לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁא דְּלֵאֲהֲרָן כְּמֵא דְּפִקֵּיד יְיָ יְתֵּ מִשְׁחָה:

וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאֶרֶץ וְהַיָּם וְהַיַּבֵּשׁ
הַשֵּׁנִי עָשׂוּ בְּגֵדֵי־שָׂרָד לְשִׁכְתָּה
בְּקָדֹשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ
אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: (פ)

And he made the ephod of gold,
2 blue, and purple, and scarlet, and
fine twined linen.

וַעֲבַד יָת אֵיפֹדָא דִּיהָבָא
תַּכְלָא וְאַדְגֻּנָא וְצִבְעָא
וּבֹיץ שִׁזִּיר:

וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֹפֶד זֶהְבַּת תְּכֵלֶת
וְאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
מִשְׁזָר:

3 And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman.

וּרְדִידוֹ יָת שְׂסִי יִדְהָבָא
וְקָצִיצוּ חוּטִין לְמַעַבְדַּבְדּוֹ
תַּבְלָא וּבְגֹד אֲרָגוֹנָא וּבְגֹד צִבְעָא
זָהוּרִי וּבְגֹד בּוֹצָא עוֹבֵד אִוְמָן:

וַיִּרְקְעוּ אֶת־פְּתֵי הַיְּהוֹבִּי וַיִּקְצָץ
פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בַּתְּוֹךְ הַתְּכֵלֶלֶת³
וּבַתְּוֹךְ הָאֲרֻגָּמֹן וּבַתְּוֹךְ תוֹלַעַת
הַשָּׁנִי וּבַתְּוֹךְ הַשֵּׁשׁ מֵעֵשָׂה חֹשֶׁב׃

They made shoulder-pieces for it,
4 joined together; at the two ends was
it joined together.

כְּתִיבִין עֲבָדוּ לֵיהּ מְלַפְפִּין עַל
תִּרְיִין סְטֵרוֹתַי מְלַפְפִּי:

כִּתְּפַת עָשׂוּ-לֹו חֲבֵרֶת עַל-שְׁנֵי
(כ' קצוותו) [ק' קצותיו] חֶבֶר:

And the skilfully woven band, that
was upon it, wherewith to gird it
5 on, was of the same piece and like
the work thereof: of gold, of blue,
and purple, and scarlet, and fine
twined linen, as the LORD
commanded Moses.

וְהִמָּן תְּקוּנֶיהָ דְּעֻלּוּתֵי מִנִּיהָ
הוּא כְּעוֹבְדוּתֵי דְהִבָּא תַּכְלָא
וְאַרְגָּנָא וְצִבְעֵי זְהוּרֵי וּבּוּץ
שְׂזִיר כְּמֵא דְפִקִּיד יְיָ יִתְ מֹשֶׁה:

וְחָשַׁב אֶפְדֹּתָיו אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ
הוּא כְּמַעֲשָׂהוּ זָהָב תְּכֵלֶת
וְאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיָשָׁם
מִשְׁזָר פֶּאֶרֶךְ צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: (ס)

And they wrought the onyx stones,
6 inclosed in settings of gold, graven
with the engravings of a signet,
according to the names of the
children of Israel.

וַעֲבֹדוּ יֵת אֲבֵנֵי בֹרֶלָא מְשַׁקְעָן
מִרְמָצֹן בְּדֶתֶב גְּלִיפֹן כְּתֹב
מִפְּרֹשׁ עַל שְׁמֹהֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיַּעֲשׂוּ אֶת-אֲבִנֵי הַשֹּׁהַם מִסֵּבַת
מִשְׁבָּצֹת זָהָב מִפְּתַחַת פְּתוּחֵי
חֻתָּם עַל-שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(1) ומן התכלת והארגמן וגו'. שם לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין בגדי שרד הללו כהונה, שצבגדי כהונה היה שם, אלא הם בגדים שמכסים בהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעו, שלא היה בהם שם:
(3) וירקעו. כמו לרקע הפֶּרֶךְ (תהלים קל"ו), כתרומתו ורִדִּידוֹ טָפִין, היו מרדדין מן הזהב, אשטנ"דרא בלע"ז (אויזדעהנען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין, מרדדים טסין דקין, וקוֹאֲצִין מהן פתילים לאורך הטם, לעשות אותן פתילים מעורבים עם כל מין ומין בחשן ואפוד, שנאמר בהן זהב, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטין כפול ששה, וזהב חוט שביעי עם כל אחד ואחד:

<p>7 And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֲבְנֵי זָכָרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (פ)</p>	<p>7 וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֲבְנֵי זָכָרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (פ)</p>
<p>8 And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יֵת חֹשֶׁנָּא עֹבֵד אוֹמֵן כְּעֹבֵד אֶפֶדָּא דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָב וְכִנֹּף שִׁזִּיר:</p>	<p>8 וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד זֶהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:</p>
<p>9 It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.</p>	<p>מְרֻבַּע הָיָה עֵיף עֲבָדוֹ יֵת חֹשֶׁנָּא זָרְתָּא אוֹרְכֶיהָ וְזָרְתָּא פְּרוּתִייהָ עֵיף:</p>	<p>9 רְבֹועַ הָיָה כָּפּוּל עָשׂוּ אֶת־ הַחֹשֶׁן זָרֶת אָרְכּוֹ וְזָרֶת רָחְבּוֹ כָּפּוּל:</p>
<p>10 And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.</p>	<p>וַאֲשִׁלִּימוּ בֵּיהּ אַרְבַּעַּא סִדְרִין דְּאֲבָן טָבָא סִדְרָא קְדָמָא סַמָּן יֶרֶקָן וְכֶרֶקָן סִדְרָא חֲדָ:</p>	<p>10 וַיִּמְלְאוּ־בּוֹ אַרְבַּעַּה טֹוֹרֵי אֲבָן טֹוֹר אֲדָם פִּטְדָּה וּבִרְקָת הַטֹּוֹר הָאֶחָד:</p>
<p>11 And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.</p>	<p>וּסִדְרָא תַנִּינָא אִזְמַרְגֵּדִין שְׁבִזִּי וּסְבָה־לוֹם:</p>	<p>11 וְהַטֹּוֹר הַשֵּׁנִי נֶפֶד סַפִּיר וַיְהִלֵּם:</p>
<p>12 And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.</p>	<p>וּסִדְרָא תְּלִיתָאָה קַנְפִּירִי טַרְקִיָּא וְעֵין עֲגֻלָּא:</p>	<p>12 וְהַטֹּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוֹ וְאַחֲלָמָה:</p>
<p>13 And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.</p>	<p>וּסִדְרָא רְבִיעָאָה כְּרוּם יֶמָא וּבִזְרָא וּפְנִיתִירִי מְשַׁקֵּן מִרְמָצֵן בְּדָהָב בְּאִשְׁלֻמוֹתֵהוּן:</p>	<p>13 וְהַטֹּוֹר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ שֵׁהָם וַיִּשְׁפָּה מוֹסְבַת מְשַׁבְצַת זָהָב בְּמִלְאָתָם:</p>
<p>14 And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.</p>	<p>וְאֲבִנָּא עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵינִן תַּרְתָּא עֲשָׂרִי עַל שְׁמֹתֵהוּן כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגֻלָּה דְּעֻזָּא גְבַר עַל שְׁמִיהּ לְתַרִּי עֲשֵׂר שְׁבָטִין:</p>	<p>14 וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָנָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל־שְׁמוֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עֲשָׂר שְׁבָטִ:</p>
<p>15 And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.</p>	<p>וַעֲבָדוּ עַל חֹשֶׁנָּא תַכְיִן מִתְחָמֵן עֹבֵד גְּדִילוֹ דְּדָהָב דְּכִי:</p>	<p>15 וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׂרָשְׁרֶת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר:</p>
<p>16 And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.</p>	<p>וַעֲבָדוּ תַרְתִּין מִרְמָצֵן דְּדָהָב וְתַרְתִּין עֻקָּן דְּדָהָב וַיַּהֲבּוּ יֵת תַרְתִּין עֻקָּתָא עַל תַּרְיִן סִטְרֵי חֹשֶׁנָּא:</p>	<p>16 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מְשַׁבְצַת זָהָב וּשְׁתֵּי טְבַעֲת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטְּבַעֲת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:</p>

17	And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזֹּהָב עַל־ עַל תְּרֵתִין עֲזָקָתָא עַל סְטְרֵי חֹשֶׁנָּא:	17
18	And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.	וְנֹת תְּרֵתִין גְּדִילָן דְּעַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי יִהְיוּ עַל תְּרֵתִין מְרַמְצָתָא וַיַּחְבֹּנוּ עַל כְּתָפֵי אֵיפֻדָא לְקַבִּיל אֹפְוֵהִי:	18
19	And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.	וַעֲבְדוּ תְּרֵתִין עֲזָקָן דְּדָהָב וַשְׁוִיאוּ עַל תְּרִין סְטְרֵי חֹשֶׁנָּא עַל סַפְתִּיָּה דְלַעֲבָרָא דְּאֵיפֻדָא לָגִיז:	19
20	And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.	וַעֲבְדוּ תְּרֵתִין עֲזָקָן דְּדָהָב וַיַּחְבֹּנוּ עַל תְּרִין כְּתָפֵי אֵיפֻדָא מִלְרַע מְלַקְבִּיל אֹפְוֵהִי לְקַבִּיל בֵּית לֹוִפִי מַעֲלֵי לְהַמְנִן אֵיפֻדָא:	20
21	And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.	וַאֲחֵדוּ יָת חֹשֶׁנָּא מֵעֲזָקָתִיהָ לְעֲזָקַת אֵיפֻדָא בְּחֹשֶׁא דְּתַכִּילָתָא לְמַהֲנֵי עַל הַמְנִן אֵיפֻדָא וְלֹא יִתְפָּרַק חֹשֶׁנָּא מַעֲלֵי אֵיפֻדָא כְּמָא דְפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	21
22	And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;	וַעֲבַד יֵת מַעֲלֵי אֵיפֻדָא עֹבֵד מַחֵי גְמִיר תְּכֵלֵא:	22
23	and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.	וּפּוּמִיָּה דְּמַעֲלֵא כְּפִיל לְגֻוִיָּה כְּפֹם שְׂרִין תּוֹרָא מִקְּרָא לְפּוּמִיָּה סְחֹר סְחֹר לֹא יִתְבָּזַע:	23
24	And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.	וַעֲבְדוּ עַל שְׂפּוּלֵי מַעֲלֵא רְמוֹנֵי תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָ זְהוּרֵי שְׂזִיר:	24

<p>25 And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ פְעֻמָּנוֹת זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפְּעֻמָּנוֹת בְּתוֹךְ הָרִמּוֹנוֹת עַל־שׁוּלֵי הַמַּעֲיֵל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרִמּוֹנוֹת:</p>	<p>25 וַיַּעֲשׂוּ פְעֻמָּנוֹת זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפְּעֻמָּנוֹת בְּתוֹךְ הָרִמּוֹנוֹת עַל־שׁוּלֵי הַמַּעֲיֵל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרִמּוֹנוֹת:</p>
<p>26 a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>זָאָ וְרִמּוֹנָא זָאָ וְרִמּוֹנָא עַל שׁוּלֵי הַמַּעֲיֵל סָבִיב לְשִׁמְשָׁא כְּמָא דְּפָקִיד יִי יְיָ מֹשֶׁה:</p>	<p>26 פְּעֻמָּן וְרִמּוֹן פְּעֻמָּן וְרִמּוֹן עַל־שׁוּלֵי הַמַּעֲיֵל סָבִיב לְשִׁרְת פֹּאשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>27 And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,</p>	<p>וַעֲבָדוּ יְיָ כְּתוּנֵי דְּבוּצָא עוֹבֵד מַחֵי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:</p>	<p>27 וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ מַעֲשָׂה אֲרָג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:</p>
<p>28 and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,</p>	<p>וְיָת מִצְנֶפֶת דְּבוּצָא וְיָת שִׁבְחָ קוֹבְעֵי דְּבוּצָא וְיָת מִכְנְסֵי בּוּצָא דְּבוּץ שְׁזִיר:</p>	<p>28 וְאֶת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פְּאָרֵי הַמִּגְבַּעֹת שֵׁשׁ וְאֶת־מִכְנְסֵי הַבֶּד שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:</p>
<p>29 and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וְיָת הַמִּנְאָ דְּבוּץ שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָרִי עוֹבֵד צִיִּיר כְּמָא דְּפָקִיד יִי יְיָ מֹשֶׁה:</p>	<p>29 וְאֶת־הָאֲבֵזֶט שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְתַכְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשָׂה רָקֵם כְּמָא צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>30 And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וַעֲבָדוּ יְיָ צִיצָא כְּלִילָא דְּקוֹדֶשָׁא דְּדָהָב דְּכִי וְכָתְבוּ עָלוּהִי כְּתָב מִפְּרֶשׁ קֹדֶשׁ לֵי:</p>	<p>30 וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיצֵי נִזְר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פַּתְוֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>
<p>31 And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיַּחֲבוּ עָלוּהִי חוּטָא דְּתַכְלִיתָא לְמַתָּן עַל מִצְנֶפֶת מַלְעִילָא כְּמָא דְּפָקִיד יִי יְיָ מֹשֶׁה:</p>	<p>31 וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תַּכְלִת לְתַת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מַלְמַעֲלָה כְּמָא צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>

(28) ואת פארי המגבעות. תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות:

(31) לתת על המצנפת מלמעלה. ועל ידי הפתילים היה מושיבן על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הניץ על המצנפת, שהרי בשחיטת קדשים שנינו (וצחים יט.), שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין, והניץ היה נתון על המצנפת, ובענין הנואה הוא אומר ושמם אלו על פתיל תכלת (שמות כח, לו). ואומר אני, פתיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו בהן מצנפת, לפי שהניץ אינו אלא מאוזן לאוזן ובהם יקשרנו במצחו, והיו קבועין בו חוטי תכלת לשני ראשיו וצאמזעיתו, שבהן קושרו ותולהו במצנפת כשהוא צראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לצד מצחו, וכן צאמזעו, שכן הוא נוח לקשר, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, וקושר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למול ערפו, ומושיבו על המצנפת. ואל תחמה שלא נאמר פתילי תכלת, הואיל ומרובין הן, שהרי מצינו בחשן ואפוד ויִקְדְּמוּ אֶת הַחֹשֶׁן וְגו', ועל כרחן פחות משנים לא היו, שהרי בשתי קצות החשן היו צ' טבעות החשן, וצ' כתפות האפוד היו צ' טבעות האפוד שכנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:

<p>32 Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.</p>	<p>וַתֵּכֶל כָּל-עֲבֹדֹת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: (פ)</p>	<p>32 וַתֵּכֶל כָּל-עֲבֹדֹת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: (פ)</p>
<p>33 And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;</p>	<p>וַיָּבִיאוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶל-מֹשֶׁה אֶת-הָאֹהֶל וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בָּרִיחָו וְעַמֻּדָיו וְאַדְנָיו:</p>	<p>רביעי 33 וַיָּבִיאוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶל-מֹשֶׁה אֶת-הָאֹהֶל וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בָּרִיחָו וְעַמֻּדָיו וְאַדְנָיו:</p>
<p>34 and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;</p>	<p>וְאֶת-מִכְסֵּה עֹרֹת הָאֵילִם הַמֵּאֲדָמִים וְאֶת-מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ:</p>	<p>34 וְאֶת-מִכְסֵּה עֹרֹת הָאֵילִם הַמֵּאֲדָמִים וְאֶת-מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ:</p>
<p>35 the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;</p>	<p>אֶת-אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת-בִּדְיוֹ וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:</p>	<p>35 אֶת-אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת-בִּדְיוֹ וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:</p>
<p>36 the table, all the vessels thereof, and the showbread;</p>	<p>אֶת-הַשְּׁלֶחֶן אֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:</p>	<p>36 אֶת-הַשְּׁלֶחֶן אֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:</p>
<p>37 the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;</p>	<p>אֶת-הַמְּנֹרֶה הַטָּהוֹרָה אֶת נִרְתִּיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת כָּל-כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:</p>	<p>37 אֶת-הַמְּנֹרֶה הַטָּהוֹרָה אֶת נִרְתִּיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת כָּל-כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:</p>
<p>38 and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;</p>	<p>וְאֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מִסְדַּח פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>	<p>38 וְאֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מִסְדַּח פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>
<p>39 the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;</p>	<p>אֶת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לוֹ אֶת-בִּדְיוֹ וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו אֶת-הַכִּיֹּר וְאֶת-כַּנּוֹ:</p>	<p>39 אֶת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לוֹ אֶת-בִּדְיוֹ וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו אֶת-הַכִּיֹּר וְאֶת-כַּנּוֹ:</p>

(32) ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו':
(33) ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקצ"ה הקמחו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כוזב הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקצ"ה, איך אפשר הקממו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך, נראה כמקימו והוא נוקף וקם מאליו, והוא שנאמר (שמות מ, יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

40	the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;	את קלעי החצר את-עמדיה ואת-אדניה ואת-המסד לשער החצר את-מיתריו ויתדותיה ואת כל-כלי עבדת המשכן לאהל מועד:	40
41	the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.	את-בגדי השקר לשכת בקדש את-בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת-בגדי בניו לכהן:	41
42	According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.	ככל אשר-צוה יהוה את-משה כן עשו בני ישראל את כל-העבודה:	42
43	And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.	וירא משה את-כל-המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה יהוה כן עשו ויברך אתם משה: (פ)	43
XL	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וידבר יהוה אל-משה לאמר:	חמישי (שניעי)
2	'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.	ביום-החדש הראשון באחד לחדש תקים את-משכן אהל מועד:	2
3	And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.	ושמת שם את ארון העדות וספת על-הארן את-הפרכת:	3
4	And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.	והבאת את-השלחן וערכת את-ערכו והבאת את-המנורה והעלית את-נרתיקה:	4
5	And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.	ונתתה את-מזבח הזהב לקטרת לפני ארון העדות ושמנת את-מסד הפתח למשכן:	5

- (43) ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה צמעה ידיכם, ויהי נעם ה' ללחיינו עלינו וגו' (תהלים 5, יז), והוא אחד מי"א מזמורים שנתפלה למשה:
 (3) וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחיזה היטה:
 (4) וערכת את ערכו. שמי מערכות של לחם הפנים:

6	And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.	וְנִתְּנָה אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל-מוֹעֵד: וְתָתִין יֵת מִדְּבַחַּא דְּעֹלָתָא קֳדָם תִּרְע מִשְׁכְּנָא מִשְׁכַּן זְמָנָא:	6
7	And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.	וְנִתְּנָה אֶת-הַכִּיּוֹר בֵּין-אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם מַיִם: וְתָתִין יֵת כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכַּן זְמָנָא וּבֵין מִדְּבַחַּא וְתָתִין תַּמָּן מַיָּא:	7
8	And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.	וְשִׁמַּתָּ אֶת-הַחֲצֵר סָבִיב וְנָתַתָּ אֶת-מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר: וְתָשִׁין יֵת דִּרְתָּא סָחוּר סָחוּר וְתָתִין יֵת פֶּרֶסָא דִּרְתֵּרָא דִּרְתָּא:	8
9	And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.	וְלָקַחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-כָּל-אֲשֵׁר-בּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ: וְתַסֵּב יֵת מִשְׁחָא דִּרְבוּתָא וְתַרְבִּי יֵת מִשְׁכְּנָא וְיֵת כָּל-דְּבִיָּה וְתַקְדִּישׁ יִתְּיָה וְיֵת כָּל-מְנוּחֵי וְיִתְּיָה קוּדְשָׁא:	9
10	And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת-מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים: וְתַרְבִּי יֵת מִדְּבַחַּא דְּעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְתַקְדִּישׁ יֵת מִדְּבַחַּא וְיִתְּיָה מִדְּבַחַּא קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין:	10
11	And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת-הַכִּיּוֹר וְאֶת-כְּנֹו וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ: וְתַרְבִּי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָיָה וְתַקְדִּישׁ יִתְּיָה:	11
12	And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְהִקְרַבְתָּ אֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם: וְתַקְרִיב יֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹיָה לְתִרְע מִשְׁכַּן זְמָנָא וְתַסְחִי יִתְּהוֹן בְּמַיָּא:	12
13	And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.	וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת-אַהֲרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכִהֵן לִי: וְתַלְבִּישׁ יֵת אַהֲרֹן יֵת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא וְתַרְבִּי יִתְּיָה וְתַקְדִּישׁ יִתְּיָה וְיִשְׁמִישׁ קֳדָמִי:	13
14	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְאֶת-בָּנָיו תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כְּתֹונֹת: וְיֵת בְּנוֹיָה תַּקְרִיב וְתַלְבִּישׁ יִתְּהוֹן כְּתֹונִין:	14
15	And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations.	וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מִשַּׁחְתָּ אֶת-אַבְיָהֶם וְכִהֲנוּ לִי וְהָיְתָה לָהֶם לְחֵם מִשַּׁחְתָּם לְכֹהֲנֵת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: וְתַרְבִּי יִתְּהוֹן כְּמָא דִּרְבִּיתָא יֵת אַבְיָהוֹן וְיִשְׁמִשׁוּן קֳדָמִי וְיִתְּיָה לְמַהֲנֵי לְהוֹן רְבוּתְהוֹן לְכֹהֲנֵת עוֹלָם לְדֹרֵיהוֹן:	15

16	Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ בְּכָל עֲשָׂה: (ס)	16
17	And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up.	וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַיּוֹמָם הַמִּשְׁכָּן:	שס
18	And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars.	וַיִּקֶּם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו וַיִּקֶּם אֶת־ עַמֻּדָיו:	18
19	And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses.	וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	19
20	And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark.	וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת אֶל־ הָאָרֶן וַיִּשֶׂם אֶת־הַבַּדִּים עַל־ הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־ הָאָרֶן מִלְמַעְלָה:	20
21	And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.	וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פְּרֻכַת תְּכֵמֶסֶד וַיְסֹךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	21
22	And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.	וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֹחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ לַפְּרֻכֶּת:	22
23	And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעַרְךָ עָלָיו עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (ס)	23

(19) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

(20) את העדות. הלוחות:

(22) על ירך המשכן צפונה. צמחי הכפוי של רוח הצית (יומא לג): ירך. כתר גומו לְקָדָה, כיך הזה שהוא צלול של אדם:

24 And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.	וַיִּשֶׂם אֶת־הַמִּנְרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֹחַן עַל יָרֵד הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה: וַיֹּשִׁי יֵת מִנְרָתָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא לְקַבִּיל פְּתוּרָא עַל שְׂדָא דְּמִשְׁכָּנָא דְּרוּמָא:	24 וַיִּשֶׂם אֶת־הַמִּנְרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֹחַן עַל יָרֵד הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה:
25 And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעַל הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס) וַאֲדָלִיק בּוֹצִינְיָא קָדָם יי כְּמָא דְּפִשִׁיד יי יֵת מֹשֶׁה:	25 וַיַּעַל הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
26 And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;	וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת: וַיֹּשִׁי יֵת מִדְּבַחָא דְּדִהָבָא בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא קָדָם פְּרוֹכֶתָא:	26 וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת:
27 and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.	וַיִּקְטֹר עָלָיו קֹטֶרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (ס) וַאֲקֹטֵר עָלֹהֵי קֹטֶרֶת בּוֹסְמִין כְּמָא דְּפִשִׁיד יי יֵת מֹשֶׁה:	27 וַיִּקְטֹר עָלִיו קֹטֶרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (ס)
28 And he put the screen of the door to the tabernacle.	וַיֹּשִׁי יֵת פָּרֹסָא דְּתַרְעָא לְמִשְׁכָּנָא: וַיִּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכָּן:	28 וַיִּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכָּן:
29 And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.	וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׁם פָּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס) וְיֵת מִדְּבַחָא דְּעֹלָתָא שְׁוִי בְּתַרְעָ מִשְׁכָּנָא מִשְׁכָּן זְמָנָא וְאִסִּיק עָלֹהֵי יֵת עֹלָתָא וְיֵת מִנְחָתָא כְּמָא דְּפִשִׁיד יי יֵת מֹשֶׁה:	29 וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׁם פָּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
30 And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;	וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרַחֲצָה: וַיֹּשִׁי יֵת כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכָּן זְמָנָא וּבֵין מִדְּבַחָא וַיִּהַב תַּמָּן מַיָּא לְקִדּוּשׁ:	30 וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרַחֲצָה:
31 that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;	וַיִּרְחֲצוּ מַמְנוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: וּמִקְדָּשִׁין מִנִּיהַ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֹהֵי יֵת יְדֵיהֶן וְיֵת רַגְלֵיהֶן:	31 וַיִּרְחֲצוּ מַמְנוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:
32 when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.	בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבְקִרְבָתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס) בְּמִיעֲלֵהוּן לְמִשְׁכָּן זְמָנָא וּבְמִקְרְבֵהוּן לְמִדְּבַחָא מִקְדָּשִׁין כְּמָא דְּפִשִׁיד יי יֵת מֹשֶׁה:	32 בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבְקִרְבָתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)

(27) ויקטר עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צִקְר צִקְר צִקְר דְּהִיטִיזוּ אֶת הַגִּלְת וגו' (שמות ל, ז):
(29) ויעל עליו וגו'. אף ציוס השמיני למלואים שהוא יוס הקמת המשכן, שמש משה והקריב קרבנות לצור, חוץ מאותן
שנעוה אהרן צו ציוס, שנאמר קרבן קל המנחה וגו' (ויקרא ט, ז): את העולה. עולת התמיד: ואת המנחה. מנחת
נסכים של תמיד, כמו שנאמר וְעָשְׂרִין סֵלֶת לְגִיל צִשְׁמֶן וגו' (שמות כט, מ):
(31) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יוס שמיני למלואים השוו כולם לכהונה, ותרגומו וְיִקְדָּשִׁין מְנִיָּה, צו ציוס קדש
משה עמהם:
(32) ובקרבתם. כמו ונקרצם, כשיקרצו:

<p>33 And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.</p>	<p>וַיָּקָם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וּלְמִזְבֵּחַ וַיָּתֵן אֶת־מִסְדֵּי שַׁעַר הַחֲצֵר וַיָּכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמָּלְאָכָה: (פ)</p>	<p>33 וַיָּקָם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וּלְמִזְבֵּחַ וַיָּתֵן אֶת־מִסְדֵּי שַׁעַר הַחֲצֵר וַיָּכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמָּלְאָכָה: (פ)</p>
<p>34 Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.</p>	<p>וַיָּכַס הָעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:</p>	<p>מפטיר וַיָּכַס הָעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:</p>
<p>35 And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—</p>	<p>וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעָנָן וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:</p>	<p>35 וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעָנָן וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:</p>
<p>36 And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.</p>	<p>וּבַהֲעֲלֹת הָעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:</p>	<p>36 וּבַהֲעֲלֹת הָעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:</p>
<p>37 But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up.</p>	<p>וְאִם לֹא יִשָּׂא הָעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הַהוּא:</p>	<p>37 וְאִם לֹא יִשָּׂא הָעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הַהוּא:</p>
<p>38 For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.—</p>	<p>כִּי עָנָן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:</p>	<p>38 כִּי עָנָן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:</p>

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21 on page 230. Sepharadim read I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 248.

(35) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכמוז אחד אומר, ובזא משה אל אהל מועד (במדבר ז, פט), זא הכחוז השלישי והכריע דיניהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעשה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לזוא, נסתלק הענן, נכנס ומדבר עמו (פתיחה לח"כ ח):

(38) לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. כלל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן וילך למסעיו (בראשית יג, ג), וכן אלזה מסעיו (במדבר לג, א), לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות:

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר:

ויקרא

And the LORD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying:

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יָקִירִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָנְכֶם:

2

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the LORD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock.

אִם־עֹלָה קָרְבָנוּ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לִרְצוֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

3

If his offering be a burnt-offering of the herd, he shall offer it a male without blemish; he shall bring it to the door of the tent of meeting, that he may be accepted before the LORD.

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו:

4

And he shall lay his hand upon the head of the burnt-offering; and it shall be accepted for him to make atonement for him.

וְשָחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ו

And he shall kill the bullock before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall present the blood, and dash the blood round about against the altar that is at the door of the tent of meeting.

וְהַפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ:

6

And he shall flay the burnt-offering, and cut it into its pieces.

וְנִתְּנוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:

7

And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.

וְעָרְכוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפֶּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

8

And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces, and the head, and the suet, in order upon the wood that is on the fire which is upon the altar;

וְקִרְבוּ וּכְרָעוּ יָרֵעֵי וְהָקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אֲשֶׁר רִיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: (ס)

9

but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָנוּ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ:

ו

And if his offering be of the flock, whether of the sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he shall offer it a male without blemish.

וְשָחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

11

And he shall kill it on the side of the altar northward before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.

וְנָתַח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פֶּדְרוֹ וְעָרְךָ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

12

And he shall cut it into its pieces; and the priest shall lay them, with its head and its suet, in order on the wood that is on the fire which is upon the altar.

וְהִקְרֵב וְהִפְרָעִים יִרְתֹּץ בַּמַּיִם וְהִקְלִיב
הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ
הוּא אֲשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: (פ)

13

But the inwards and the legs shall he wash with water;
and the priest shall offer the whole, and make it
smoke upon the altar; it is a burnt-offering, an
offering made by fire, of a sweet savour unto the
LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֲזַיְשִׁיר־מִנְשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר
וּרְכְבוּ רָמָה בָּיָם:	וּרְכְבוּ רָמָה בָּיָם:
לִישׁוּעָה	לִישׁוּעָה
אָבִי וְאַרְמָנָהוּ:	אָבִי וְאַרְמָנָהוּ:
שְׁמוֹ:	שְׁמוֹ:
שְׁלֹשׁוֹ טַבְעוּ בַּיָּם־סוּף:	שְׁלֹשׁוֹ טַבְעוּ בַּיָּם־סוּף:
אָבִן:	אָבִן:
יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב:	יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב:
קִמְיָךְ	קִמְיָךְ
אֶפְיָךְ נִעְרַמוּ מַיִם	אֶפְיָךְ נִעְרַמוּ מַיִם
נִזְלִים	נִזְלִים
אוֹיֵב אֶרְדָּךְ אֲשִׁיג	אוֹיֵב אֶרְדָּךְ אֲשִׁיג
נִפְשִׁי	נִפְשִׁי
בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם	בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם
אֲדִירִים:	אֲדִירִים:
כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ	כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ
פֶּלֶא:	פֶּלֶא:
בַּחֲסִדְךָ עַם־נֹו גִאֲלֹתָ	בַּחֲסִדְךָ עַם־נֹו גִאֲלֹתָ
קִדְשֶׁךָ:	קִדְשֶׁךָ:
אֲחִז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:	אֲחִז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:
אָדוֹם	אָדוֹם
כָּל יִשְׁבֵי כְנָעַן:	כָּל יִשְׁבֵי כְנָעַן:
וּפְחַד	וּפְחַד
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר
וּרְכְבוּ רָמָה בָּיָם:	וּרְכְבוּ רָמָה בָּיָם:
לִישׁוּעָה	לִישׁוּעָה
אָבִי וְאַרְמָנָהוּ:	אָבִי וְאַרְמָנָהוּ:
שְׁמוֹ:	שְׁמוֹ:
שְׁלֹשׁוֹ טַבְעוּ בַּיָּם־סוּף:	שְׁלֹשׁוֹ טַבְעוּ בַּיָּם־סוּף:
אָבִן:	אָבִן:
יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב:	יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב:
קִמְיָךְ	קִמְיָךְ
אֶפְיָךְ נִעְרַמוּ מַיִם	אֶפְיָךְ נִעְרַמוּ מַיִם
נִזְלִים	נִזְלִים
אוֹיֵב אֶרְדָּךְ אֲשִׁיג	אוֹיֵב אֶרְדָּךְ אֲשִׁיג
נִפְשִׁי	נִפְשִׁי
בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם	בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם
אֲדִירִים:	אֲדִירִים:
כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ	כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָשׁ
פֶּלֶא:	פֶּלֶא:
בַּחֲסִדְךָ עַם־נֹו גִאֲלֹתָ	בַּחֲסִדְךָ עַם־נֹו גִאֲלֹתָ
קִדְשֶׁךָ:	קִדְשֶׁךָ:
אֲחִז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:	אֲחִז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:
אָדוֹם	אָדוֹם
כָּל יִשְׁבֵי כְנָעַן:	כָּל יִשְׁבֵי כְנָעַן:
וּפְחַד	וּפְחַד

יַעֲבֹד עִמָּךָ יְהוָה
קָנִיתִי:
תְּבַאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהָרַ נְחֹלֶתְךָ
לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלַּת יְהוָה
עַד־יַעֲבֹד עִמָּנוּ
מָכֹון
מִקֶּדֶשׁ אֲדֹנָי כוֹנֵנִי
יָדִיד:
יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:
כָּאֵלֹס פֶּרֶעַה בִּרְכָבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיִם
אֶת־מִי הֵימָּן
וַיָּשָׁב יְהוָה עֲלֵהֶם
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֻשָּׁה בְּתוֹךְ
הַיָּם:

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים
אֲחֵרִים עַל־פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל
קָנָא פֶקֶד עֵוֹן אָבֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשֹׁנָאִי וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי
וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁנָא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־יִשָּׂא
אֶת־שְׁמוֹ לְשֹׁנָא: (פ)

זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ
לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אֹתָהּ וּבִנְיָה וְכִבֵּיתָ עֹבֵדְךָ וְאִמָּתְךָ וּבְהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר
בִּשְׁעָרֶיךָ כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בִּרְךָ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס) כִּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ
לְמַעַן יָאָרְכֶּךָ יְיָיִךְ עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) לֹא תִנָּאֵף:
(ס) לֹא תִגְנוֹב: (ס) לֹא־תַעֲנֶה בִּרְעֻךָ עַד שִׁקֹּר: (ס) לֹא תַחֲמוֹד בֵּית רְעֻךָ לֹא־תַחֲמוֹד
אֶשֶׁת רְעֻךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרְךָ וְחֲמֹרְךָ וְכָל־אֲשֶׁר לְרְעֻךָ: (פ)

הפטרות

הפטרת שמות

The Haftarah is Isaiah 27:6 – 28:13 & 29:22 – 29:23.

הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב וְיִצְיָן וּפְרָח יִשְׂרָאֵל
וּמִלְאוּ פְנֵי-תֵבֶל תְּנוּבָה: (פ)

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הֲמִמָּכַת מִכֹּהוּ הִכָּהוּ אִם-כְּתָרָג הָרָגוּ
הָרָג:

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיֹבְנָה הָגָה בְּרוּחוֹ
הִקְשָׁה בְּיוֹם קָדִים:

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לְכֵן בְּזֹאת יִכָּפֵר עֲוֹן-יַעֲקֹב וְזֹה כָּל-
פְּרִי הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמָו כָּל-אֲבִנֵי מִזְבֵּחַ
כְּאֲבִנֵי-גֵר מִנִּפְצוֹת לֹא-יִקְמוּ אֲשֵׁרִים
וְחַמְנִים:

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כִּי עִיר בְּצִוְרָה בְּדָד נִזְה מִשְׁלַח וְנִעְזָב
כַּמְדָּבָר שָׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשָׁם יִרְבֵּץ וְכֻלָּהּ
סַעֲפִיהָ:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

בִּיבֹשׁ קִצִּירָהּ תִּשְׁכַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת
מֵאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עַם-בִּינּוֹת הִוא
עַל-כֵּן לֹא-יִרְחַמְנוּ עֲשָׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא
יִחַנְנוּ: (פ)

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחַבֵּט יְהוָה מִשְׁבָּלֵת
הַנְּהָר עַד-נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלְקָטוּ
לְאֶחָד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל
וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדְחִים
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה בְּהַר
הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם: (פ)

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוֹי עֲטָרַת גָּאוֹת שִׁכְרֵי אֶפְרַיִם וְיִצְיָן נִבֵּל
צָבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גֵּיא-שְׁמָנִים
הַלּוּמֵי יַיִן:

XXVIII:1

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֶזֶק וְאַמֶּץ לְאֹדֹנִי כְּזֶרֶם בָּרָד שֶׁעַר
קָטַב כְּזֶרֶם מַיִם כְּבִירִים שֹׁטְפִים הַנִּית
לְאֶרֶץ בִּיד:

2 Behold, the Lord hath a mighty and strong one, As a storm of hail, a tempest of destruction, As a storm of mighty waters overflowing, That casteth down to the earth with violence.

בְּרִנָּלִים תִּרְמַסְנָה עֲטֹרַת גָּאוֹת שְׂכוּרֵי
אֶפְרַיִם:

3 The crown of pride of the drunkards of Ephraim Shall be trodden under foot;

וְהַיָּתָה צִיצֵת נָבֶל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל־
רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים כְּבִפְרֹדָה בְּטָרֶם קִיץ
אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָה בְּכַפּוֹ
יִבְלַעְנָה: (ס)

4 And the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley, Shall be as the first-ripe fig before the summer, Which when one looketh upon it, While it is yet in his hand he eateth it up.

בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת לְעֹטֶרֶת
צְבִי וְלַצִּפֹּרֶת תִּפְאַרְתָּה לְשָׂאֵר עַמּוֹ:

5 In that day shall the LORD of hosts be For a crown of glory, and for a diadem of beauty, Unto the residue of His people;

וְלִרְיוֹחַ מִשְׁפָּט לִיוֹשֵׁב עַל־הַמִּשְׁפָּט
וְלַגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מַלְחָמָה שְׁעָרָה: (ס)

6 And for a spirit of judgment to him that sitteth in judgment, And for strength to them that turn back the battle at the gate.

וְגַם־אֵלֶּה בִּיַּיִן וּבִשְׁכָּר תָּעוּ כְּתוֹ וְנָבִיא
שָׁגוּ בִשְׁכָּר נָבְלָעוּ מִן־חַיִּין תָּעוּ מִן־הַשְּׁכָּר
שָׁגוּ בִּרְאָה פָּקוּ פְּלִילִיָּה:

7 But these also reel through wine, And stagger through strong drink; The priest and the prophet reel through strong drink, They are confused because of wine, They stagger because of strong drink; They reel in vision, they totter in judgment.

כִּי כָל־שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צֹאֵה בְּלִי
מָקוֹם: (פ)

8 For all tables are full of filthy vomit, and no place is clean.

אֶת־מִי יוֹרֶה דַּעָה וְאֶת־מִי יִבִּין שְׁמוּעָה
גְּמוּלִי מִחֶלֶב עֵתִיקִי מִשְׁדִּידִים:

9 Whom shall one teach knowledge? And whom shall one make to understand the message? Them that are weaned from the milk, Them that are drawn from the breasts?

כִּי צוֹ לְצֹו צוֹ לְצֹו קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר
שֵׁם זַעִיר שֵׁם:

10 For it is precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little.

כִּי בִלְעָנִי שִׁפְהָ וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת יִדְבֹּר אֶל־
הָעָם הַזֶּה:

11 For with stammering lips and with a strange tongue Shall it be spoken to this people;

אֲשֶׁרוֹ אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְנוּחָה הַנִּיחוּ
לְעֵיף וְזֹאת הַמְרַגְעָה וְלֹא אָבוּא שְׁמוּעָה:

12 To whom it was said: 'This is the rest, Give ye rest to the weary; And this is the refreshing'; Yet they would not hear.

וְהָיָה לָהֶם דְּבַר־יְהוָה צוֹ לְצֹו צוֹ לְצֹו
קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שֵׁם זַעִיר שֵׁם
לְמַעַן יָלְכוּ וּכְשָׁלוּ אַחֲזוּר וְנִשְׁבְּרוּ וְנִקְשְׁוּ
וְנִלְקְדוּ: (פ)

13 And so the word of the LORD is unto them Precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little; That they may go, and fall backward, and be broken, And snared, and taken.

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר
פָּדָה אֶת־אֲבֹרָהֶם לֹא־עָתָה יִבּוֹשׁ יַעֲקֹב
וְלֹא עָתָה פָּנָיו יִחְוָרוּ:

XXIX:22

Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be ashamed, Neither shall his face now wax pale;

כִּי בִּרְאֹתוֹ יִלְדִּיו מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ
יִקְדְּשׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְוֹשׁ יַעֲקֹב
וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִעֲרִיצוּ:

23

When he seeth his children, the work of My hands, in the midst of him, That they sanctify My name; yea, they shall sanctify the Holy One of Jacob, And shall stand in awe of the God of Israel.

הפטרות וארא

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 233.

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֲדֹנָי יְהוֹה בְּקִבְצִי אֶת־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ בָּם
וְנִקְדַּשְׁתִּי בָּם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל־
אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב:

XXVIII:25

Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּחַ וּבָנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ
כַּרְמִים וְיָשְׁבוּ לְבִטָּח בַּעֲשׂוֹתֵי שְׁפָטִים
בְּכָל הַשָּׂאטִים אֲתָם מִסְבִּיבוֹתָם וְיָדְעוּ כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26

And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.'

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בִשְׁנָיִם עָשָׂר
לַחֹדֶשׁ הַיָּהּ דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1

In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם שִׁים פָּנֶיךָ עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם כְּלָה:

2

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר יְהוָה אֲדֹנָי יְהוֹה הִנְנִי
עָלֶיךָ פָּרַעַה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתָּנִים הַגְּדֹל
הָרֹבֵץ בְּתוֹךְ יָאֲרֹוֹ אֲשֶׁר אָמַר לִי יָאֲרִי
וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:

3

speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חַחִים) [ק' חַחִים] בְּלַחְיֶיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דְגַת־יָאֲרֶיךָ בְּשִׁשְׁשִׁיתֶיךָ
וְהִעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יָאֲרֶיךָ וְאֵת כָּל־דְּגַת
יָאֲרֶיךָ בְּשִׁשְׁשִׁיתֶיךָ תִּדְבֹּק:

4

And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

וְנִשְׁטַףְתִּיךְ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֵת כָּל־דְּגַת
יְאֲרֶיךָ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תִאָּסֵף
וְלֹא תִקְבֹּץ לַחֲיַת הָאָרֶץ וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם
נִתְּנָה לְאָכְלָהּ:

5 And I will cast thee into the wilderness, Thee and all the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the open field; Thou shalt not be brought together, nor gathered; To the beasts of the earth and to the fowls of the heaven Have I given thee for food.

וַיֵּדְעוּ כָּל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יֵצֵן
הַיּוֹתֶם מִשְׁעֶנֶת קִנָּה לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

6 And all the inhabitants of Egypt shall know That I am the LORD, Because they have been a staff of reed To the house of Israel.

בְּתִפְשָׁם בְּךָ (כ' בַּכַּפֶּךָ) [ק' בַּכַּף] תִּרְוֹץ
וּבִקְעֶתָ לָהֶם כָּל־כֶּתֶף וּבִהֲשָׁעָנָם עָלֶיךָ
תִּשָּׁבֵר וְהַעֲמַדְתָּ לָהֶם כָּל־מָתְנָיִם: (ס)

7 When they take hold of thee with the hand, thou dost break, And rend all their shoulders; And when they lean upon thee, thou breakest, And makest all their loins to be at a stand.

לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ
חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּךָ אָדָם וּבְהֵמָה:

8 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will bring a sword upon thee, and will cut off from thee man and beast.

וְהָיְתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשָׂמָמָה וְחִרְבָּה
וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה יֵצֵן אָמַר יְאֹר לִי וְאֲנִי
עָשִׂיתִי:

9 And the land of Egypt shall be desolate and waste, and they shall know that I am the LORD; because he hath said: The river is mine, and I have made it.

לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יְאֲרֶיךָ וְנִתַּלְתִּי אֶת־
אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחִרְבוֹת חֶרֶב שְׂמָמָה
מִמִּגְדֹּל סוּנָה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ:

10 Therefore, behold, I am against thee, and against thy rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste and desolate, from Migdol to Syene even unto the border of Ethiopia.

לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא
תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה:

11 No foot of man shall pass through it, nor foot of beast shall pass through it, neither shall it be inhabited forty years.

וְנִתַּתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׂמָמָה בְּתוֹךְ
אֲרָצוֹת נִשְׁמוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים
מִחִרְבוֹת תִּהְיוּ שְׂמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה
וְהִפְצַלְתִּי אֶת־מִצְרַיִם בְּגוֹיִם וּזְרִיתִים
בְּאֲרָצוֹת: (ס)

12 And I will make the land of Egypt desolate in the midst of the countries that are desolate, and her cities among the cities that are laid waste shall be desolate forty years; and I will scatter the Egyptians among the nations, and will disperse them through the countries.

כִּי כֹה אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה
אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר־נִפְצְאוּ
שָׁמָּה:

13 For thus saith the Lord GOD: At the end of forty years will I gather the Egyptians from the peoples whither they were scattered;

וְשִׁבַּתִּי אֶת־שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי אֹתָם
אֶרֶץ פְּתָרוֹס עַל־אֶרֶץ מְכוֹנְתָם וְהָיוּ שָׁם
מַמְלָכָה שְׁפִלָּה:

14 and I will turn the captivity of Egypt, and will cause them to return into the land of Pathros, into the land of their origin; and they shall be there a lowly kingdom.

מִן־הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶנָּה שְׂפִלָּה וְלֹא־תִתְנַשֵּׂא
עוֹד עַל־הַגּוֹיִם וְהִמְעַטְתִּים לְבִלְתִּי רְדוֹת
בְּגוֹיִם:

15 It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall it any more lift itself up above the nations; and I will diminish them, that they shall no more rule over the nations.

וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח
מִזְכִּיר עוֹן בְּפָנוּתָם אַחֲרֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי
אֲדֹנֵי יְהוָה: (פ)

16 And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord God.'

וַיְהִי בַּעֲשָׂרִים וּשְׁבַע שָׁנָה בְּרִאשׁוֹן בְּאַחַד
לַחֹדֶשׁ הַיָּהּ דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

17 And it came to pass in the seven and twentieth year, in the first month, in the first day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל הֶעֱבִיד
אֶת־חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוֹלָה אֶל־צָר כָּל־רֹאשׁ
מִקֶּרֶחַ וְכָל־כֶּתֶף מְרוּטָה וְשָׁכָר לֹא־הָיָה
לוֹ וּלְחֵילוֹ מִצָּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־עָבַד
עָלָיָה: (ס)

18 'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon caused his army to serve a great service against Tyre; every head was made bald, and every shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his army, from Tyre, for the service that he had served against it;

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה הִנְנִי נֹתֵן
לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְנָשָׂא תְמֻנָּה וּשְׁלָל שְׁלָלָהּ וּבְזוֹ
בָזָה וְהִיתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ:

19 Therefore thus saith the Lord God: Behold, I will give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall carry off her abundance, and take her spoil, and take her prey; and it shall be the wages for his army.

פָּעַלְתוּ אֲשֶׁר־עָבַד בָּהּ נָתַתִּי לוֹ אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשָׂו לִי נֶאֱמַר אֲדֹנֵי יְהוָה:

20 I have given him the land of Egypt as his hire for which he served, because they wrought for Me, saith the Lord God.

בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִית קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל
וְלֹךְ אֶתֶּן פֶּתַח־וֶן־פֶּה בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי
יְהוָה: (פ)

21 In that day will I cause a horn to shoot up unto the house of Israel, and I will give thee the opening of the mouth in the midst of them; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרות בא

The Haftarah is Jeremiah 46:13 – 46:28.

הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ
הַנָּבִיא לָבוֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל
לְהַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

XLVI:13 The word that the LORD spoke to Jeremiah the prophet, how that Nebuchadrezzar king of Babylon should come and smite the land of Egypt.

הִגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהִשְׁמִיעוּ בְּמִגְדוֹל
וְהִשְׁמִיעוּ בְּנוֹף וּבְתַחֲפָנְחָס אֲמָרוּ הִתְנַצַּב
וְהִכָּן לִי כִי־אֶכְלָה חֶרֶב סְבִיבָיָה:

14 Declare ye in Egypt, and announce in Migdol, And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye: 'Stand forth, and prepare thee, For the sword hath devoured round about thee.'

מדוע נסתר אביריך לא עמד כי יהוה
הדפו:

15

Why is thy strong one overthrown? He stood not,
because the LORD did thrust him down.

הרבה כושל גם נפל איש אל-רעהו
ויאמרו קומה ונשבה אל-עמנו ואל-ארץ
מולדתנו מפני חרב הינה:

16

He made many to stumble; Yea, they fell one upon
another, And said: 'Arise, and let us return to our
own people, And to the land of our birth, From the
oppressing sword.'

קראו שם פרעה מלך-מצרים שאין
העביר המועד:

17

They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a
noise; He hath let the appointed time pass by.'

חי-אני נאם-המלך יהוה צבאות שמו כי
כתבור בהרים וככרמל בים יבוא:

18

As I live, saith the King, Whose name is the LORD of
hosts, Surely like Tabor among the mountains, And
like Carmel by the sea, so shall he come.

כלי גולה עשי לך יושבת בת-מצרים כי-
נך לשמה תהיה ונצתה מאין יושב: (ס)

19

O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish
thyself to go into captivity; For Noph shall become a
desolation, And shall be laid waste, without
inhabitant.

עולה ופה-פיה מצרים קרץ מצפון בא
בא:

20

Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the
north is come, it is come.

גם-שכריה בקרבה פעולי מרפק כי-גם-
המה הפנו נסו יחדיו לא עמדו כי יום
אידם בא עליהם עת פקדתם:

21

Also her mercenaries in the midst of her Are like
calves of the stall, For they also are turned back, they
are fled away together, They did not stand; For the
day of their calamity is come upon them, The time of
their visitation.

קולה כנחש ילך כי-בחיל ילכו
ובקרדמות באו לה כחטבי עצים:

22

The sound thereof shall go like the serpent's; For they
march with an army, And come against her with axes,
As hewers of wood.

כרתו יערה נאם-יהוה כי לא יחקר כי
רבו מארבה ואין להם מספר:

23

They cut down her forest, saith the LORD, Though it
cannot be searched; Because they are more than the
locusts, And are innumerable.

הבישה בת-מצרים נתנה ביד עם-צפון:

24

The daughter of Egypt is put to shame; She is
delivered into the hand of the people of the north.

אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני
פוקד אל-אמון מנא ועל-פרעה ועל-
מצרים ועל-אלהיה ועל-מלכיה ועל-
פרעה ועל הבטחים בו:

25

The LORD of hosts, the God of Israel, saith: Behold, I
will punish Amon of No, and Pharaoh, and Egypt,
with her gods, and her kings; even Pharaoh, and
them that trust in him;

ונתתם ביד מבקשי נפשם וביד
נבוכדראצר מלך-בבל וביד-עבדיו
ואחרי-כן תשכן כימי-קדם נאם-
יהוה: (פ)

26

and I will deliver them into the hand of those that
seek their lives, and into the hand of Nebuchadrezzar
king of Babylon, and into the hand of his servants;
and afterwards it shall be inhabited, as in the days of
old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאֶל-תַּחַת
יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ מִרְחוֹק וְאֶת-
זֶרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שָׁבִים וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט
וְשָׁאֲנָן וְאִין מִחְרִיד:

27

But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from afar, And thy seed from the land of their captivity; And Jacob shall again be quiet and at ease, And none shall make him afraid.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נָא־יְהוָה
כִּי אִתְּךָ אֲנִי כִּי אַעֲשֶׂה כָלָה בְּכָל-
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדַּחְתִּיךָ שָׁמָּה וְאִתְּךָ לֹא-
אַעֲשֶׂה כָלָה וְיִסְרְתִּיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקָּה לֹא
אֲנַקְךָ: (פ)

28

Fear not thou, O Jacob My servant, saith the LORD, For I am with thee; For I will make a full end of all the nations whither I have driven thee, But I will not make a full end of thee; And I will correct thee in measure, But will not utterly destroy thee.

הפטרת בשלח

The Haftarah is Judges 4: 4 – 5: 31.

וּדְבוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֲשֶׁת לַפִּידוֹת הָיָה
שֹׁפֵטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא:

IV:4

Now Deborah, a prophetess, the wife of Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהָיָה יוֹשְׁבֵת תַּחַת-הַתָּמָר דְּבוּרָה בֵּין
הָרָמָה וּבֵין בֵּית-אֵל בְּתַר אֶפְרַיִם וַיָּעֲלוּ
אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט:

5

And she sat under the palm-tree of Deborah between Ramah and Beth-el in the hill-country of Ephraim; and the children of Israel came up to her for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן-אֲבִינוֹם מִקְדֵּשׁ
נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוָּהוּ יְהוָה
אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמַשְׁכֵּל בְּתַר תָּבוֹר
וּלְקַחְתָּ עִמָּךְ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי
נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6

And she sent and called Barak the son of Abinoam out of Kedesh-naphtali, and said unto him: 'Hath not the LORD, the God of Israel, commanded, saying: Go and draw toward mount Tabor, and take with thee ten thousand men of the children of Naphtali and of the children of Zebulun?

וּמַשְׁכֵּתִי אֵלֶיךָ אֶל-נָחַל קִישׁוֹן אֶת-סִיסְרָא
שֶׁר-צָבָא יָבִין וְאֶת-רֶכֶבוּ וְאֶת-הַמּוֹנֶה
וְנִתְּתִיחוּ בְיָדְךָ:

7

And I will draw unto thee to the brook Kishon Sisera, the captain of Jabin's army, with his chariots and his multitude; and I will deliver him into thy hand.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם-תֵּלַכְנִי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי
וְאִם-לֹא תֵלַכְנִי עִמִּי לֹא אֵלֶיךָ:

8

And Barak said unto her: 'If thou wilt go with me, then I will go; but if thou wilt not go with me, I will not go.'

וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אֵלֶיךָ עִמָּךְ אָפֶס כִּי לֹא תִהְיֶה
תַּפְאֶרְתְּךָ עַל-הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר אִתְּךָ הוֹלֵךְ כִּי
בְיַד-אִשָּׁה יִמָּכַר יְהוָה אֶת-סִיסְרָא וְתָקַם
דְּבוּרָה וַתִּלָּךְ עִם-בָּרַק קֹדֶשָׁה:

9

And she said: 'I will surely go with thee; notwithstanding the journey that thou takest shall not be for thy honour; for the LORD will give Sisera over into the hand of a woman.' And Deborah arose, and went with Barak to Kedesh.

וַיִּזְעַק בָּרָק אֶת־זְבֻלֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי קְדֵשׁ
וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפֵי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ
דִּבּוֹרָה:

10 And Barak called Zebulun and Naphtali together to Kedesh; and there went up ten thousand men at his feet; and Deborah went up with him.

וְחֶבֶר הַקֵּינִי נִפְרָד מִמֶּנּוּ מִבְּנֵי חֶבֶב
חֲתָן מֹשֶׁה וַיֵּט אֹהֶלּוֹ עַד־אֵילֹן (כ)
בְּצַעֲנַנִּים [ק' בְּצַעֲנַנִּים] אֲשֶׁר אֶת־קְדֵשׁ:

11 Now Heber the Kenite had severed himself from the Kenites, even from the children of Hobab the father-in-law of Moses, and had pitched his tent as far as Elon-bezaanannim, which is by Kedesh.

וַיִּגְדּוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרָק בֶּן־אֲבִינוֹם
הַר־תַּבּוֹר:

12 And they told Sisera that Barak the son of Abinoam was gone up to mount Tabor.

וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רֶכֶבּוֹ תִשַּׁע מֵאוֹת
רֶכֶב בְּרֹזָל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ
מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל קִישׁוֹן:

13 And Sisera gathered together all his chariots, even nine hundred chariots of iron, and all the people that were with him, from Harosheth-goiim, unto the brook Kishon.

וַתֹּאמֶר דִּבּוֹרָה אֶל־בָּרָק כּוֹס כִּי זֶה הַיּוֹם
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיָדְךָ הֲלֹא
יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיִּרֶד בָּרָק מִהַר תַּבּוֹר
וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו:

14 And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the day in which the LORD hath delivered Sisera into thy hand; is not the LORD gone out before thee?' So Barak went down from mount Tabor, and ten thousand men after him.

וַיַּחֲזֵק יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב
וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חֶרֶב לְפָנֵי בָרָק
וַיִּרֶד סִיסְרָא מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיָּנֶס
בְּרִגְלָיו:

15 And the LORD discomfited Sisera, and all his chariots, and all his host, with the edge of the sword before Barak; and Sisera alighted from his chariot, and fled away on his feet.

וּבָרָק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה
עַד חֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֶה סִיסְרָא
לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד־אַחַד:

16 But Barak pursued after the chariots, and after the host, unto Harosheth-goiim; and all the host of Sisera fell by the edge of the sword; there was not a man left.

וְסִיסְרָא נָס בְּרִגְלָיו אֶל־אֹהֶל יַעַל אִשְׁתּוֹ
תָּבַר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יַבִּין מֶלֶךְ־חֲצוֹר
וּבֵין בֵּית תָּבַר הַקֵּינִי:

17 Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of Jael the wife of Heber the Kenite; for there was peace between Jabin the king of Hazor and the house of Heber the Kenite.

וַתֵּצֵא יַעַל לִקְרֹאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו
סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיָּסֶר
אֵלָיָה הָאֹהֶל וַתִּכְסֶּהוּ בַּשֹּׁמִיכָה:

18 And Jael went out to meet Sisera, and said unto him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.' And he turned in unto her into the tent, and she covered him with a rug.

וַיֹּאמֶר אֵלָיָה הַשְׁקִינִי נָא מַעַט־מַיִם כִּי
צָמָאתִי וַתִּפְתַּח אֶת־נְאוֹד הַחֶלֶב וַתִּשְׁקֶהוּ
וַתִּכְסֶּהוּ:

19 And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a little water to drink; for I am thirsty.' And she opened a bottle of milk, and gave him drink, and covered him.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמִד בַּתַּחַת הָאֹהֶל וְהָיָה אִם־
אִישׁ יָבֹא וּשְׁאַלְךָ וְאָמַר הֲנִשְׁפָּה אִישׁ
וְאָמַרְתְּ אֵין:

20 And he said unto her: 'Stand in the door of the tent, and it shall be, when any man doth come and inquire of thee, and say: Is there any man here? that thou shalt say: No.'

וַתִּקַּח יַעֲלָ אֶשֶׁת־חֶבֶר אֶת־יֵתֶד הָאֹהֶל
וַתִּשֶׂם אֶת־הַמַּקְבֵּת בִּידָהּ וַתִּבּוֹא אֵלָיו
בַּלָּאט וַתַּתְקֵעַ אֶת־הַיֵּתֶד בְּרִקְתּוֹ וַתִּצָּנַח
בָּאָרֶץ וְהוּא־נֹרָדִם וַיָּעַף וַיָּמָת:

21 Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a hammer in her hand, and went softly unto him, and smote the pin into his temples, and it pierced through into the ground; for he was in a deep sleep; so he swooned and died.

וַהֲנִיחַ בָּרַק רֶדֶף אֶת־סִיסְרָא וַתֵּצֵא יַעֲלָ
לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לֵךְ וְאַרְאֶךָ אֶת־
הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהָנִיחַ
סִיסְרָא נָפֶל מֹת וְהַיֵּתֶד בְּרִקְתּוֹ:

22 And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came out to meet him, and said unto him: 'Come, and I will show thee the man whom thou seekest.' And he came unto her; and, behold, Sisera lay dead, and the tent-pin was in his temples.

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ־
כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

23 So God subdued on that day Jabin the king of Canaan before the children of Israel.

וַתִּלָּךְ יָד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלְוִד וְקִשָּׁה עַל
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: (פ)

24 And the hand of the children of Israel prevailed more and more against Jabin the king of Canaan, until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשֶׂר דְּבוֹרָה וּבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹאם (ס)
בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: (ס)

V:1 Then sang Deborah and Barak the son of Abinoam on that day, saying:

בַּפֹּרֶעַ פָּרְעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל (ס) בַּהֲתַנְגֵּב
עִם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

2 When men let grow their hair in Israel, When the people offer themselves willingly, Bless ye the LORD.

שִׁמְעוּ מְלָכִים הִאֲזִינוּ רוֹנִים (ס) אֲנָכִי
לַיהוָה אֲנָכִי אֲשִׁירָה (ס) אֲזַמֵּר לַיהוָה
אֵלֵהִי יִשְׂרָאֵל: (ס)

3 Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto the LORD will I sing; I will sing praise to the LORD, the God of Israel.

יְהוָה בְּצֹאתְךָ מִשְׁעִיר (ס) בְּצַעֲדְךָ
מִשְׁדֵּה אֲדוֹם (ס) אֶרֶץ רַעֲשָׁה גַם־שָׁמַיִם
נָטְפוּ (ס) גַּם־עָבִים נָטְפוּ מַיִם: (ס)

4 LORD, when Thou didst go forth out of Seir, When Thou didst march out of the field of Edom, The earth trembled, the heavens also dropped, Yea, the clouds dropped water.

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) זֶה סִינֵי מִפְּנֵי
יְהוָה אֵלֵהִי יִשְׂרָאֵל: (ס)

5 The mountains quaked at the presence of the LORD, Even yon Sinai at the presence of the LORD, the God of Israel.

בַּיָּמִי שִׁמְגָר בֶּן־עֲנַת (ס) בַּיָּמִי יַעֲלָ חָדְלוּ
אֶרְחוֹת (ס) וְהַלְכֵי נְתִיבוֹת יִלְכּוּ אֶרְחוֹת
עַקְלָקְלוֹת: (ס)

6 In the days of Shamgar the son of Anath, In the days of Jael, the highways ceased, And the travellers walked through byways.

חָדְלוּ פָּרִזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדְלוּ (ס)
עַד שִׁקְמָתִי דְּבוּרָה שִׁקְמָתִי אִם
בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

7 The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a mother in Israel. .

יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אֲזַ לָתֵם
שְׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם־יִרְאֶה וְלִמָּח (ס)
בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

8 They chose new gods; Then was war in the gates; Was there a shield or spear seen Among forty thousand in Israel?

לִבִּי לַחֲזֻקֵי יִשְׂרָאֵל (ס) הִמָּתְנָדְבִים
בָּעַם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

9 My heart is toward the governors of Israel, That offered themselves willingly among the people. Bless ye the LORD.

רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צְהָרוֹת (ס) יֹשְׁבֵי עַל־מִדְיָן
וְהֹלְכֵי עַל־דֶּרֶךְ שִׁיחוּ: (ס)

10 Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich cloths, And ye that walk by the way, tell of it;

מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאֲבִים (ס) שֹׁם
יִתְנֹו צִדְקוֹת יְהוָה (ס) צִדְקַת פְּרוֹזֹנוֹ
בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אֲזַ יֵרְדוּ לַשְּׁעָרִים עִם־
יְהוָה: (ס)

11 Louder than the voice of archers, by the watering-troughs! There shall they rehearse the righteous acts of the LORD, Even the righteous acts of His rulers in Israel. Then the people of the LORD went down to the gates.

עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוּרָה (ס) עוֹרֵי עוֹרֵי
דְּבָרֵי־שִׁיר (ס) קוּם בָּרַק וּשְׁבֵה שְׁבִיָּה
בֶּן־אַבִּינוֹאֵם: (ס)

12 Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive, thou son of Abinoam.

אֲזַ יַרְדֵּ שְׁלִיד לְאַדִּירִים עִם (ס) יְהוָה
יַרְד־לִי בַּגְּבוּרִים: (ס)

13 Then made He a remnant to have dominion over the nobles and the people; The LORD made me have dominion over the mighty.

מִנֵּי אֶפְרַיִם שֶׁרֶשׁ בְּעַמְלֶק (ס) אַחֲרֵיָּה
בְּנִימִין בְּעַמְמִיָּה (ס) מִנֵּי מַכִּיר יֵרְדוּ
מִחֻקָּלִים (ס) וּמִזְבוֹלָן מִשְׁכִּים בְּשֶׁבֶט
סֹפֵר: (ס)

14 Out of Ephraim came they whose root is in Amalek; After thee, Benjamin, among thy peoples; Out of Machir came down governors, And out of Zebulun they that handle the marshal's staff.

וְשָׂרֵי בִישָׁשְׁכָר עִם־דְּבָרָה (ס) וַיִּשְׁשָׁכָר
בֶּן בָּרַק בְּעַמְקֶם שָׁלַח בְּרוּגְלָיו (ס)
בְּפִלְגֹת רְאוּבֵן גְּדָלִים חֲקִי־לֵב: (ס)

15 And the princes of Issachar were with Deborah; As was Issachar, so was Barak; Into the valley they rushed forth at his feet. Among the divisions of Reuben There were great resolves of heart.

לָמָּה יִשְׁבֶּתָּ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים (ס) לִשְׁמֹעַ
שְׂרָקוֹת עֲדָרִים (ס) לְפִלְגֹת רְאוּבֵן
גְּדוּלִים חֲקִר־לֵב: (ס)

16 Why satest thou among the sheep-folds, To hear the pipings for the flocks? At the divisions of Reuben There were great searchings of heart.

גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן (ס) וְדָן
לָמָּה יִגוּר אֲשֵׁרִית (ס) אֲשֶׁר יֵשֵׁב לְחוּף
יָמִים (ס) וְעַל מִפְּרָצָיו יִשְׁכּוּן: (ס)

17 Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the shore of the sea, And abideth by its bays.

זְבֻלוֹן עַם חָרַף נַפְשׁוֹ (ס) לַמּוֹת וְנַפְתָּלִי
עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)

18 Zebulun is a people that jeopardized their lives unto the death, And Naphtali, upon the high places of the field.

בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ (ס) אֶזְנֵי נִלְחָמוּ מֶלֶכֵי
כְּנָעַן (ס) בְּתַעֲנָךְ עַל-מֵי מִגְדּוֹ (ס) בְּצַע
כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: (ס)

19 The kings came, they fought; Then fought the kings of Canaan, In Taanach by the waters of Megiddo; They took no gain of money.

מִן-שָׁמַיִם נִלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכָבִים
מִמְּסֻלוֹתָם נִלְחָמוּ עַם-סִיסְרָא: (ס)

20 They fought from heaven, The stars in their courses fought against Sisera.

נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קְדוּמַיִם נָחַל
קִישׁוֹן (ס) תִּדְרֹכֶי נַפְשִׁי עֲזֹ: (ס)

21 The brook Kishon swept them away, That ancient brook, the brook Kishon. O my soul, tread them down with strength.

אֶזְנֵי הַלְמוֹ עַקְבֵי-סוּס (ס) מִדְּהֲרוֹת
דְּהֲרוֹת אַבִּירָיו: (ס)

22 Then did the horsehoofs stamp By reason of the prancings, the prancings of their mighty ones.

אֹרֻר מְרוֹז אָמַר מֶלֶאֲכָד יִהְיֶה אֹרֻר
אֹרֻר יִשְׁבִּיָּה (ס) כִּי לֹא-בָאוּ לְעֶזְרָת
יִהְיֶה (ס) לְעֶזְרָת יִהְיֶה בַּגְּבוּרִים: (ס)

23 'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD, 'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because they came not to the help of the LORD, To the help of the LORD against the mighty.'

תְּבָרַךְ מִנְּשִׁים יַעֲלֵ אִשֶּׁת תִּכְרַח הַקֵּינִי (ס)
מִנְּשִׁים בְּאֶהֱל תִּבְרַךְ: (ס)

24 Blessed above women shall Jael be, The wife of Heber the Kenite, Above women in the tent shall she be blessed.

מֵיִם שָׁאַל חֶלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסֶפֶל אֲדִירִים
הִקְרִיבָה חֲמָאָה: (ס)

25 Water he asked, milk she gave him; In a lordly bowl she brought him curd.

יָדָהּ לִיתֵד תִּשְׁלַחְנָה (ס) וַיִּמְיֶנָּה
לְהַלְמוֹת עַמִּלִּים (ס) וְהִלְמָה סִיסְרָא
מִחֲקָה רָאשׁוֹ (ס) וּמִחֲצָה וַחֲלָפָה
רָקְתָּו: (ס)

26 Her hand she put to the tent-pin, And her right hand to the workmen's hammer; And with the hammer she smote Sisera, she smote through his head, Yea, she pierced and struck through his temples.

בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין
רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל (ס) בְּאֶשֶׁר כָּרַע שָׁם
נָפַל שָׁדוּד: (ס)

27 At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down dead.

בְּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֹב אִם
סִיסְרָא בְּעַד הָאֲשָׁנָב (ס) מִדּוּעַ
בָּשָׂש רָכְבּוֹ לָבוֹא (ס) מִדּוּעַ אֲחֹרָיו
פָּעַמִּי מִרְכָּבוֹתָיו: (ס)

28 Through the window she looked forth, and peered, The mother of Sisera, through the lattice: 'Why is his chariot so long in coming? Why tarry the wheels of his chariots?

חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה (ס) אַף-הִיא
תָּשִׁיב אֲמַרְיָהּ לָהּ: (ס)

29 The wisest of her princesses answer her, Yea, she returneth answer to herself:

הֲלֹא יִמְצְאוּ יַחֲלִקוּ שְׁלָל (ס) רַחֵם
רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גִּבּוֹר (ס) שְׁלָל צְבָעִים
לְסִיסָא (ס) שְׁלָל צְבָעִים רִקְמָה (ס)
צֶבַע רַחֲמָתִים לְצוּאֵרֵי שְׁלָל: (ס)

כֵּן יִאבְדּוּ כָל-אוֹיְבֵיךָ יְהוָה וְאֶהְיוּ
כַּצָּאֵת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ (ס) וַתִּשְׁקֹט
הָאָרֶץ אַרְבַּעַיִם שָׁנָה: (פ)

'Are they not finding, are they not dividing the spoil?
A damsel, two damsels to every man; To Sisera a spoil
of dyed garments, A spoil of dyed garments of
embroidery, Two dyed garments of broidery for the
neck of every spoiler?'

So perish all Thine enemies, O LORD; But they that
love Him be as the sun when he goeth forth in his
might. And the land had rest forty years.

הפסטר יתרו

The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 ו' 9:5 – 9:6.

בְּשָׁנַת-מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וְאַרְאָה אֶת-
אֲדֹנָי יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלְיוֹ
מַלְאִים אֶת-הַחֵיכָל:

שְׂרָפִים עֹמְדִים וּמִמֶּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים
שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאַחַד בְּשִׁתִּים וּכְסָה פָּנָיו
וּבְשִׁתִּים יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבְשִׁתִּים יַעֲוֹפֶף:

וְקָרָא זֶה אֶל-זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ וּקְדוֹשׁ
קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל-הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

וַיִּנָּעוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וַהֲבִית
יִמְלֵא עָשָׁן:

וְאָמַר אוֹיְלִי כִי-נִדְמִיתִי כִי אִישׁ טָמֵא-
שִׁפְתִּים אֲנִכִּי וּבִתְוֹךְ עַם-טָמֵא שִׁפְתִּים
אֲנִכִּי יוֹשֵׁב כִּי אֶת-הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת
רָאוּ עֵינֵי:

וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן-הַשְּׂרָפִים וּבְיָדוֹ רִצְפָּה
בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

וַיִּגַּע עַל-פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִגַּע זֶה עַל-
שִׁפְתֶיךָ וְסֹר עֲוֹנְךָ וַחֲטֹאתֶךָ תִּכָּפֵּר:

וְאֶשְׁמָע אֶת-קוֹל אֲדֹנָי אֲמַר אֶת-מִי אֶשְׁלַח
וּמִי יֵלֶךְ-לָנוּ וְאָמַר הִנְנִי שְׁלַחְנִי:

VI:1

In the year that king Uzziah died I saw the Lord
sitting upon a throne high and lifted up, and His
train filled the temple.

2

Above Him stood the seraphim; each one had six
wings: with twain he covered his face and with twain
he covered his feet, and with twain he did fly.

3

And one called unto another, and said: Holy, holy,
holy, is the LORD of hosts; The whole earth is full of
His glory.

4

And the posts of the door were moved at the voice of
them that called, and the house was filled with smoke.

5

Then said I: Woe is me! for I am undone; Because I am
a man of unclean lips, And I dwell in the midst of a
people of unclean lips; For mine eyes have seen the
King, The LORD of hosts.

6

Then flew unto me one of the seraphim, with a
glowing stone in his hand, which he had taken with
the tongs from off the altar;

7

and he touched my mouth with it, and said: Lo, this
hath touched thy lips; And thine iniquity is taken
away, And thy sin expiated.

8

And I heard the voice of the Lord, saying: Whom
shall I send, And who will go for us? Then I said:
'Here am I; send me.'

וַיֹּאמֶר לָךְ וְאָמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שְׁמָעוּ שְׁמוּעַ
וְאַל-תִּבְּנִי וּרְאוּ רְאוּ וְאַל-תִּדְּעוּ:

9

And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye indeed, but understand not; and see ye indeed, but perceive not.

הַשִּׁמְן לִב-הָעָם הַזֶּה וְאָזְנוֹ תִּכְבֹּד וְעֵינָיו
הַשֹּׁעַ פֶּן-יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמָע
וּלְבָבוֹ יָבִין וְשָׁב וּרְפָא לוֹ:

10

Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, return, and be healed.'

וַאֲמַר עַד-מָתִי אֲדַנִּי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם-
שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשְׁבִים וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם
וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

11

Then said I: 'Lord, how long?' And He answered: 'Until cities be waste without inhabitant, and houses without man, And the land become utterly waste,

וּרְחַק יִהְיֶה אֶת-הָאָדָם וּרְבֵּה הַעֲזוּבָה
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

12

And the LORD have removed men far away, and the forsaken places be many in the midst of the land.

וְעוֹד בָּהּ עֲשָׂרִיָּה וְשִׁבָּה וְהִיתָה לְבַעַר
כְּאַלְנָה וְכְאַלּוֹן אֲשֶׁר בְּשַׁלְכָתָּ מִצִּבְתָּ בָּם
זֶרַע קָדֵשׁ מִצִּבְתָּהּ: (פ)

13

And if there be yet a tenth in it, it shall again be eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose stock remaineth, when they cast their leaves, so the holy seed shall be the stock thereof.'

וַיְהִי בִימֵי אָחִז בֶּן-יֹזָבָב בֶּן-עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה עָלָה רִצְיִן מֶלֶךְ-אַרָּם וּפְקַח בֶּן-
רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל יִרְוּשָׁלַם לְמִלְחָמָה
עָלֶיהָ וְלֹא יָכַל לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ:

VII:1

And it came to pass in the days of Ahaz the son of Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that Rezin the king of Aram, and Pekah the son of Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to war against it; but could not prevail against it.

וַיִּנָּד לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אֲרָם עַל-
אֶפְרַיִם וַיָּנַע לְבָבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוֹעַ עֲצֵי-
יַעַר מִפְּנֵי-רוּחַ: (ס)

2

And it was told the house of David, saying: 'Aram is confederate with Ephraim.' And his heart was moved, and the heart of his people, as the trees of the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׁעִיָּהוּ צֶא-נָא לִקְרֹאת
אָחִז אֶתְּהָ וּשְׂאָר יְשׁוּבֵי בְּנֵי אֶל-קִצֵּה
תְּעֹלֹת הַבֵּרֶכֶה הָעֹלִינָה אֶל-מִסְלַת שְׂדֵה
כּוֹבֵס:

3

Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשְׁמֵר וְהִשְׁקֵט אַל-תִּירָא
וּלְבָבְךָ אַל-יִרָד מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוֹרִידִים
הָעֹשִׂים הָאֵלֶּה בְּחַר־יָאֵף רִצְיִן וְאַרָּם
וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ:

4

and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

יֵעַן כִּי-יַעַץ עָלֶיךָ אֲרָם רָעָה אֶפְרַיִם וּבֶן-
רִמְלִיָּהוּ לֵאמֹר:

5

Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נַעֲלֶה בִיהוּדָה וְנִקְיָצְנָה וְנִבְקַעְנָה אֵלֵינוּ
וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן-טַבְּאֵל: (פ)

6

Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

כִּי־יֵלֵד יֶלֶד־לָנוּ בֶן נָתַן־לָנוּ וְנָתַתִּי
הַמְּשָׁלָה עַל־שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעֵץ
אֵל גִּבּוֹר אָבִי־עַד שַׁר־שָׁלוֹם:

IX:5

For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לם רבה) [ק' לַמְּרִבָּה] הַמְּשָׁלָה
וְלִשְׁלוֹם אֵין־קֵץ עַל־כֶּסֶּא דָּוִד וְעַל־
מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֹתָהּ וְלִסְעָדָהּ בְּמִשְׁפָּט
וּבְצִדְקָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם קִנְיָתָהּ יִהְיֶה
צָבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹאת: (פ)

6

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרת משפטים

The Haftarah is Jeremiah 34:8 – 34:22 & 33:25 – 33:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 233. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 233. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 236

הַדָּבָר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
אַחֲרֵי כִּרְתֹּת הַמִּלֵּךְ צִדְקִיָּהוּ בְרִית אֶת־
כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לֵקְרֹא לָהֶם
דְּרוֹר:

XXXIV:8

The word that came unto Jeremiah from the LORD, after that the king Zedekiah had made a covenant with all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty unto them;

לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ
הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבֹד־
בָּם בִּיהוּדִי אֲחִיהוּ אִישׁ:

9

that every man should let his manservant, and every man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew woman, go free; that none should make bondmen of them, even of a Jew his brother;

וַיִּשְׁמְעוּ כָל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בָּאוּ
בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־
שִׁפְחָתוֹ חֲפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבֹד־בָּם עוֹד
וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלְחוּ:

10

and all the princes and all the people hearkened, that had entered into the covenant to let every one his man-servant, and every one his maid-servant, go free, and not to make bondmen of them any more; they hearkened, and let them go;

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן וַיַּשְׁבּוּ אֶת־הָעֲבָדִים
וְאֶת־הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שְׁלָחוּ חֲפְשִׁים
(כ' וַיִּכְבִּישׁוּם) [ק' וַיִּכְבְּשׁוּם] לַעֲבָדִים
וְלִשְׁפָחוֹת: (פ)

11

but afterwards they turned, and caused the servants and the handmaids, whom they had let go free, to return, and brought them into subjection for servants and for handmaids;

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
לֵאמֹר:

12

therefore the word of the LORD came to Jeremiah from the LORD, saying:

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי כְרָתִי
בְרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצֵאִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר:

13 Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a covenant with your fathers in the day that I brought them forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage, saying:

מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁלַחֻ אוֹישׁ אֶת־אֶחָיו
הָעֶבְרִי אֲשֶׁר־יִמְכַּר לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ
שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוּ חֲפָשִׁי מֵעִמְךָ וְלֹא־שָׁמְעוּ
אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנוֹם:

14 'At the end of seven years ye shall let go every man his brother that is a Hebrew, that hath been sold unto thee, and hath served thee six years, thou shalt let him go free from thee'; but your fathers hearkened not unto Me, neither inclined their ear.

וַתִּשְׁכּוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת־הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי
לִקְרֹא דְרוֹר אוֹישׁ לְרַעְיָהוּ וַתַּכְרִתּוּ בְרִית
לִפְנֵי בֵּית אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו:

15 And ye were now turned, and had done that which is right in Mine eyes, in proclaiming liberty every man to his neighbour; and ye had made a covenant before Me in the house whereon My name is called;

וַתִּשְׁכּוּ וַתַּחֲלִילוּ אֶת־שְׁמִי וַתִּשְׁכּוּ אוֹישׁ אֶת־
עַבְדּוֹ וְאוֹישׁ אֶת־שִׁפְחָתּוֹ אֲשֶׁר־שִׁלַּחְתֶּם
חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם וַתַּכְבִּשׁוּ אֹתָם לַהֲנוּת
לָכֶם לַעֲבָדִים וְלַשִּׁפְחוֹת: (ס)

16 but ye turned and profaned My name, and caused every man his servant, and every man his handmaid, whom ye had let go free at their pleasure, to return; and ye brought them into subjection, to be unto you for servants and for handmaids.

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אַתֶּם לֹא־שָׁמַעְתֶּם
אֵלַי לִקְרֹא דְרוֹר אוֹישׁ לְאֶחָיו וְאוֹישׁ
לְרַעְיָהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְּרוֹר נָא־
יְהוָה אֶל־הַחֶרֶב אֶל־הַדָּבָר וְאֶל־הָרָעָב
וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (כ' לזוּעָה) [ק' לזוּעָה] לְכָל
מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:

17 Therefore thus saith the LORD: Ye have not hearkened unto Me, to proclaim liberty, every man to his brother, and every man to his neighbour; behold, I proclaim for you a liberty, saith the LORD, unto the sword, unto the pestilence, and unto the famine; and I will make you a horror unto all the kingdoms of the earth.

וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת־בְּרִיתִי
אֲשֶׁר לֹא־הִקְיִמוּ אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר
כָּרְתוּ לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לִשְׁנָיִם
וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו:

18 And I will give the men that have transgressed My covenant, that have not performed the words of the covenant which they made before Me, when they cut the calf in twain and passed between the parts thereof;

שְׂרֵי יְהוּדָה וְשְׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסֹּרְסִים
וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין
בְּתָרֵי הָעֵגֹל:

19 the princes of Judah, and the princes of Jerusalem, the officers, and the priests, and all the people of the land, that passed between the parts of the calf; .

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מִבְקָשֵׁי
נַפְשָׁם וְהִיתָה נִבְלָתָם לְמֵאֲכָל לְעוֹף
הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֶמַת הָאָרֶץ:

20 I will even give them into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life; and their dead bodies shall be for food unto the fowls of the heaven, and to the beasts of the earth.

וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרָיו
אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם
וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם:

21

And Zedekiah king of Judah and his princes will I give into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life, and into the hand of the king of Babylon's army, that are gone up from you.

הִנְנִי מִצְוֶה נְאֻם־יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּים אֶל־
הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחַמְנוּ עָלֶיהָ וּלְכַדּוּהָ
וּשְׂרָפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׁמָמָה
מֵאִין יֵשֵׁב: (פ)

22

Behold, I will command, saith the LORD, and cause them to return to this city; and they shall fight against it, and take it, and burn it with fire; and I will make the cities of Judah a desolation, without inhabitant.

כֹּה אָמַר יְהוָה אֵם־לֹא בְרִיתִי יוֹמָם
וְלַיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שִׁמָּתִי:

XXXIII:25

Thus saith the LORD: If My covenant be not with day and night, if I have not appointed the ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֲמַאֵס מִקַּחַת
מִזֶּרְעוֹ מִשְׁלָיִם אֶל־זָרַע אֲבֹרָהֶם יִשְׁחַק
וְיַעֲקֹב בֶּן־(כ' אֲשׁוּב) [ק' אָשִׁיב] אֶת־
שְׁבוּתָם וְרַחֲמָתִים: (פ)

26

then will I also cast away the seed of Jacob, and of David My servant, so that I will not take of his seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac, and Jacob; for I will cause their captivity to return, and will have compassion on them.'

הפסרת תרומה

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 233. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 240. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 233.

וַיְהִינֶה נָתַן חֲכָמָה לְשֹׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־
לּוֹ וַיְהִי שָׁלֵם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה
וַיַּכְרִיתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם:

V:26

And the LORD gave Solomon wisdom, as He promised him; and there was peace between Hiram and Solomon; and they two made a league together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִסּוּ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי
הַמָּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

27

And king Solomon raised a levy out of all Israel; and the levy was thirty thousand men.

וַיִּשְׁלָחֵם לְבִנְיָנָה עֲשָׂרַת אֲלָפִים בְּחֹדֶשׁ
חֲלִיפֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְּלִבְנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים
בְּבֵיתוֹ וְאֲדֹנִירָם עַל־הַמָּס: (ס)

28

And he sent them to Lebanon, ten thousand a month by courses: a month they were in Lebanon, and two months at home; and Adoniram was over the levy.

וַיְהִי לְשֹׁלֹמֹה שְׁבַעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סִבָּל
וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֲצֹב בְּהָר:

29

And Solomon had threescore and ten thousand that bore burdens, and fourscore thousand that were hewers in the mountains;

לְבַד מְשָׁרֵי הַנֶּצְצִים לְשֹׁלֹמֹה אֲשֶׁר עַל־
הַמְּלָאכָה שְׁלֹשַׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
הָרָדִים בָּעֵם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה: (ס)

30

besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.

וַיִּצְוֵה הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים
יִקְרוֹת לַיִסֵּד הַבַּיִת אֲבָנֵי גִזִּית:

31 And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.

וַיַּפְסְלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירֹם
וְהַגְּבָלִים וַיְכִינוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים
לִבְנוֹת הַבַּיִת: (פ)

32 And Solomon's builders and Hiram's builders and the Gebalites did fashion them, and prepared the timber and the stones to build the house.

וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם בִּשְׁנָה
הָרְבִיעִית בַּחֹדֶשׁ ז' הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי
לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת
לַיהוָה:

VI:1 And it came to pass in the four hundred and eightieth year after the children of Israel were come out of the land of Egypt, in the fourth year of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv, which is the second month, that he began to build the house of the LORD.

וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה
שְׁשִׁים־אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ
וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:

2 And the house which king Solomon built for the LORD, the length thereof was threescore cubits, and the breadth thereof twenty cubits, and the height thereof thirty cubits.

וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיִּכָּל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה
אָרְכוֹ עַל־פְּנֵי רָחֵב הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאֲמָה
רָחְבוֹ עַל־פְּנֵי הַבַּיִת:

3 And the porch before the atemple of the house, twenty cubits was the length thereof, according to the breadth of the house; and ten cubits was the breadth thereof before the house.

וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוּנֵי שָׁקָפִים אֲטוּמִים:

4 And for the house he made windows broad within, and narrow without.

וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת (כ' יצוע) [ק' יציע]
סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לַהִיכָל
וּלְדָבָר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:

5 And against the wall of the house he built a side-structure round about, against the walls of the house round about, both of the temple and of the sanctuary; and he made side-chambers round about;

(כ' היצוע) [ק' היציע] הַתַּחְתּוֹנָה חֲמִשָּׁה
בָּאֲמָה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בָּאֲמָה
רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאֲמָה רָחְבָּהּ כִּי
מִגֵּרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חֹזֶצָה לַבִּלְתִּי
אֲחוּזֵי בְּקִירוֹת־הַבַּיִת:

6 the nethermost story of the side-structure was five cubits broad, and the middle was six cubits broad, and the third was seven cubits broad; for on the outside he made rebatements in the wall of the house round about, that the beams should not have hold in the walls of the house.—

וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ אֲבָן־שְׁלֹמֹה מִסַּע נִבְנָה
וּמִקְבוֹת וְהַגִּרְזֹן כָּל־כְּלֵי בְרָזֶל לֹא־נִשְׁמַע
בַּבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ:

7 For the house, when it was in building, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house, while it was in building.—

פָּתַח הַצֵּלַע הַתִּיכְנָה אֶל־כַּתֵּף הַבַּיִת
הַיְּמָנִית וּבָלוּלִים יָעָלוּ עַל־הַתִּיכְנָה וּמִן־
הַתִּיכְנָה אֶל־הַשְּׁלִשִׁים:

8 The door for the clowest row of chambers was in the right side of the house and they went up by winding stairs into the middle row, and out of the middle into the third.

9	So he built the house, and finished it; and he covered in the house with planks of cedar over beams.	וַיִּבֶן אֶת-הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת-הַבַּיִת גִּבִּים וּשְׁדָרֹת בָּאֲרָזִים:
10	And he built the stories of the side-structure against all the house, each five cubits high; and they rested on the house with timber of cedar.	וַיִּבֶן אֶת- (כ' הַיְצוּעַ) [ק' הַיְצוּעַ] עַל-כָּל-הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיִּיאָחֲזוּ אֶת-הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים: (פ)
11	And the word of the LORD came to Solomon, saying:	וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁלֹמֹה לֵאמֹר:
12	'As for this house which thou art building, if thou wilt walk in My statutes, and execute Mine ordinances, and keep all My commandments to walk in them; then will I establish My word with thee, which I spoke unto David thy father;	הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר-אַתָּה בֹנֶה אִם-תֵּלֶךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת-מִשְׁפָּטַי תַּעֲשֶׂה וְשִׁמְרָתָה אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי לֵלַכְתָּ בָּהֶם וְהִקְמַתִי אֶת-דְּבָרִי אֲתָךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל-דָּוִד אָבִיךָ:
13	in that I will dwell therein among the children of Israel, and will not forsake My people Israel.'	וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת-עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (פ)

הפסרת תצוה

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 240.

XLIII:10	Thou, son of man, show the house to the house of Israel, that they may be ashamed of their iniquities; and let them measure accurately.	אַתָּה בֶּן-אָדָם הַגֵּד אֶת-בַּיִת-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַבַּיִת וַיִּכְלְמוּ מִעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּדוּ אֶת-תִּכְנִית:
11	And if they be ashamed of all that they have done, make known unto them the form of the house, and the fashion thereof, and the goings out thereof, and the comings in thereof, and all the forms thereof, and all the ordinances thereof, and all the forms thereof, and all the laws thereof, and write it in their sight; that they may keep the whole form thereof, and all the ordinances thereof, and do them.	וְאִם-יִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר-עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו וְכָל-צוּרָתוֹ וְאֶת כָּל-חֻקָּתָיו וְכָל-צוּרָתוֹ וְכָל-תּוֹרָתוֹ הוֹדִיעַ אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת-כָּל-צוּרָתוֹ וְאֶת-כָּל-חֻקָּתָיו וְעָשׂוּ אוֹתָם:
12	This is the law of the house: upon the top of the mountain the whole limit thereof round about shall be most holy. Behold, this is the law of the house.	זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת עַל-רֹאשׁ הָהָר כָּל-גִּבְלָו סָבִיב ׀ סָבִיב קָדָשׁ קָדְשִׁים הִנֵּה-זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת:
13	And these are the measures of the altar by cubits—the cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall be a cubit, and the breadth a cubit, and the border thereof by the edge thereof round about a span; and this shall be the base of the altar.	וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה אַמָּה וְחֵיק הָאֻמָּה וְאַמָּה-רֹחֵב וּגְבוּלָהּ אֶל-שְׂפָתָהּ סָבִיב זֵרֶת הָאֶחָד וְזֵה גֹב הַמִּזְבֵּחַ:

וּמִחִיק הָאָרֶץ עַד־הָעֶזְרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתֵּים אַמּוֹת וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת וּמִהָעֶזְרָה הַקְּטָנָה עַד־הָעֶזְרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחַב הָאֶמָּה:

14 And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ') וּמִהָאֲרָאֵל (ק') וּמִהָאֲרָאֵל וְלַמַּעֲלָה הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע:

15 And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.

(כ') וְהָאֲרָאֵל (ק') וְהָאֲרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֶרְךָ בְּשֵׁתִים עָשָׂרָה רֹחַב רְבֹוע אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיו:

16 And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.

וְהָעֶזְרָה אַרְבַּע עָשָׂרָה אֶרְךָ בְּאַרְבַּע עָשָׂרָה רֹחַב אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיהָ וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֶמָּה וְתַחֲקִי־לָהּ אַמָּה סָבִיב וּמַעֲלֵתָהּ פְּנוֹת קָדִים:

17 And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לַהֲעֹלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:

18 And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.

וְנָתַתָּה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צָדוֹק הַקְּרֹבִים אֵלַי נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה לְשִׁרְתָּנִי פֶר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת:

19 Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.

וְלִקַּחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־אַרְבַּע קְרָנוֹתָיו וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה וְאֶל־הַגְּבוּל סָבִיב וְחַטָּאת אוֹתוֹ וְכִפַּרְתָּהוּ:

20 And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.

וְלִקַּחְתָּ אֶת־הַפֶּר הַחַטָּאת וּשְׂרָפוֹ בַּמִּקְדָּשׁ הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:

21 Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר־עִזִּים תָּמִים לְחַטָּאת וְחַטָּאֵל אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חַטָּאוּ בַּבָּקָר:

22 And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.

בְּכָל־יְמֵי מִחְטֵאת תִּקְרִיב פֶּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִים:

23 When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.

וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהִעָּלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה:

24 And thou shalt present them before the LORD, and the priests shall cast salt upon them, and they shall offer them up for a burnt-offering unto the LORD.

שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם וּפָר בֶּן־בָּקָר וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תְּמִימִים יַעֲשׂוּ:	25	Seven days shalt thou prepare every day a goat for a sin-offering; they shall also prepare a young bullock, and a ram out of the flock, without blemish.
שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ אֹתוֹ וּמָלְאוּ יָדָיו:	26	Seven days shall they make atonement for the altar and cleanse it; so shall they consecrate it.
וַיְכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים (ס) וַהֲיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־ הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־שְׁלָמֵיכֶם וּרְצָאתִי אֹתְכֶם נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוֹה: (ס)	27	And when they have accomplished the days, it shall be that upon the eighth day, and forward, the priests shall make your burnt-offerings upon the altar, and your peace-offerings; and I will accept you, saith the Lord God.

הפסרת כי תשא

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244.

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וַדְּבַר־יְהוָה הָיָה אֶל־ אֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר לֵךְ הֲרָאָה אֶל־אֲחָאָב וְאֶתְּנָה מָטָר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה:	XVIII:1	And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'
וַיֵּלֶךְ אֱלֹהֵינוּ לְהִרְאֹת אֶל־אֲחָאָב וְהָרֶעַב חָזַק בְּשָׁמְרוֹן:	2	And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.
וַיִּקְרָא אֲחָאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ אֲשֶׁר עַל־ הַבַּיִת וְעֹבַדְיָהוּ הָיָה יָרֵא אֶת־יְהוָה מְאֹד:	3	And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;
וַיְהִי בְּהַכְרִית אִיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וַיִּקַּח עֹבַדְיָהוּ מֵאָה נְבִיאִים וַיַּחֲבִיאֵם חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְעָרָה וַיִּכְלֹקֵם לֶחֶם וּמַיִם:	4	for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—
וַיֹּאמֶר אֲחָאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ לֵךְ בָּאָרֶץ אֶל־ כָּל־מַעְיְנֵי הַמַּיִם וְאֵל כָּל־הַנַּחֲלִים אוֹלִי נִמְצָא חֲצִיר וּנְחִיָּה סוּס וּפָרָד וְלֹא נִכְרִית מִהַבְהֶמָה:	5	And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'
וַיַּחֲלֲקוּ לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ לַעֲבֹד־בָּהּ אֲחָאָב הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבָדּוֹ וְעֹבַדְיָהוּ הָלַךְ בְּדֶרֶךְ־אֶחָד לְבָדּוֹ:	6	So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

וַיְהִי עַבְדֵּיָהוּ בַדֶּרֶךְ וַהֲגִה אֵלָיו
לִקְרָאתוֹ וַיִּכְרְהוּ וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו וַיֹּאמֶר
הֲאֵתָה זֶה אֲדֹנִי אֵלָיו:

7

And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'

וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֵךְ אֲמַר לַאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֵלָיו:

8

And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'

וַיֹּאמֶר מֶה חָטָאתִי כִּי-אַתָּה נָתַן אֹת-
עַבְדְּךָ בְּיַד-אַחָאָב לְהַמִּיתָנִי:

9

And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?'

חַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם-יִשְׁגֹּוי וּמִמְלָכָה
אֲשֶׁר לֹא-שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבַקֵּשׁךָ וַאֲמָרוּ
אֵין וַהֲשִׁבִיעַ אֶת-הַמִּמְלָכָה וְאֶת-הַגּוֹי כִּי
לֹא יִמָּצָאָה:

10

As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.

וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לֵךְ אֲמַר לַאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֵלָיו:

11

And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.

וְהָיָה אֲנִי אִלָּךְ מֵאַתָּה וְרוּחַ יְהוָה יִשְׁאַף
עַל אֲשֶׁר לֹא-אֲדַע וּבֹאתִי לְהִגִּיד לְאַחָאָב
וְלֹא יִמָּצָאָה וְהִרְגָנִי וְעַבְדְּךָ יֵרָא אֶת-יְהוָה
מִנְעָרִי:

12

And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.

הֲלֹא-הִגַּד לַאֲדֹנִי אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּהִרְגִי
אֵילָל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחָאָב מִנְבִּיאֵי
יְהוָה מֵאַה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ
בַּמַּעֲרָה וְאָכְלִים לֶחֶם וּמַיִם:

13

Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?

וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לֵךְ אֲמַר לַאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֵלָיו וְהִרְגָנִי: (ס)

14

And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'

וַיֹּאמֶר אֵלָיו חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר
עֹמְדִתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו:

15

And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'

וַיֵּלֶךְ עַבְדֵּיָהוּ לִקְרַאת אַחָאָב וַיִּגְדֵּל-לוֹ
וַיֵּלֶךְ אַחָאָב לִקְרַאת אֵלָיו:

16

So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.

וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחָאָב אֶת-אֵלָיו וַיֹּאמֶר
אַחָאָב אֵלָיו הֲאֵתָה זֶה עֹבֵר יִשְׂרָאֵל:

17

And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'

וַיֹּאמֶר לֹא עָכַרְתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־
אֶתָּה וּבֵית אָבִיךָ בַּעֲזָבְכֶם אֶת־מִצְוֹת יְהוָה
וּתְלַךְ אַחֲרֵי הַבָּעֲלִים:

18 And be answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

וְעַתָּה שְׁלַח קִבֵּץ אֵלַי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל
אֶל־הָר הַכַּרְמֶל וְאֶת־נְבִיאֵי הַבָּעַל אַרְבַּע
מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע
מֵאוֹת אֲכָלִי שֶׁלֶחַן אֵיזֶבֶל:

19 Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

וַיִּשְׁלַח אַחָאב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ
אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָר הַכַּרְמֶל:

20 And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.

וַיָּגֶשׁ אֵלֵיהֶם אֵל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־
מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם־
יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכוּ אַחֲרָיו וְאִם־הַבָּעַל
לָכוּ אַחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר:

21 And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם אֵל־הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי נָבִיא
לַיהוָה לְבַדִּי וּנְבִיאֵי הַבָּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים אִישׁ:

22 Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.

וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפָּר
הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיָּשִׂימוּ עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ
לֹא יָשִׂימוּ וְאֲנִי אַעֲשֶׂהוּ אֶת־הַפָּר הָאֶחָד
וְנִתַּתִּי עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא אֲשִׂים:

23 Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.

וַיִּקְרָאֲתָם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם־
יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶה בְּאֵשׁ
הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב
הַדָּבָר:

24 And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְנְבִיאֵי הַבָּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם
הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשְׁנָה כִּי אַתֶּם הַרְבֵּים
וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׂיִמוּ:

25 And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye are many; and call on the name of your god, but put no fire under.'

וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ
וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַבָּעַל מִבֹּקֶר וְעַד־
הַצֹּהָרִים לֵאמֹר הַבָּעַל עֲנֵנוּ וְאִין קוֹל
וְאִין עֲנָה וַיַּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה:

26 And they took the bullock which was given them, and they dressed it, and called on the name of Baal from morning even until noon, saying: 'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor any that answered. And they danced in halting wise about the altar which was made.

וַיְהִי בַצֹּהֲרִים וַיִּתְחַל בָּהֶם אֱלֹהֵי וַיֹּאמֶר
קְרָאוּ בְקוֹל-גָּדוֹל כִּי-אֱלֹהִים הוּא כִּי
שֵׁיחַ וְכִי-שָׁיג לוֹ וְכִי-דָרַךְ לוֹ אוֹלֵי יִשָּׁן
הוּא וַיִּקְצֹץ:

27 And it came to pass at noon, that Elijah mocked them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either he is musing, or he is gone aside, or he is in a journey, or peradventure he sleepeth, and must be awaked.'

וַיִּקְרְאוּ בְקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגַּדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטָם
בַּחֲרֵבוֹת וּבְרִמָּחִים עַד-שִׁפְף־דָּמָם
עֲלֵיהֶם:

28 And they cried aloud, and cut themselves after their manner with swords and lances, till the blood gushed out upon them.

וַיְהִי כַעֲבֹר הַצֹּהֲרִים וַיִּתְנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת
הַמִּנְחָה וְאִין-קוֹל וְאִין-עֲנָה וְאִין קָשָׁב:

29 And it was so, when midday was past, that they prophesied until the time of the offering of the evening offering; but their was neither voice, nor any to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי לְכָל-הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ
כָל-הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת-מִזְבֵּחַ יְהוָה
הַהָרוּס:

30 And Elijah said unto all the people: 'Come near unto me'; and all the people came near unto him. And he repaired the altar of the LORD that was thrown down.

וַיִּקַּח אֱלֹהֵי שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲבָנִים כַּמִּסְפָּר
שִׁבְטֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר-יְהוָה
אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי שְׁמִי:

31 And Elijah took twelve stones, according to the number of the tribes of the sons of Jacob, unto whom the word of the LORD came, saying: 'Israel shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת-הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בִּשְׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ
תֵּעָלָה כְּבִית סְאִתִּים זָרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ:

32 And with the stones he built an altar in the name of the LORD; and he made a trench about the altar, as great as would contain two measures of seed.

וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת-הַפָּר וַיִּשֶׂם
עַל-הָעֵצִים:

33 And he put the wood in order, and cut the bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מָלְאוּ אַרְבַּעָה כַּדִּים מַיִם וַיִּצְקוּ
עַל-הָעָלָה וְעַל-הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו וַיִּשְׁנֹו
וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ:

34 And he said: 'Fill four jars with water, and pour it on the burnt-offering, and on the wood.' And he said: 'Do it the second time'; and they did it the second time. And he said: 'Do it the third time'; and they did it the third time.

וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת-
הַתֵּעָלָה מָלְאוּ-מַיִם:

35 And the water ran round about the altar; and he filled the trench also with water.

וַיְהִי בַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיָּגֶשׁ אֱלֹהֵי הַנָּבִיא
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק
וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי-אַתָּה אֱלֹהִים
בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ (כ' וּבְדַבְרֶיךָ) [ק']
וּבְדַבְרֶיךָ עָשִׂיתִי אֶת כָּל-הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה:

36 And it came to pass at the time of the offering of the evening offering, that Elijah the prophet came near, and said: 'O LORD, the God of Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be known this day that Thou art God in Israel, and that I am Thy servant, and that I have done all these things at Thy word.'

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה
יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת־לִבָּם
אֲחֲרָנִית:

37 Hear me, O LORD, hear me, that this people may know that Thou, LORD, art God, for Thou didst turn their heart backward.'

וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־
הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֹפָר וְאֶת־
הַמָּיִם אֲשֶׁר־בַּתְּעֹלָה לַחֲכָה:

38 Then the fire of the LORD fell, and consumed the burnt-offering, and the wood, and the stones, and the dust, and licked up the water that was in the trench.

וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ
יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

39 And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפסרת ויקהל

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 248.

וַיַּעַשׂ חִירֹם אֶת־הַכִּיֹּרוֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וַיַּכֵּל חִירֹם לַעֲשׂוֹת אֶת־
כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
בֵּית יְהוָה:

VII:40 And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וְגִלְתֵּי הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּי וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתֵּי
לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְתֵּי הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים:

41 the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת־הָרַמְנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי
הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רַמְנִים לְשַׁבְּכָה
הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְתֵּי הַכְּתָרֹת
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמֻּדִים:

42 and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת־הַמְּכָנֹת עָשָׂר וְאֶת־הַכִּיֹּרוֹת עָשָׂה
עַל־הַמְּכָנֹת:

43 and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם־עָשָׂר
תַּחַת הַיָּם:

44 and the one sea, and the twelve oxen under the sea;

וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת
וְאֶת־כָּל־הַכֵּלִים (כ' הָאֶחָד) [ק' הָאֶחָד]
אֲשֶׁר עָשָׂה חִירֹם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה
נְחֹשֶׁת מְמֻרָּט:

45 and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.

בַּכֶּכֶר הַיַּרְדֵּן יִצְקֵם הַמֶּלֶךְ בַּמַּעֲבָה הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין זָרֶתָן:	46	In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.
וַיֵּנֶחַ שְׁלֹמֹה אֶת-כָּל-הַכֵּלִים מֵרַב מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:	47	And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.
וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל-הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֵת מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֶת-הַשְּׁלֶחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:	48	And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;
וְאֶת-הַמְּנֹרֹת חֲמֵשׁ מִיְּמִין וְחֲמֵשׁ מִשְּׂמָאוּל לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סֻגּוֹר וְהַפָּרַח וְהַנֶּחֱרֵת וְהַמְּלָקָחִים זָהָב:	49	and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;
וְהַסְּפֹת וְהַמְּזֻמְרוֹת וְהַמְּזֻרְקוֹת וְהַכַּפֹּת וְהַמְּחֻתָּוֹת זָהָב סֻגּוֹר וְהַפִּתָּוֹת לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת לַהֲיָכָל זָהָב: (פ)	50	and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.

הפטרת פקודי

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 238. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 244. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 248.

וַתֵּשֶׁלֶם כָּל-הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת-קֹדְשֵׁי דָּוִד אָבִיו אֶת-הַכֶּסֶף וְאֶת-הַזָּהָב וְאֶת- הַכֵּלִים נָתַן בְּאֲצֻרוֹת בֵּית יְהוָה: (פ)	VII:51	Thus all the work that king Solomon wrought in the house of the LORD was finished. And Solomon brought in the things which David his father had dedicated, the silver, and the gold, and the vessels, and put them in the treasuries of the house of the LORD.
אָז יָקָהָל שְׁלֹמֹה אֶת-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת- כָּל-רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאָבוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם לְהַעֲלוֹת אֶת-אָרוֹן בְּרִית-יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן:	VIII:1	Then Solomon assembled the elders of Israel, and all the heads of the tribes, the princes of the fathers' houses of the children of Israel, unto king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark of the covenant of the LORD out of the city of David, which is Zion.
וַיִּקְהָלוּ אֶל-הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים בְּחָג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:	2	And all the men of Israel assembled themselves unto king Solomon at the feast, in the month Ethanim, which is the seventh month.

וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׂאוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת־הָאָרֹן:

3

And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.

וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ
אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:

4

And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.

וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדַּת יִשְׂרָאֵל
הַנוֹעֲדִים עָלָיו אָתָּה לִפְנֵי הָאָרֹן מִזִּבְחִים
צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ
מִרְבּ:

5

And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.

וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרֹן בְּרִית־יְהוָה
אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים:

6

And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.

כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפֵיהֶם אֶל־מְקוֹם
הָאָרֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרֹן וְעַל־
בִּדְיוֹ מִלְּמַעְלָה:

7

For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.

וַיֵּאָרְכוּ הַבִּדִּים וַיֵּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבִּדִּים מִן־
הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יָרְאוּ חֲחוּצָה
וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

8

And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.

אֵין בָּאָרֹן דָּבָר שֶׁנִּי לַחֲתוּת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר
הִנִּיחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר פָּרַת יְהוָה
עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

9

There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.

וַיְהִי בְּצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וְהִעָנָן
מָלָא אֶת־בֵּית יְהוָה:

10

And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,

וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי
הָעָנָן כִּי־מָלָא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית
יְהוָה: (פ)

11

so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.

אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֵן בְּעֶרְפֶּל:

12

Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness.

בָּנָה בְּנִיתִי בֵּית זָכָר לְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתֶּךָ
עוֹלָמִים:

13

I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.

וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת־כָּל־קְהָל
יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהָל יִשְׂרָאֵל עָמַד:

14

And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood.

וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וּבְיָדוֹ מָלָא
לְאֹמֶר:

15

And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel, who spoke with His mouth unto David my father, and hath with His hand fulfilled it, saying:

מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם לֹא־בָחַרְתִּי בְעִיר מְכֹל
שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בַּיִת לַיהוָה שְׁמִי שָׁם
וְאֶבְחַר בְּדָוִד לַיהוָה עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

16

Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.

וַיְהִי עַם־לִבָּב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת לְשֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

17

Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יֵעָן אֲשֶׁר הָיָה
עַם־לִבָּבְךָ לְבָנוֹת בַּיִת לְשְׁמִי הִשִּׁיבְתָּ כִּי
הָיָה עַם־לִבָּבְךָ:

18

But the LORD said unto David my father: Whereas it was in thy heart to build a house for My name, thou didst well that it was in thy heart;

כִּי אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֶךָ
הַיָּצֵא מִחֻלְצֶיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לְשְׁמִי:

19

nevertheless thou shalt not build the house; but thy son that shall come forth out of thy loins, he shall build the house for My name.

וַיִּקָּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאַקֻּם
תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאֶשְׁבּוּ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאֶבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

20

And the LORD hath established His word that He spoke; for I am risen up in the room of David my father, and sit on the throne of Israel, as the LORD promised, and have built the house for the name of the LORD, the God of Israel.

וְאֶשֶׁם שֵׁם מְקוֹם לְאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית
יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹו
אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (ס)

21

And there have I set a place for the ark, wherein is the covenant of the LORD, which He made with our fathers, when He brought them out of the land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וביום השַׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
תָּמִיד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלָת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תָּמִיד:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים סֵלָת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלָת
מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֵן עֶשְׂרִים סֵלָת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה
לַיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנִסְכֵיהֶם חֲצִי הַהֵין וְהָיָה לַפָּר וּשְׁלִישֵׁת
הַהֵין לְאַיִל וּרְבִיעֵת הַהֵין לְכֶבֶשׂ יֵין זֹאת
עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה
עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Haftarah for Shabbat Rosh Hodesh is Isaiah 66:1 – 24.

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסֵּאִי וְהָאָרֶץ תַּחֲמִי
רַגְלִי אֵיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵיזָה
מָקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֵת־כָּל־אֲלֹהֵי יָדַי עֲשָׂתָה וַיְהִיו כָּל־אֲלֹהֵי
נֶאֱמַר יְהוָה וְאֵל־זָה אֶפְשִׁי אֶל־עָנִי
וְנִכְחֵ־רוּחַ וְחִרָד עַל־דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְפָּה
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחַח דֶּם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְרָךְ אֲנֹן גַּם-הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חִפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בַּתְּעַלְלֵיהֶם וּמִגּוֹרָתָם
אָבִיא לָהֶם יָעַן קְרָאתִי וְאֵין עֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר
לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מִנְדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהֵיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאִיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲוִיל יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹא תֵּבֶל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם-יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בָּנֶיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר אֱלֹהֶיךָ: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֶהֱבֶיהָ
שִׂישׂוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׁד תִּנְחַמֶּיהָ
לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: (ס)

כִּי-כֵהָ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה-אֶלֶּיהָ כְּנֹהַר
שְׁלֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶּם
עַל-צֶדֶד תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוֹ תִּנְחַמְנוּ כֵּן אֲנִכִּי אֲנַחֲמָכֶם
וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כַּדָּשָׁא
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ
וְזַעַם אֶת־אֵיבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכַּבְתָּיו לְהָשִׁיב בְּחִמָּה אִפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלֹה־בִיאֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וּרְבּוֹ חָלָלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְנוֹת אַחֵר
(כ' אַחֵר) [ק' אַחֵת] בַּתּוֹךְ אֲכָלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבֵּר יַחְדָּו יִסָּפוּ
נָא־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם וּפְלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד וְלֹד וְלֹד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת
תִּבְל וַיּוֹן הָאֵיִם הָרְחָקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב וּבַצִּבִּיִּם
וּבַפָּרָדִּים וּבַכַּרְפּוֹת עַל הָר קָדְשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נָא־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מִדִּי-חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת
בְּשַׁבְתּוֹ יָבוֹא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אֲמַר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּפְּנֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי
כִּי תוֹלַעֲתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ
בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְתּוֹ יָבוֹא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לּוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנְפָקְדָתָ כִּי
יִפָּקֵד מוֹשְׁבֶךָ:

XX:18 And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשַׁלַּשְׁתָּ תַּחַד מְאֹד וּבֵאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָ
אֶצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשְׁתָּ הַחֲצִים צָדָה אֹרֶחַ
לְשַׁלַּח-לִי לַמַּטְרָה:

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצָא
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַרְ אֲמַר לְנָעַר הִנֵּה
הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנִי וּנְבָאָה כִּי-שָׁלוֹם
לָךְ וְאִין דְּבַר חַי־יְהוָה:

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לָךְ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה:

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23 And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתַּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' אֶל-] לֶאֱכֹל:

24 So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעָם בַּפְּעָם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנָּר
מִצַּד שְׂאוּל וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד:

25 And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוֹמְהָ בִּינוֹם הָהוּא כִּי
אָמַר מִקֶּרֶה הוּא בְּלִתי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֶד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדָּוִעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִׁי גַם־תָּמוּל גַּם־חַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד
מֵעַמְדִי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צָוָה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאֶרְאֶה
אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נַעֲוֹת הַמֶּרְדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אֶתָּה לְבֶן־יִשִׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֶרְוַת
אִמִּי:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוֹמַת מָוֶה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיַּדַּע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית
אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשֻּׁלְחָן בְּחַרְיֵאָף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לָחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־תַּחֲצִים
אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנֶּעֱר רֵץ וְהוּא־יָרָה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנֶּעֱר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֱר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֱר מִהֵרָה חֲוָשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֹט נֶעֱר יְהוֹנָתָן אֶת־
(כ) הַחֲצִי [ק' תַּחֲצִים] וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנֶּעֱר לֹא־יָדָע מְאוּמָה אֵד יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעֱר אֲשֶׁר־לּוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּא הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעֱר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹב וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשְׁקֻן אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין
זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir on Shabbat Shekalim is Exodus 30:11 – 16. The Haftarah is II Kings 12:1 – 17.

בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (פ)

XII:1 Jehoash was seven years old when he began to reign.

בְּשֶׁנֶת־שֶׁבַע לַיהוּא מָלַךְ יְהוֹאָשׁ וְאַרְבַּעַיִם
שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ צִבְיָה
מִבְּאֵר שֶׁבַע:

2 In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל־יָמָיו
אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן:

3 And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רק הבמות לא־סרו עוד העם מזבחים
ומקטרים בבמות:

4

Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

ויאמר יהואש אל־הכהנים כל־כסף
הקדשים אשר־יובא בית־יהוה כסף
עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עֲרָכּוֹ כָּל־כֶּסֶף
אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לִב־אִישׁ לְהָבִיא בֵּית
יְהוָה:

5

And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יקחו להם הכהנים איש מאת מקרו והם
יחזקו את־בֶּדֶק הבית לכל אשר־ימצא
שם בֶּדֶק: (פ)

6

let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך
יהואש לא־חזקו הכהנים את־בֶּדֶק
הבית:

7

But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

ויקרא המלך יהואש ליהויָדָע הכהן
ולכהנים ויאמר אליהם מדוע אינכם
מחזקים את־בֶּדֶק הבית ועתה
אל־תקחו־כֶּסֶף מאת מכריכם כִּי־לִבֶּדֶק
הבית תתננו:

8

Then king Jehoash called for Jehoiada the priest, and for the other priests, and said unto them: 'Why repair ye not the breaches of the house? now therefore take no longer money from them that bestow it upon you, but deliver it for the breaches of the house.'

ויאתו הכהנים לבלתי קחת־כֶּסֶף מאת
העם ולבלתי חזק את־בֶּדֶק הבית:

9

And the priests consented that they should take no longer money from the people, neither repair the breaches of the house.

ויקח יהויָדָע הכהן ארון אחד ויקב
חר בדלתו ויתן אתו אצל המזבח
(כ' בימין) [ק' מזמין] בבוא־איש בית
יהוה ונתנו־שָׁמָּה הכהנים שִׁמְרֵי הַסֵּף
את־כָּל־הַכֶּסֶף הַמֻּבָּא בֵּית־יְהוָה:

10

And Jehoiada the priest took a chest, and bored a hole in the lid of it, and set it beside the altar, on the right side as one cometh into the house of the LORD; and the priests that kept the threshold put therein all the money that was brought into the house of the LORD.

ויהי כראותם כִּי־רַב הַכֶּסֶף בָּאֲרוֹן ויעל
סַפֵּר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל ויצרו וימנו
את־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית־יְהוָה:

11

And it was so, when they saw that there was much money in the chest, that the king's scribe and the high priest came up, and they put up in bags and counted the money that was found in the house of the LORD.

ונתנו את־הַכֶּסֶף הַמִּתְּכָן עַל־ (כ' יד) [ק'
ידן] עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה (כ' הפקדים) [ק'
המפקדים] בֵּית יְהוָה ויוציאו־הו לַחֲרָשֵׁי
הָעֵץ וְלַבָּנִים הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה:

12

And they gave the money that was weighed out into the hands of them that did the work, that had the oversight of the house of the LORD; and they paid it out to the carpenters and the builders, that wrought upon the house of the LORD,

וּלְגִדְרֵי־חֹבֶל וּלְחֻצְבֵי־הָאֶבֶן וּלְקִנּוֹת עֵצִים
וְאֵבְנֵי מַחְצָב לְחֹזֵק אֶת־בֵּדֶק בֵּית־יְהוָה
וּלְכָל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה:

13 and to the masons and the hewers of stone, and for buying timber and hewn stone to repair the breaches of the house of the LORD, and for all that was laid out for the house to repair it.

אֲךָ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סְפוֹת כֶּסֶף
מִזְמָרוֹת מְזֻרְקוֹת חֲצָצְרוֹת כָּל־כְּלֵי זָהָב
וּכְלֵי־כֶסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית־יְהוָה:

14 But there were not made for the house of the LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets, any vessels of gold, or vessels of silver, of the money that was brought into the house of the LORD;

כִּי־לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֻהּ וַיְחַזְקוּ־בָּהּ
אֶת־בֵּית יְהוָה:

15 for they gave that to them that did the work, and repaired therewith the house of the LORD.

וְלֹא יַחֲשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לַתָּת לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה
כִּי בְּאֵמֻנָה הֵם עֹשִׂים:

16 Moreover they reckoned not with the men, into whose hand they delivered the money to give to them that did the work; for they dealt faithfully.

כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא בֵּית
יְהוָה לְכֹהֲנִים יְהוֹי: (פ)

17 The forfeit money, and the sin money, was not brought into the house of the LORD; it was the priests.

פרשת זכור

The Maftir for Shabbat Zakhor is Deuteronomy 25:17 – 19.

זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק בַּדֶּרֶךְ
בְּצֹאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

XXV:17 Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;

אֲשֶׁר קָרָךְ בַּדֶּרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ
כָּל־הַנֶּחָשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאִתָּה עֵיף
וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

18 how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא מִכָּל־אֹיְבֶיךָ
מִסְבִּיב בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זִכְרֵ עַמְלֶק מִתַּחַת
הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ)

19 Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.

הפטרות פרשת זכור

The Haftarah for Shabbat Zakhor is I Samuel 15:2 – 34.

כֹּה אָמַר יְהוָה זְכוֹרָתִי אֲנִי
אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׁם לוֹ
בְּדֶרֶךְ בְּעֹלְתוֹ מִמִּצְרַיִם:

XV:2

Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.

עַתָּה לֵךְ וְהַכִּיתָה אֶת-עִמָּלֶךְ וְהַחֲרַמְתָּם
אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל עָלָיו
וְהַמָּתָה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה מֵעַלְלִי וְעַד-יוֹנֵק
מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׁה מִגִּמְלִי וְעַד-חֲמוֹר: (ס)

3

Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.'

וַיִּשְׁמָע שָׁאוּל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטַלַּיִם
מֵאַתִּים אָלֶף רִגְלֵי וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים
אֶת-אִישׁ יְהוּדָה:

4

And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד-עִיר עִמָּלֶךְ וַיַּרְבּ בְּנַחֲל:

5

And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-הַקֵּינִי לְכוּ סְרוּ רְדּוּ
מִתּוֹךְ עִמָּלְכִי כִּי-אֶסְפְּדָם עִמּוֹ וְאַתָּה
עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֹלֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיָּסֶר קֵינִי מִתּוֹךְ
עִמָּלֶךְ:

6

And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.

וַיִּךְ שָׁאוּל אֶת-עִמָּלֶךְ מִחוּיִלָּה בּוֹאֲנָה שׁוֹר
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם:

7

And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.

וַיִּתְּפֹשׂ אֶת-אַגָּג מֶלֶךְ-עִמָּלֶךְ חִי
וְאֶת-כָּל-הָעָם הַחֲרִים לְפִי-חֶרֶב:

8

And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.

וַיַּחֲמֹל שָׁאוּל וְהָעָם עַל-אַגָּג וְעַל-מִיטֵב
הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל-הַכְּרִים
וְעַל-כָּל-הַטּוֹב וְלֹא אָבּוּ הַחֲרִימָם
וְכָל-הַמְּלָאכָה נִמְכָּרָה וְנָמַס אֹתָהּ
הַחֲרִימוּ: (פ)

9

But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:

10

Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:

נִחַמְתִּי כִּי-הִמְלַכְתִּי אֶת-שָׁאוּל לְמֶלֶךְ
כִּי-שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת-דְּבָרִי לֹא הָקִים וַיִּחַר
לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה כָּל-הַלַּיְלָה:

11

'It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.' And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.

וַיִּשְׁכֶּם שְׁמוּאֵל לִקְרַאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר
וַיִּגֹּד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא-שָׁאוּל הַכַּרְמֶלָה
וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסָּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד
הַגִּלְגָּל:

12 And Samuel rose early to meet Saul in the morning;
and it was told Samuel, saying: 'Saul came to Carmel,
and, behold, he is setting him up a monument, and is
gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.'

וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל
בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הִקִּימְתִּי אֶת-דְּבַר
יְהוָה:

13 And Samuel came to Saul; and Saul said unto him:
'Blessed be thou of the LORD; I have performed the
commandment of the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֹּאן תִּהְיֶה בְּאָזְנִי
וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֶזְכֹּי שָׁמָע:

14 And Samuel said: 'What meaneth then this bleating
of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen
which I hear?'

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעַמְלִקֵי הַבִּיאֹם אֲשֶׁר
חָמַל הָעָם עַל-מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן
זִבְחַ לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת-הַיּוֹתֵר הִחָרְמֻנוּ:
(פ)

15 And Saul said: 'They have brought them from the
Amalekites; for the people spared the best of the sheep
and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God;
and the rest we have utterly destroyed.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל הֲרָף וְאֶגִּידָה
לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה (כ)
וַיֹּאמְרוּ (ק) וַיֹּאמֶר לוֹ דַּבֵּר: (ס)

16 Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee
what the LORD hath said to me this night.' And he
said unto him: 'Say on.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קָטָן אַתָּה
בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשָׁחֶךָ
יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:

17 And Samuel said: 'Though thou be little in thine own
sight, art thou not head of the tribes of Israel? And
the LORD anointed thee king over Israel;

וַיִּשְׁלַחֶךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ
וְהִחָרְמָתָה אֶת-הַחַטָּאִים אֶת-עַמְלִק
וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד פְּלוֹתָם אֹתָם:

18 and the LORD sent thee on a journey, and said: Go
and utterly destroy the sinners the Amalekites, and
fight against them until they be consumed.

וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט
אֶל-הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)

19 Wherefore then didst thou not hearken to the voice
of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst
that which was evil in the sight of the LORD?

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה וְאַלֶּךְ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר-שָׁלַחְתִּי
יְהוָה וְאָבִיא אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלִק
וְאֶת-עַמְלִק הִחָרַמְתִּי:

20 And Saul said unto Samuel: 'Yea, I have hearkened to
the voice of the LORD, and have gone the way which
the LORD sent me, and have brought Agag the king
of Amalek, and have utterly destroyed the
Amalekites.

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֵאשִׁית
הַחֲרָם לְזִבְחַ לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם בְּגִלְגָּל: (ס)

21 But the people took of the spoil, sheep and oxen, the
chief of the devoted things, to sacrifice unto the
LORD thy God in Gilgal.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל תִּחַפֵּץ לַיהוָה בְּעֹלֹת
וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שְׁמִעַ
מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

כִּי חַטָּאת־קֶסֶם מְרִי וְאָוֶן וּתְרָפִים הַפְצֵר
יַעַן מָאֲסָתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסֶה
מִמֶּלֶךְ: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חַטָּאתִי
כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי
יִרְאתִי אֶת־הָעָם וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם:

וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי
וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ
כִּי מָאֲסָתָהּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסֶה יְהוָה
מִמְּנוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: (ס)

וַיִּסַּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיִּחַזַּק בְּכַנֵּף־מְעִילוֹ
וַיִּקְרַע: (ס)

וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרַּע יְהוָה
אֶת־מַמְלַכּוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיֶיךָ הַיּוֹם
וַיִּתְּנָה לְרַעְיָהּ הַטּוֹב מִמֶּךָ: (ס)

וְגַם גִּצְחַ יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנְחָם כִּי
לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:

וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי עֲתָה כִּפַּרְתִּי נָא נִגְדִּי
זָקְנִי־עַמִּי וְנִגְדִּי יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שְׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁאוּל
לַיהוָה: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ
עַמְלֶק וַיָּלֶךְ אֵלָיו אַגַּג מֵעַדְנָת וַיֹּאמֶר אַגַּג
אֲכֵן סָר מִרְ־הַמּוֹת: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁבְלָה נָשִׁים חֲרָבְךָ
בֶּן־תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁסֶף שְׁמוּאֵל
אֶת־אַגַּג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: (ס)

22 And Samuel said: 'Hath the LORD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the LORD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hearken than the fat of rams.

23 For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.'

24 And Saul said unto Samuel: 'I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.

25 Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.'

26 And Samuel said unto Saul: 'I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.'

27 And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.

28 And Samuel said unto him: 'The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.

29 And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.'

30 Then he said: 'I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.'

31 So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.

32 Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'

33 And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.

וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרֹמָתִי וְשָׁאוּל עָלָה
אֶל-בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל:

34

Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

פרשת פרה

The Maftir for Shabbat Parah is Numbers 19:1 – 22.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

XIX:1

And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּקִחוּ אֵלֵיהֶם פָּרָה
אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר
לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

2

This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.

וַנִּתֶּנָּהּ אֵתָּהּ אֶל-אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיאָהּ
אֵתָּהּ אֶל-מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחָהּ אֹתָהּ
לִפְנָיו:

3

And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall be brought forth without the camp, and she shall be slain before his face.

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה
אֶל-זִכְחַת פְּנֵי אֹהֶל-מוֹעֵד מִדָּמָהּ שִׁבְעַ
פְּעָמִים:

4

And Eleazar the priest shall take of her blood with his finger, and sprinkle of her blood toward the front of the tent of meeting seven times.

וְשָׂרַף אֶת-הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת-עוֹרָהּ
וְאֶת-בְּשָׂרָהּ וְאֶת-דָּמָהּ עַל-פְּרִשָּׁה וְשָׂרַף:

5

And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֲרָז וְאֶזּוֹב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת
וְהִשְׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ שְׂרִפַּת הַפָּרָה:

6

And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer.

וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם
וְאַחֲרָיָהּ יָבֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן
עַד-הָעֶרֶב:

7

Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe his flesh in water, and afterward he may come into the camp, and the priest shall be unclean until the even.

וְהַשָּׂרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב:

8

And he that burneth her shall wash his clothes in water, and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the even.

וְאִישׁ טָהוֹר אֶת אֲפֵר הַפָּרָה וְהִנִּיתָ
מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהִיְתָה
לְעֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדָּה
חֲטָאת הוּא:

9

And a man that is clean shall gather up the ashes of the heifer, and lay them up without the camp in a clean place, and it shall be kept for the congregation of the children of Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.

וְכִבֶּסֶתְּ אֶת־הָאֵשֶׁף אֶת־אֲפֶר הַפָּרָה אֶת־בִּגְדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיָּתָה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם:

10 And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto the children of Israel, and unto the stranger that sojourneth among them, for a statute for ever.

הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

11 He that toucheth the dead, even any man's dead body, shall be unclean seven days;

הוּא יְתַחַטֵּא־בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְיִטְהַר וְאִם־לֹא יְתַחַטֵּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר:

12 the same shall purify himself therewith on the third day and on the seventh day, and he shall be clean; but if he purify not himself the third day and the seventh day, he shall not be clean.

כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יְתַחַטֵּא אֶת־מִשְׁכָּנוֹ יִהְיֶה טָמֵא וְנִכְרְתָה תְּנִיפָהּ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה לֹא־זָרֵק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ:

13 Whosoever toucheth the dead, even the body of any man that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling was not dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is yet upon him.

זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֶהֱל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֶהֱל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֶהֱל יְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

14 This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

וְכָל־כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צִמִּיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא:

15 And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.

וְכָל אֲשֶׁר־יָנַע עַל־פָּנָי הַשָּׂדֶה בַּחֲלָל־חֶרֶב אוֹ בְּמֵת אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ בַּקֶּבֶר יְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

16 And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

וְלִקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֹפֶר שְׂרָפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מֵי־מַיִם חַיִּים אֶל־כָּלִי:

17 And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

וְלָקַח אִזּוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֶהֱל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֲצָם אוֹ בַּחֲלָל אוֹ בְּמֵת אוֹ בַּקֶּבֶר:

18 And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחָטְאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּסֶתְּ בִּגְדָיו וְרָחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְהַר בָּעֶרֶב:

19 And the clean person shall sprinkle upon the unclean on the third day, and on the seventh day; and on the seventh day he shall purify him; and he shall wash his clothes, and bathe himself in water, and shall be clean at even.

וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת-מִקְדָּשׁ
יְהוָה יִטְמָא מִי נִדָּה לֹא-זָרַק עָלָיו טָמֵא
הוא:

20

But the man that shall be unclean, and shall not purify himself, that soul shall be cut off from the midst of the assembly, because he hath defiled the sanctuary of the LORD; the water of sprinkling hath not been dashed against him: he is unclean.

וְהִיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי-הַנִּדָּה
יִכַּבֵּס בַּגָּדָיו וְהַנֶּגַע בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא
עַד-הָעָרֶב:

21

And it shall be a perpetual statute unto them; and he that sprinkleth the water of sprinkling shall wash his clothes; and he that toucheth the water of sprinkling shall be unclean until even.

וְכֹל אֲשֶׁר-יַגֵּעַ-בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ
הַנִּגַּעַת הַטָּמֵא עַד-הָעָרֶב: (פ)

22

And whatsoever the unclean person toucheth shall be unclean; and the soul that toucheth him shall be unclean until even.

הפטרת פרשת פרה

The Haftarah for Shabbat Parah is Ezekiel 36:16 – 38.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXXVI:16

Moreover the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן-אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל-אֲדָמָתָם
וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם
כְּטִמְאַת הַנִּדָּה הִיְתָה דַּרְכָּם לִפְנֵי:

17

'Son of man, when the house of Israel dwelt in their own land, they defiled it by their way and by their doings; their way before Me was as the uncleanness of a woman in her impurity.

וְאֲשַׁפָּד חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל-הַדָּם
אֲשֶׁר-שָׁפְכוּ עַל-הָאָרֶץ וּבְגִלּוֹלֵיהֶם
טִמְאוּהָ:

18

Wherefore I poured out My fury upon them for the blood which they had shed upon the land, and because they had defiled it with their idols;

וְאֶפֶיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאֲרָצוֹת כְּדַרְכָּם
וְכַעֲלִילוֹתָם שִׁפְטֵתִים:

19

and I scattered them among the nations, and they were dispersed through the countries; according to their way and according to their doings I judged them.

וַיָּבֹאוּ אֶל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְלוּ
אֶת-שֵׁם קֹדֶשׁ־יְהוָה לְהֵם עִם-יְהוָה אֱלֹהֵי
וּמֵאֲרָצוֹ יֵצְאוּ:

20

And when they came unto the nations, whither they came, they profaned My holy name; in that men said of them: These are the people of the LORD, and are gone forth out of His land.

וְאֶחְמַל עַל-שֵׁם קֹדֶשׁ־יְהוָה אֲשֶׁר חָלְלֵהוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁמָּה: (פ)

21

But I had pity for My holy name, which the house of Israel had profaned among the nations, whither they came.

לָכֵן אֹמַר לְבֵית-יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל
כִּי אִם-לְשֵׁם-קֹדֶשׁ־יְהוָה אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בַּגּוֹיִם
אֲשֶׁר-בָּאתֶם שָׁם:

22

Therefore say unto the house of Israel: Thus saith the Lord GOD: I do not this for your sake, O house of Israel, but for My holy name, which ye have profaned among the nations, whither ye came.

וְקִדְשָׁתִי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלָּל בְּגוֹיִם
אֲשֶׁר חָלְלָתֶם בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי
יְהוָה נָא אֲדַנֶּנּוּ יְהוָה בְּהַקְדָּשִׁי בְּכֶם
לְעֵינֵיהֶם:

23 And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקַּחְתִּי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי
אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם
אֶל־אֲדַמְתְּכֶם:

24 For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וְזִרְקָתִי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם
מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר
אֶתְכֶם:

25 And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חָדָשׁ
אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְחִסְרֹתַי אֶת־לֵב הָאֵבֶן
מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

26 A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת־רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר־בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם:

27 And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיִּשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתִּיכֶם
וְהָיִיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם
לֵאלֹהִים:

28 And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וְקִרְאתִי
אֶל־הַדָּגָן וְהַרְבִּיתִי אוֹתוֹ וְלֹא־אֶתֶּן עֲלֵיכֶם
רָעָב:

29 And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבִּיתִי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ וַתִּגְבַּת הַשָּׂדֶה
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב
בְּגוֹיִם:

30 And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.

וְזָכַרְתֶּם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם
אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים וְנִקְטַתֶּם בְּפִנְיֵיכֶם עַל
עוֹנֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

31 Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עֹשֶׂה נָא אֲדַנֶּנּוּ יְהוָה
וַיֵּדַע לָכֶם בְּזִשְׁוֹ וְהִפְלִמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית
יִשְׂרָאֵל: (ס)

32 Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּיוֹם טָהַר אֶתְכֶם
מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת-הָעָרִים
וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת:

33 Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be built.

וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה
שְׁמָמָה לְעֵינַי כָּל-עוֹבֵר:

34 And the land that was desolate shall be tilled, whereas it was a desolation in the sight of all that passed by.

וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלְלוּ הַנִּשְׁמָה הָיְתָה
כְּגִן-עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמֹת
וְהַנִּהְרָסוֹת בְּצוּרוֹת יִשְׁבּוּ:

35 And they shall say: This land that was desolate is become like the garden of Eden; and the waste and desolate and ruined cities are fortified and inhabited.

וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרְוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי
אֲנִי יְהוֹה בְּנִיתִי הַנִּהְרָסוֹת נִטְעַמִּי הַנִּשְׁמָה
אֲנִי יְהוֹה דִּבַּרְתִּי וַעֲשִׂיתִי: (ס)

36 Then the nations that are left round about you shall know that I the LORD have builded the ruined places, and planted that which was desolate; I the LORD have spoken it, and I will do it.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה עוֹד זֹאת אֶדְרֹשׁ
לְבֵית-יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרֶבָה אֹתָם
כְּצֹאן אָדָם:

37 Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be inquired of by the house of Israel, to do it for them; I will increase them with men like a flock.

כְּצֹאן קֹדָשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ
כִּן תְּהִי־יֵנֶה הָעָרִים הַחֲרָבוֹת מְלֵאוֹת צֹאן
אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוֹה: (פ)

38 As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem in her appointed seasons, so shall the waste cities be filled with flocks of men; and they shall know that I am the LORD.

הפטרת פרשת החודש

The Maftir for Shabbat HaHodesh is Exodus 12:1 – 20. The Haftarah is Ezekiel 45:16 – 46:18.

כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל-הַתְּרוּמָה הַזֹּאת
לְנָשִׂיא בִּישְׂרָאֵל:

XLV:16 All the people of the land shall give this offering for the prince in Israel.

וְעַל-הַנִּשְׂאִי יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה
וְהַזֶּסֶד בַּחֲגִים וּבְחֻדָּשִׁים וּבִשְׁבָּתוֹת
בְּכָל-מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא-יַעֲשֶׂה
אֶת-הַחֲטָאת וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הָעוֹלָה
וְאֶת-הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֵד בֵּית-יִשְׂרָאֵל: (ס)

17 And it shall be the prince's part to give the burnt-offerings, and the meal-offerings, and the drink-offerings, in the feasts, and in the new moons, and in the sabbaths, in all the appointed seasons of the house of Israel; he shall prepare the sin-offering, and the meal-offering, and the burnt-offering, and the peace-offerings, to make atonement for the house of Israel.

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּרִאשׁוֹן בָּאֶתֶד
לְחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ-בֶּן-בָּקָר תָּמִים וְחִטָּאת
אֶת-הַמִּקְדָּשׁ:

18 Thus saith the Lord GOD: In the first month, in the first day of the month, thou shalt take a young bullock without blemish; and thou shalt purify the sanctuary.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמַם הַחֲטָאת וְנָתַן אֶל־מְזוֹזֹת
הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנֹת הָעֲזָרָה לְמִזְבֵּחַ
וְעַל־מְזוֹזֹת שַׁעַר הַחֲצָר הַפְּנִימִית:

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַשְּׁבִיעִה בְּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שֹׁגֵה
וּמִפְּתִי וּכְפָרָתָם אֶת־הַבַּיִת:

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שְׁבַע יָמִים מִצּוֹת יֹאכֵל:

וַעֲשֶׂה הַנָּשִׂא בְיָוֶם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבְעֵד
כָּל־עַם הָאָרֶץ פֶּר חֲטָאת:

וּשְׁבַע יָמִים הַחֹג יַעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה
שְׁבַע פָּרִים וּשְׁבַע אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם
שְׁבַע הִנְמִים וְחֲטָאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם:

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפֶר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה
וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה:

בַּשְּׁבִיעִי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחֹג
יַעֲשֶׂה כָאֵלָה שְׁבַע הִנְמִים כְּחֲטָאת
כַּעֲלָה וּכְמִנְחָה וּכְשֶׁמֶן: (ס)

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שַׁעַר הַחֲצָר
הַפְּנִימִית הַפְּנִי קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת
יָמִי הַמַּעֲשֶׂה וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתָּח וּבְיוֹם
הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח:

וּבָא הַנָּשִׂא דְרָךְ אֵילִם הַשַּׁעַר מִחוּץ
וְעָמַד עַל־מְזוֹזֹת הַשַּׁעַר וַעֲשֵׂי הַפְּתִיחִים
אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה
עַל־מִפְתָּן הַשַּׁעַר וַיֵּצֵא וְהִשְׁעַר לֹא־יִסָּגֵר
עַד־הָעֶרֶב:

וְהִשְׁתַּחֲוּ עַם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא
בַּשְּׁבָתוֹת וּבְחֻדְשֵׁים לִפְנֵי יְהוָה:

וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יִקְרֹב הַנָּשִׂא לַיהוָה בְּיוֹם
הַשַּׁבָּת שֶׁשָּׁה כְּבָשִׂים תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִים:

וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וּלְכְבָשִׂים מִנְחָה מִתַּת
יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (ס)

19 And the priest shall take of the blood of the
sin-offering, and put it upon the door-posts of the
house, and upon the four corners of the settle of the
altar, and upon the posts of the gate of the inner
court.

20 And so thou shalt do on the seventh day of the month
for every one that erreth, and for him that is simple;
so shall ye make atonement for the house.

21 In the first month, in the fourteenth day of the
month, ye shall have the passover; a feast of seven
days; unleavened bread shall be eaten.

22 And upon that day shall the prince prepare for
himself and for all the people of the land a bullock
for a sin-offering.

23 And the seven days of the feast he shall prepare a
burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven
rams without blemish daily the seven days; and a
he-goat daily for a sin-offering.

24 And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a
bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to
an ephah.

25 In the seventh month, in the fifteenth day of the
month, in the feast, shall he do the like the seven
days; to the sin-offering as well as the burnt-offering,
and the meal-offering as well as the oil.

XLVI:1 Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court
that looketh toward the east shall be shut the six
working days; but on the sabbath day it shall be
opened, and in the day of the new moon it shall be
opened.

2 And the prince shall enter by the way of the porch of
the gate without, and shall stand by the post of the
gate, and the priests shall prepare his burnt-offering
and his peace-offerings, and he shall worship at the
threshold of the gate; then he shall go forth; but the
gate shall not be shut until the evening.

3 Likewise the people of the land shall worship at the
door of that gate before the LORD in the sabbaths
and in the new moons.

4 And the burnt-offering that the prince shall offer
unto the LORD shall be in the sabbath day six lambs
without blemish and a ram without blemish;

5 and the meal-offering shall be an ephah for the ram,
and the meal-offering for the lambs as he is able to
give, and a hin of oil to an ephah.

וביום החדש פר בן-בקר תמימם וששת
כבשים ואיל תמימם יהיו:

6

And in the day of the new moon it shall be a young
bullock without blemish; and six lambs, and a ram;
they shall be without blemish;

ואיפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה
ולכבשים כאשר תשיג ידו ושמן הין
לאיפה:

7

and he shall prepare a meal-offering, an ephah for the
bullock, and an ephah for the ram, and for the lambs
according as his means suffice, and a hin of oil to an
ephah.

ובבוא הנשיא דרך אולם השער יבוא
ובדרכו יצא:

8

And when the prince shall enter, he shall go in by the
way of the porch of the gate, and he shall go forth by
the way thereof.

ובבוא עם הארץ לפני יהוה במועדים
הבא דרך-שער צפון להשתחוה יצא
דרך-שער נגב והבא דרך-שער נגב יצא
דרך-שער צפונה לא ישוב דרך השער
אשר בא בו כי נכחו (כ' יצאו) (ק' יצא):

9

But when the people of the land shall come before the
LORD in the appointed seasons, he that entereth by
the way of the north gate to worship shall go forth by
the way of the south gate; and he that entereth by the
way of the south gate shall go forth by the way of the
north gate; he shall not return by the way of the gate
whereby he came in, but shall go forth straight before
him.

והנשיא בתוכם בבואם יבוא ובצאתם
יצאו:

10

And the prince, when they go in, shall go in in the
midst of them; and when they go forth, they shall go
forth together.

ובחגים ובמועדים תהיה המנחה איפה
לפר ואיפה לאיל ולכבשים מתת ידו
ושמן הין לאיפה: (פ)

11

And in the feasts and in the appointed seasons the
meal-offering shall be an ephah for a bullock, and an
ephah for a ram, and for the lambs as he is able to
give, and a hin of oil to an ephah.

וכי-יעשה הנשיא נדבה עולה או-שלמים
נדבה ליהוה ופתח לו את-השער הפנה
קדים ועשה את-עלתו ואת-שלמיו כאשר
יעשה ביום השבת ויצא וסגר את-השער
אחרי צאתו:

12

And when the prince shall prepare a freewill-offering,
a burnt-offering or peace-offerings as a
freewill-offering unto the LORD, one shall open for
him the gate that looketh toward the east, and he
shall prepare his burnt-offering and his
peace-offerings, as he doth on the sabbath day; then
he shall go forth; and after his going forth one shall
shut the gate.

וכבש בן-שנתו תמים תעשה עולה ליום
ליהוה בבקר בבקר תעשה אתו:

13

And thou shalt prepare a lamb of the first year
without blemish for a burnt-offering unto the LORD
daily; morning by morning shalt thou prepare it.

ומנחה תעשה עליו בבקר בבקר
ששית האיפה ושמן שלישית ההין לרס
את-הסלת מנחה ליהוה חקות עולם
תמיד:

14

And thou shalt prepare a meal-offering with it
morning by morning, the sixth part of an ephah, and
the third part of a hin of oil, to moisten the fine flour:
a meal-offering unto the LORD continually by a
perpetual ordinance.

(כ' ועשו) (ק' יעשו) את-הכבש
ואת-המנחה ואת-השמן בבקר בבקר
עולת תמיד: (ס)

15

Thus shall they prepare the lamb, and the
meal-offering, and the oil, morning by morning, for
a continual burnt-offering.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה כִּי־יִתֵּן תְּנִשָּׂא מִתְּנָה
לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תִּהְיֶה
אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: (ס)

וְכִי־יִתֵּן מִתְּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאֶחָד מֵעַבְדָּיו
וְהָיְתָה לוֹ עַד־שָׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא
אֶד נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה:

וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנְחַל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִפְצְצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

16 Thus saith the Lord GOD: If the prince give a gift
unto any of his sons, it is his inheritance, it shall
belong to his sons; it is their possession by inheritance.

17 But if he give of his inheritance a gift to one of his
servants, it shall be his to the year of liberty; then it
shall return to the prince; but as for his inheritance, it
shall be for his sons.

18 Moreover the prince shall not take of the people's
inheritance, to thrust them wrongfully out of their
possession; he shall give inheritance to his sons out of
his own possession; that My people be not scattered
every man from his possession.'